

1 § Aktuell debatt: Säkerhetsläget inom kriminalvården

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

Anf. 1 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Vi kan aldrig skapa en kriminalvård helt fri från rymningar. Däremot måste vi se till att inga ansvariga för dagens brister i säkerhet och innehåll rymmer från sitt ansvar. Det gäller anstaltschefer, säkerhetschefer, generaldirektörer och utskottsordföranden. Det gäller inte minst att regeringen inte rymmer från sitt ansvar, att inte justitieministern rymmer från sin grundlagsstadgade skyldighet att styra och ställa över svensk kriminalvård.

Dagens debatt är inte till för Folkpartiet liberalerna, regeringen eller politiska kommentatorer. Debatten är inte heller till för att omedelbart utse en ny chef för den socialdemokratiska avdelningen på Justitiedepartementet. Debatten är till för alla de människor som är brottsoffer och för deras anhöriga. Debatten är till för de många människor som jobbar i kriminalvården och som känner att otryggheten växer. Debatten är till för alla de medborgare som faktiskt undrar vem som bestämmer vad och vad som görs inom kriminalvården i dag. Den är också självklart till för alla de människor som i dag avtjänar, ska avtjäna eller i framtiden kommer att avtjäna sina straff inom svensk kriminalvård. Den är vidare till för de intagnas familjer och för de intagna som känner att hopplösheten och desperationen växer. Debatten är till för en bättre politik.

Det pratas ofta om att man kan välja mellan kvalitet och säkerhet i kriminalvården. Jag hävdar att man måste välja båda. Men det krävs också att man har ett ledarskap som tar ansvar för verkligheten. Kriminalvårdsfrågorna är svåra och målkonflikterna betydande. Men den som inte tar ansvar för dessa frågor kommer aldrig att kunna lösa dem. Vi kan inte fortsätta med snabba chefsbyten och snabbt hoprafsade program. Vi måste se till att ta dessa frågor på stort allvar och att beslut som diskuteras verkställs. Jag ska med intresse lyssna på regeringen när den nu ska redovisa hur den ser på sina insatser för svensk kriminalvård de senaste tio åren.

Anf. 2 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Ledamöter av Sveriges riksdag! Jag ska först säga att kriminalvården under många år till viss del har kommit i skymundan i den politiska debatten. Det har förändrats. Kriminalvården står nu i fokus. Det har ju bland annat skett för att de här uppmärksammade fritag-

ningarna har varit i år. Det har varit bra med en debatt. Det är bra att vi får höra olika saker. Det är också naturligt att de borgerliga försöker utnyttja enskilda tillfällen – även om man kan ha synpunkter på vissa av dem när personer var tagna som gisslan. Men det är ändå bra att man riktar kritik mot regeringen och mot mig som justitieminister.

Det som däremot kanske var lite märkligt var att man gjorde det just i fråga om rymningar. Det finns få saker som vi faktiskt har en så stor enighet om som kriminalvård. Det har ju visat sig när man ser på vilka förslag som har kommit från regeringen och samarbetspartierna och från de borgerliga partierna. Man kan se när man går tillbaka att det råder en väldigt stor samsyn. Det var också lite märkligt med tanke på att fokuseringen skedde just på rymningar och att man underförstått försökte säga att nu rymmer det fler och fler, ni har tappat greppet, när det sedan visade sig att det var precis tvärtom och att antalet rymningar har halverats sedan den borgerliga tiden. När det gäller de slutna avdelningarna har antalet gått till en tredjedel, och det är snart nere på en fjärdedel.

Sedan dess har det dock kommit flera intressanta förslag, och jag tycker att vi har fått en bra och nyanserad debatt. För det är också så att även om antalet rymningar har gått ned har vi sett en förändring av brottsligheten i samband med rymningar. Det är inte så konstig i sig. Brottsligheten förändras, och vi kan nu konstatera att den har gjort det även i samband med rymningar. Formen är mer brutal, och vi har också sett att det har skett rymningar från anstalter som Kumla eller Hall, vilket tidigare inte har skett på 13 år.

Det här måste naturligtvis samhället reagera på. Vi måste reagera från regeringen. Jag måste reagera som justitieminister. Riksdagen måste reagera, och många andra också. Inte minst gäller det förstas kriminalvården och dess reformarbete. Det har ju vidtagits flera olika åtgärder under det här året, kanske mer än någonsin i svensk historia när det gäller säkerhet på fängelser. Det görs också saker, och det behöver göras saker. Vi kan inte räkna med att det här var en isolerad företeelse. Vi måste vara beredda på att det kommer att göras nya försök.

Därför är det naturligt att vi behöver en ny säkerhetsanstalt. Det är inte så märkvärdigt i sig. Vi har redan två stycken. Vi behöver ytterligare en, och då är det ganska naturligt att man gör på det här sättet, särskilt med tanke på att de tidigare är från 60-talet. Vi behöver förstärka och bygga ut de säkerhetsanstalter vi har. Det är därför som det nu ska byggas ut 120 platser på Kumla varav hälften är för dem som har särskilda psykiska problem. Vi behöver fortsätta satsa på utbildning av personal, och vi måste fortsätta se till att samarbetet mellan polisen och kriminalvården blir ännu bättre.

Det som vi har gjort, och som vi också fått stöd för från riksdagen, är att vi har genomfört flera olika lagändringar. Det ska vi vara väldigt glada för i dag, för det är alltid lagändringar som tar längst tid. Men vi har sett till så att kriminalvården har möjlighet att använda larmbågar. Vi har sett till att kriminalvården har möjlighet att störa ut mobiltelefoner. Vi har sett till att man har en möjlighet att kartlägga intagnas förhållanden och kontakter med andra. Vi har också sett till att skyddet för personalen ökar. Nu måste reformarbetet fortsätta och säkerheten höjas.

Det har kommit varningens ord om att detta skulle gå ut över behandlingen och den vård som de intagna naturligtvis behöver. För mig är det

ganska självklart att det är precis tvärtom. Klarar vi inte av säkerheten kan vi inte heller ge en bra behandling. Det kan också alla de personer som nu sitter på fängelser och går igenom olika behandlingar vittna om. Det är självklart att det påverkar all behandling, allt arbete och hela den arbetsmiljö som finns ute på fängelserna när det sker sådana saker som det har gjort i år. Det kan inte accepteras. En bra säkerhet är en förutsättning för att vi ska kunna ha en bra behandling för dem som verkligen behöver det, och det arbetet måste fortsätta. Det finns ingen som helst motsättning i det.

Tvärtom, fru talman, ligger det här helt i linje med det arbete som också påbörjades för ett par år sedan, en förändring av kriminalvården, en förändring av det ideologiska arbetet, en förändring mot en ökad individualisering. Det är en förändring jämfört med vad som har gällt tidigare. Det bygger på att de personer som sitter i fängelse ska få en möjlighet att påverka sin situation. Sedan är det en del människor som inte tar den här chansen. Men det innebär inte att man inte ska vara rättvis och ge dem den.

Det här försöker vi på olika sätt se till att det ska kunna genomföras. En sak som tidigare har var kritiserad men där kritiken har blivit betydligt mindre, är detta med en så kallad fotboja när man sitter av ett längre straff. Det infördes på försök för tre år sedan för de personer som har ett fängelsestraff som är två år eller längre. Det har visat sig vara utomordentligt bra att de personerna får en chans att under de sista fyra månaderna ha så kallad elektronisk fotboja. Det är ett utomordentligt bra resultat av den försöksverksamheten.

Nu vill vi gå vidare för dem som verkligen har möjlighet att återanpassa sig i samhället. Vi vill utvidga den här möjligheten på det sättet att vi sänker fängelsestraffets längd så att det ska gälla även för dem som har dömts till ett och ett halvt års fängelse. För dem som har dömts till två år och mer ska de sista sex månaderna kunna avtjänas med fotboja.

Det innebär att det blir ett ökat tryck på andra delar av samhället att hjälpa personen och hjälpa till i den svåra övergången från kriminalvården till ett liv i frihet. Där ligger vi ganska bra till i Sverige. Men vi kan inte vara nöjda med att ungefär fyra av tio återfaller i brottslighet inom tre år. Kan vi bara sänka det talet lite har vi vunnit mycket. Det är ett bra sätt att minska brottsligheten.

Det ligger i linje med den narkotikasatsning som påbörjades för tre år sedan och som vi nu fortsätter med. Det ska vara särskilda enheter och särskilda anstalter för dem som verkligen är motiverade att komma ifrån sitt missbruk. Samtidigt ökar vi kontrollen med fler hundar och andra möjligheter att hindra narkotika att komma in på anstalterna. Det bygger helt på den ideologi med individualisering som vi vill arbeta med.

Individualiseringen går ut på att man ska ha en större möjlighet för dem som verkligen är skötsamma. Det är märkligt att det är så få människor som sitter i fängelse som lagar sin egen mat och städar. Det är fortfarande undantag. Självklart ska det vara precis tvärtom.

Det ligger också i linje – och det är det stora arbetet – med den utredning om en ny kriminalvårdslag som nu är inne i sitt slutskede. Såvitt jag förstår har det rått en stor samsyn om att man ska kunna påverka sin egen situation. Samtidigt ska de personer som i varje fall under en viss period

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

inte är beredda att återanpassas, och på olika sätt till och med planerar ny brottslighet inne från fängelset, kunna straffas hårdare.

Det gavs också tilläggsdirektiv i våras om att det ska kunna påverka den tid på två tredjedelar som man avtjänar sitt straff. Det är utmärkt att till exempel personer som rymmer ska kunna avtjäna betydligt längre tid av sitt straff. På så sätt är de också motiverade att inte göra sådana saker. Det är ett fullt rimligt krav att vi kommer fram till en sådan ordning. Det är självklart att det på olika sätt ska bestraffas om man rymmer. Här har vi bra incitament för att förhindra det.

Utredningen kommer med sina förslag i vår. Jag tror att det är en stor milstolpe på vägen mot en modern och ny kriminalvård. Jag ser i varje fall inte några hinder i att det råder stor enighet. Det finns oerhört många saker vi är oeniga om. Det finns oerhört många saker som vi diskuterar och debatterar och till och med grälar om. Det är naturligt och positivt.

Men det är också bra när vi kan konstatera att det råder en stor samsyn i sådana frågor som är så viktiga som att ta hand om de personer som är mest utsatta men också mest farliga i vårt samhälle. Det är alltså inte på något sätt att gå mot en mer inhuman kriminalvård utan en mer modern kriminalvård som möter dagens brottslighet på det allra bästa sättet.

Anf. 3 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Det är glädjande att höra att det är lite annat ljud i skällan från justitieministern den här gången än när vi hade debatten i januari. Då var det mycket aggression från ministern. Han tyckte att det var jobbigt att vi tog upp de här frågorna. Sedan dess har det funnits anledning att återkomma till dem – tyvärr, vill jag understryka.

Vi måste komma ihåg ansvarsfördelningen. Det är regeringen som med budget, regleringsbrev, utnämningar och informell styrning formar svensk kriminalvård. Vi är som riksdagsledamöter förhindrade att göra detta enligt svensk grundlag. Man har med rätta delegerat befogenheten att utöva själva verksamheten i praktiken. Det är väl bra. Men man får inte, kan inte och ska inte delegera ansvaret för resultatet. Det framgår lika tydligt av den grundlag som vi alla borde vara överens om.

Nu verkar det som att man har en hel arsenal av åtgärder som ska påverka svensk kriminalvård framöver. Man vill satsa stort. Man talar om nya platser men säger inte att det på många av dessa nya platser blir permanent dubbelbeläggning. Det är en dubbelbeläggning som är mycket tveksam om man vill bekämpa narkotika, om man vill jobba med säkerhetsfrågorna och ur säkerhetssynpunkt för personalen. Det är också mycket tveksamt med tanke på de konventioner som Sverige har skrivit på vad gäller att visa respekt för de mänskliga rättigheterna även för dem som är intagna i kriminalvård.

Det är inget snack om att det är svåra frågor. I mitt ordinarie arbete på Örebro tingsrätt får jag väldigt god insyn i hur det ser ut och vilka offer som finns i den ökande grova kriminaliteten i Sverige. Jag möter brotts-offer som får sina liv förstörda och deras familjer som är förtvivlade.

Jag möter lika trasiga människor som kommer till domstolen och har begått brotten. De fälls. Man läser deras personalia som är en sorglig uppvisning i hur många föräldrar som inte har brytt sig, skolor som har blundat och socialtjänster som inte har agerat. Barnen har fått växa upp i en miljö präglad av missbruk, misär och våld utan att någon vuxen har

gripit in. Men nu är inte debatten i dag till för att tala om det. Debatten handlar om hur det ser ut i kriminalvården i dag.

Arbetslöshet på anstalten ska inte vara kriminaliserad. Men det borde vara en omöjlighet. Vi vet hur det ser ut. Det råder massarbetslöshet. Vi vet också att i tio års tid har tiden för arbete, behandling och utbildning – bra saker – minskat i kriminalvården. Man missar viktig tid för basal social träning. Man missar chansen att kanske få ett yrke att livnära sig på den dagen man släpps ut. Så ser det inte ut.

Vi hade en debatt i utskottet för ett par år sedan med en generaldirektör – det var några stycken sedan. Den generaldirektören förklarade: Vi kan inte ha så mycket fysiskt arbete på anstalterna längre. De intagna är ju så klena. Då har man inte varit inne i många styrketräningsrum på anstalterna.

Vi vet också att personer med funktionshinder som ADHD och DAMP inte får hjälp. De syns inte i skolan. De får inte hjälpen där, och problemen förvärras. När de kommer till en anstalt borde någon säga: Här måste vi hjälpa till – om man vill att personen ska ha ett annat liv när den kommer ut.

Jag håller med justitieministern om att personer som sköter sig inte har någon möjlighet att få uppmuntran och att de som missköter sig i praktiken inte kan få särskilt mycket försämringar. Det måste vi jobba mycket mer med nu med dagens kriminalvårdslag. Det borde framgå av de regleringsbrev som regeringen ska skriva.

Vi behöver bygga nya anstalter på rätt platser. Vi har i dag en platsbrist som är enorm. Regeringen har under de senaste tio åren lagt med fungerande kriminalvårdsanläggningar trots att man vet att prognoserna för kriminalitet kommer att öka och fler kommer att hamna inne på anstalterna.

Varför lägger man ned gamla fungerande anstalter? Riksdagshuset är ganska gammalt. Det är väl ingen som vill lägga ned det för att det finns någon takläcka någonstans. Man måste ha bra anstalter som fungerar. I dag byggs det baracker som människor onekligen kan rymma från alldeles för lätt. Det är ingen som tjänar på detta.

I all modern verksamhet är dessutom mjukvaran viktig. Personalen på golvet inom kriminalvården har också i tio års tid minskat i antal. Antalet byråkrater har däremot ökat. Vi har hur många myndigheter som helst på kriminalvårdens område. Jag tror bestämt att det är 35. Men den personal som kan vara nära de intagna har blivit färre. Det finns färre personer som kan vara bra kontaktpersoner. Vidareutbildningen för personalen har fryst inne. Grundutbildningen har under nuvarande år minskat enligt kriminalvårdens halvårsrapport. Det är fundamentala säkerhetsfrågor. Så kan vi inte ha det.

Jag vill påstå att ekonomin styrs av kvartalsinfall från regeringen. Verksamheten kan inte planeras. Statskontorets rapport som jag hänvisade till i debatten i januari, och som jag personligen överlämnade till justitieministern innan debatten, pekade på detta. Man kan inte leda en sådan verksamhet på detta sätt.

År 2003 gick kriminalvården back med 466 miljoner kronor på den befintliga verksamheten. I år talar regeringen om satsningar. Men samtidigt finns det ett besparingsbeting på kriminalvården som innebär att

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

det blir färre program för bland annat rehabilitering. Vi riskerar också att få se färre i personalen.

Regeringens devis är tydligen väldigt klar: Vi har haft fel budgetstyrning, fel utnämningar, fel regleringsbrev, fel lagstiftning och fel arbete mot narkotikan. Vi har haft fel i tio år. Nu ska vi ändra på oss. Lita på oss.

Anf. 4 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Det snällaste jag kan säga om justitieministerns inledning är väl: Sent ska syndaren vakna. Vi fick höra att fokus nu har flyttats till en prioritering av säkerhetsfrågorna. Jag ska ärligt säga att det ibland känns som rena ketchupeffekten, och det gör väl att ett och annat stolpskott måste förlåtas. Vi har i utskottet till och med fått en lista i augusti från Kriminalvårdsstyrelsen över åtgärder som man ska vidta när det gäller säkerheten, detta efter det att man under månader har förhalat genomförandet av riksdagsbeslut om skärpt inpasseringskontroll. Visst händer det alltså saker, och det är väldigt roligt.

Men vi är här för att tala de anstalter som har varit i centrum för spektakulära fritagningar och rymningar, alltså Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred. Notan för att leta rätt på dem som har farit i väg ligger någonstans runt 22 miljoner kronor. Det motsvarar 44 poliser ett helt år eller mer än Jämtlandspolisens årliga budget för att bekämpa våldsbrott eller ett helt års insatser mot narkotikabrott i Uppsala och Östergötland. Det är väldigt mycket pengar i en ganska ansträngd budget för rättsväsendet totalt sett.

Vad upplopp, förstörelse och andra incidenter på anstalterna kostar vet vi inte. Till det kommer den fara och otrygghet som våldet och oron i och vid våra anstalter innebär för intagna och personal, för poliser och för allmänheten.

Det är Socialdemokraterna som har haft makten de senaste tio åren, och ni kan naturligtvis inte abdikera från ansvaret för att ha fört en kriminalvårdspolitik som inte fungerar. Justitieministern påpekade naturligtvis att antalet rymningar är mindre än för tio år sedan, och det är helt riktigt. Under hela 90-talet har vi faktiskt fått färre och färre rymningar, och den påtagligaste förbättringen skedde mellan 1994 och 1995 som en direkt följd av de insatser som den borgerliga regeringen gjorde. Jag är väldigt glad över att den utvecklingen fortsatte, men det hjälper ju inte. Det är för många dömda som är på fri fot, och dessutom har nya utmaningar tillkommit. Inte förrän i år har ju rymningar skett från anstalter med förhöjd säkerhet.

Det är de här nya problemen som vi måste sätta fokus på och fundera över hur vi ska hantera. Jag tror att bakgrunden till bekymren är komplexa. Till en del handlar det om att antalet platser inom kriminalvården är för litet. Det är faktiskt så illa att chefen för Kronobergshäktet i Stockholm Lars-Åke Pettersson är mitt i en situation där han riskerar att bli dömd för arbetsmiljöbrott på grund av överbeläggning, fastän han bara gör sitt jobb. Och vad ska han göra med folk?

Också på anstalterna tar man i anspråk varje utrymme som finns – duschrum och besöksrum och det ena med det andra. Rumsceller byggda för en person får sängar staplade på varandra. Möjligheter att flytta intagna, ordna specialavdelningar och så vidare undergrävs i den här situat-

ionen. En ansträngd budget gör dessutom att programverksamhet och behandling faktiskt går på sparlåga. Motivationen hos personalen sjunker.

Den här utvecklingen kommer inte som en blixtnad från en klar himmel utan är naturligtvis en konsekvens av ett agerande under lång tid. Så sent som i våras arbetade Kriminalvårdsstyrelsen enligt direktiv från regeringen med sparbeting på 400–500 miljoner kronor. Och för bara två år sedan skrotade samma regering Kriminalvårdsstyrelsens långt gångna planer på en ny och modern anstalt, till vilken till och med mark var anvisad. Är inte det här beslut som justitieministern borde ångra i dag?

Det är helt uppenbart, som nyss sades här, att säkerhetsfrågorna inte haft någon framträdande roll i den socialdemokratiska politiken, varken när det tidigare gällt chefsrekrytering eller när det gäller att få till stånd bättre inpasseringskontroller och annat. Men det har som sagt skett en ändring under sommaren.

Men någon långsiktig tanke eller något bättre underlag om vad de nya förslagen innebär har vi däremot inte fått. När justitieutskottet ordnade ett möte i augusti framkom det ju att tanken på en säkerhetsbunker var en idé som man hade kommit på inom departementet och som inte hade stöd hos Kriminalvårdsstyrelsen. Det fanns ingen plan för när den skulle förverkligas och vad den skulle innehålla utan det gav man direktiv om när idén var presenterad för medierna.

Från moderat sida anser vi att det är dags för både en mer kortsiktig insats och en långsiktig planering för att komma till rätta med säkerhetsproblemen. Det finns ju medel i åtgärdslistan och en del som regeringen har redovisat och som jag tycker är väldigt bra.

Men om jag har förstått det hela rätt tänker sig regeringen att platsbristen inte ska vara ordnad förrän 2008. Det är fyra år dit! Hur mycket elände ska vi bevittna innan dess? Ska flera häkteschefer och anstaltschefer riskera att bli åtalade? Är det här en utveckling som justitieministern kan acceptera, eller har du i bakfickan några temporära insatser för att lindra effekterna av den felaktiga politik som hittills har förts?

Ett väldigt allvarligt säkerhetsproblem på anstalterna är naturligtvis att de intagna fritt kan kommunicera med yttervärlden. Det görs nu en del åt det, men det kan göras mer.

En fråga som jag vill ställa till justitieministern är vad man är beredd att göra för att förhindra korruption inom kriminalvården. Vi har nu ett antal mycket besvärliga exempel där det är uppenbart att risken för bestickning och mutor är alldeles för stor och där det finns personal som hjälper intagna att begå brott när de sitter inne. Det här är en situation som vi definitivt måste sätta stopp för, och det måste ske snabbt.

Eftersom min talartid är ute vill jag till sist bara säga att det inte finns någon motsatsställning mellan att ha en höjd säkerhet och en bra inre kriminalvård. Tvärtom tror jag att de förutsätter varandra. Vi måste garantera tryggheten för intagna och personal och för allmänheten, och för det krävs det en hel del insatser de närmaste åren.

Anf. 5 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! Ärade ledamöter och åhörare! Kriminalvårdens uppgift är att verkställa påföljder, minska brottsligheten, förebygga återfall, upprätthålla en human människosyn och skapa ett tryggt samhälle. Det är

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

uppgiften. När vi säger att kriminalvården i Sverige är i kris är vi inte ensamma om att påstå detta. Det är inte bara rymningar. Det är ett högt återfall i brottslighet, det är hårdare tag, superfängelser och så vidare. Det är ett misslyckande.

Säkerhetsläget inom kriminalvården är ju fullständigt oacceptabelt. Som ganska ny politiker har jag svårt att förstå varför man, om man misslyckas – det gör vi i olika omfattning och på olika ställen – inte vill säga att man har misslyckats. Varför ska det vara så svårt även i de här kretsarna och inte bara i andra kretsar att erkänna någonting?

Regeringen har inte någon anledning att vara vare sig nöjd eller stolt. Ansvarvilar oerhört tungt på regeringen, som har haft många år på sig att vakna och återskapa eller reformera en kriminalvård värd namnet.

Nu pratas det mycket om flera och säkrare fängelser. Ja, det är bra, men det minskar inte brottsligheten. Vad får hårdare tag i kombination med resursbrist för följd? Jo, spänningarna mellan de intagna och anställda kommer att öka. Det är i sig en säkerhetsrisk. Man skulle mycket enkelt kunna säga att det bästa skyddet mot kriminalitet är arbete, bostad och sociala relationer. Dessa får vi ta upp i ett annat sammanhang.

Det som jag tycker är väldigt dystert är att Sverige för inte så länge sedan gick i spetsen för en modern kriminalpolitik med ett mänskligt ansikte och med en human syn. I dag har slentriantänkandet vuxit med hårdare kontroller, säkra bunkrar och superfängelser som dyker upp. Det är de besked som socialdemokratin har när det ska ges svar på frågor om människosyn, samhällssyn och en rimlig resursfördelning.

De mest utsatta i samhället ska få en human kriminalvård. De ska bemötas med respekt, och det effektivaste sättet att skydda sig mot rymningar, fritagningar och hårdare tag är att ge de intagna en vård värd namnet. Men det förekommer, fru talman, ingen egentlig rehabilitering på anstalterna, varken för missbrukare eller för personer med psykiska störningar. Det finns inte heller eller i varje fall mycket lite innehåll i verkställigheten.

Gå upp och titta på Kronobergshäktet! Där sitter snart chefen för häktet om han blir dömd för de brott han har begått. Men det finns nog inget rum för honom så jag vet inte vart han ska ta vägen.

Det är närmast pinsamt att se dessa överbeläggningar, inte bara på anstalterna utan också på häktena. Arbetsmiljöinspektörer, häkteschefer, advokater och alla som kommer i närheten av detta är övertygade och säkra på att gränsen är nådd. Det ligger ju på en överbeläggning på 105 %. Det är toppar på 125 %. När man ska besöka någon på häktet kan man ta tre stycken på samma gång. De sitter ju tillsammans.

Vad beror nu detta på? Det beror delvis på att polis och åklagare har blivit något effektivare och att domstolarna dömer till något längre straff. Men framför allt beror det på att man en gång i tiden demonterade anstaltsplatserna. 1998 avskaffades 500 platser. Man har inte återställt det. Nu pratar man om ett superfängelse.

Lars Nylén, det nya stjärnskottet som Kriminalvårdsstyrelsens generaldirektör, sade att hans främsta uppgift var att få ned rymningarna. Hur ska det gå till? Vad har han för tankar? Var finns pengarna? Hur satsar han resurserna? Hur stoppar han rymningarna?

En forskningsgrupp för samhälls- och informationsstudier har ställt frågan vad svenskarna tycker. Är det bara politikerna som står och gnäl-

ler? Vad tycker svenskarna om den svenska kriminalvården? 45 % är mer eller mindre negativa till den svenska kriminalvården. Kriminalvården ligger nästan sist bland de offentliga myndigheterna.

Ett superfängelse kan möjligen lindra bristen på platser ett litet tag, men det kommer inte att hindra rymningarna. Ju hårdare tag, ju hårdare bunkrar, desto mer hopplöst för människorna och desto brutalare utbrytningsförsök.

Kom ihåg slutligen i det här sammanhanget att alla som sitter på anstalt en gång ska komma ut! Syftet med kriminalvården måste ju vara att ge de intagna en möjlighet att återvända till ett socialt liv. Vad finns det för medicin mot det tillstånd som regeringen och Thomas Bodström har skapat? Vi måste förändra påverkandeprogrammen, behandlingsprogrammen, individuella handlingsplaner, motivationsanstalter, utbildning av personal. Det bästa och säkraste sättet att få en säker kriminalvård är att ge innehåll under verkställigheten för dem som är intagna. Då skapar man ett hopp och en möjlighet att fungera i framtiden. Den bästa och mest effektiva effekten på säkerheten är att ha ett innehåll i kriminalvården.

Jag vill gärna se justitieministern komma med några snabba säkra förslag på hur man ska höja säkerheten. Om han inte har några egna förslag hänvisar jag till Kristdemokraternas motioner.

Anf. 6 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! När man debatterar säkerheten på anstalter finns det en stor risk att man hamnar fel om man inte väljer att analysera varför situationen ser ut som den gör, varför vi har fått de spektakulära rymningarna, varför människor är beredda att rymma trots att de flesta av dem vet att de kommer att tas fast förr eller senare – nu har det visat sig att det oftast är förr än senare. Varför gör en människa det här och riskerar att få så långa fängelsestraff? Om man inte har den analysen tror jag inte heller att man kommer att vidta rätt åtgärder.

Det som har skapat den situation som finns i dag är kanske inte bristen på säkerhet. Det är snarare att vi har fått ett sämre klimat på våra anstalter där vi har fått folk som sitter på längre och längre straff. Man hamnar fel om man inte analyserar situationen och ser att vi har fått fler livstidsdömda och att det har ökat dramatiskt de senaste tio åren.

En annan utveckling är att det har blivit mycket svårare att komma tillbaka till samhället. Om vi tittar på statistiken som visar antalet före detta fångar som får jobb och bostad ser vi att vi har en dramatisk minskning där. De är utan möjlighet att komma tillbaka till samhället. Vi har också folk som sitter med längre och längre straff. Det skapar en hopplöshet som breder ut sig, där människor upplever att de inte har något att förlora. De har inget att komma tillbaka till, och samhället är inte motiverat att få tillbaka dem. Då får man en situation med människor som är desperata och beredda att göra vad som helst för att komma ut i frihet.

Om man inte har den analysen är det ganska lätt att vidta åtgärder och säga att vi ska ha lite fler bågar, lite fler poliser utanför, fler hundar, säkrare lås och bygga bunkrar. Men då kommer man fortfarande inte att lösa grundproblematiken. Så det är den viktigaste debatten att föra.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

När man nu diskuterar de här händelserna är det självklart att man måste vidta åtgärder för att försöka förhindra rymningarna. Men det viktigaste är att diskutera hur vi ska kunna få ett bra innehåll i kriminalvården. Hur ska vi kunna skapa ett samhälle som är berett att ta tillbaka människor som har begått ett misstag och avtjänat sitt straff?

De åtgärder som man nu behöver vidta rent konkret är byggandet av den nya anstalten som de flesta kallar superbunker och gärna gör sig lustiga över. Men om man inte ser den platsbrist som finns ser man inte behoven. De flesta ser att det finns en brist på platser, och alla tycker att det behöver finnas fler. Då behövs det också en ny anstalt.

Det viktigaste med den nya anstalten hör faktiskt ihop med frågan om hopplöshet och möjlighet att komma tillbaka. Den grupp som vi i dag betraktar som svårast att handskas med inne på våra anstalter sätter vi i Kumlabunkern, på isoleringen på Tidaholm eller på Hall. Vi har människor som har suttit i isoleringen nästan fem år av sitt straff. Det är människor som sedan ska komma tillbaka och ut.

När man sitter på isoleringen och i bunkern på Kumla får man ingen vård och ingen behandling. Det är ingen human verksamhet. Därför ser jag det som oerhört viktigt av säkerhetsskäl och för att förhindra sådana här saker att vi bygger en ny anstalt med ett bra innehåll, där vi måste ha andra personalkategorier och där vi faktiskt kan jobba med just de svåraste fallen för att de ska ha en möjlighet att komma tillbaka.

Det är också viktigt att man fortsätter det arbete som man har påbörjat inom kriminalvården för att förbättra behandlingsprogrammen. En av orsakerna till att behandlingstiden har minskat inne på anstalterna är att man har tagit väck så många hemmasnickrade behandlingsprogram som inte gav något resultat över huvud taget. Man ska nu i stället införa mer vetenskapligt belagda behandlingsprogram som faktiskt fungerar. Det är också vår skyldighet att se till att inte bara ge behandlingstid utan behandlingen måste även vara effektiv och verksam.

Fru talman! Den viktigaste frågan gäller dock personalen. Det handlar om att personalen får utbildning, att de får handledning och att deras lönenivå ses över. Vi måste inse att personalen varje dag ska arbeta med och försöka uppnå positiva resultat för just de personer som vi alla pratar om och inte vill få ut i samhället eftersom vi anser att de är farliga.

Därför måste vi också inse att personalen är den viktigaste säkerhetsskapande åtgärden, och där anser Vänsterpartiet att det behövs stora förändringar. Vi behöver nog diskutera en högskoleutbildning eller specialutbildning för just kriminalvårdare. Vi måste även titta på lönenivån framöver samt se till att personalen får den handledning som de så väl behöver.

Anf. 7 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! För ungefär åtta månader sedan hade vi i riksdagen en aktuell debatt med anledning av fritagningen från Kumlaanstalten. Då inriktade justitieministern sitt anförande på hur nöjd han var över att det på tio år inte förekommit en enda rymning från säkerhetsavdelningar, alltså inte förrän den från Kumlaanstalten i januari.

Det tog bara sex månader och så var det dags igen. Med hjälp av två insmugglade pistoler rymde fyra intagna från isoleringen på Hall. Som om det inte var nog med dessa rymningar från landets två säkraste avdelningar blev några dagar senare tre intagna med långa straff fritagna från Norrtäljeanstalten. Och efter ytterligare en dryg månad var det åter dags. En livstidsdömd och en annan intagen rymde från Mariefredsanstalten genom att ta gisslan.

Fortfarande säger justitieminister Thomas Bodström i riksdagens talarstol att han lyckats med sin kriminalvårdspolitik och att han tagit sitt ansvar, detta trots att vi under de senaste månaderna varit med om rymningar och fritagningar av mer brutalt slag än någonsin tidigare i Sverige.

Jag är förvånad och besviken över att justitieministern tar så lätt på kriminalvårdens säkerhet.

I samma debatt i januari ondgjorde sig justitieministern över att jag och mina borgerliga kolleger kom med förslag till ytterligare säkerhetsåtgärder, och han påpekade lite föraktfullt att det är Kriminalvårdsstyrelsen som har de bästa experterna. Det tycktes han dock ha glömt bort några månader senare när han i panik började ropa efter en nybyggd superbunker.

Samtidigt som justitieministern presenterade förslaget till ett nytt superfängelse kom Kriminalvårdsstyrelsen med sin lokalförsörjningsplan för platsutbyggnad. I denna finns åtskilliga förslag till ombyggnader och nybyggnader av anstalter, men inte ett ord sägs om behovet av ett nytt superfängelse. Hur var det nu, Thomas Bodström, är det Kriminalvårdsstyrelsen som har de bästa experterna eller har de plötsligt flyttat till Justitiedepartementet?

Från Centerpartiets sida vill vi ha säkra fängelser där rymningar är omöjliga, eller åtminstone mycket svåra, att genomföra. Vi föreslår att fängelserna Kumla, Hall och Tidaholm byggs om så att de får samma säkerhet som Thomas Bodströms enda superfängelse skulle få. Det blir billigare och dessutom får vi tre lika säkra fängelser i stället för ett.

Det som behövs för att säkra ett fängelse är bland annat teknisk utrustning såsom metalldetektorer vid inpasseringskontroll och störnings-sändare för mobiltelefoner, men också fler narkotikahundar och mer personal.

Under den senaste veckan har jag besökt fängelset i Gävle och Kirseberg-sanstalten i Malmö. Personalen på anstalterna ger likadana svar på vad som behövs för ökad säkerhet. Teknik och bevakning kan öka säkerheten, men mest effektivt är att det finns tillräckligt med utbildad personal som kan finnas bland de intagna. Rymningar och fritagningar stoppas effektivast genom att personalen pratar med de intagna, och genom att vara närvarande upptäcker vårdarna signaler när något är på gång.

Nästa viktiga åtgärd för att förhindra rymningar och öka säkerheten är att de intagna motiveras att sköta sig. Det behövs mycket mer belöningar och bestraffningar inom kriminalvården. Den som är intagen på anstalt har ju ett val, nämligen hur man använder sin tid. Huvudregeln är i dag att alla fängelsedömda friges villkorligt efter att de avtjänat två tredjedelar av strafftiden. Hur de sköter sig i fängelset spelar ingen större roll. Visserligen kan de få några dagar extra om de brutit mot fängelsets regler, men det är uppenbarligen ingenting som avskräcker.

Om de å andra sidan visar prov på ett exemplariskt beteende och gör allt för att återanpassa sig till ett laglydigt liv leder inte heller detta till någon förändring av straffet eller till belöning under strafftiden. Med andra ord lönar det sig inte i dag att bättra sig. Skötsamhet och vilja att förändra sig, från ett kriminellt till ett lagligt liv, betyder nästan ingenting i svensk kriminalvård.

Centerpartiet menar att hur man väljer att spendera sin tid på anstalt ska ha direkt effekt på strafftiden. Att personligt engagemang och personliga ansträngningar belönas är oerhört viktigt för den intagnes motivation i strävan mot det laglydiga livet. På motsvarande sätt ska de som inte sköter sig på anstalten, och de som anses särskilt benägna att återfalla i brott, sitta av hela strafftiden och inte – som fallet är i dag – villkorligt frigges efter två tredjedelar av tiden. De som fortsätter att begå brott inne på anstalten, försöker eller lyckas rymma, hotar eller misshandlar andra fångar eller personal ska sitta av hela straffet. De ska inte få fördelen att villkorligt frigges efter två tredjedelar av tiden.

Sverige behöver en ny regering för en ny kriminalvårdspolitik, en politik där säkerheten har mycket hög prioritet och de intagnas ansträngningar till förbättring belönas men också där misskötsamhet bestraffas.

Anf. 8 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Jag anser att kriminalvården är en del av det stora samhälle som har att ta hand om alla sina invånare. De interner vi har på anstalterna är en del av vårt ansvar. Det är hela samhällets ansvar att se till att dessa människor kan komma tillbaka till samhället som fungerande samhällsmedborgare.

När jag lyssnar på debatten hör jag ofta tonlägen där det handlar om strängare straff, hårdare påföljder, man måste skydda samhället och låsa in de farliga. Jag ställer mig frågan: Vad är det som skapat dessa människor? Vad är det som gjort att de hamnat på den vägen? Jag medger att det finns människor med sådana störningar att de behöver speciell vård och inte i alla lägen kan umgås med resten av samhället, men de tillhör undantagen.

Ibland får jag uppfattningen att man sätter ett mått på en lyckad fängvård genom antalet fångar i fängelser och anstalter. Jag ser det precis tvärtom. Ju färre fångar vi har, desto bättre samhälle. I Sverige har vi gått från 60 till 80 fångar per 100 000 invånare. Island har 40 och Ryssland 600 fångar per 100 000 invånare. Ryssland har mycket stränga straff, men jag tror inte särskilt mycket på straffens avskräckande verkan. Det är mest de laglydiga människorna som avskräcks av hårda straff.

Jag delar inte uppfattningen att man ska ha hårdare straff och längre strafftider. Jag skulle vilja se det på samma sätt som den tidigare justitieministern Karl Schlyter, som menade att vi ska tömma fängelserna. Om vi kommer dithän har vi lyckats betydligt mycket bättre.

Som situationen ser ut i dag behöver vi onekligen fler platser. Vi har fler interner än vi har utrymme för. Vi behöver alltså fler platser och mer utrymme för att kunna ge dem en meningsfull vård. Min målsättning är att människor ska kunna återbördas till fullgoda samhällsmedborgare.

Jag är inte riktigt säker på att vi behöver ha en ny högsäkerhetsanstalt. Man skulle kanske börja bygga i den andra änden i stället och ha fler anstalter som koncentrerar sig på att den enda bojan som internen har

är den egna viljan att avtjäna sitt straff och komma tillbaka till samhället. Jag vet att det låter ganska utopiskt, men jag tycker att vi ska kunna ta ut svängarna och försöka sätta målen långt bort.

Behovet av flera platser behöver inte betyda ett byggande av nya stora säkerhetsbunkrar. Däremot behöver vi ha ett bättre liv inne på anstalterna. Vi behöver ha en bättre rehabilitering. Många fångar har vittnat om att situationen inne på anstalterna har blivit hårdare och svårare efter sommarens rymningar. Det är en olycklig väg att gå.

Vårt misslyckande inom kriminalvården syns i återfallsprocenten. Hade vi kunnat ge dessa interner en bra rehabilitering hade den kunnat minskas. Jag ser det som en av de stora målsättningarna att minska återfallsprocenten från 85 % för de flergångsdomda till betydligt lägre tal. För att kunna klara det behövs en satsning på vården, personalen och verksamheterna inom anstalterna.

Vi behöver också höja den allmänna utbildningen för väktare från dagens 16 veckor. Den måste bli betydligt mer omfattande. Var vi ska hamna där kan jag inte svara på, utan det vill jag låta sakkunskapen ta hand om.

Att sitta instängd, inspärrad och att, som Alice Åström nämnde, sitta i en isoleringscell utan möjligheter till mänsklig kontakt skapar inte bra samhällsmedborgare. Därför är det viktigt att sysselsättningen på anstalterna blir betydligt mycket bättre. Jag skulle gärna vilja se att människor fick ta ett större ansvar för den produktion som finns inne på anstalter och att de blev delaktiga. Dessutom borde de få möjlighet att sträva mot ett normalt yrkesliv inom anstalten. Jag skulle vilja se att människor som döms arbetar upp sig så att de har en normal lön, visserligen begränsad, den sista tiden på fängelset och möjligheter att ta ansvar för sin ekonomiska situation. Under sista tiden skulle de få full lön men få betala för kost och uppehälle. Jag tycker att det skulle kunna vara en väg att gå. Det betyder att de som är positiva och vill arbeta får detta som en form av belöning.

Säkerheten måste givetvis finnas. De beslut som är fattade och som nu håller på att genomföras kommer onekligen att leda till förbättrad säkerhet.

Jag vill nämna en sak till. Det finns en del andra brister inom kriminalvården. Det finns en brist på kommunikationssidan, och där täcker vi upp det. Men det finns en annan brist också, och den gäller internernas egna ekonomiska tillgångar. Ibland kan det faktiskt vara frestande att använda en stor summa pengar för att köpa sig fördelar inom fängelset. Jag tycker inte att interner ska ha den möjligheten. Därför bör vi se över internernas ekonomiska tillgångar.

Anf. 9 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tycker att det sägs väldigt många intressanta saker här i dag. Som jag sade tidigare är det uppenbart att det har blivit en bra och nyanserad debatt. Vi kan också konstatera att det finns en ganska stor samsyn.

Till Johan Linander vill jag säga: Du får gärna citera mig, men om du citerar mig tycker jag att du ska citera mig rätt och inte lägga ord i min mun som jag inte har sagt. Däremot tycker jag att du sade sedan var väldigt intressant. Det är ju just detta som vi försöker bygga vår politik på.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

Det finns uppenbarligen en stor samsyn över blockgränserna om detta att man ska kunna påverka sin situation. Om man betar sig på ett sätt som står i strid mot en återanpassning till samhället, som till exempel planerar nya brott, rymmer och så vidare, ska det självfallet bestraffas. Det är utmärkt att den sista tredjedelen av den tid som man avtjänar sitt straff ska kunna användas till detta.

Nu pratas det om fler platser. Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att detta inte är någonting som har påbörjats nu. Detta var någonting som påbörjades redan 2003. Sedan är det så som Peter Althin säger att polis och åklagare har blivit mer effektiva och utreder fler brott, men framför allt har praxisen höjts väldigt mycket. Det har gjort att det har blivit väldigt svårt.

Nu byggs det ordentligt med platser. 2 000 platser ska vara färdiga inom de närmaste åren. Det innebär inte att det inte byggs platser under den tiden. Redan i år kommer det att bli över 700 platser. Det är riktigt att det förekommer viss dubbelbeläggning på vissa håll. På vissa håll måste man se över den akuta situationen. Men det kommer att fortsätta att byggas i genomsnitt 400 platser per år. Det behövs naturligtvis ökade resurser till platsutbyggnad, för satsningar på personalen och för att kunna fortsätta den narkotikasatsning som har slagit så väl ut. Det är också därför som vi kan se i budgetpropositionen att ramen för de närmaste åren höjs med över 1 miljard kronor. Dessa pengar behövs.

Dessutom måste kriminalvården, liksom alla andra myndigheter, för-söka effektivisera sig. Vi har kunnat konstatera att man har gjort effekti-viseringar som har blivit väldigt bra för verksamheten inom andra myn-digheter inom rättsväsendet. Där har man också kunnat använda pengar till annat. Vi har sett hur polisen har gått från ungefär 125 olika enheter i Sverige till 21. Vi ser nu hur åklagarmyndigheten går från sex myndig-heter till en. Nu finns det 36 olika myndigheter i kriminalvården. Det är klart att det finns väldigt mycket att tjäna på att låta det bli en myndig-heten, och det arbetet pågår.

Man måste alltså bedöma kriminalvården på precis samma sätt som alla andra myndigheter. Man måste kunna arbeta effektivt, ställa krav på en ökad effektivisering samtidigt som man måste kunna tillskjuta nya medel. Men man tillskjuter inte nya medel till en gammal modell som behöver effektiviseras, utan detta går hand i hand. Det är inget speciellt för kriminalvården, utan det gäller för alla andra myndigheter också.

Med detta, tillsammans med det arbete som nu pågår, har vi som har möjlighet att arbeta med de här frågorna en unik chans att påverka krimi-nalvården för lång tid framåt mot den individualisering vi talade om tidigare, mot en höjd säkerhet och också mot en mer human behandling genom att man i ökad utsträckning kan påverka sin egen tillvaro och lättare kan återanpassas till samhället.

Anf. 10 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag har träffat många före detta kriminella som med rätt insatser, bra behandlingsprogram och hårt arbete faktiskt har kunnat ta sig ur sin kriminalitet och börjat ett nytt liv. Flera saker har då varit avgö-rande. Det har varit lugn och ro på anstalten och det har i stort sett varit narkotikafritt. Det handlar om rena säkerhetsfrågor med andra ord. Det har varit arbete i stället för sysslolöshet. Man har haft behandlingspro-

gram som har tagit sikte på både social träning och frihet från droger. Fokus har satts på framtiden i stället för att planera rymningar i brist på framtidstro. Personalen på anstalterna har haft kunskap, kompetens och kontinuitet. Eftervården, som Alice Åström talade så bra om, har varit värd namnet. Den har faktiskt planerats hela tiden. Den har faktiskt fungerat i stället för att, som det så ofta kan vara, den intagne släpps med en tågbiljett, ett par tusenlappar och en plastpåse i näven och ingenstans att ta vägen.

Det gäller att fokusera på de stora utmaningarna. Jag medverkade förra lördagen vid föreningen Attentions femårsjubileum i Örebro. Det är en förening som jobbar med personer som till exempel har konstaterad ADHD eller DAMP. Många av de här personerna har haft mycket stora problem med kriminalitet och vill ta sig ur detta. I dag vill de komma in på anstalterna och hjälpa de personer som har de här problemen.

Det är en förening som förtjänar allt stöd. Om man inte från regeringens sida satsar på de resurserna kommer problemen garanterat att fortsätta.

Det handlar också om personalens utbildningsmöjligheter. Jag måste etsa fast att vi stod här i januari och pratade om vikten av en fungerande kriminalvård och att det då är mjukvaran som är det absolut viktigaste. Under hela det här halvåret satt departementets företrädare och tittade på när utbildningen till personalen skars ned.

Vi pratar om utbildning som handlar om hur man ska möta farliga personer och hur man ska hjälpa svårt skadade personer. Lärdomen av debatten i januari blev för departementet och samarbetspartierna – Vänsterpartiet, Miljöpartiet – att titta på när man skar ned på utbildningen.

Det blir inte riktigt trovärdigt att prata om kompetens och kunskap när man betar sig på ett sådan sätt efter en sådan debatt då alla larmklockor borde ha ringt.

Vad är det för kunskap och kompetens man ska ha? Det är lite trist att konstatera att vi i Sverige har en bristfällig eller nästan ingen forskning alls på detta område: Hur fungerar rehabilitering i Sverige?

Tänk om det var på samma sätt inom medicinen så att vi när vi skulle opereras kunde möta en läkare utan forskningsbaserad kunskap med bara lite hemsnickrade kunskaper från Kanada som han försökte anpassa till svenska förhållanden. Det skulle vi aldrig acceptera. Men vi tycker att det är helt okej att människor som jobbar i kriminalvården och människor som är intagna i kriminalvården befinner sig i en situation där man inte har någon svensk forskning om vad som fungerar i Sverige. Kanada, där man mest hämtar inspiration, är inte Sverige och tvärtom.

Det finns en uppsjö av kriminologer här i landet som pratar om brottslighetens orsaker. Oftast talar de om att kriminaliteten inte har ökat och att den grova brottsligheten inte har ökat. Det är väldigt konstiga besked till dem som jobbar i den här verksamheten.

Några av dessa personer skulle faktiskt kunna styras över till att jobba med verklig rehabiliteringsforskning och se vad som fungerar i kriminalvården i stället för att säga att kriminaliteten inte ökar. Se i stället till att den som finns minskar. Det tycker jag vore utmärkt, med regeringen som ansvarare.

Vi pratar om hela samhällets framtid och om människor som ska komma ut. Vi pratar inte om 7 000 anställda och 5 000 intagna. Vi pratar

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

om en samhällsfråga som påverkar oss alla – medborgare, brottsoffer och deras familjer.

Jag hoppas att regeringen nu tar frågan på något större allvar vad gäller kunskap och personal och att basala säkerhetsfrågor sätts i centrum. Det finns ingen motsats mellan att behandla och att se till att de människor som ska vara inlåsta faktiskt är inlåsta.

Anf. 11 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag tycker nästan att debatten spårar ur. Vi har fått veta att många inte trivs i fängelse. Nej, det kanske inte heller är meningen.

Ingen tar upp att skälet till att det sitter fler långtidsdömda i fängelse är att de har begått mycket grova brott. De människor som har drabbats av dessa kriminella är nog evinnerligt tacksamma om de vet att de åtminstone sitter inne den stund domstolen har bestämt. Det är faktiskt vår skyldighet att se till att det fungerar.

Det är också en myt som sprids och som alltid dyker upp i de här debatterna att alla som sitter i fängelse är offer för olyckliga omständigheter.

Det är tragiska livsöden. Ja. Man får naturligtvis aldrig ge upp. Men många av de allvarligast kriminella är målmedvetna intelligenta personer som lever efter sina egna regler. De skrattar åt oss. De skrattar åt kriminalvården. De struntar fullständigt i behandling och vård. Det är som om det vore dagisbarn vi pratar om.

De sitter på fängelserna och fortsätter att bedriva brottslighet. Vi får i tidningarna läsa sådana pinsamheter som: Vårdarna var Olssons betjänter.

Det var det jag frågade: Vad är vi beredda att göra för att motverka korruption och sådant? Jag har hört många som säger att vi ska utbilda personalen bättre.

Ska vi se till att de får bättre löner, kanske, så att det inte är lika effektivt att muta dem med pengar från brottslighet?

Är regeringen beredd att säga ja till bättre personalkontroll? Jag vet att Kriminalvårdsstyrelsen har velat ha bättre befogenheter att kontrollera personal. Jag tror att vi måste diskutera sådana saker.

Jag tror mycket väl att vi med bättre behandlingsprogram och annat kan få huvuddelen av internerna att gå en bättre väg. Men jag tror att det är farligt att vara naiv och inte se de målmedvetna grova kriminella, ofta med kontakter både i och utanför Sverige, som saboterar rättsväsendet.

Det är dags att välja sida. Jag hoppas att justitieministern och andra är beredda att ställa sig på det hederliga Sveriges sida och stå upp för rättsväsendet och rättssamhället och ta ansvar för de medborgare som vill att lagen ska gälla.

(Applåder)

Anf. 12 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! Det är självklart att vi ska stå på de hederligas sida. Det är så självklart så det ska vi inte ta upp tid med.

Det är inte det som den här debatten handlar om. Den handlar om hur vi ska förhindra att människor gör sig skyldiga till brott och kommer på anstalt och hur vi ska förhindra att de återfaller i brott.

Överbeläggningarna på häktena och anstalterna gör det fullständigt omöjligt att ge vård och innehåll på anstalten och under den tid man sitter där. Jag kan tala om för Beatrice Ask att jag har träffat hundratals, ja tusentals, som sitter på anstalt. De flesta skrattar verkligen inte. De vill ha ett innehåll. De vill ha ett innehåll eftersom de annars känner en hopplöshet som skapar apati och frustration och som skapar våldshandlingar och rymningar.

De allra flesta vill ha ett innehåll. Det måste vi se till att de får.

För några veckor sedan kallades jag till Norrtäljeanstalten mitt i natten. Vi åkte i 200 knyck – det var inte jag som körde – från Stockholm till Norrtälje för att försöka få en gisslantagare att släppa gisslan. De som var inlåsta hade slagit sönder hela avdelningen. De skrek: Det finns ingen vård. Vi får ingen hjälp.

Kriminalvården har havererat.

För att säkerheten inte bara i kriminalvården utan även i samhället i övrigt ska bli bättre behövs det helt nya och övergripande åtgärder. Det behövs en kriminalpolitik med kristdemokratisk bakgrund och en familjepolitik med kristdemokratisk bakgrund.

Det är nödvändigt att byta ut den här regeringen om vi vill få en bättre kriminalvård. Jag ber alla som har möjlighet att så snart det går hjälpa till så att sossarna kan rymma fältet för en bättre kriminalpolitik och kriminalvård.

(Applåder)

Anf. 13 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill börja med att kommentera det som Beatrice Ask sade.

Det är den farligaste inställningen av alla att säga att det finns folk som är farliga, som begår brott och som skrattar åt oss och som man inte kan göra något åt och att säga att vi ska stå på de hederligas sida och låsa in brottslingarna.

De här människorna ska ut i samhället. Det är definitivt vår skyldighet att göra vad vi kan för att återanpassa människor. Att säga att det skulle vara naivt och blåögt tycker jag snarare är tragiskt.

Fru talman! I den här debatten är det kanske ändå på sin plats att lyfta fram något om vad till exempel Moderaterna, som är så oerhört kritiska till den kriminalvård som finns och till resurser och platser, själva är beredda att satsa.

I Moderaternas budgetförslag ser jag att man lägger 151 miljoner kronor mer än regeringen. Det är egentligen inga nya pengar. Samtidigt säger man att dessa pengar kommer från att de unga som i dag döms och blir placerade på Statens institutionsstyrelse ska flyttas till kriminalvården.

Man vill också skärpa straffen, vilket gör att vi får ännu mer överfulla fängelser. Jag tror att den väg vi måste gå nu är att försöka förbättra vården och innehåll, men vi måste också se till att det finns ett samhälle som är berett att ta emot människor när de kommer ut från kriminalvården. Vi måste satsa på personalen.

Men vi måste också ställa oss frågan vad kriminalvården kan klara av. Det samhället har misslyckats med i kanske 20 eller 30 år ska kriminalvården lösa under ett par korta år. Det går också, men man måste ha

rimliga förväntningar på vad som är möjligt. Annars sätter man kriminalvården i en helt omöjlig situation.
(Applåder)

Anf. 14 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Först vill jag säga till justitieministern att han kan gå tillbaka och läsa protokollet från debatten vi hade i januari. Det har jag gjort.

Centerpartiet står utan tvekan, tydligen till skillnad från Miljöpartiet och Vänsterpartiet, för att de i vårt samhälle som begår grova brott som mord, våldtäkt och grova narkotikabrott ska dömas till långa fängelsestraff. Vi har även föreslagit straffskärpningar för dessa brott – inte för att vi tror att straffskärpningar hindrar kriminella från att begå brott, utan för att den person som till exempel vid en grov våldtäkt förstör en annan människas liv för lång tid också ska få ett mycket kännbart straff.

Centerpartiet anser också att det bör vara ett brott att rymma från kriminalvårdsanstalt – inte för att vi tror att det kommer att stoppa de intagna från att rymma, utan för att det är principiellt rätt att samhället markerar att det inte är okej att rymma från ett fängelse.

Centerpartiet har år efter år satsat mer resurser till kriminalvården än vad regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet gjort. Det är inte för att de intagna generellt ska få en bättre levnadsstandard inne i fängelserna, utan det är för att personalen ska få bättre möjligheter att jobba med programverksamheten. Med enbart förvaring av de intagna blir det inga laglydiga människor som kommer ut. Det krävs ett aktivt motiverings- och programarbete.

Många kommer ändå att fortsätta begå brott när de kommer ut. Men varje intagen som omvänds till ett laglydigt liv betyder färre brott som drabbar dig och mig.

Anf. 15 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Det skrämmar mig att höra Beatrice Asks och Johan Linanders primitiva inställning. Lås-in-och-kasta-bort-nyckeln-inställningen är ju att erkänna ett misslyckande. Vi människor kan skicka andra människor till månen, men vi tycks inte klara av att rehabilitera kriminella. Erkänner man detta genom att bara låsa in dem och spika igen dörren har man gett upp, och det tycker jag är ett absolut felaktigt sätt.

Johan Linanders inställning att straffet ska vara en hämnd från samhället i stället för att korrigera människor kan jag verkligen inte dela. Jag tycker snarare att från första dagen en påföljd börjar verkställas ska fokus sättas på den framtid denna intern har att möta den dag han kommer ut. Det måste vara målsättningen.

Det ska också handla om individuella behov. Det är stor skillnad på mäns och kvinnors verklighet på andra sidan muren. Jag skulle vilja att det fanns en skillnad på insidan av muren också. Det finns väldigt stora och olika behov.

Vi behöver ha ett större utbyte inom kriminalvården. Vi behöver ha ett utbud av fler alternativ. Vi behöver få fram flera olika pedagogiska inriktningar. Friskolorna har betytt en hel del. Jag skulle vilja att delar av vår kriminalvård som är lämpliga kunde läggas ut på entreprenad för att ge utrymme för en ökad mångfald.

Anf. 16 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Lika illa som det är för hela advokat kåren när en advokat begår ett brott, lika illa är det naturligtvis för de anställda inom kriminalvården när personer inom kriminalvården begår brott. Det innebär inte att det är någon utbredd korruption. De enskilda ska straffas för detta, inte de övriga 9 000 människor som arbetar inom kriminalvården. Det tycker jag är oerhört viktigt att lyfta fram en sådan här dag.

Däremot kan det finnas all anledning att se till att förhindra och minska riskerna för att ytterligare brottslighet sker. Det arbetet pågår. Vi väntar på förslag bland annat om hur man ska kunna öka kontrollen av de anställda utan att det kränker deras personliga integritet. Där är naturligtvis också den fackliga representanten SEKO:s uppfattning oerhört viktig.

Men som sagt: Varje person man kan se till att han inte begår brott i framtiden är naturligtvis en stor vinst för alla personer som jobbar hederligt inom kriminalvården. Glöm som sagt inte bort att det är 9 000 personer.

Sedan kan jag säga, som har träffat i alla fall hundratals människor på fängelser som advokat, att jag aldrig har träffat en enda människa som skrattar, Beatrice Ask. Jag har däremot träffat personer som faktiskt inte varit intresserade av behandling och vård, i varje fall inte vid den tiden.

Det är ju på det sättet vi måste arbeta. Vi måste se att det finns personer som är i olika situationer. Det finns personer med narkotikamissbruk som till varje pris vill komma ifrån sitt missbruk, som sitter och förbannar denna drog som har förstört deras liv, gjort så att de inte kan träffa sina barn, ruinerat deras ekonomi och fått dem att förlora sitt jobb. Samtidigt finns det andra personer som i varje fall inte just då är motiverade att komma ifrån sitt missbruk, och de personerna kan man inte behandla på samma sätt.

Jag kan dock konstatera att Peter Althin och Beatrice Ask har diametralt olika åsikter. Det tycker jag är intressant med tanke på att ni nu hela tiden försöker vara så eniga. Jag tror att det är den största skillnaden vi har sett här. Ni får väl låna Maud Olofssons tunna igen och bada lite tillsammans så kanske ni kommer överens, även om utsikterna inte är så goda efter vad vi hört här.

Men som sagt: Vi vill inte ha Moderaternas slänga-bort-nyckelpolitik. Man får uppfattningen att de personer som sitter i fängelse har det så bra, skrattar och så vidare – absolut inte! Vi tar bestämt avstånd från det. Men vi är också realistiska och vet att det finns personer som är beredda att begå brott och, i varje fall under vissa perioder, måste behandlas på ett sådant sätt att de inte kan planera nya brott, rymma och så vidare. Det innebär inte på något sätt att man ska ge upp behandlingen av dessa personer, men man måste utgå från den verklighet vi befinner oss i.

Vi vill alltså fortsätta det här arbetet. Det har gjorts många saker. Det har gjorts saker under det här året, och när man ser tillbaka på 2000-talet kan man se en rad olika lagändringar som trätt i kraft, bland annat i år men också tidigare. Man kan se att kriminalvården har gjort stora förändringar, och det kommer också att ske stora förändringar i framtiden.

Anf. 17 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Först vill jag tacka för en intressant debatt.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

Jag har ett konkret förslag. Just nu finns det två färdigutbildade narkotikahundar på Sollefteå hundskola. Inte en myndighet i Socialdemokraternas Sverige är intresserade av de två hundarna just nu. De behövs i svensk kriminalvård. Om Thomas Bodström vill arbeta mot narkotika tycker jag att han direkt efter debatten går och beställer hundarna. Det vore bra. Annars kan han skriva det i regleringsbrevet till Kriminalvårdsstyrelsen, om han är rädd för så kallat ministerstyre.

Bodström pratar om en tunna. Han sitter ju själv i en skön tunna. Att Alice Åströms parti Vänsterpartiet är väldigt bra på förnekelse av verkligheten har man ju sett prov på de senaste dagarna. Får man inte säga att det finns farliga människor? Vad ska vi då ha för debatt? Jag vet att minst 80 % av kriminaliteten är socialt betingad och drivs fram av misär, våld och elände i ett samhälle som har glidit isär de senaste tio åren. Men några är faktiskt farliga, och det finns en angelägenhet att skydda samhället från dem. Förstå de anhöriga till de människor som mördats av de personer som nu är på rymmen sedan i går kväll! Det är fruktansvärt! Det behövs ett samhällsskydd. Man måste säga sanningen.

Leif Björnlod vill tydligen helst befinna sig på månen när han pratar kriminalpolitik, för det är hans främsta liknelse. Det är väl talande.

Det är den tunnan du sitter i, Thomas Bodström, när du utformar kriminalpolitiken.

Först gick det upp. Sedan gick det ned. Därefter gick det ned, och sedan gick det ned. Sedan gick det upp. Därefter gick det ned, och sedan gick det upp lite grann. Detta är inte trappstegen på Gröna Lunds lustiga hus utan detta är faktiskt hur anslagen fördelas och sköts i svensk kriminalvård av regeringen.

Förutom organisationen och ledarskapet styr ni genom att ni anslår pengar. Det går inte att sköta kriminalvården långsiktigt i dag med de anslagssystemen. Detta måste Thomas Bodström helst redan nu ändra på. Det är väl ändå en sak som inte är ministerstyre utan är ministerns skyldighet.

Anf. 18 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Tomma tunnor skramlar mest, Johan Pehrson. Men jag vill faktiskt också säga att jag tycker att det har varit en bra debatt.

Vi kan konstatera att det här har varit en debatt där vi har kunnat se flera olika konkreta förslag presenteras. Vi har kunnat se idéer som kan komma att förverkligas. Men framför allt kan vi konstatera att kriminalvården också är inne på en ny väg där den säkert kommer att formas de närmaste åren, och sedan kommer vi att ha en kriminalvård som kommer att stå sig i många år framöver.

Men på den konkreta fråga som Johan Pehrson ställer vill jag svara att det i budgetpropositionen som vi har lagt fram tillsammans med samarbetspartierna finns en konkret höjning av anslagen till kriminalvården med 1 miljard 40 miljoner kronor. Efter att ha tittat på de andra motionerna kan vi konstatera att det är ganska lika förslagen i de motioner som har väckts från de borgerligas håll; med det undantaget att om de skulle välja Moderaternas politik skulle det behövas ett tredubblat anslag med tanke på att man vill att personer som döms för tredje gången ska sitta inne på maxstraff. Det skulle ge en helt annan situation i Sverige och

börja närma sig den mer amerikanska modellen där man just har det här straffet och som man har hämtat sina idéer ifrån. Så ska vi inte ha det.

Låt oss i stället ta fasta på den enighet som finns. Låt oss hoppas att den kriminalvårdsutredning som arbetar kan ta hand om alla de förslag, både från vår sida och från den borgerliga sidan, där det ändå finns en stor och bred överensstämmelse, så att vi kan se den nya moderna kriminalvården växa fram och fortsätta att utvecklas på samma sätt som under de senaste åren.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

*Aktuell debatt:
Säkerhetsläget inom
kriminalvården*

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2004/05:8 till konstitutionsutskottet

2004/05:15 och 19 till skatteutskottet

2004/05:23 till konstitutionsutskottet

2004/05:24 till lagutskottet

3 § Anmälan och hänvisning av motioner

Anmälades

3 750 motioner avlämnade under den allmänna motionstiden enligt motionsförteckning som i bilaga fogats till detta protokoll.

Kammaren biföll talmannens förslag att motionerna omedelbart skulle hänvisas till utskott enligt motionsförteckningens förslag.

4 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 13)

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Rättsfrågor

Anf. 19 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! I måndags inledde Dagens Nyheter en serie som kallas Vardagsbrott. Jag ogillar benämningen vardagsbrott. Att utsättas för brott borde inte tillhöra vardagen. Men i socialdemokraternas Sverige år 2004 har risken att utsättas för brott blivit en del av vardagen för väldigt många människor.

I Stockholms län råkar, enligt Dagens Nyheter, vart femte hushåll ut för stöld eller skadegörelse varje år, brott som innebär en stor kränkning av den drabbade. Sannolikheten att någon grips för de här stölderna är låg.

Även fall med kända gärningsmän läggs ned. Under första halvåret 2004 har bostadsinbrotten i Stockholms län ökat med 57 % jämfört med samma tid förra året. Tre av fyra anmälda bostadsinbrott skrivs av direkt. Rent statistiskt räknar man med att det varje månad kommer att begås

ungefär 290 sådana här inbrott i Stockholm. Rent statistiskt kommer bara 16 av dem att klaras upp, alltså bara strax över 5 % uppkläring.

Fru talman! Till detta kommer de brutala våldsbrott och mord som skakat oss den senaste tiden. Många av de här gärningsmännen är mycket unga. Ungdomar beväpnar sig och drar sig inte för att använda sina vapen, både för att försvara sig och för att begå brott.

Fru talman! Det är naturligtvis inte bara i Stockholms län som människor råkar ut för brott. Stora delar av vårt land har blivit vad man brukar kalla för laglöst land. Det är långt till polisen. Om det finns någon patrull i tjänst är den oftast på annat håll, hinner inte fram eller anser sig inte kunna prioritera just den brottsligheten, trots att det faktiskt många gånger både finns spår och vittnen. Människor känner med rätta maktlöshet och känner sig ofta tvingade att gå samman för att bevaka sin egen dom och sina egna hem.

I den lilla byn Hallabro, som ligger i norra Blekinge, startade så sent som i förra veckan en grupp som ska patrullera bygden nattetid. Det är inget ovanligt i dagens Sverige, bra eller dåligt. Syftet med nattpatrulleringen är att få stopp på den brottslighet som länge drabbat invånarna i dessa bygder. Man upplever med rätta att polisens knappa resurser inneburet att kriminella element ofta har fritt spelrum. Det här, fru talman, är totalt oacceptabelt.

Jag höll på att använda samma uttryck som Beatrice Ask: Sent ska syndarn vakna. Men jag måste säga att jag tycker att syndaren inte riktigt har vaknat. I så fall är han mycket övervakad. Jag tycker att uttrycket ”Som man bäddar får man ligga” passar in på hur rättsväsendet fungerar i dagens Sverige. Polisstationer läggs ned. Fångar rymmer eller fritas. Tingsrätterna flyttar allt längre bort. Fängelser och häkten är överfulla. Grova brottslingar döms till vård och icke frihetsberövande påföljder. Och de allra flesta fängelsestraffen ligger i den undre delen av den möjliga straffskalan. Rättsväsendet som helhet dras med stora underskott och måste ägna kraft och tid åt besparingar. Förlorarna, fru talman, är alla de brottsoffer i Sverige som aldrig får se brotten uppklärade.

Fru talman! Justitieministern tillsätter utredare och, som han brukar säga, ”följer utvecklingen”. Han lovar i all hast ett nytt superfängelse. Men han verkar inte förstå att det är han som har det yttersta ansvaret, att han och hans företrädare har bäddat för det som nu händer. Ni socialdemokrater försöker förtränga att det är ni som har haft ansvaret för rättsväsendet i Sverige under de senaste tio åren. Ingen annan. Ni har haft det.

Ni upprepar gärna mantrat om hur många poliser som utbildats. Men ni glömmer hur många som har slutat eller som är sjukskrivna. Ni undviker att nämna att ni stängde Polishögskolan under fem terminer. Och i årets budget påstår ni att ni satsar på polisen. Ni lägger 100 miljoner. Men det mesta, fru talman, är redan öronmärkt och bestämt vad det ska gå till. Det ni kallar för satsning blir i stort sett plus minus noll, och det är verkligen inte vad Sveriges poliser och svenska folket behöver just i dag.

Vi moderater är allvarligt bekymrade över bristen på polisiär närvaro på många håll i dagens Sverige. Därför föreslår vi moderater att rättsväsendet tillförs en ekonomisk ram på ytterligare 700 miljoner kronor de kommande tre åren.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag citera ur ett debattinlägg som en advokat i Blekinge, Björn Lindmar, publicerat i Blekingetidningarna i slutet av förra veckan. Han skriver så här:

”Ett fungerande rättsväsende innebär emellertid också att alla människor i vårt land skall ha tillgång till och möjlighet att utnyttja rättsväsendet för tvistelösningar. Ett fungerande rättsväsende skall inom rimliga tider kunna slita och avgöra tvister och meningsskiljaktigheter mellan människor.”

Längre fram i artikeln finns ett exempel från dagens verklighet: ”Ingen människa skall behöva vänta i två, tre eller flera år på att det i första instans avgörs om en husaffär skall återgå eller om man till en motpart skall behöva betala 100 000-tals kronor på grund av ett påstått fel i ett hus.”

Domstolarna måste kunna klara både brott- och tvistemål i rimlig tid. I vårt budgetförslag, fru talman, gör vi i år en kraftig satsning på domstolarna. Det behövs i ett rättssäkert samhälle.

För oss moderater är ett fungerande rättsväsende en av de allra viktigaste grundpelarna i ett fungerande samhälle. För oss är ett fungerande rättsväsende en välfärdsfråga. Tio år av socialdemokratisk rättspolitik har urholkat rättsväsendet i Sverige.

Anf. 20 KARIN GRANBOM (fp):

Fru talman! För inte så länge sedan önskade en kollega hålla en interpellationsdebatt med justitieministern om unga som spelar på kredit. Hon ville diskutera problemet med att många ungdomar under 18 spelar trots att det inte är tillåtet. Dessutom är det inte ovanligt att spelet sker just på kredit trots att det är olagligt att ge kredit till någon som spelar. Frågan bollades till finansministern, som i debatten enbart svarade att spelfrågan inte diskuteras eftersom den är under utredning. Dessutom är lagen glasklar – ungdomar får inte spela och kredit får inte ges. Därmed var det hela över.

Nu är justitieministern här, och då tar jag chansen att prata vidare om spel. Problem som rör kriminalitet frodas ofta kring spel. Jag ska vara tydlig med kopplingen.

I dag omsätter illegalt spel ca 3 miljarder kronor. En stor del av denna illegala verksamhet styrs av kriminella organisationer. Apparater sätts ut på krogar och andra ställen, och vinster drivs in med eller utan godkännande av krog- och butiksägare. Åldersgränser upprätthålls, som sagt, långt ifrån alltid – särskilt inte vid olagligt spel.

Av polisen i Linköping, där jag kommer från, har jag informerats om att betydliga delar av ungdomsbrottsligheten har sin grund i spelmissbruk. I min hemstad förekommer det att olika gäng, krog- och butiksinnehavare lånar ut pengar mot tjänster eller ränta. Tjänsterna är inte sällan olagliga. De kan bestå i att köra stulna bilar eller att langa narkotika och alkohol. För att kunna betala tillbaka lånade pengar, med ränta, och därutöver finansiera fortsatt spelande händer det att spelmissbrukande ungdomar börjar begå brott såsom rån, stöld och väskryckning. Det handlar om ren desperation och starten på en brottslighet som kan utvecklas till något mycket allvarligt. Sedan finns det ungdomar som utnyttjas som indrivare av skulderna. De använder hot och påtryckningar i olika former. De begår således också brott.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Fler än 130 000 svenskar har problem med spelande. Av dessa har åtminstone 30 000 så svåra problem att de kan anses vara spelberoende. Nästan alla dessa 30 000 har anhöriga. Problem med spel börjar få mycket stora proportioner. Insatser bör göras från många håll, även från Justitiedepartementet.

Jag är allvarligt bekymrad över hur många unga som inte blir stoppade av vuxenvärlden förrän det är alldeles för sent. Ungdomar i allt yngre ålder begår allt grövre brott. Också narkotikamissbruket går ned i åldrarna. Insatser såsom att arbeta mot hopplöshet och ogynnsamma sociala förhållanden är det som förebygger bäst, men eftersom detta är en rättspolitisk debatt ska jag hålla mig till det rättsliga området.

Reaktionerna måste komma snabbt och vara kännbara. Enligt lagen om unga lagöverträdare får det, om brottet kan ge fängelse i mer än sex månader, inte gå mer än sex veckor från det att en person under 18 blir misstänkt för ett brott till dess att åklagaren beslutar om fallet ska upp i rätten. Hemma i min stad Linköping dröjer det ofta flera månader innan åtal väcks. Den unge får ingen reaktion. Flera tror att de kan fortsätta att begå brott eftersom ingenting har hänt. När väl åtal väcks är det inte ovanligt att den unge har hunnit begå fler brott, och straffet blir högre än vad det skulle ha blivit fallet om en reaktion hade kommit direkt.

Straffen för de unga behöver ses över. I dag döms många ungdomar till ungdomstjänst i socialtjänstens regi, men min erfarenhet är att den inte fungerar särskilt bra. En stor andel unga återfaller i brott efter att ha avtjänat den typen av straff – om det alls går att avtjäna eftersom det är svårt att hitta platser. Jag känner till ett fall hemma där två 16-åringar dömdes till ungdomstjänst efter att ha misshandlat andra ungdomar. Sex månader efter det att domen hade fallit hade bara en av dem börjat avtjäna sitt straff.

Vad säger Socialdemokraterna om ett förslag till ny typ av straff eller påföljd? Vi kallar det för helgavskiljning. Det handlar om att avskilja den unge från sin normala miljö under en viss period. För en ung person är det mer kännbart att tvingas tillbringa ett antal helger instängd under övervakning än att dömas till 30 timmars ungdomstjänst som kanske inte blir av eller åtminstone dröjer väldigt länge innan den kan verkställas.

Jag sade inledningsvis att många unga begår brott därför att de har skulder. Ligger de inte på minus har de i allmänhet inga eller små inkomster. Vi i Folkpartiet har funderat kring att avskaffa bötesstraff för ungdomar under 18 år. Bötesstraff kan tolkas av en ung som ett sätt att köpa sig fri från ett straff eller bara som en jobbig börda. Påföljder för unga ska ha tydliga pedagogiska och brottsavhållande innebörder. Vad sägs om ett sådant förslag?

Jag vill säga något som har sagts förr men som tål att upprepas. Mynigheter måste samarbeta bättre. När utskottet i tisdags var hos Rikspolisstyrelsen fick vi än en gång höra att det är absolut nödvändigt med ett bättre samarbete mellan polis och socialtjänst. Med nuvarande anslag men med en bättre organisation och mer politisk vilja kan många ungdomar räddas från tragiska liv.

Anf. 21 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! I mitt anförande ska jag först ta upp frågan om vi i vissa fall vid rättegångar skulle kunna ha sekretessbelagda vittnesmål. Avslutningsvis blir det lite rättspsykiatri.

Först vill jag säga att det är glädjande att justitieministern finns med, och jag hoppas att han där han befinner sig i huset kan lyssna eftersom jag har en och annan fråga till honom i mitt anförande.

Fru talman! Rättstryggheten kräver bland annat att vi kan lita på våra domstolar och att rättvisa domar avkunnas. Ett måls avgörande beror i hög grad på goda vittnesmål. Det förutsätter att folk vågar ställa upp och vittna i en rättegång. Under senare år har rädslan för att vittna ökat. Till stor del beror det på den allt grövre organiserade brottslighetens framväxt. De flesta som vet något om de kriminella gängens verksamhet tiger, övertygade om att de måste det för att överleva. För varje gång som gängens brottsliga verksamhet förblir ostraffad av samhället, stärks deras makt över dem som skulle kunna ändra på det.

Att hota någon som ska vittna är att göra sig skyldig till övergrepp i rättssak, och antalet dömda för detta brott ökar dramatiskt. År 1981 lagfördes 158 personer för detta brott. År 1997 hade antalet stigit till 340 för att fem år senare vara uppe i 603 brott. Det innebär att först ägde en dubblering rum under en 15-årsperiod, sedan skedde i stort sett en fördubbling igen, men nu på bara fem år.

Flera som begått grova våldsbrott förblir ostraffade, eftersom alla som vet något tiger, och då går inget att bevisa. Länskriminalpolisen i Stockholm, Västra Götaland och Skåne har ett tiotal olösta mord eller försvinnanden med kopplingar till just gängkriminalitet.

I februari 1998 sköts en väktare i benet inne i Fittja centrum, i utkanten av Stockholm, inför 25 vittnen. Alla som visste något om motivet teg. Året efter knivhöggs en man till döds på samma plats. 70 personer fanns på plats när polisen anlände. Ingen ville vittna.

Hur ska man kunna höja benägenheten att vittna i dylika fall? En idé som förts fram är att nyckelvittnen skulle få vara anonyma, att den som utpekas aldrig ska få veta vem som pekade. Det går inte i Sverige i dag.

Ett samhällsprogram i Sveriges Radio, P1, belyste under våren den här problematiken. Bland annat kontaktades alla chefsåklagarna i våra tre största städer, Stockholm, Göteborg och Malmö, för att utröna hur de såg på möjligheten att vittna anonymt. De var långt ifrån främmande för tanken. Bara var fjärde sade nej. Av sammanlagt 26 chefsåklagare i de tre städerna gick tre inte att nå. Av de 23 som svarade sade fem att de absolut vill införa möjligheten att vittna anonymt i Sverige. Elva tvekade men lutade åt att idén borde prövas. Sex åklagare svarade nej, medan en inte ville ta ställning. Intressant är att den för svensk rättskultur helt främmande tanken på anonyma vittnen har ett överraskande starkt fäste bland åklagarna.

I Norge ändrades *straffeprocessloven* sommaren 2001 för att tillåta anonyma vittnen. I Danmark ändrades *retsplejeloven* 2002 på samma sätt. Också i Nederländerna och i Storbritannien finns möjligheten. Det är dags att fundera över sådana förändringar även i Sverige.

Ett gangstervälde där ingen vågar vittna om brottsliga gärningar skulle på sikt hota vår demokrati. Kanske skulle anonyma vittnesmål vara tänkbara i vissa fall, till exempel vid grova brott och då vittnet inte

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

har någon anknytning till vare sig brottsling eller brottsoffer. I andra fall vore det förmodligen otänkbart, till exempel när det finns anledning att befara att vittnet vill hämnas på någon inblandad i en rättegång.

Kan justitieministern tänka sig att låta utreda om och i vilken omfattning anonyma vittnesmål bör möjliggöras för att behålla vittnesbenägenheten på en hög nivå för att gärningsmän ska kunna åtalas och domar avkunnas?

Så över till lite rättspsykiatri.

Fru talman! Redan när Mattias Flinck 1994 i Falun i ett tillstånd av psykotisk karaktär sköt ihjäl sju personer med sitt tjänstevapen stod det klart att rättspsykiatrin och ingripanden mot psykiskt störda lagöverträdare måste ses över. Nuvarande lagar medger inte fängelsepåföljd om någon begått ett brott under allvarlig psykisk störning men heller inte rättspsykiatrisk vård om störningen inte föreligger vid domstillfället.

År 1999, fem år efter Flinckmorden, tillsattes den så kallade Psykansvarskommittén, som skulle föreslå en reformerad reglering av det straffrättsliga ansvaret för psykiskt störda lagöverträdare samt formerna för ingripanden mot dem. Den sedan länge klara utredningen föreslår bland annat att ett restriktivt krav på tillräknelighet införs i lagen och att fängelseförbudet slopas. Psykiskt störda lagöverträdare som döms till fängelse och som har behov av psykiatrisk vård ska ges adekvat sådan under fängelsetiden. Så sker inte i dag i den resursfattiga kriminalvården.

Kommitténs betänkande *Psykisk störning, brott och ansvar* överlämnades till justitieministern i januari 2002. Den helt eniga kommittén ansåg att det var angeläget att reformen snabbt skulle kunna träda i kraft men bedömde samtidigt att det efter diverse beredningar kunde ske först den 1 januari 2004. Så blev det tyvärr inte.

Nuvarande något luddiga lagar medför låg förutsebarhet, vilket leder till att olika instanser kommer till olika resultat. Det kan upplevas stötande. Anna Lindhs mördare, Mijailovic, fick livstids fängelse i tingsrätten men rättspsykiatrisk vård i hovrätten. Det blir spännande att se vad Högsta domstolen kommer fram till.

Fru talman! Justitieministern förväntas vara inte helt ovetande på detta område. När kommer propositionen? Varför dröjer det så länge? När bedömer justitieministern att ett nytt regelverk för hur psykiskt störda lagöverträdare ska dömas kan träda i kraft?

Anf. 22 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Rättsväsendet och rättstillämpningen är en viktig del av ett demokratiskt samhälle. Utan ett väl fungerande rättsväsende får vi ett samhälle där den starkes rätt blir den lag som råder, och det vill ingen av oss se – det utgår jag från. Men det finns strukturer i vårt samhälle som rangordnar människor på grund av klass, kön, sexuell läggning och etnisk tillhörighet, strukturer som vi i Vänstern menar måste bekämpas. Vi menar att dessa strukturers inverkan ska motarbetas på många plan, också i rättsväsendet. Det är oerhört grundläggande att alla människor känner tilltro till rättsväsendet, och jag vill i det följande, fru talman, ta upp några aspekter på detta.

I en interpellation i våras tog jag upp frågan om skillnader i domar mellan etniska svenskar och människor med annan etnisk bakgrund. Det finns sedan länge en debatt huruvida personer med invandrarbakgrund

tenderar att dömas till hårdare straff vid jämförbara brott än etniska svenskar. Vänsterpartiet har tidigare krävt att en jämförande studie görs om rättstillämpningen skiljer sig åt när det gäller personer med invandrarbakgrund och etniska svenskar. Som svar har vi fått att ”ingenting framkommit som pekar på ett behov av en sådan utredning som efterfrågas”. Vi menar att denna ståndpunkt verkligen kan ifrågasättas och att vårt krav på jämförande studier stärkts genom att undersökningar i medierna visat på skillnader i rättstillämpningen.

I en medieundersökning i våras genomförd i våra tre största städer visade det sig att invandrade bestraffades hårdare vid rattfylleribrott än icke-invandrade. Mer än 50 % av de invandrade som dömts för grovt rattfylleri fick fängelse, medan siffran för icke-invandrade var 30 %, detta trots att de etniska svenskarna i genomsnitt hade högre promillehalt av alkohol i blodet. Undersökningen visade också att förklaringen inte stod att finna i tidigare belastning i kriminalregistret. Det finns också, fru talman, andra medieundersökningar som pekar i samma riktning, och det finns uttalanden från Diskrimineringsombudsmannen, DO, som påvisar etiskt betingade skillnader i rättstillämpningen.

Vänsterpartiet har föreslagit att det ska göras en offentlig jämförande studie av om rättstillämpningen skiljer sig åt när det gäller personer med invandrar- eller minoritetsbakgrund och etniska svenskar. Vänsterpartiet anser att det är nödvändigt och hoppas att riksdagen under detta riksmöte ställer sig bakom det här kravet.

Fru talman! Ett annat område där orättvisorna tyvärr är uppenbara är när människor drabbade av sexuella övergrepp och sexualiserat våld försöker hävda sin rätt. Det vanligaste är kvinnor som utsätts för våld eller övergrepp av män. De berättar ofta att bemötandet från de institutioner i samhället som ska hjälpa dem upplevs som ett andra övergrepp. Erfarenheter från kvinnor som vittnar om att de inte blir trodda gör att många kvinnor inte vågar berätta om vad de har blivit utsatta för eller inte vågar anmäla övergrepp. Kvinnor upplever också att det är de och deras ageranden som blir ifrågasatta i stället för den misstänkte mannen. Myndigheter fokuserar på kvinnans klädsel, hur hon har agerat och om hon har varit berusad eller inte. Detta är förhållningssätt som utgår från mannens perspektiv och som bär vidare de strukturer som också är själva orsaken till våldet.

Eftersom de patriarkala strukturerna finns överallt finns de även i rättsväsendet. Detta måste, menar vi, synliggöras, och det måste vidtas åtgärder. Endast en liten del av det anmälda könsrelaterade våldet leder till fällande dom. Alla led i rättskedjan måste därför höja sina kunskaper, anser vi, om könsmaktsordningen och om genusanalyser och sexualiserat våld.

Fru talman! Homosexuella, bisexuella och transpersoner, alltså de som brukar föras samman till begreppet HBT-personer, utsätts ofta för olika typer av diskriminering, förtryck och våld, så kallade hatbrott. Lagstiftningen ger, enligt Vänsterns mening, inte dessa grupper tillräckligt skydd. Särskilt gäller detta transpersoner som i dag inte utgör någon skyddsgrund i lagstiftningen.

I en nyligen publicerad lägesbeskrivning från Socialstyrelsen, *Sexuell läggning och bemötandet i socialtjänsten*, redovisas att HBT-personer får

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

ett dåligt bemötande på det sociala området. Bemötandefrågan aktualiseras också i de fall HBT-personer är brottsoffer.

Inte minst polisen måste därför bli mycket bättre på att bemöta HBT-personer som är brottsoffer. Detta skulle öka förtroendet för polisen bland HBT-personer och underlätta utredningsarbetet. Många drar sig för att anmäla brott på grund av en osäkerhet över hur de ska bli bemötta eller av erfarenhet av att ha blivit dåligt bemötta. Större kunskaper krävs hos polisen och hela rättskedjan.

Detta var, fru talman, några exempel på områden där det finns allvarliga brister i rättstillämpningen som vi i Vänstern menar måste åtgärdas så att vi får ett mer rättvist rättsväsende.

Anf. 23 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Det gläder mig att Rolf Olsson tar upp våldet mot bland annat kvinnor. Antalet utfärdade besöksförbud har ökat mycket under de senare åren. Tyvärr är det väldigt svårt att beivra de här brotten. Det är en oerhörd kränkning av kvinnan som blir fänge i sitt eget hem.

Det gäller både att komma på de här gossarna och att ta dem. Är Rolf Olsson och Vänstern beredda att sätta fotboja eller GPS på de här gossarna så att man vet var de är och också kan bevisa när de gjort en överträdelse?

Anf. 24 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det är ett ganska smalt område, våld mot kvinnorna, som Jeppe Johnsson tar upp. Jag vill erinra om att problemet finns i hela samhället och att det är en strukturell fråga. Det är det vi trycker. Men icke förty är naturligtvis användningen av elektronisk intensivövervakning eller så kallad fotboja ett område som vi har tyckt har varit intressant och som vi nu kommer att få se en utvidgning av genom de nya bestämmelser som träder i kraft. Det är ett område som är värt att fortsätta att diskutera och utreda. Jag vill inte säga att jag är främmande för tanken, men jag vill inte heller binda upp mig.

Anf. 25 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Det må vara ett smalt område, men för de kvinnor som drabbas tror jag inte att det är en tröst att säga att det är ett smalt område.

Jag vet inte om Rolf Olsson missuppfattade mig. Jag menade inte alls att man ska bestraffa dem med fotboja, det har vi redan, utan de ska ha en fotboja för att man ska kunna konstatera att de överträder besöksförbud. Det är det jag undrar om Rolf Olsson är med på.

Anf. 26 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag håller fast vid det jag sade tidigare. Det är en aspekt som vi kan fundera över. Jag har inget färdigt svar på den frågan från talarstolen i dag. Att hitta nya alternativa påföljdsformer är ett oerhört angeläget område. Detta kan vara ett sätt för individer att få sitt liv att fungera på ett bättre sätt. Det gäller både dem som är innanför och dem som är utanför fängelsemurarna.

Fru talman! Jag får väl erkänna att om detta enkom är en rättspolitisk debatt är jag möjligen en udda fågel i den debatten. Jag tänker inte beröra hela det rättspolitiska området. Skulle jag så göra skulle vi också, precis som Rolf Olsson på ett förtjänstfullt sätt gjorde, få diskutera diskrimineringen inom rättsväsendet av olika grupper, hatbrotten mot HBT-personer och inte minst det sexualiserade våldet. Det var en intressant replikväxling med Jeppe Johnsson om det.

Nej, när jag anmälde mig till den allmänpolitiska debatten tänkte jag att jag skulle prata om ett ämne som gäller såväl rättspolitik som socialpolitik och samhällsliv i stort, nämligen våldet bland unga människor.

Fru talman! För någon vecka sedan mördades en ung pojke i Sollentuna. Han blev knivhuggen till döds. Det var inte det första fall av mord som sker på grund av brott bland unga människor – tvärtom. Vi har sett det på skolor, vi har sett det utanför skolor, i storstäderna och på landsbygden som ett ökande problem. Det är inte heller det enda problemet med ungdomsvåldet. Vi ser hur lokaltrafiken i Stockholm får ställa in vissa turer därför att det är våld på pendeltågen. Vi ser hur man ställer in andra turer därför att det är stenkastning mot bussarna. Det är inte heller det enda problemet bland unga människor. Enligt Ungdomsstyrelsens rapport och analys av den statliga ungdomspolitiken förra året kan man se att alkoholkonsumtionen har ökat. 70 % av unga människor i nionde klass har provat alkohol. 30 % beräknas vara intensivkonsumenter av alkohol. Som Karin Granbom redovisade tidigare i debatten har också narkotikaanvändningen bland unga människor ökat. Fler lämnar gymnasieskolan utan fullständiga betyg. Ungdomsarbetslösheten ökar, och våldet bland unga ökar. Enligt samma analys från Ungdomsstyrelsen från förra året har 31 % av niondeklassarna blivit utsatta för stöld, 10 % för hot om våld och 5 % för grovt våld. Likaså har de sexuella övergreppen och ökad prostitution blivit ett problem bland unga människor.

Jag har varit ute på en mängd skolor den senaste tiden. Jag har använt den tid då riksdagen gör uppehåll för sommarlov och skolorna är slut för att besöka skolor över hela landet. På varje skola har jag ställt en och samma fråga: Varför? Vad är det som gör att ungdomsvåldet ökat? Vad är det som gör att det någonstans i bakgrunden ligger problem med gängbildning? Vad är det som gör att man söker sig till gäng? Svaret har blivit detsamma på varje skola: Otrygghet, att man inte känner sig sedd, att man inte känner sig trygg, att man inte känner att man har någonting att komma till. Det är någonting kommer automatiskt i en generation som har blivit en nedskärningsgeneration.

Den generation jag tillhör är inte den generation som byggde upp det samhälle vi har. Det är inte heller den generation som får njuta av frukterna av det välfärdssamhälle som byggdes upp. Tvärtom har vi sett saker och ting raseras och sett klasser slås samman i skolan, sett att fritidsgårdar stängts, fått se att arbetslösheten har ökat från nära nog en nollnivå till en stadig nivå på ett par procent och ibland mycket mer. Vi har sett att ungdomsarbetslösheten har ökat och sett att ungdomar kommit ut på den osäkra arbetsmarknaden och sett att man inte har en framtidstro. Vi har sett en otrygghet. När samhället inte erbjuder trygghet då söks tryggheten någon annanstans. Då söks den i gäng. I gäng kan sådana saker som ursprung och symboler bli tydliga ursprungsmärkningar för vilket

gång man tillhör. Sådana saker som våld kan bli en tydlig signal om att befästa sin plats i det gänget.

För ett tag sedan var *Professor of Human Development* från Cornell University i USA James Garbarino i Sverige – han har skrivit den mycket intressanta boken *The Lost Boys*. Han sade en sak som jag tyckte var rätt intressant när han skulle lämna Sverige. Han blev intervjuad av SVT på Arlanda. Man frågade honom: Vad har du att säga till svenskarna om det ökande ungdomsvåldet i Sverige? Jo, sade han, om ni fortsätter på den inslagna vägen med inskränkningar för unga människor och skapar en nedskärningsgeneration då kommer ni snart att få se en situation som den ni tror finns i USA.

Jag var ute och pratade med unga människor – människor i min egen ålder – för första gången om det här när jag själv gick på gymnasiet och var politiskt aktiv. Jag åkte runt i högstadieskolor och bad att få prata med dem som trodde skolan hade lite problem med kanske främlingsfientlighet eller rasism och som utnyttjades av dem som försökte skapa rasistiska grupper på olika skolor. Jag var på en skola i Sundsvall. Jag minns det särskilt. Jag satt och pratade med fyra fem elever, och vi pratade om hatbrott och flyktingpolitiken, som de menade var alltför generös. Jag tog upp exempel där den var verkligt inhuman och bister. Vi kom att ha ett bra samtal. Efteråt kom en kille fram till mig, i bomberjacka, stålhattade kängor och inte så mycket hår på huvudet. Han tittade på mig och sade – jag minns formuleringen så väl för han skulle kunna bli politiker, det var en typisk politikerformulering: Jag tror att vi har kommit fram till någonting här i dag. Men vad spelar det för roll? När du lämnar och jag går ut så är jag en del av ett krig, och i det kriget vill jag inte bli ensam.

När unga människor mördas pågår det ett krig. Mot det har vi bara ett vapen, och det är att satsa på unga människor, att åter bygga det välfärds-samhälle som en gång var, att ge tillbaka de fritidsgårdar som fanns, att åter satsa på skolan och inse att satsningar på människor är investeringar och att det lönar sig att satsa på människor.

Den norske rättssociologen Tomas Mathiesen har räknat ut att en medelkriminell, om man nu kan använda ett sådant mått, under en hel livstid kostar samhället ungefär 50 miljoner. Det skulle kunna ge en satsning på flera nya lärare och på flera fritidsgårdar som skulle kunna bekosta sig själv. Jag tycker att vi bör tänka på det när vi hamnar i budgetsammanhang.

Anf. 28 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har mycket lätt att hålla med Gustav Fridolin om de åsikter han har om hur viktigt det är att man tidigt inkluderar ungdomar i samhället i stället för att exkludera dem. Jag tycker dock att det är en väldig betoning på mer resurser, säkert i form av pengar, tid och kraft. Jag tror att det är väldigt viktigt med resurser i form av sociala insatser.

Jag är personligen mycket tveksam till att det är just poliser som till exempel jagar unga människor som kommer i kontakt med narkotika. Det finns många bra exempel i vårt land där det är socialtjänsten som gör detta. De tänjer på lagen till det yttersta. De är minipoliser och irriterar, stör men stöttar också ungdomar som vill sluta använda narkotika och gå sig djupare ned i narkotikaträsket.

Men vi måste också vara beredda att ställa krav på ungdomar. Det finns till exempel en tro i skolan att allt ska vara roligt. Det är väldigt konstigt. Det är viktigt att man tidigt i skolan kommer in och ställer krav och ser till att de som missar elementära kunskaper får dem, så att de kan lära sig läsa, räkna, skriva och har en framtid.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 29 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik:

Herr talman! Jag gissar att Johan Pehrsson har varit ute och besökt många skolor, men jag måste ändå ställa mig främmande inför tron att det finns en upplevelse i skolan att allting ska vara roligt. Tvärtom möter jag många elever som kämpar på också med det som är tråkigt och jobbigt. Tvärtom ser jag att mycket mer har börjat bli tråkigt och jobbigt för de elever som hamnat lite snett, som riskerar att bli de 27 000 unga utanför som vi har i Sverige – människor mellan 16 och 24 år som inte har någon plats i samhällets trygghetssystem eller utbildningsväsende.

Just för dem har det blivit tråkigare genom de stora nedskärningarna, genom att inte kunna bli sedda av en lärare, genom att inte kunna ha en kurator att gå till, genom att det inte längre finns en klasstorlek som är hanterbar för lärarkollegiet. Där har skolan verkligen blivit tråkigare på ett sätt som jag tror att ingen tjänar på.

Nej, de vet att inte allt kan vara roligt här i livet. Men man måste också ge möjlighet att känna lust att fortsätta i skolan för just dem som har lätt att hamna utanför.

Anf. 30 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! De unga människor som jag känner i dag – jag är inte så jättegammal själv, även om man kan tro det – inser vad som kan krävas, hur tufft det kan vara och vikten av att ställa krav på sig själv. Men väldigt många vuxna verkar ha svårt för detta. När det gäller hur man ska se på mobbning och på kunskapskrav är det otäckt med utvärderingar. Man får inte säga att någon har svårt med matten, för då kanske han eller hon blir ledsen.

Det är alltså de vuxna och de politiska partierna i den här riksdagen som bestämmer synen på att ställa krav. Och jag hävdar att ställa krav är faktiskt att bry sig väldigt, väldigt mycket, för har vi inga krav och inget att mäta kan vi inte se vad som går snett.

Men om vi kan finna varandra en bit på vägen, så ska vi jobba tillsammans, Gustav Fridolin och jag.

Anf. 31 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik:

Herr talman! Det förvånar mig att när man pratar om de här problemen väljer man att skjuta in sig på att ställa mer krav och göra det hårdare, som det ofta upplevs, för dem som finns i skolvärlden och de unga människor som finns i samhället i dag i stället för att prata om hur man kan investera i dem och vilka ökade satsningar man kan göra.

Jag tror nog inte att vi i sak är så oense om vilka krav som bör ställas. Men jag tror nog ändå att jag får avböja tanken på att vi ska samarbeta med tanke på att du företräder en allians som vill göra rätt stora skattesänkningar. Då finns det inga pengar över till de satsningar som behövs på unga människor.

Anf. 32 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Herr talman! En viktig grundbult, ja, kanske den viktigaste, i vårt demokratiska samhälle är vårt domstolsväsende – att domstolarna fungerar och hur de fungerar.

I ett civiliserat och demokratiskt samhälle ska oberoende och kompetenta domstolar sköta rättsskipningen. Första steget mot en samhällsupplösning sker nämligen när denna fallerar. Därför har domstolarna en särställning i samhället, en särställning med makt att bestämma straff och lösa tvister. Domstolsorganisationen måste därför vara rationellt utformad och begriplig för medborgarna.

Sedan några år pågår en omfattande reformering av hela domstolsväsendet. Det övergripande syftet är att mål och ärenden ska avgöras med högt ställda krav på rättssäkerhet och effektivitet. Verksamheten ska i möjligaste mån renodlas till dömande verksamhet.

Förutsättningarna för allmänheten att få tvister och andra rättsliga angelägenheter prövade ska, med utgångspunkt i rättssäkerhet och effektivitet, vara lika över hela landet.

Tyngdpunkten i den dömande verksamheten ska ligga i våra tingsrätter och i våra länsrätter. Detta förutsätter tillräckligt stora domstolar som kan möta krav på stabilitet, skicklighet och flexibilitet.

Domstolarna ska ha en funktionell geografisk spridning i förhållande till allmänheten, myndigheterna och näringslivet. Domstolarna ska vara moderna och attraktiva arbetsplatser. Arbetet ska organiseras så att det finns utrymme för specialisering och delegering. Därmed får också domstolsväsendet bättre förutsättningar att attrahera och bibehålla kvalificerad personal inom alla personalkategorier.

Reformarbetet kan delas upp i fyra huvudområden:

- Förändringar av den yttre organisationen.
- Förändringar av den inre organisationen.
- Renodling av verksamheten.
- Förbättringar av det processuella regelverket.

Renodling av verksamheten är ett av huvudområdena för den pågående reformeringen av domstolsväsendet. Avsikten är att domstolarnas verksamhet så långt som det är möjligt ska utgöra rättsskipning.

Som ett led i renodlingen av domstolarnas verksamhet har ett antal funktioner flyttats bort från allmän domstol till förvaltningsmyndighet under senare år.

Herr talman! Förändringarna av den yttre tingsrättsorganisationen målas stundtals upp som en ”slakt på tingsrätter”. Det kan jag tycka är lite löjligt eftersom oppositionen är väl medveten om att det ena förutsätter det andra, det vill säga att vi måste ha tillräckligt stora domstolar för att kunna garantera att domstolsärenden avgörs med högt ställda krav på rättssäkerhet och effektivitet. Alla vi som arbetat på en domstol vet att det är stor skillnad på förr och nu. Många av de beslut som tidigare togs i våra domstolar tas nu någon annanstans. Jag kan bara påminna er om bouppteckningar, lagsökningar och betalningsförelägganden. Det innebär att närheten inte alls är av samma nödvändighet som tidigare.

Översynen av tingsrättsorganisationen har skett, med riksdagens stöd, stegvis region för region och fortsätter på det sättet. Domstolsverket har utrett regionerna utifrån deras speciella förutsättningar, parat med de principiella utgångspunkterna för reformarbetet.

När domstolsverket har presenterat en utredning har den sänts på remiss till berörda tingsrätter och kommuner som då fått tillfälle att framföra sina synpunkter på utredningen och hur tingsrätterna bör vara organiserade. Också rättsväsendets övriga myndigheter och nämndemanna-föreningar har fått den möjligheten. Efter beredning i Regeringskansliet har frågan kommit till riksdagen för beslut.

Genom att reformeringen av domstolsväsendet har hanterats på det här sättet har man garanterat att frågor om förändringar i tingsrättsorganisationen har fått en allsidig belysning, och alla berörda har haft möjlighet att framföra sina åsikter.

Vi vet att genomförda förändringar varit lyckade. De har varit och kommer att vara en garanti för att ge domarna en större möjlighet till rättssäkra avgöranden.

Anf. 33 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Herr talman! Det var mycket bra att Susanne Eberstein tog upp det här med domstolarna, för det är oerhört viktigt. För att vara lite slängig kan jag väl säga att ordet reform ibland får en annan innebörd än vad jag trodde att det hade. Det brukar handla om neddragningar och längre avstånd för människor.

Men Susanne säger så här: Att rekrytera och behålla personal av alla personalkategorier är viktigt.

En viktig personalkategori i tingsrätterna är nämndemännen. Dem har ni behandlat väldigt styvmoderligt under de tio år som ni suttit vid makten. Arvodet har inte höjts på 15 år.

I Socialdemokraternas Sverige får nämndemännen väldigt långt att åka till tingsrätterna. Och hovrätterna kallar oftast bara de nämndemän som bor riktigt nära hovrätten. Från andra län som ligger vid sidan om kommer de aldrig därför att domstolsväsendet inte har råd att ta kalla in dessa nämndemän.

Jag har en fråga till Susanne Eberstein. Om det är så viktigt med personalen i tingsrätterna, är Susanne Eberstein då beredd att i år ge en liten och berättigad förbättring för nämndemännen?

Anf. 34 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Jeppe Johnson, att vi har haft en utredning angående nämndemännen. Den utredningen följde inte sina direktiv. Utredningen kom bara med ett förslag om att ge mer pengar till nämndemännen. Det tycker jag var en dålig lösning eftersom detta inte var vad som angavs i direktivet.

Den utredningen bereds i vilket fall som helst just nu i Regeringskansliet. Och det är möjligt att det finns utrymme för en ökning. För egen del skulle jag egentligen vilja se att man i stället för tre nämndemän har två nämndemän. Då skulle man på ett enkelt sätt kunna få resurser.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 35 JEPPE JOHANSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att direktiven är ganska oväsentliga. Det är sakfrågan som är viktig. Är nämndemännen värda mer pengar? Och Susanne Ebersteins förslag att man skulle ha bara två nämndemän skulle innebära 300 kr plus 150 kr alltså 450 kr i ersättning, vilket jag tycker är alldeles på tok för lite.

Är Susanne Eberstein beredd att ge nämndemännen en vettig ersättning för den viktiga insats som de gör, så att vi också kan nyrekrytera och så att vi också har råd att ha nämndemän som bor mer än fem minuters väg från domstolen och är pensionärer?

Anf. 36 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det allra viktigaste när det gäller nämndemän är att få en föryngring. Eftersom nämndemän i dag får ersättning för utebliven förlorad arbetsförtjänst är det inte så särskilt svårt att rekrytera yngre. Det är framför allt de pensionerade nämndemännen som är ledsna, det vill säga de som är över 65 år.

Jag är beredd att, när det finns utrymme i budgeten, säga att de kommer långt fram. Men vi har väldigt många väldigt högt prioriterade områden som ligger framför det. Men vi får se vad som händer när vi går igenom denna utredning.

Anf. 37 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Man kan säga mycket om detta med att göra om tingsrätterna. Om man ska hålla sig till sanningen – det sägs att den brukar förloras i krig, men jag hoppas att den inte ska förloras i debatter – så görs ju detta för att spara pengar. Generaldirektören för Domstolsverket var mycket tydlig när han var i justitieutskottet och berättade att man med detta skulle spara något hundratal miljoner kronor. Det är därför som man slår ihop tingsrätter. Och man tycker att i stort sett alla tingsrätter som har färre än tio domare är ineffektiva. Jag tycker att man ska tänka på det.

Men jag håller med om att det processuella är ganska viktigt att förändra och att vi är smarta när vi placerar rättsliga tvister på rätt sätt och så att säga trycker ned dem så långt man kan.

Man har bland annat avskaffat arvsbeskattningen. Det är ju en välgärning. Men bodelningar och framför allt bouppteckningar ligger hos skattemyndigheten i dag. Och vi som har läst juridik, och det vet jag att Susanne Eberstein har gjort, vet att det är mycket komplicerat med testamenten och så vidare. Ska vi inte föra tillbaka detta till domstolarna så att det hamnar på rätt ställe i stället för att kosta en massa administration?

Anf. 38 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Alla förvaltningsbeslut går att överklaga. Jag tycker tvärtom att i första instans ska det vara en förvaltningsmyndighet som fattar besluten, sedan ska det överklagas till domstolarna. Jag tror att det har varit väldigt välgörande för till exempel bouppteckningar.

Det kommer att tillsättas en utredning, eller om det redan har gjorts, som handlar om att ta bort ytterligare ärenden från tingsrätterna. Jag tror att det är bra. Jag tycker inte att de ska hamna där från början, utan det ska handla om rättsskipning.

Anf. 39 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag ska ta upp ytterligare en sak. När det gäller den inre processen och hur man jobbar i domstolar är också viktigt. Ekobrott är något som är förfärligt för samhällsmoralen och solidariteten i samhället. De måste bekämpas. Ska man göra det effektivt tror jag att man måste titta på sådana saker som man har fört fram bland annat i Förtroendekommissionen. Det är ett tidigare statsråd och en partikamrat till Susanne Eberstein som ledde den, nämligen Erik Åsbrink. Där tittade man på åtalsförhandling. Vad tycker Susanne Eberstein om åtalsförhandling för att man verkligen ska få kraft i bekämpningen av ekobrott?

Anf. 40 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi gör allt vi kan för att komma åt ekobrotten. Det intressanta är att jag träffade en advokat häromdagen som sade att den här världen som håller på med ekobrott är riktigt skakad på grund av de åtgärder som faktiskt redan har genomförts. På den vägen ska vi fortsätta att gå.

Men jag vill använda mina sista sekunder till att säga något om att spara pengar. Till vissa domstolar har man över huvud inte kunnat få lagmän och domare, och det tycker jag har varit väldigt besvärligt. Om man som ett plus dessutom spar pengar genom att slå samman väldigt små domstolar tycker jag att det är positivt.

Anf. 41 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Susanne Eberstein och Socialdemokraterna står för en centralisering av landets domstolar. Det kan vi vara överens om. Det har skett utan övergripande beslut och debatt. Regeringen lägger ned tingsrätter län för län utan att se till helheten. Det är i sig upprörande. Men ännu mer upprörd blir jag när Susanne Eberstein står och säger att vi i dag har domstolar där man inte klarar av rättssäkerheten. Vilka små domstolar har i dag dålig rättssäkerhet? Vilka lagmän och rådmän är det som inte klarar av rättssäkerheten? Det är ju det som hon säger när hon säger att vi måste slå ihop domstolarna till större enheter för att klara av rättssäkerheten. Alltså finns det några domstolar i dag som inte klarar av det. Jag är mycket intresserad av att få höra vilka det är. Och jag tror att även allmänheten är intresserad av det.

Anf. 42 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Vi vet att det finns väldigt olika kvalitet på våra domstolar. Det vet vi som faktiskt är insatta i den här världen. Det är därför som vi måste ta till sådana här åtgärder för se till att det blir förbättringar.

Jag talade också om att det till exempel inte har gått att rekrytera domare. Det är ett exempel på att rättssäkerheten är i fara. Därför är det viktigt med stora och bra arbetsplatser som gör att domare vill komma dit och söker sig dit.

Jag tror att vi egentligen är överens om detta och att det bara är något slags glesbygdsromantik att man kämpar för mycket små domstolar som ofta ligger väldigt tätt, till exempel i Skåne.

Varför vi går län efter län är väl alldeles självklart. Domstolarna i Norrbotten har väl inte ett skvatt med domstolarna i Skåne att göra?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 43 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! När det gäller glesbygdsromantik i Skåne kan jag berätta att vi inte har någon glesbygd i Skåne. Däremot vill vi ha ett decentraliserat tingsrättsväsende.

Jag kan ta upp ett exempel på problem som uppstår. Vittnesstödjare och brottsofferstödjare finns lokalt. Ofta är det mycket enklare att få frivilligarbetare utanför de största städerna. Med en sammanslagning av tingsrätterna blir det svårare att uppnå målen i fråga om vittnesstöd och brottsofferstöd som regeringen själv har ställt upp. Är det värt att offra vittnens och brottsoffers trygghet för att centralisera domstolarna?

Anf. 44 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det gör vi på intet sätt. Och det är faktiskt inte så att vi ska behålla domstolarna bara i de största städerna. Det är fullständigt struntprat. Men det kan ju vara mer än två mil mellan vissa domstolar.

Det är alldeles riktigt att det inte finns någon glesbygd i Skåne. Då kan man faktiskt ha lite längre mellan domstolarna just där. Därför är det viktigt att vi fullföljer detta arbete. Det tycker jag att Johan Linander också borde inse.

Anf. 45 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Jag blev väldigt förvånad när jag i ett replikskifte fick höra Johan Pehrson säga att generaldirektören för Domstolsverket hade sagt att man skulle spara så mycket pengar med denna förändring. Jag vill minnas att justitieministern i en interpellationsdebatt för något år sedan sade att man inte räknade med att spara några pengar. Vad är sanningen i fråga om detta?

När det gäller små och stora tingsrätter så finns det ingen vetenskaplig sanning som säger hur stora eller hur små tingsrätter bör vara, utan det handlar om politiska beslut. Den nuvarande politiska majoriteten har bestämt att tingsrätterna ska vara relativt stora.

Regeringen har satt upp verksamhetsmål för alla tingsrätter. I allt väsentligt uppfyller de små tingsrätterna verksamhetsmålen. Det är inte på grund av konstaterade bristfälligheter som de läggs ned eller slås samman med andra, utan det är helt enkelt därför att man vill ha större tingsrätter.

Domstolsverket har i en utredning visat att mål ställs in mindre ofta i mindre tingsrätter än i stora. Man kan därför lite grann fundera på vad som är effektivt. Vad anser Susanne Eberstein om värdet i fråga om ett lokalt förankrat rättsliv?

Anf. 46 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det är väl alldeles självklart att vi ska ha ett väl förankrat rättsliv, även om jag kanske tvekar när det gäller vad det kan betyda.

Det är självklart att man spar administrativ personal, administrativa kostnader och lokaler när man lägger ihop små enheter till en större. Det vore därför väldigt märkligt om man inte sparade pengar när man effektiviserar.

Tingsrätterna har en helt annan funktion i dag än vad de hade för 20–30 år sedan och för 40–50 år sedan då en del av dem faktiskt tillkom, och ännu längre tillbaka. Det är väldigt mycket lättare att röra sig mellan

olika ställen i Sverige i dag. Vi är rörliga på ett helt annat sätt. Det är väl alldeles självklart att domstolarna måste vara med i den utvecklingen.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Anf. 47 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Justitieministern kan kanske i sitt anförande här förklara vad han menade när han för ett år sedan sade att man inte räknar med att spara några pengar.

Sedan vill jag lite grann protestera mot skönmålningen av Domstolsverkets agerande. Domstolsverkets idéskisser har många gånger visat sig vara förklädda påbud. Man säger bara: Så här vill vi ha det.

Remissförfarandet kan man också ha synpunkter på. Jag känner till ett fall i Västra Götaland där utredaren hade en uppfattning som inte stämde överens med Domstolsverkets. När Domstolsverket skickar ut utredningen på remiss skickar man med ett följebrev och säger till utredaren: Vi tycker inte som utredaren.

Anf. 48 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Lyssna och lyda är inte samma sak. Många människor har fått komma till tals, och det tycker jag är viktigt. Det är inte så säkert att den egna domstolen precis alltid vet vad som är absolut bäst.

Anf. 49 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Det måste för vissa moderater – jag säger alltså inte alla – som är väldigt fixerade vid antalet poliser vara ytterst besvärande att den största satsningen på fler poliser kommer från Socialdemokraterna när man nu byggt upp hela sin politik på antalet poliser. Till exempel Jeppe Johnsson hör väl till dessa. Dock gäller det alltså inte alla moderater.

Det är faktiskt så att det vid examinationen i januari kommer att finnas 17 200 poliser i Sverige. Om man går fyra år tillbaka och ser till den examination som var fyra år dessförinnan ser man att det fanns det 16 089 poliser. Då var examinationen i december. Det är alltså en ökning med ungefär 1 100 poliser netto, med nästan en polis per dag.

Därutöver har också antalet civilanställda ökat ordentligt. Det här är alltså en ökning som vi inte sett tidigare i Sverige. Det innebär att vi nu har fler poliser än vi kanske haft i Sverige på minst 20 år. Då ska vi komma ihåg att då fanns ordningen med 125 olika myndigheter som inte var särskilt effektiv.

Man har alltså utomordentligt bra möjligheter att nu utveckla polisens arbete. Kanske kan vi också koncentrera oss på andra saker när vi nu kan se denna ökning – en ökning för femte året i rad nästa år.

Svensk polis är väldigt bra på mycket. Men självklart måste också svensk polis utvecklas. Svensk polis är väldigt bra när det gäller att se till att personer som begår grova brott får ställas till ansvar och dömas i domstol. Däremot kan polisen bli betydligt bättre när det gäller att klara upp så kallad vardagsbrottslighet.

Men vi ser en del ganska otroliga beskrivningar av situationen när det gäller vardagsbrottsligheten. En siffra har nu nämnts i Dagens Nyheter. Man talar om en ökning som definitivt inte återfinns i till exempel BRÅ:s redovisning. Men det är riktigt att vi har en viss ökning av inbrotten i Stockholms län. Det rör sig om 3 000–4 000 inbrott i Stockholms län.

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

För var och en av de personer eller familjer som drabbas är detta ett enormt ingrepp.

Det kunde kanske vara värt att nämna att det för bara drygt tio eller tolv år sedan – eller kanske i början av 1990-talet – var 8 000 inbrott i Stockholms län. Det har alltså skett en ordentlig minskning – en minskning med över 50 %. Det nämner man inte! Men jag tycker att det är viktigt att nämna detta därför att många gånger vid en räkning av till exempel av antalet bostadsinbrott är det lite underförstått, och man talar gärna i sammanhanget om att det gäller personer som kommer från andra länder, från öst och så vidare. Men vi hade betydligt fler inbrott i Stockholms län och i Sverige över huvud taget när det inte fanns möjligheter att på samma sätt som nu resa från till exempel de baltiska staterna till Sverige. Det tycker jag av många skäl är viktigt att hålla fram.

Polisen måste alltså utvecklas och bli bättre på att klara upp vardagsbrotten. Detta är inte ett ansvar bara för polisen, utan också vi har ett ansvar. Vi har ett ansvar för att se till att polisen får så bra verktyg som möjligt. Ett konkret exempel är att se till att man nu får möjlighet att ha ett större DNA-register, att ta DNA-prov på en lägre bevisgrad än man i dag kan och att det ska vara samma bevisgrad som den när man tar fingeravtryck.

Detta är viktigt, för polisen behöver de här redskapen för att kunna lösa fler brott. Men svensk polis behöver också fortsätta att utvecklas – det händer ju väldigt mycket inom svensk polis nu – så att man blir ännu modernare. Det gäller att se till att det kommer in fler kvinnor, framför allt på chefsnivå, och att se till att det kommer in fler personer som har en annan etnisk bakgrund än de som är födda i Sverige. Vidare måste vi se till att det blir en ännu mer öppen polis – det har ju blivit en öppnare polis; det råder ingen tvekan om det.

Förra veckan beslutade vi om ett etiskt råd därför att vi behöver ha också den dimensionen när vi diskuterar alla tekniska möjligheter och den tekniska utveckling som vi ser äga rum. Vi har också tagit initiativ till att det ska vara en ökad parlamentarisk kontroll av hemlig tvångsavlyssning i stället för att regeringen bara ska avge en skrivelse till riksdagen.

Som sagt: Det gäller att få polisen mer effektiv beträffande den här typen av brott, en brottslighet som också vanliga människor riskerar att drabbas av – inte den brottslighet som man kanske läser om i tidningen.

Vi måste även se till att polisen utvecklar det brottsförebyggande arbetet och blir mer synlig på gator och torg. I går besökte jag Polisfackets dag – flera av er var också där. Då kunde man konstatera att det är just detta som polisen själv i den undersökning som polisfacket gjort tar som sitt viktigaste mål. Bland de viktigaste sakerna är just att vara synlig på gator och torg. Det tycker jag är en utomordentligt bra inställning hos polisen.

Man måste också öka samverkan med andra myndigheter. Det handlar då förstås om andra rättsliga myndigheter. Det kan bli ännu bättre i samarbetet med åklagare. Många gånger kan det på lokal nivå vara så att polisen kan göra ett större arbete, på andra håll kanske åklagaren. Det gäller att man anpassar sin situation så att man på bästa sätt kan arbeta på att bli så effektiv som möjligt – därmed också i medborgarnas tjänst.

Dessutom måste vi se till att man ökar samverkan med andra myndigheter, till exempel med tullen och kustbevakningen. Många gånger handlar det om informationsutbyten. Nu har vi gett de här myndigheterna i uppdrag att visa hur man bäst vill ha olika förslag till förändringar så att man kan effektivisera sitt arbete.

På många ställen runtom i landet handlar det om ett ökat samarbete mellan polisen och socialförvaltningen, givetvis inte minst när det gäller unga lagöverträdare.

Vi kan konstatera att man i till exempel Örebro län, framför allt i Örebro stad, på ett fantastiskt sätt har lyckats bygga upp ett samarbete mellan polis och socialförvaltning. Det har gjort att ungdomsbrottsligheten, enligt uppgift från Örebropolis, har minskat med bortemot 50 % på några år. Tänk om vi kunde se en utveckling i hela Sverige där ungdomsbrottsligheten går ned med 50 %!

Det handlar alltså om att polisen och socialförvaltningen har fått ett ökat samarbete. En väldigt enkel åtgärd är helt enkelt att man har blivit grannar. Man har inte flyttat ihop, men man har flyttat så att man har blivit grannar och sitter vägg i vägg.

När det gäller det arbete som pågår i form av brottsförebyggande och brottsutredande arbete hos polisen är det samma personer som socialförvaltningen arbetar med. Kan man då utveckla det här samarbetet är det förstås till fördel för alla. Det som har skett i Örebro – utöver att man där haft väldigt duktiga poliser som gjort det här arbetet – visar att man kan göra väldigt mycket. När det nu dessutom blir ökade anslag har man ännu bättre möjligheter att utveckla detta.

Förutom att vi nu gör dessa satsningar och satsningar på i stort sett samtliga myndigheter inom rättsväsendet får man inte glömma bort brottens orsaker. Man får inte tro att allting löser sig bara genom att se till att vi får fler poliser. Det ser vi till, men det går inte att bortse från frågan om varför brott begås. Det allra bästa sättet att minska brottsligheten är att se till att brott över huvud taget inte begås.

Där handlar det givetvis om sociala orsaker. Det gäller, som tidigare sagts här, att bygga upp ett starkt skydd för de ungdomar som är i behov av det. Det gäller också att minska sociala skillnader mellan dem som har det allra svårast och dem som har det bäst i samhället. Därför kan man inte bortse från de förslag som nu läggs fram av Moderaterna om en mycket kraftig sänkning för dem som har det allra allra sämst. När det gäller de människor som inte ser detta som ett incitament för att arbeta mer eller för att få tillbaka ett arbete som man har förlorat innebär det förstås en enormt svår situation för barnen och ungdomarna – för dem som har föräldrar som drabbas av det här. En nedgång till 65 % drabbar förstås i första hand barnen och ungdomarna. Men det innebär naturligtvis inte att barn och ungdomar i sådana familjer omedelbart skulle hamna i kriminalitet eller droger. Men det innebär en ökad risk för de barn och ungdomar som är i riskzonen om man också ska förstöra den ekonomiska situationen på ett sätt som inte drabbar deras kompisar.

Här behövs det inga vetenskapliga undersökningar. Det är bara att titta runtom i världen och titta hur det har varit historiskt. Där det är stora sociala skillnader, där det är stora sociala spänningar, frodas brottsligheten. Det är en grogrund för ökad kriminalitet. Det går aldrig att bortse från det faktumet.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Det går heller aldrig att bortse från det faktum att alkoholen och dess utbredning har ett direkt samband med till exempel våldsbrottslighet. Därför kan man inte heller ha en så generös inställning till alkoholen som Moderaterna har när de säger att det ska vara möjligt att köpa alkohol dygnet runt och att man ska sänka åldern för inköp av alkohol. Det är en inställning som man i alla fall har haft tidigare och också har givit uttryck för nyligen.

Det här tillsammans – samverkan, en ökad satsning på rättsliga myndigheter och ett arbete för att satsa på dem som har det allra svårast – är det bästa sättet att minska brottsligheten.

Anf. 50 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Herr talman! Jag är säker på att många ämnen kommer att tas upp, men kanske inte mitt. Därför ska jag förvåna ministern genom att inte ta upp polisen. Det gör säkert alla andra. Det finns anledning att göra det.

Jag skulle i stället vilja ta upp något som kanske inte är så medialt som sommarens spektakulära rymningar och fritagningar, där minsten sköt från höften och helt plötsligt blev handlingskraftig. Jag ska ta upp något som kanske inte ger så mycket eko i medierna och som kanske inte ens jag tar upp på torgmöten – fast jag gör det ibland.

Jag läser ur en debattartikel som har varit inne i våra tidningar hemma från en advokat, alltså en före detta kollega till ministern. Partifärgen har jag ingen aning om, men det står så här: För ett fungerande rättsväsende krävs inte enbart fler poliser och så kallade rymningssäkra fängelsebunkrar.

Sedan kommer han in på något väsentligt, och det är förvaltningsdomstolarna: Ingen förälder ska behöva vänta i två, tre eller flera år på att det i första instans avgörs hos vem av föräldrarna barnet ska bo eller vem av föräldrarna som ska vara barnets vårdnadshavare.

Det är också flera andra frågor som människor får vänta på i förvaltningsdomstolarna. Herr minister, är detta rättssäkert?

Anf. 51 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag uppfattade Jeppe Johnsson rätt. Var det vårdnadsmål det handlade om? De handläggs faktiskt inte i förvaltningsdomstolar. De handläggs i allmänna domstolar. Sedan är det verkställighetsmålen som handläggs i förvaltningsdomstolar. De har en väldig förtur. Där är det inte fråga om att vänta några år.

Däremot kan jag hålla med Jeppe Johnsson om att vårdnadsmål är förödande för barnet. Men problemet är inte att det är lång handläggningstid utan att man kan ta upp det på nytt igen. Det missbrukas förstås av en del föräldrar. Problemet är att den möjligheten måste finnas om förhållandena är annorlunda på så sätt att frågan om barnets bästa förändras. Det är alltså egentligen inte så konstigt.

Nu pågår ju en vårdnadsutredning där man tittar på att på olika sätt försöka förbättra situationen när det gäller vårdnads- och umgänges mål.

Anf. 52 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Herr talman! Det fanns 2001 en utbildningsplan för att höja kompetensen hos domarna när det gäller vårdnadstvister. Men den har inte

kunnat genomföras på grund av pengabrist. Känner ministern sig ansvarig för det här?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Anf. 53 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det pågår en rad olika utbildningsinsatser i domstolarna i en massa olika hänseenden. Jag skulle däremot inte gå in och tala om exakt vad man ska och inte ska satsa på. När vi ändå talar om de ekonomiska konsekvenserna kan jag ändå berätta, om inte Jeppe Johnsson känner till det, att anslagen nu ökar med 100 miljoner för varje år på ram. De stiger år efter år också för domstolarna. Och det är välbehövliga pengar. Jag säger inte annat än det.

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 54 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Ett fungerande rättsväsende är en av de fundamentala byggstenarna i en demokrati. Begreppet demokrati har ju diskuterats ganska livligt här i kammaren och i Sverige de senaste veckorna. Min fråga till Thomas Bodström är: I valet mellan en demokrat och en kommunist att skaka hand och samarbeta med, vad väljer Thomas Bodström?

Anf. 55 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det behöver jag inte trettio sekunders talartid för att svara på: en demokrat.

Anf. 56 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Då uppstår ju frågan varför justitieministern och hans regering samarbetar med kommunister. Kommunisterna är inte demokrater. De förordar en elitistisk, lagbunden utveckling som inte är styrd av demokratiska beslut, proletariatets diktatur och så vidare. Så det är uppenbarligen så att justitieministern och hans regering är beredda att samarbeta med odemokratiska rörelser när så passar.

Om det kom ett reformerat nazistiskt parti i denna kammare och sade: Vi är inte gamla tiders nazister. Vi är ett reformerat, demokratiskt nazistiskt parti där 30-talet är borta – kommer då justitieministern och hans regering att vara beredda att samarbeta även med dem?

Socialdemokraterna stänker sin trovärdighet över på kommunisterna!

Anf. 57 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror att de allra flesta håller med mig om att Vänsterpartiet i Sverige är demokratiskt. Sedan har det varit en diskussion om vad personer inom Vänsterpartiet har för åsikter i olika frågor. Men att det svenska vänsterpartiet i sig är demokratiskt tror jag inte att det råder något tvivel om.

Anf. 58 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Det här med sanningen är viktigt, justitieministern. Det kommer ju inte att finnas 17 200 poliser, för en mängd kommer att vara sjukskrivna. En mängd kommer att vara föräldralediga. En mängd kommer att vara i utlandstjänst. De kommer att finnas på papperet.

Dessutom pratar justitieministern om sina satsningar. Han talar om 100 miljoner, 80 miljoner, de miljonerna, de miljarderna. Enligt Rikspo-

lisstyrelsens ansvariga för ekonomi räcker den så kallade satsningen på 1,1 miljard kronor, färdigt först 2007, till en tredjedel av de löften som är utställda. Vi kommer återigen att se hur dåligt man med den ekonomiska styrningen leder våra viktiga rättsvårdande myndigheter, själva kärnan i demokratin. Anslaget är för viktigt för att hålla på och låtsas om sanningen. Vi måste hålla oss till sanningen, och vi måste lyssna på Rikspolisstyrelsen.

Anf. 59 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag håller fullständigt med Johan Pehrson, herr talman. Av de 17 200 poliserna är det självklart att vissa är sjukskrivna och föräldralediga. Det vore konstigt om poliser vore de enda som inte är det. Sanningen är också att antalet sjukskrivna går ned hos polisen, så att det blir färre och färre sjukskrivna.

På lördag går jag in på mitt femte år som justitieminister. Jag har sedan den tid då jag började gång på gång fått höra från de borgerliga att pengarna inte räcker till att anställa poliser. Och gång på gång har det visat sig vara felaktigt. Varenda polis som har utbildats på de polisutbildningar som vi har haft under de här åren har anställts. Jämför det med andra yrken, där man inte har den garantin. Varenda polis har anställts. De poliser som nu utbildas kommer också att anställas.

Anf. 60 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag var i Hällefors i fredags, hos närpolisen. De har fyra anställda. De ska ha åtta. De har inte fått någon ny polis på fem år. Det utbildas 4 000 nya poliser, men det försvinner ju en massa. Ålderspuckeln är enorm. Vi behöver utbilda ännu fler. År 2002 kom det 29 nya poliser netto i Sverige. År 2003 kom det 113 enligt uppgift från Riksdagens utredningstjänst, och det brukar ju stämma. Det är inte den enorma satsningen. Vi måste hålla oss till sanningen. Jag tycker mycket av det som justitieministern ställer fram här om reformering och effektivitet är rätt väg att gå. Låt oss göra det tillsammans, men låt oss hålla oss till sanningen.

Anf. 61 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Ja, låt oss verkligen hålla oss till sanningen. De uppgifter vi får från RPS, för att nu verkligen hålla på med sifferexercis, är alltså 17 200. Jämför man fyra år tillbaka, då examinationen var i december och inte i januari, var det 16 089. Ganska enkelt kan man räkna ut att detta är 1 100 netto, vilket alltså nästan är en om dagen.

Sedan vet Johan Pehrson, som liksom jag företräder Örebro län, att även Örebro län har fått ett ordentligt tillskott av poliser netto. Hur de sedan fördelas inom länet ska nog varken Johan Pehrson eller jag lägga oss i.

Anf. 62 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag tänkte uppehålla mig vid en annan fråga, som inte är ekonomisk men ändå väldigt viktig. Det gäller polisens inre arbete och organisation. Jag fick en uppgift i går på ett seminarium som justitieministern också deltog i om att frågan om polisväsendets organisation inte

diskuteras i Rikspolisstyrelsens styrelse. Den diskuteras inte i polisstyrelser och nämnder. Den diskuteras aldrig här i kammaren. Då är det angeläget att veta när och var frågan om de 21 polismyndigheterna och de projekt som bedrivs diskuteras, det vill säga En nationell polis med gemensam kommunikationscentral. När kommer vi beslutsfattare och förtroendevalda in i den processen? Eller är det så att polisens organisation är en fråga endast för justitieministern och rikspolischefen?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 63 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! När det gäller polisens organisation och struktur har vi gått från 25 till 21 län. De fördelas länsvis.

Jag har ingen ambition att på något sätt ta initiativ till en förändring av detta. Däremot har jag utifrån det som kom fram av Göteborgskommitténs utredning välkomnat en ökad nationell polis. Man ökar alltså utvecklandet av en nationell polis när det till exempel gäller utbildning och utrustning. Vi följer det arbetet, men det föranleder inte några lagändringar, vilket också Göteborgskommittén konstaterade.

När det blir fråga om en lagändring kommer naturligtvis Hillevi Engström och alla andra att få reda på detta i god tid.

Anf. 64 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Polisens organisation skiljer sig åt väldigt mycket. Det är stora skillnader i storlek mellan de 21 olika myndigheterna.

Det intressanta är att veta om pengarna används rationellt – om de ger högsta kvalitet, bästa effektivitet och någon form av uppföljning. Samtidigt pågår projektet En nationell polis, vilket vi vet väldigt lite om.

Det som skrämmer mig är att vi kan ställas inför samma faktum som i fråga om tingsrätterna, nämligen att vi får ett brev från regeringen som säger att de gjort det och det och lagt ihop vissa myndigheter utan att vi får en chans att påverka detta. Jag är rädd för att en nationell kommunikationscentral kommer att ytterligare förändra och försämra polisens möjligheter.

Anf. 65 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Alla de frågor som kan beröra lagändringar är självklart sådana som vi i god tid kommer att diskutera med andra politiska partier.

När det gäller polisens egen utveckling kan vi naturligtvis alla följa den. Det finns ingen anledning att på något sätt försöka hemlighålla den. Tvärtom är en öppen och fri diskussion till gagn för oss alla.

Anf. 66 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Herr talman! Justitieministern återkommer ofta till de satsningar som han anser att den socialdemokratiska regeringen gjort på just polisen. Tidigare har han hävdat att vi ska ha 17 000 poliser vid utgången av år 2004. I dag har det sagts 17 200 poliser. Medierna har rapporterat att Rikspolisstyrelsen säger att det kommer att finnas 17 000 poliser vid utgången av år 2004.

Samtidigt är långtidssjukskrivningarna många, aspiranter är under utbildning och deltidspensioneringarna – från 61 års ålder – är i sig ett nytt

fenomen för polisen. Finns dessa deltidspensionerade poliser med i den statistik som uppgår 17 200 poliser?

Anf. 67 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Detta är personer som enligt RPS ska vara anställda inom polisen. Sedan har det redan tidigare funnits poliser som till exempel förtidspensionerats. Det innebär förstås att de inte fortsätter sin anställning inom polisen. Hade de gjort det hade poliserna varit ännu fler.

De närmaste åren kommer många poliser att pensioneras och i vissa fall också förtidspensioneras – kanske inte de allra närmaste åren, men inom några år framöver. Det får vi återkomma till då. Med tanke på den ålderspuckel som finns har vi varit medvetna om detta under en längre tid. Vi är också medvetna om att det finns geografiska skillnader. Bland annat i Värmland och norra Sverige är många poliser äldre.

Anf. 68 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Herr talman! Halvtidspensioneringarna har de senaste två åren ökat genom möjligheten att vid 61 års ålder kunna gå i förtida pension med nästan bibehållen lön. Och en halv polis, Thomas Bodström, är trots allt en halv polis, och borde vara så även i statistiken. I annat fall är han inte rättvis.

Anf. 69 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Om vi talar om folk som pensioneras i förväg är det förstås något som påverkar antalet. De poliser som är sjukskrivna är naturligtvis anställda, även om de inte är i aktiv tjänst.

Nu kan vi dock konstatera att sjukskrivningarna går ned. Man kan givetvis göra beräkningar – vilket vi inte gjort – på hur många timmar poliser jobbar totalt. Även detta är något som talar till vår fördel med tanke på att sjukskrivningarna minskar.

Anf. 70 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att antalet poliser under de senaste åren förvisso ökat, om än långsamt, men fortfarande har vi år 2004 färre poliser i Sverige än vi hade 1994 när Socialdemokraterna tog över regeringsmakten. Sorgligt nog.

Justitieministern säger att polisen kan bli bättre på vardagsbrott, och det är ju det minsta man kan påstå. Stöldbrotten har inte ökat, fortsätter ministern. Nej, de anmälda stöldbrotten har inte ökat. Det jag möter när jag är ute och reser, särskilt på landsbygden, är att man slutat anmäla stöldbrott eftersom polisen ändå inte gör någonting. Det är inte lönt.

När den som anmäler en stöld samtidigt med kopian på stöldanmälan får en avskrivning i sin hand är det en tydlig signal om att det inte är lönt att göra anmälan. Anledningen till att inte ännu färre stölder anmäls är att människor vill få ut sin försäkringsersättning.

Jag ser ett stort problem i att människor inte längre har förtroende för polisen och inte ens anmäler de stölder som sker.

Anf. 71 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är klart att det finns ett stort mörkertal inom olika delar av brottsligheten. Det ser vi bland annat när det gäller sexuella övergrepp på barn även om anmälningsbenägenheten lyckligtvis ökat.

I fråga om till exempel villainbrott kan man konstatera att det inte finns något större mörkertal just med tanke på att i stort sett alla hus är försäkrade. Detta gäller alltså inbrott i fastigheter. Därför kan man mäta detta ganska säkert på det sätt som jag redovisar. Man kan också mäta i form av brottsofferundersökningar. De ger på intet sett något annat resultat.

Anf. 72 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Ganska få av stölderna är villainbrott. Det finns stölder av helt andra saker som det kanske inte är lönt att få ut någon försäkringsersättning för eller som inte är försäkrade.

Så till en helt annan fråga. Kriminalunderrättelsetjänster, så kallade KUT, finns i dag vid varje länspolismyndighet, tullen, skattemyndigheterna, Ekobrottsmyndigheten, Kustbevakningen – tror jag – och på rikspolisnivå. Var och en av dessa sitter med sin information. Jag tror att här finns ett stort problem och vill därför höra vad justitieministern tycker om detta.

Anf. 73 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det kan nog uppstå problem över huvud taget med den utvecklingen, men framför allt ges det möjligheter när det gäller under rättelseinformation. Det gäller samverkan med andra myndigheter och det gäller polisen i sig. Men det gäller också att reglera detta på rätt sätt så att de problem som Johan Linander kanske tänker på inte ska uppstå. Därför arbetar vi nu med en – i och för sig mycket komplicerad – lagstiftning som innebär att vi kommer att kunna presentera en ny polisdata-lag.

Anf. 74 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Herr talman! Jag vill fortsätta att tala om unga och brott. Det ser inte bra ut på den fronten. Vi vet att många av de förebyggande insatserna skurits ned, socialtjänsten fungerar inte särskilt bra på många håll, tillgängligheten på narkotika har ökat och vi har ineffektiva påföljder för ungdomar.

Jag har varit runt i kriminalvården, och det är mycket tragiskt att se att många av dem som sitter där begått brott under lång tid, redan som unga, och ingen fångade upp dem. Det måste vi få en ändring på.

Justitieministern sade för ett tag sedan: Tänk om vi kunde få ned ungdomsbrottsligheten med 50 %. Ja, tänk om vi kunde det. Men vi ska inte bara tänka. Vi måste handla också. Därför vill jag fråga justitieministern vad han planerar att göra inom detta område.

Anf. 75 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Karin Granbom kan vara ganska nöjd med det svar jag nu ger. Vi håller nämligen på med ett helt nytt arbete när det

gäller påföljderna för ungdomar. Jag hann inte säga det tidigare. Jag hann inte svara på alla de frågor som ställdes i era anföranden.

Det pågår en översyn av påföljderna för unga, och den kommer att presenteras inom de närmaste veckorna. Den har pågått sedan 2002. Det handlar om att få bättre, tydligare och skarpare påföljder utan att stöta bort de unga. Precis som Karin Granbom säger – och jag tror att vi är helt överens om det – är påföljderna skrivna av vuxna, de döms ut av vuxna och de är också anpassade för vuxna.

Påföljder som fängelse och böter är inga bra påföljder för ungdomar. Ändå är böter den vanligaste påföljden för ungdomar, vilket innebär att det många gånger inte blir någon konsekvens av den eftersom ungdomarna inte kan betala böterna. Därför gör vi nu det arbete som vi inom kort kommer att kunna presentera. Jag tror att det då kommer många nya och spännande förslag som går i den riktning som Karin Granbom talar om.

Anf. 76 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Herr talman! Det gläder mig. Jag ska läsa arbetet med intresse. Vi måste få bättre påföljder och även en snabbare reaktion rent allmänt från rättsväsendet. Det får vi fortsätta att jobba med.

Jag sade tidigare att spelmissbruk leder till brottslighet. Vi vet att narkotikamissbruk naturligtvis också gör det.

Narkotikamissbruket går alltmer ned i åldrarna, och samhället blundar. Inte sällan möter jag poliser som träffar på ungdomar som missbrukar. Men de kan inte bevisa detta. Kan justitieministern tänka sig att polisen får ta blod- och urinprov för att kunna konstatera det så att åtgärder verkligen sätts in?

Anf. 77 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är en avvägning av vilken ålder barnet befinner sig i. Det är en avvägning om det till exempel innebär en kränkning för en 14-årig flicka i förpubertal ålder att klä av sig naken inför främmande poliser, även om det är kvinnliga poliser.

Jag är inte beredd att vidta några ändringar i den saken nu. Det finns möjligheter i vissa fall att också göra den typen av undersökningar. Men man ska ha klart för sig att de ungdomar som hamnar i den här svåra situationen i första hand är i behov av stöd och hjälp. Det är väldigt viktigt att de inte utsätts för olika kränkningar.

Anf. 78 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Jag har två frågor. För det första: Hur var det med inbesparingarna på förändringarna i den yttre tingsrättsorganisationen? Ska man lita på generaldirektören för Domstolsverket som i justitieutskottet sade att man sparar 100 miljoner? Eller ska man lita på justitieministern, som i en interpellationsdebatt här i kammaren för något år sedan sade att man inte räknar med att spara några pengar?

För det andra: Rättspsykiatrien har varit i fokus under senare tid, mycket på grund av två uppmärksammade mordrättegångar. År 1999 tillsattes en statlig utredning, den så kallade psykansvarskommittén. Den fick i uppgift att föreslå ny lagstiftning för hur psykiskt störda lagöverträdare ska dömas. En helt enig utredning lämnade över sitt betänkande i

januari 2002 till justitieministern. Man bedömde att med beredningar och sådant som krävs skulle ett nytt förslag kunna träda i kraft den 1 januari 2004. Det blev inte så.

Nu undrar jag: När räknar justitieministern med att komma med en proposition? När räknar justitieministern med att förslag ska kunna träda i kraft?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 79 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag är rädd att jag inte hinner med båda frågorna. Vi får väl ta diskussionen senare.

När det gäller Domstolsverket och förändringarna har jag mycket riktigt sagt att det inte på något sätt i första hand sker av ekonomiska skäl. Jag har inte heller kunnat konstatera att det har kunnat ge sådana resultat. Hur det däremot blir på sikt kan jag inte svara på.

För min egen del har jag sett de principiella fördelarna. Det är en samordning som kan behövas. Det är en utveckling som vi ser inom andra rättsliga myndigheter och domstolar, till exempel i de övriga nordiska länderna. De förändringarna är en naturlig utveckling i det samhälle vi lever i. Däremot måste man ändå ta hänsyn till avståndet. Man kan inte agera likadant när det gäller norra Sverige som i södra Sverige med den närhet som finns där.

Det allra viktigaste är att vi måste tänka på att ha den bästa kvaliteten för våra medborgare. Det är min ledstjärna i arbetet för att kunna få den bästa rättssäkerheten för alla. Det ska inte vara någon skillnad för var man bor.

Anf. 80 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Herr talman! Om det kan glädja justitieministern tror jag mer på justitieministern än på Domstolsverkets dåvarande generaldirektör när det gäller inbesparingar på tingsrättsorganisationen.

Jag väntar med spänning. När kan det komma en proposition angående hur psykiskt störda lagöverträdare ska dömas? När bedömer justitieministern att en färdig lagstiftning ska kunna träda i kraft?

Anf. 81 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag kommer inte att kunna svara på det. Det har skett många saker sedan förslaget har givits. Det visar också remissvaren. Det finns delar som är väldigt positiva, men det finns andra delar som definitivt inte är det.

Det gäller till exempel att fler psykiskt sjuka kommer att finnas ute på gator och torg. Kan vi reglera det på ett bra sätt i kombination med öppenvården är jag den förste att tycka att det är fantastiskt bra. Men vi är inte riktigt färdiga med analysen av hur vi ska kunna gå vidare.

Jag kan säga så mycket att vi kommer att göra det inom de närmaste veckorna. Vi har under den senaste tiden kunnat konstatera att vi är färdiga för att kunna göra ett ställningstagande.

Anf. 82 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Polisen är i mångt och mycket symbolen för trygghet i samhället. Nu är inte det en fråga om enbart numerär. Det är lika mycket en fråga om organisation, som jag ser det.

I mitten på 90-talet genomförde man ett närpolisssystem efter ett mycket bra koncept. Innehållet i begreppet närpolis har dock ändrats under de senaste åren. Det är i dag helt utarmat.

Ministern talar själv om den förebyggande verksamheten och närpolisens. I det ursprungliga konceptet stod det verkligen för den förebyggande verksamheten inom polisen.

Min fråga är: När det nu blir fler poliser, innebär det också att man kommer att intensifiera det förebyggande arbetet och återgå till det ursprungliga närpoliskonceptet?

Anf. 83 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Ja, vi kommer att fortsätta att arbeta för att polisen ska arbeta förebyggande. Däremot finns det på exakt samma sätt som när det inrättades i mitten på 90-talet skäl att utveckla det.

Många poliser säger att det blev för plottrigt och för många små enheter. Jag har ingen anledning att ifrågasätta det. Det är däremot viktigt att polisen är synlig, jobbar brottsförebyggande och nära ungdomarna.

Detta är en uppfattning som finns hos polisen. Jag har också sagt till den nye rikspolischefen att det är en av de absolut viktigaste sakerna att tänka på. Det är också viktigt för framtiden att polisen finns i närheten av ungdomarna. Därför tycker jag att det är viktigt att närpolisen utvecklas.

Anf. 84 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det låter bra. I min hemkommun har inte eleverna sett en polis på många år. Kommunen betalar vaktbolag för att klara den allmänna ordningen eftersom staten inte klarar det.

Jag hoppas att när det blir fler poliser ska de inte hamna i orter som Örebro och Västerås utan att det även kommer att finnas poliser i orter som Arboga och Nora.

Anf. 85 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det ska definitivt finnas poliser i Arboga, i Nora och i alla delar av samhället. Därmed inte sagt att det alltid ska finnas en station på varje ort. Nu nämner jag inte närmast Arboga eller Nora. Det finns andra ställen.

Det viktigaste är att polisen finns på plats när den som bäst behövs. Det arbetet pågår också inom polisen. Polisen ska arbeta under de tider när den bäst behövs. Det är minst lika viktigt.

Anf. 86 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Jag vill vända mig till justitieministern eftersom ett samarbete på regeringsnivå pågår med Miljöpartiet.

Miljöpartiet vill nu skriva in i sitt partiprogram att även djur ska ha en nödvärnsrätt. Underförstått är att personer som ingriper när djur plågas ska kunna slippa straff. Enligt Miljöpartiet har man tänkt sig att det ska kunna vara till exempel när angrepp pågår på djur i känsliga naturmiljöer

eller vid plågsam behandling av djur. Det brukar för dem vara till exempel en möjlighet att göra intrång på gårdar, släppa ut minkar eller hota farmare.

Min fråga till justitieministern är: Är det någonting som även Socialdemokraterna tycker vore en rimlig rättsordning?

Anf. 87 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! När vi tre partier samarbetar är det, som alla känner till, efter ett 121-punktsprogram. Det innebär inte att inte varje parti för sig får komma med olika idéer. Det visar sig också att vi kan samarbeta i en del andra frågor.

Jag har inte på något sätt avsikt att införa en sådan ordning som här nämns. Det är viktigt att respektera de regler och lagar som finns. Det ska inte finnas möjlighet att med brottslig verksamhet bryta sig in på till exempel olika gårdar där man bedriver den typ av djurskötsel som nämns här.

Anf. 88 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Jag tänker inte använda de 30 sekunder talartid jag har. Jag vill bara säga: Tack, och lycka till! Stå på dig i det läget, justitieministern.

Anf. 89 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag behöver inte använda några sekunder alls. Tack.

Anf. 90 ULF SJÖSTEN (m):

Herr talman! Debatten om rättsväsendet handlar ofta om tillkortakommanden i olika avseenden. Det har funnits mycket att debattera de senaste åren just när det gäller tillkortakommanden. Det har handlat om nedläggning av polisstationer, utredningarna som blir liggande hos polis och åklagare, spektakulära rymningar från våra förment säkraste kriminalvårdsanstalter och få poliser. Det är få poliser i Hällefors, få poliser i Bollebygd, få poliser i Tranemo och få poliser till och med i den stora kommunen Borås.

När man borrar i alla dessa brister och tar sig in mot kärnan finner man en gemensam sak. Människors upplevda trygghet i vardagen har försämrats de senaste åren. Många känner sig inte trygga i närområdet.

Moderaterna har länge lyft människors frihet och möjlighet att själva påverka sina liv som en av de viktigaste frågorna i svensk politik. Den friheten och möjligheten att påverka rör många samhällsområden. Ett viktigt område är rättsområdet, där bristen på upplevd trygghet begränsar och inhiberar människors möjlighet att själva påverka sina liv.

I debatten om rättsfrågorna har resurser av naturliga skäl tagit stor plats. Och det är viktigt att betona att resurser och pengar till verksamhet är viktiga, men initiativförmåga och förändringsbenägenhet har också sin givna roll i debatten.

Herr talman! Initiativförmåga och förändringsbenägenhet måste finnas i verksamheterna och hos oss politiker. Det som har slagit mig under de senaste åren är den brist på analys och initiativförmåga som den socialdemokratiska regeringen gång på gång manifesterar på rättsområdet.

I dagens debatt ska jag uppehålla mig vid ett mycket viktigt område, och det är brott som begås av unga människor, det vill säga unga lagöverträdare under 18 år. Jag har tagit upp den här frågan tidigare i kammaren. Jag kan konstatera att behovet av att ta upp frågan fortfarande är mycket stort.

Det är alltid viktigt att samhällets reaktion på brott är snabb, tydlig och konsekvent. Det är förmodligen aldrig viktigare än när brotten begås av unga människor under 18 år. En tidig repressiv reaktion med efterföljande rehabiliteringsinsatser kan i väldigt många fall förhindra fortsatt brottslig verksamhet. Det förtar inte vikten av att arbeta preventivt. Där är myndighetsöverskridande samverkan absolut nödvändig för ett framgångsrikt resultat. Det är viktigt att polis, sociala myndigheter, kommunens fritidssektor och skolan kan samverka kring ett gemensamt mål, att föra en ung människa mot en framtid utan kriminalitet och droger. Det är också viktigt att påverka människors attityder till droger och kriminalitet.

Utredningar av ungdomsbrott är en process som inleds med en polisutredning och åklagararbete för att förbereda målet för en tingsrättsbehandling och slutar med arbetet i domstolen. Det är helt nödvändigt att alla delar av denna process fungerar för att man ska nå det uppsatta målet att ungdomsbrotten ska utredas med särskild skyndsamhet.

Herr talman! Det räcker att en länk bryts för att förstöra möjligheten att uppfylla skyndsamhetskravet. Faktum är att det finns problem med långa handläggningstider i alla delar av rättsprocessen. Ärenden blir liggande, och den unge får en skev bild av samhällets inställning till kriminalitet.

Just nu är en 16-åring misstänkt för att ha knivdödat en 14-åring i Stockholmstrakten. Det visar sig att den misstänkte pojken redan i våras var misstänkt för brott mot knivlagen och förhördes av polis. Därefter har ärendet uppenbarligen blivit liggande utan åtgärd. Vilka signaler skickar denna passivitet från rättssamhället till en ung människa som har passerat riskzonen för kriminalitet med råge? Varje dag ser man notiser i tidningarna som beskriver grovt våld som unga människor riktar mot andra unga människor.

Herr talman! Rättssamhället misslyckas gång på gång och år efter år att leva upp till kravet på snabbhet här det gäller brottsutredningar som rör ungdomar. Rättskedjan brister, och den samverkan över formella myndighetsgränser som är helt nödvändig för att lyckas fungerar praktiskt mycket olika i olika delar av landet. De här problemen är som sagt var inte nya. De är förskräckande ålderstigna, herr talman. Det krävs politiska initiativ för att komma till rätta med dessa missförhållanden, och ansvarig för att ta de initiativen i regeringen är Thomas Bodström.

Jag har som sagt var tagit upp den här frågan tidigare, och resultatet av den tidigare debatten har varit oerhört tunt.

Anf. 91 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Våldsbrotten ökar. Våldtäkterna ökar. Antalet våldtäkter där offret är ett barn under 15 år ökar. Från maj till augusti i år anmäldes 41 sådana brott bara här i Stockholms län. Jag tänker uppehålla mig vid överfallsvåldtäkter utomhus. Det är brott som alltid har anmälts i samhället, och därför är det enkelt att följa brottsutvecklingen. Den beror inte på en ökad anmälningsbenägenhet.

År 2000 anmäldes 94 våldtäkter mot barn under 15 år utomhus. År 2001 anmäldes 120 våldtäkter mot barn utomhus. År 2003 anmäldes 153 våldtäkter mot barn under 15 år utomhus. Det är en mycket beklaglig utveckling som är chockande och alarmerande för de flesta av oss, ja, jag säger alla. De här brotten har fortsatt trots att justitieministern säger att regeringen har gjort den största satsningen på rättssamhället någonsin. Det märks i alla fall inte i statistiken över begångna våldsbrott.

Ännu värre är det när en tolvårig skolflicka blir våldtagen mitt på ljusa dagen på en gång- och cykelväg i min hemkommun Sollentuna där människor normalt går. Alla är överens om att det innebär ett totalt misslyckande för rättssamhället. Oavsett om just det här överfallet kommer att klaras upp är skadan redan skedd. Brottsoffret kommer alltid att ha kvar den här fruktansvärda händelsen i minnet, även om min förhoppning och förväntan är att hon med rätt vård och stöd kan gå en ljus framtid till mötes.

Det primära brottsoffret, i det här fallet den tolvåriga flickan, har vi all sympati för. Men det finns också sekundära brottsoffer. Hennes klasskamrater, familj, vänner, grannar och andra boende i kommunen Sollentuna och runtom i landet är chockade och upprörda. Det har dessutom inträffat ett ökat antal våldtäkter just i den här kommunen under sommaren. Det är någonting som man tidigare har varit förskonad ifrån.

Herr talman! Som samhällsmedborgare, mamma och riksdagsledamot är jag väldigt oroad över den här utvecklingen. Jag märker att unga flickor, kvinnor och äldre damer får sin frihet starkt begränsad och beskuren. Man vågar inte gå ut. Man vågar inte gå själv ut i skogen. Man vågar inte gå på cykel- och gångvägar och genom tunnlar. Friheten för kvinnor är ifrågasatt, och jag märker detta mycket tydligt. Jag undrar varför flickors och kvinnors frihet ska begränsas på det här sättet, herr talman.

Under de senaste tio åren har landet styrts av socialdemokrater med Thomas Bodström som ansvarig för rättsutvecklingen. Justitieministern sade tidigare i debatten att man måste gå till brottets orsaker och ställa sig frågan: Varför begås brott? Jag tycker att det är viktigt. Då är det också angeläget att vi vågar titta på förövarna av just överfallsvåldtäkter utomhus mot okända kvinnor. Vi måste veta mer om varför de här brotten begås och av vilka. Enligt Brottsförebyggande rådets rapport 1996 finns det en väldigt stark överrepresentation av invandrare som gärningsmän vid den här typen av brott. Siffran är så hög som 47 %. Det här framkom i den här undersökningen 1996. Sedan dess har mig veterligt ingenting gjorts åt den här situationen. Man försöker på något sätt mörklägga de problem som finns på grund av Socialdemokraternas misslyckande när det gäller integration av invandrare, arbetslöshet och den nedmonterade psykvården.

Vi vet mycket om gärningsmännen och varför de begår de här brotten, men vi vågar inte lyfta upp det till ytan. Jag är rädd för att om den här utvecklingen får fortsätta och om regeringen fortsätter att ha skygglappar för ögonen kommer samhället att reagera med en ökad främlingsfientlighet, rädsla och kanske i värsta fall en ökad rasism. Det är ingenting som någon av oss vill ha.

BRÅ skriver också i den här rapporten – och det kan ju vara kul att säga någonting positivt – att den här brottsligheten avtar när en person blir bättre integrerad i samhället. Men vi har en väldigt lång väg att gå

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

innan så är fallet. Många personer som kommer till Sverige lider av trauman från tidigare upplevelser. Människor kommer från kriget på Balkan, och vi vet att systematiserade våldtäkter var en metod som man använde i det kriget.

Det är viktigt att de som kommer i kontakt med invandrare tar till sig signaler redan på Migrationsverket om hur människor som har all rätt att komma till Sverige mår och vad de har för erfarenheter med sig i bagaget. Vi måste få bukt med de här överfallen på helt oskyldiga barn och kvinnor i vårt land. Det här kan inte tillåtas få fortsätta. Jag tycker att vi måste börja se på dem som är gärningsmän och inte tro att det här är ett problem som alla bär något kollektivt ansvar för.

Anf. 92 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Nu pratar vi återigen i riksdagen om rättsfrågor i det breda perspektivet. Det är i det perspektivet som vi måste debattera hur man får en bättre rättstrygghet och rättssäkerhet i vårt land. Jag är särskilt glad över att jag just nu ser så många socialdemokrater i salen. Förra året ville inte en enda socialdemokrat debattera de här frågorna, fast de är så viktiga. Därför är jag glad och tacksam för att ni har tagit er tid i dag. Det är viktigt.

Jag tycker att Hillevi Engströms inlägg var mycket bra. Det är naturligtvis så att många känner att tryggheten, friheten och livschanserna i Sverige har minskat till följd av en ganska betydande brottslighet. På detta problem finns det inga enkla lösningar. Vi ska möta krav på både integritet och humanitet och samtidigt skydda samhället. Vi ska ha både rättstrygghet och rättssäkerhet. Detta rymmer mycket svåra målkonflikter.

De här frågorna är som en strömförande skena för oss som jobbar med detta, men vi måste våga ta i den, för om vi inte tar itu med de här svåra målkonflikterna kommer ingenting att bli bättre. Jag känner att Hillevi Engström med stor behållning skulle kunna läsa Folkpartiet liberalernas motion om våld mot kvinnor och om utsatta kvinnors livssituation. Vi försöker där ta upp detta, och jag vill påstå att det inte alltid är fråga om några enkla lösningar. Vi balanserar detta, men vi är konsekventa och försöker hela tiden ställa oss på brottsoffrets och de framtida brottsoffrens sida.

Om vi inte lutar något mer åt att skydda de människor som har utsatts för eller riskerar att utsättas för brott, innebär det att man låter människor fortsätta att terrorisera, hota och begå våldshandlingar. Detta är mycket svårt, och lösningarna ligger inte alls bara inom det som vi jobbar med i justitietskottet, om polis, domstolar och fängelser. Det handlar mycket mer om vad vi har för samhälle. Det gäller inte minst jämställdhetsfrågor när vi pratar om mäns våld mot kvinnor. Det handlar om att vi tidigt ska lära unga människor att visa respekt för varandra.

Det gäller att upprätta jämställdhetsplaner i förskolan och att se till att det inte är okej att kalla någon för hora i skolan. Vi ska inte ha ett sådant språk utan ska ha respekt för varandra. Unga män ska visa respekt för kvinnor.

Jag går nu snabbt över till att prata om polisen, som är ett populärt ämne. Vi har haft ett replikskifte med justitieministern om detta. Jag befann mig i fredags bland cannabis och hembränt tillsammans med

närpolisen i Hällefors. Något som är väldigt bra med en lokalt förankrad polis är att den känner till buset och vilka brott som begås. Det är därför viktigt att ha fasta poliser även i mindre kommuner, men tyvärr kan vi se att alltför många kommuner inte har en egen polis utan verksamheten centraliseras.

Man kan känna en viss oro över att den nuvarande generaldirektören på Domstolsverket, som har lagt ned många tingsrätter, kommer att fortsätta med att stänga flera polisstationer i Sverige. Risken är den att kunskapen, motivationen och förmågan att bekämpa brott lokalt kommer att minska, och det kommer människor på mindre orter att förlora på.

Det pratas ibland som om det inte spelar någon roll ifall man har en polisstation eller inte. Jag var för några dagar sedan i Skellefteå, där vi debatterade nedläggning av polisstationen i Bureå. Det var väldigt bra, för många människor där var väldigt ärliga, till exempel ansvarig polis, som sade: Vi stänger polisstationen därför att det inte finns några pengar. Jag måste välja mellan att avskeda poliser och viktig civilanställd personal och att stänga den här polisstationen. Då väljer man att stänga polisstationen, i en tid när bureåborna tycker att skadegörelsen ökar och att ungdomarna har börjat begå fler brott, buskörningar och annat. Polisen har försvunnit, och tryggheten har minskat. Det är väldigt tydligt att det inte är fråga om något nytt polisarbete, utan det saknas pengar på polisens konto. Då kan man inte betala hyran, och man måste säga upp kontraktet.

Det talas mycket om vardagsbrott. För ytterligare ett par veckor sedan var jag i Mjölby. Jag är ibland i riksdagen, herr talman, men till och från försöker jag resa en del för att se hur det ser ut i vårt vackra land. I Mjölby har man hälften så många poliser som man hade för ett antal år sedan. En ganska uppgiven polisman berättade för mig att han för några år sedan åkte ut och gjorde tre, fyra brottsplatsundersökningar i veckan. Nu åker han ut en gång vartannat år för att reda upp skadegörelse och inbrott och andra brott som har begåtts. I en situation där det saknas poliser i Mjölby minskar tryggheten. Man har löst detta med en storsatsning i två dagar mot vardagsbrott i Östergötland, alltså en storsatsning i två dagar. Men vad gör man de andra dagarna?

Det är viktigt att prioritera polisen. Det finns många lokalt förankrade poliser i Sverige. Den centralisering som vi kan se är inte bara av godo. Om man ser poliser på gatan kan det förebygga brott som annars riskerar att bli begångna, vilket skadar människors livschanser och trygghet.

Anf. 93 GÖRAN NORLANDER (s):

Herr talman! För ett antal år sedan antog polisen ett mål om att utföra 1,2 miljoner alkotest per år i trafiken. Man har aldrig nått det målet. Det har blivit bättre, men det är inte bra.

Rattfylleriet är ett av de största problem som vi har på trafiksäkerhetsområde. Varje år dödas ca 150 personer därför att några kör onyktra. Dessutom skadas ett tusental personer i rattfylleriolyckor. Nu ökar rattfylleriet. Inte minst verkar ungdomar ha en tillåtande attityd till att köra bil efter det att man har druckit. Polisens kontroller med utandningsprov är så länge som alkohol inte blivit obligatoriska det effektivaste sättet att upptäcka och få bort berusade ur trafiken.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Vägverket anser att polisen utför alltför få kontroller. Polisen måste naturligtvis prioritera sina resurser på ett effektivt och bra sätt, men jag tror att man mycket enkelt skulle kunna utföra ett betydligt större antal test utan att det krävs mer resurser.

Herr talman! Jag har en dröm, och det är att varje patrull på varje skift ska utföra minst ett alkotest. Det tar bara några minuter, och jag är helt övertygad om att man har tid att utföra detta. Jag tror också att det skulle få en mycket stor preventiv verkan om man som bilförare upptäcker att det görs alkotest väldigt ofta.

Med andra ord: En mycket blygsam insats från polisen skulle ge mycket stora trafiksäkerhetseffekter.

Anf. 94 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan dela Göran Norlanders starka engagemang när det gäller problemen med rattfylleriet. Jag är dock oroad över att Göran Norlander fäster så stor tilltro till polisens konstiga målsättning att man ska mäta kvalitet i hur många utandningar som har gjorts i ett visst blåsrör. Det där kan faktiskt missbrukas.

Jag fick i går av en polis som också är polisforskare höra talas om hur poliser lägger upp alkometrar på rad, går förbi med radion och sänder. Då kortsluts de, och det registreras en mätning trots att ingen har blåst. Kör man i 70 kilometer i timmen och håller ut mätaren genom fönstret registreras också en mätning.

Sedan slängs de vita rören. Jag vet inte om detta är sant, men tänk om det är sant. Det var en polis och polisforskare som sade detta till mig. Det hänger naturligtvis ihop med denna riksdags konstiga mål om nollvisionen och dess totala oförmåga att möta detta med verklig politisk handling. Där känner jag mig lite oroad. Jag vill också ha få trafikdöda, men polisens mål ska vara att minska antalet döda i trafiken. Antalet blås är en dålig värdeomätare.

Anf. 95 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! Det är spekulationer. Det som Johan Pehrson säger här kan jag inte uttala mig om. Det har jag ingen som helst kunskap om, huruvida polisen utför sitt arbete riktigt eller inte. Jag personligen har stor tilltro till polisens arbete, tror och är övertygad om att man utför ett gott arbete.

När det gäller antalet alkotest skulle det vara väldigt enkelt för en patrull att stanna till på en busshållplats eller parkeringsficka en gång per skift och göra ett test. Som förare skulle jag upptäcka att det utförs test väldigt ofta. Därigenom skulle man kunna minska antalet onyktra i trafiken.

Anf. 96 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Absolut. Jag tycker att man ska ha med sig alkoholmätaren och använda den så ofta man kan. Men det ska blåsas i den. Den ska inte användas på ett dåligt sätt, som jag nyss gav exempel på. Det var en polis, en forskare i polisarbete, som presenterade det som exempel. Om man står en tisdag på en stor motorväg och tar ett antal blås kan man gå upp i tusen blås utan att det betyder att man gör något vidare arbete för trafiksäkerheten. Om man däremot en lördagskväll står på en av skogs-

Anf. 97 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Herr talman! Det är precis som Johan Pehrson säger. Man står på en plats och tar ett antal blås per gång. Det är det jag tycker man ska komma ifrån. Om man gjorde testen oftare skulle de få en större preventiv verkan.

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 98 JAN ERTSBORN (fp):

Herr talman! Låt mig inleda med några ord beträffande domstolsväsendet, som en hel del har diskuterat här tidigare. Vi vet, inte bara genom Domstolsverkets skrivelse till regeringen utan genom människor vi träffar, advokater, domare och så vidare, att måltillströmningen ökar och har ökat konstant i flera år i domstolarna. Regeringen har tagit fasta på det. Man stärker nu ekonomin, vilket naturligtvis är mycket glädjande, även om inte förstärkningen är så stor som det skulle behövas om vi ska utgå från vad Domstolsverket säger. För vår del, i Folkpartiet liberalerna, lägger vi på ytterligare ett antal miljoner till domstolarna för att försöka komma i balans med den ökande måltillströmningen.

En sak gör mig bekymrad i det här sammanhanget. Det är att medan måltillströmningen, balansen, ökar i domstolarna håller man på med en stor omflyttning av framför allt tingsrätter med nedläggningar, flyttningar och sammanslagningar. Jag delar justitieministerns uppfattning. Jag tror inte att det finns några besparingar. Jag tror tvärtom att det här är kostnader. Det är korta kostnader för flyttningen, högre lokalkostnader och investeringar i nya inventarier och så vidare. Det tar dessutom våldsamt mycket tid i anspråk för personalen inom domstolarna, vilket gör det ännu mer bekymmersamt med måltillströmningen. Jag hade hoppats på att vi någon dag skulle ha fått besked från regeringen att man kunde göra åtminstone tillfälligt stopp på sammanslagningarna och försöka ta ett större grepp. Så tycks det tyvärr inte bli.

Anledningen till att jag anmälde mig till den här debatten var dock inte domstolarna utan en sak som i förhållande till vad som har debatterats här de senaste timmarna kan upplevas som ganska udda. Den är ändå väsentlig för väldigt många, nämligen organisationen av våra hyresnämnder och arrendenämnderna som hör ihop med hyresnämnderna.

Vi har i dag tolv hyresnämnder i Sverige. Regeringen vill nu att vi ska få åtta i fortsättningen. Tre av dem ligger i Stockholm, Göteborg och Malmö. Resten ska täcka övriga landet. Det blir alltså fem kvar för övriga Sverige. Det är jättelika områden.

Hyresnämnderna är i dag förvaltningsmyndigheter och icke domstolar. Den frågan har Domstolsverket utrett, och man kom fram till att man borde integrera hyresnämnderna i tingsrätterna, förhoppningsvis då i fastighetsdomstolarna som ju finns i varje län. Men så blev det inte. Orsaken var sannolikt remissutlåtandena från Hyresgästföreningen, Riksbyggen och andra organisationer på hyresmarknaden. I stället gör man ett slags mellanting, för in hyresnämnderna administrativt i vissa tingsrätter och gör lagmannen till chef, vilket kommer att göra att man måste återkomma med en del lagändringar för att klara till exempel instansordningen.

Det är ett halvhjärtat förslag som man lägger beträffande organisationen. Det är dessutom skrämmande, tycker jag, när det gäller storleken. Det blir alltså väldigt långa avstånd. Det är redan långa avstånd i dag för hyresrådet i Örebro att åka till Hagfors, men det blir betydligt längre för hyresrådet i Göteborg att åka till Hagfors för att handlägga ärenden om en lokal eller en bostadslägenhet. Förutom långa avstånd som kommer att dra kostnader för organisationen tappar man ju lokalkännedomen, någonting som vi känner väl igen från debatten om tingsrätterna.

Min förhoppning, herr talman, är att jag på detta sätt fick den här frågan väckt och att ledamöterna i justitieutskottet ska ta sig en rejäl funderrare på om inte frågan om hyresnämnderna och arrendenämnderna bör skickas tillbaka till Justitiedepartementet och arbetas igenom än en gång.

Anf. 99 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara protestera lite. Jag vet att Hyresgästföreningen i Örebro län är mycket oroad över den här utvecklingen. Man känner att möjligheten att påverka tvisterna när det gäller människors sociala rättigheter, inte minst, i fråga om hyreskontrakt och så vidare minskar. Det är allvarligt. Jag tycker att människor i Örebro län har en rättighet och ska ha en möjlighet att få sina ärenden med en trilslande jobbig hyresvärd provade nära sig, till exempel i Örebro tingsrätt.

Anf. 100 JAN ERTSBORN (fp) replik:

Herr talman! Till mig har inkommit uppgifter inte bara från Örebro när det gäller den här frågan utan även från Växjö, Gävle och Luleå, som är de orter som kommer att mista hyresnämnderna om det här förslaget går igenom. Bakgrunden är naturligtvis mycket enkel. Förhandlingar hålls nästan alltid på den plats där lokalen eller lägenheten i fråga finns. Av den anledningen behöver man närheten, och av den anledningen protesterar fastighetsägarföreningar, hyresgästföreningar och andra som arbetar på hyresmarknaden.

Anf. 101 YILMAZ KERIMO (s):

Herr talman! Det övergripande målet för rättsväsendet är att garantera den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet. Målet med kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Det individualpreventiva syftet med straff handlar om att utforma påföljderna och straffen på ett sådant sätt att den som begått brottet motiveras att inte göra om det. Här kommer kriminalvårdsaspekten in. Straffet ska inte bara vara ett straff, utan det ska också vara en ny chans i livet.

Kriminalpolitiken ska avse åtgärder inom alla samhällsområden under förutsättning att de är relevanta för att förebygga brott, reagera mot brott eller lindra skadeverkningar av brott. Skolpolitiken, familjepolitiken och socialpolitiken blir då viktiga pusselbitar i det kriminalpolitiska arbetet.

Herr talman! Kriminalpolitiken måste bygga på kunskap. All kriminologisk kunskap visar att just strängare straff har liten effekt på brottsligheten. För att kunna förebygga och bekämpa brottsligheten krävs kunskap om den och om de effekter som olika åtgärder kan leda till.

Kriminalpolitiska beslut måste bygga på denna kunskap. Åtgärder för att förebygga återfall i brott måste prioriteras. Kriminalvårdens insatser

ska redan från början utformas på så sätt att den som är intagen på anstalt förbereds för en tillvaro utanför anstalten. Alla tillfällen att utveckla den intagnes kompetens vad gäller såväl arbete och kompetens som förmågan att socialt anpassa sig måste tas till vara. På så sätt utvecklas också det personliga ansvaret.

Programverksamheten är därför ett viktigt medel för att intagna ska få stöd och behandling för bland annat drogmissbruk och psykiska störningar. För att de intagna ska kunna återanpassas till ett liv utan kriminalitet är det angeläget att sociala kontakter med familj och vänner kan upprätthållas. Barn till intagna föräldrar måste också få tillfälle att träffa sina föräldrar.

Herr talman! En kriminalvård där det brottsförebyggande arbetet sätts i centrum förutsätter bra och effektiva frigivningsförberedelser. Sådana förberedelser är särskilt viktiga för dem som suttit lång tid på anstalt. Det är angeläget att samarbetet mellan kriminalvården och andra myndigheter utvecklas för att intagna ska vara bättre förberedda inför en frigivning.

Ett övergripande mål för rättsväsendet och därmed också för kriminalvården är att tillgodose den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Kriminalvården ska upprätthålla en human människosyn, god omvårdnad och ett aktivt påverkansarbete. Respekt för den enskildes integritet och säkerhet ska iakttas. Verksamheten ska inriktas på att motverka återfall i brott.

De barn och ungdomar som gör sig skyldiga till brott tillhör också ofta den grupp som har störst behov av stöd och hjälp.

Familjen är viktig, men vi har olika förutsättningar här i livet. Vi föds i olika förhållanden, ibland i splittrade familjer, ibland i familjer som har missbruksproblem. Vi måste därför driva en välfärds politik som gör att vi stärker de barn och ungdomar som har en särskilt utsatt situation. Det är det sammanhållna perspektivet som man inte får glömma bort i den kriminalvårdspolitiska debatten.

Kriminalpolitik är en del av välfärds politiken. Både välfärds politik i form av åtgärder för att öka den sociala tryggheten och kriminalpolitiska åtgärder med respekt för den enskildes integritet och säkerhet måste gå hand i hand om vi ska vara framgångsrika i vår brottsbekämpning.

Kriminalvården måste bygga på en helhetssyn. Det går inte att enbart med polisresurser, straff och krav på hårdare tag bekämpa brottsligheten. Ingen föds kriminell. Något måste ha gått snett i livet som ledde till att man hamnat i den det kriminella banan. Just därför måste vi också angripa orsakerna till brotten.

Den kriminalpolitik som jag har beskrivit rymmer stora möjligheter att påverka utvecklingen. En realistisk kriminalpolitik, byggd på grundprinciperna om helhetssyn, kunskap och humanism har alla förutsättningar att leda till ett tryggare Sverige.

Anf. 102 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Herr talman! Jag och Yilmaz Kerimo har många gånger debatterat kriminalvård. Yilmaz säger att straffet har en uppgift för att man inte ska begå brott i framtiden. Han säger också att strängare straff inte har någon effekt. Men det har ändå den effekten att de kriminella gör färre brott när de sitter inne. Jag säger inte att de inte begår brott från fängelset. Det vet

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

vi mycket väl att de gör. För några timmar sedan har man slagit sönder en avdelning på Mariefredsanstalten igen.

Så till en helt annan sak.

Strängare straff ger ingen effekt. Men hur är det med inga straff, Yilmaz Kerimo? Det finns några brott som jag vill nämna. Jag ska inte hålla mig till de allra grövsta, utan jag ska hålla mig till de så kallade snyltningsbrotten. Det kan vara att åka taxi utan att betala, att bo på hotell utan att betala, att äta på restaurang utan att betala. Anser Yilmaz att detta ska betraktas som kriminellt?

Anf. 103 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt Jeppes fråga. Men, som jag sade i mitt anförande: Hårdare straff hjälper inte. Det är inte det som är lösningen. Vi måste se helheten i brottsbekämpningen. Vi måste jobba förebyggande i tidig ålder.

Om vi jämför Sverige med USA eller Turkiet, som jag kommer ifrån, där man har mycket mycket hårdare straff ser vi att brottsligheten är sju gånger större där än i Sverige.

Vi måste jobba förebyggande. De sociala aspekterna är jätteviktiga. Familjen måste jobba förebyggande i tidig ålder så att ungdomarna inte hamnar i brottslighet. De som har begått brott ska självklart sitta inne så att man skyddar samhället.

Anf. 104 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Herr talman! Jag menar kanske inte att man ska sitta inne om man inte betalar på restaurang, men jag tycker att man ska få någon påföljd. I det Sverige där Socialdemokraterna haft makten och skött kriminalpolitiken i tio år kostar det ingenting att snylta på en restaurang eftersom åklagarna i stort sett är ålagda att inte åtala. Kostnaderna för samhället i processkostnader är för stora. De är större än de pengar man kan få in.

Anser Yilmaz att det ska vara någon påföljd för de här brotten?

Anf. 105 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Herr talman! Självklart, om det finns en anmälan. Om restaurangägaren anmäler gärningsmannen och om det är ett brott ska det självklart vara en påföljd.

Anf. 106 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Det hjälper inte med längre straff, säger Yilmaz Kerimo. Yilmaz Kerimo har ju själv, tillsammans med den socialdemokratiska avdelningen på Justitiedepartementet, medverkat till att vi har skärpt straffen på en rad områden. Tycker Yilmaz Kerimo att det är dåligt att vi har gjort det, eller tycker han att det är bra?

Jag hävdar att det generellt sett inte hjälper med längre straff, om vi höjer alla straff med det dubbla eller så, men för vissa brottstyper är det tvunget att skärpa straffskalan. Man kanske skulle få använda tvångsmedel och liknande, som till exempel när det gäller att bekämpa klottret som förstör våra städer och andra miljöer och förfular och bidrar till ytterligare kriminalitet.

Det var min ena fråga.

Så till min andra fråga. Vi vet att förutom påverkan av sociala betingelser finns det människor som faktiskt har olyckan att födas med ett neuropsykiatriskt funktionshinder. För inte så länge sedan träffade jag en förening för föräldrar som har barn med detta funktionshinder. Det handlar om ADHD, DAMP och så vidare. De är oroade över att det görs så lite inom kriminalvården för dessa. Vill Yilmaz att det ska göras mer?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

Anf. 107 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Herr talman! Brotten har blivit grövre. Därför har det blivit längre straff i hela systemet. Jag tycker att de skalor vi har är bra. Det ska självklart vara straff utifrån de brott som begås.

Att bara låsa in dem utan att rehabilitera dem eller hjälpa dem och påverka dem inne på anstalterna tycker jag inte är någon lösning.

Det hjälper inte att bara låsa in dem längre och längre tid utan program eller påverkansarbete.

På Johan Pehrsons andra fråga vill jag svara: Ingen föds kriminell. Något måste ha gått snett i livet som har gjort att man hamnat i det kriminella livet. Därför tycker jag att vi ska jobba mycket förebyggande.

Anf. 108 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Steve Eriksson på kriminalvårdsmyndigheten i Örebro har kartlagt hur det ser ut på ett antal av våra anstalter när det gäller de neuropsykiatriska funktionshindren. Han kan visa att det är väldigt många. Den stora majoriteten hamnar naturligtvis inte i kriminalitet. Men det är jobbigt med detta funktionshinder, och de som hamnar i kriminalitet måste ju få hjälp.

I dag vet vi att det ges väldigt lite hjälp. I ditt Sverige, Yilmaz Kerimo, låser man in människor, och de får ingen hjälp trots att de har detta funktionshinder. Tycker du att det är bra att det är så som det är i dag och som det har varit de senaste tio åren?

Anf. 109 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Herr talman! När dessa människor har begått brott är det inte kriminalvårdens problem att ta hand om dem. Det är en psykisk störning eller något annat. Det är då landstingen eller någon annan instans som måste ta hand om dem.

Kriminalvården kommer in just när de har begått brott. Det är kriminalvården vi debatterar just nu. De sociala aspekterna är viktiga innan de begår brott.

Anf. 110 KERSTIN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är måndag morgon, och massmediernas svarta rubriker slår emot mig: Våldsam helg på Trossö. En våg av våldsbrott i helgen.

Återigen konfronteras jag med våld och misshandel som sker i min kommun. Det mest oroväckande är att massmediernas rubriker efter en helg ser likadana ut var vi än befinner oss i landet.

Ofta är det unga människor som är inblandade. De begår brotten, och de är offer för våldet. Att motverka denna utveckling är allas vårt ansvar. Varje debatt om hur vi kan arbeta brottsförebyggande för att förhindra att

unga människor hamnar i kriminalitet är en viktig debatt. Varje debatt om att samhället måste agera tydligt och snabbt mot ungdomsbrottsligheten är en särskilt viktig debatt.

Det har hänt mycket under senare år när det gäller unga lagöverträdare. Men mycket är inte nog! Ingenting är någonsin så bra att det inte kan göras bättre. Därför är det nödvändigt att vi fokuserar både på brottet och på brottets orsaker.

Just nu pågår en omfattande översyn av det allmännas ingripande vid ungdomsbrott. Uppdraget är en direkt uppföljning och vidareutveckling av 1999 års påföljdsreform som införde ungdomstjänst som en tilläggs-påföljd då rätten anser att vård inom socialtjänsten inte är tillräckligt. Som vi hört av justitieministern i dag kommer utredaren att lägga fram sitt förslag inom de närmaste veckorna.

Vi socialdemokrater är mycket tydliga med att de vägar som ger ungdomar hjälp tillbaka till ett icke-kriminellt liv måste utvecklas. Därför, herr talman, är vi glada över att sådant arbete pågår runtom i vårt land. Det är glädjande och oerhört spännande att följa det utvecklingsarbete som pågår inom socialtjänstens ungdomsgrupp i Tyresö sedan 2003, ett arbete som sker i samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län och kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Vad är det då som har gjorts och görs i Tyresö för att sätta gränser för våra unga lagöverträdare, gränser som reparerar och ger trygghet på ett strukturerat och metodiskt sätt?

I februari tog man ett fullt utvecklat ungdomstjänstprogram i bruk. Det består av tre olika delar. Man har en aktiv referensgrupp med polis, åklagare, domare, forskare, ledande politiker och socialarbetare som regelbundet träffas för att utbyta erfarenheter och följa ungdomstjänstprogrammets utveckling och resultat. Ungdomstjänsten innehåller sedan de andra två delarna, som riktar sig direkt mot den unge.

Den ena delen är oavlönat arbete på en anvisad arbetsplats med en ansvarig arbetsledare. Fokus ligger på att arbetet ska beröra. Genom möte med andra människors livsstilar skapas en ökad förståelse hos den unge. Därför engageras frivilligorganisationer vars arbete i samhället berör, exempelvis Frälsningsarméns arbete bland hemlösa.

Den andra delen i ungdomstjänsten innehåller ett obligatoriskt påverkansprogram där fokus ligger på det kriminella beteendet. Föräldrarna involveras i programmet, och ur den unges nätverk rekryteras en mentor som följer den unge genom hela programmet. I många fall har den unges pappa blivit utsedd till mentor. Vi talar ju ofta om unga lagöverträdare som är pojkar, och detta har då varit mycket bra. På det här sättet har man stärkt föräldraauktoriteten, och föräldrarna har fått insyn i den unges liv. De kan också se till att överenskommelser hålls och tider följs och hela tiden vara ett stöd.

Påverkansprogrammet i sig är uppbyggt av sju samtal med fokus på brott, våld samt droger och alkohol. Två samtal handlar om att göra nätverkskartor – dels en aktuell, var jag befinner mig i dag, dels en framtidskarta, vart jag vill komma i framtiden, det vill säga bort från ett kriminellt liv.

Leder då det man gör i Tyresö framåt för den unge? Ja, efter att jag tagit del av det arbete som gjort hitintills är mitt svar ja. Frågan kan också ställas till Ersta-Sköndals högskola, som följer upp arbetet.

Nu går man vidare i Tyresö. Just nu håller man på att arbeta fram ett stödprogram för unga brottsoffer med fokus på våra unga lagöverträdare och våra unga brottsoffer – eller både–och, eftersom det är vetenskapligt belagt att det finns en koppling mellan egen brottslighet och egen utsatt-het.

Herr talman! Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är med tidiga insatser för våra barn och ungdomar. Men det finns inga enkla lösningar. Det behövs insatser av olika slag. Det behövs engagerade medmänniskor. Det behövs möte mellan ungdomar och vuxna i en dialog. Och dialog är mycket mer än bara ett samtal där ord möts. Det är blickar, hållning, gester, tonfall och minspel som avgör om vi över huvud taget möter den unge i ett samtal.

Det är vår förhoppning att vi snart får se förslaget från utredaren. Jag hoppas att man har tagit till sig erfarenheterna från Tyresö och att utredningen visar på nya vägar att gå, men också att utredaren överväger frågan om att göra ungdomstjänst till en egen påföljd.

När det gäller att återföra ungdomar från ett kriminellt liv behövs beröring och påverkan. Det är viktigt att vi aldrig någonsin ger upp hoppet om att detta är möjligt. Det är ett ansvar vi har mot våra barn och ungdomar.

Anf. 111 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det Kerstin Andersson säger. Jag är också glad för det engagemang du visar i den här frågan och att du vill dela med dig av detta till oss i denna debatt om hur vi ska få färre brott i Sverige och ett tryggare Sverige. Det är bra.

Du visar själv att debatten är viktig, och därför är det bra att du och kolleger till dig från Socialdemokraterna är här i kammaren i dag. Det var nämligen ingen här förra året. Men nu tar vi nya tag och lär av misstagen.

Ungdomstjänst tar Kerstin Andersson upp. Problemet är ju att detta bara finns i hälften av Sveriges kommuner i dag. Det är en enorm rättssäkerhet. Begår man brott i en kommun eller i en annan kommun spelar det roll för vilken påföljd man får. Det är oacceptabelt, hävdar jag, i en rättsstat.

Jag hoppas också att vi kommer vidare med ungdomstjänsten i den utredning som nu finns. Detta måste finnas i varje kommun. Man behöver kanske inte ha den själv, men man kan dela med en annan kommun.

Anf. 112 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt som du säger, Johan Pehrson. Det beklagliga är ju att ungdomstjänsten inte finns i alla kommuner. Det kommer dock sakta men säkert. Jag hoppas också att man tar till sig av de goda exemplen, som det jag just visat med Tyresö.

Sedan vet vi att det också ligger i utredarens uppdrag att se på hur vi kan tydliggöra ansvaret för socialtjänsten och hur vi kan gå vidare med åtgärderna.

Anf. 113 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Det är också viktigt att vi ingriper tidigt, för annars kommer det inte att räcka med någon ungdomstjänst. Då kommer vi att

fylla de ungdomsfängelser som var tänkta för några stycken ungdomar. I dag är de överfulla av ungdomar som är mycket skadade efter en fruktansvärd uppväxt – men som också har skadat andra, inte att förglömma.

Våldsam helg, nämnde Kerstin Andersson. Kan Kerstin Andersson tänka sig att man har särskilda insatser på helger så att ungdomar i problemmiljöer som har begått brott plockas bort över helgen och då hamnar i någon form av ungdomstjänst i stället för att vara på stan, slå sönder och använda narkotika?

Anf. 114 KERSTIN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, Johan Pehrson, den diskussionen vill jag inte ta här och nu. Jag förstår vad du är ute efter. Jag och mitt parti är dock av den uppfattningen att det i dag finns ett så stort engagemang bland socialtjänst, föräldrar på stan, polis och så vidare att man ska kunna klara av detta på plats. Sedan är det upp till myndigheterna och de människor som finns ute på våra gator och torg att se till att dessa ungdomar inte finns i gängbildningar.

Där har Göteborg gått före. Där jobbar man i dag med ett projekt som heter Ung och trygg, och de är suveräna på att bryta upp gängbildningar.

Anf. 115 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! I dag har vi fått en snabbt inknuffad kärnkraftsdebatt i stället för den aktuella debatt som vi kristdemokrater hade begärt. Vi tycker nämligen att frågan om kärnkraftens vara eller inte vara är så viktig i Sverige att den hade förtjänat en egen debatt. Framför allt är den alltför viktig för att tigas ihjäl.

Det är en viktig fråga för trovärdigheten när det gäller svensk klimatpolitik. Miljömålen vad gäller koldioxidutsläppen blir svåra att klara, för att inte säga omöjliga, om vi stänger Barsebäck 2. Det är som om jag skulle slänga ut väl fungerande element från villan för att i stället installera en oljepanna. Den håller värmen, oljan är dyr och jag ökar koldioxidutsläppen. Alternativet är att jag behåller mina element och i stället väntar på kärnkraftselen från Ryssland och Finland. Dubbelmoralen vet just nu inga gränser.

Det är en viktig fråga också för svenskt näringsliv. Konkurrensfördelar behövs eftersom vi med automatik har så många konkurrensnackdelar i det här landet. I dag har vi 28 000 färre företag än för tio år sedan, när den socialdemokratiska regeringen trädde till. En stängning av Barsebäck lär inte leda till en enda nyetablering av den anledningen. Däremot är risken överhängande att flera företag som har en produktion som kräver stor elåtgång flyttar. Kubal i Sundsvall är bara ett exempel.

Det här är en viktig fråga också för svenska skattebetalare. Det är kapitalförstöring att lägga ned fungerande elfabriker. Kostnaden lär gå lös på någonstans mellan 150 och 200 miljarder.

Det var måndagen den 4 oktober som korthuset rasade. Bylund kastade in handduken, och de tre samarbetspartierna sade: Vi stänger Barsebäck 2 år 2005. Men basindustrin protesterar. De s-märkta kommunalråden protesterar. De fackliga organisationerna protesterar och säger samfällt: Detta är vansinne. Det är förödande för jobben, det är förödande för

elpriserna och det är förödande för klimatet för nyinvesteringar. Bryr sig inte näringsministern alls om det här? Har de alla fel och näringsministern rätt?

Vi hade en kärnkraftsdebatt här i kammaren den 28 maj. Då föreslog jag en energipakt för miljö och tillväxt. Vi stod här och sträckte ut våra händer för en bredare uppgörelse som kunde gagna både miljön och tillväxten. Moderaterna gjorde detsamma.

Ingen har ringt och ingen har stämt träff. Det fanns inget intresse för en bredare uppgörelse. Det är tråkigt, tycker jag, för det är just det som Sverige skulle behöva. Det vore intressant att i dag få veta varför den möjligheten, som säkert skulle applåderas av svenska folket, faktiskt har valts bort. Det skulle ha möjliggjort att man kunde hitta de långsiktiga spelreglerna och de rätta incitamenten för att få till stånd de nyinvesteringar som vi behöver i ny energiproduktion av olika slag.

För mig är det här förstahandsalternativet: breda uppgörelser som människor i vårt land kan lita på håller och som satsar på att åter göra Sverige till en kraftfull nettoexportör av el till Europa och samtidigt minska koldioxidutsläppen på Europaanivå.

I dag hoppas jag att de tre samarbetspartierna i energifrågan redogör för sina framtids tankar. Kommer stängningen av Barsebäck 2 att genomföras 2005? Kommer det att föreläggas riksdagen för beslut? Kommer den konsekvensanalys för miljön och för ekonomin som aldrig kom till stånd när Barsebäck 1 stängdes att göras denna gång? De här frågorna behöver vi svar på.

Och fortsättningen – hur ser framtidsvägen ut? Är ni inte beredda till de breddade samtal som jag har efterlyst så kan jag inte se någon annan väg än att vi åter överlåter den här frågan till medborgarna. Min partiledare Göran Hägglund ställde frågan om en folkomröstning i går i partiledardebatten, men ingen svarade. Nu har ni möjlighet att göra det.

Samma år som folkomröstningen om kärnkraft ägde rum, alltså 1980, antog riksdagen en ny socialtjänstlag. Den ersattes 2002 av en ny socialtjänstlag. År 1980 beslutade riksdagen om en ny läroplan för grundskolan. Den ersattes 1994 av en ny. År 1980 antog riksdagen en ny sekretesslag. Den har ändrats 300 gånger sedan dess.

Att dessa beslut har ändrats beror på att omvärlden har förändrats. Då krävs också en förändrad lagstiftning och nya beslut. Därför blir det oerhört konstigt, tycker jag, att just kärnkraften skulle vara undantagen behovet av en ny omvärldsanalys. Omvärlden har faktiskt förändrats.

Vi har i dag fått massor av kunskap om koldioxidproblemet, växthusproblemet, som vårt största miljöhot. Vi har gått från att vara nettoexportör till att vara nettoimportör av el. Vi lever med en snart helt avreglerad europeisk marknad, och vi lever med nyinvesteringar i kärnkraft i våra grannländer. Den här nya situationen kräver en ny värdering av den kärnkraft som vi faktiskt har i det här landet och som är väl fungerande. Den ska fasas ut när vi kan ersätta den med miljömässigt bättre alternativ som också säkrar energitillgången till vår industri och därmed säkrar jobben och tillväxtmöjligheterna för Sverige.

Det finns många frågor som behöver svar i den här debatten i dag.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Anf. 116 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Det var intressant att lyssna till Maria Larsson. Det var en gång i tiden som vi centerpartister och kristdemokrater jobbade väldigt mycket tillsammans mot kärnkraften. Nu kan jag konstatera att det inte finns minsta antydning till kritik mot kärnkraften. Det vore intressant att höra om Maria Larsson anser att kärnkraftens problem är lösta så att de inte behöver diskuteras.

På Kristdemokraternas hemsida står det så här: I framtiden vill Kristdemokraterna se att all elproduktion kommer från vattenkraft och biobränslen kompletterade av solenergi och vindkraft.

Då undrar jag: När inträder denna framtid? Om vi inte börjar nu är frågan när vi ska börja. Det kommer självfallet att ta lång tid att ställa om energisystemet. Men avvecklingen av kärnkraften måste börja någon gång. När är framtiden för Kristdemokraterna?

Anf. 117 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! Ja, det fanns en tid när jag trodde att de alternativ som är förnybara skulle kunna utvecklas betydligt snabbare. Jag har fortfarande stor tilltro till de alternativen, men jag har sett att det tog längre tid än jag väntade mig.

Jag har också sett att de nödvändiga satsningar som hade behövt göras på forskning av solcellsenergi och av vätgasenergi inte har skett i den omfattning som jag skulle önska, och därför satsar vi kristdemokrater mer pengar på den forskningen.

Jag har gjort den omvärldsanalys som Håkan uppenbarligen inte har gjort, nämligen sett att om vi i dag avskaffar kärnkraften innebär det att vi får ersätta den med kol- och oljeeldad kraft från Europa. Det var så vi ersatte Barsebäck 1 och med kärnkraftsel från andra länder. Det tycker jag är ett sämre alternativ, Håkan Larsson.

Anf. 118 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! För min del tror jag att det finns väldigt goda möjligheter att introducera nya energikällor på bredare front, framför allt bioenergi, vindkraft och så vidare. Jag tycker att det är dags att göra den storsatsningen nu och inte någon gång i framtiden.

Sedan vill jag också ställa en fråga till Maria. Våra danska grannar har över alla partigränser länge krävt att Barsebäck 2 ska stängas. Vi har från svensk sida lovat att vi ska göra det. Tycker du att vi ska vänta med det ännu längre in i framtiden och göra dem besvikna en gång till?

Anf. 119 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag skulle också önska att vi hade ett förhållande där vi omedelbart kunde ersätta med vindkraft, med solkraft, med allt det där som både Håkan Larsson och jag vill ha. Men jag råkar vara realist, till skillnad från Håkan Larsson, och ser att det inte är möjligt i dagsläget. Då tycker jag att det är ett sämre alternativ både för danskarnas del och för vår del att öka koldioxidutsläppen.

Det är den stora framtidsfrågan, med växthuseffekten hängande över oss, med smältande ismassor vid polerna. Jag kan inte förstå att Håkan Larsson inte vill fokusera den verkligheten. Det är det verkligt stora miljöhotet i dag.

Anf. 120 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Förr i världen trodde man att den bästa watten var megawatten. Under 2002 och 2003 minskade den temperaturkorrigerade elförbrukningen med tillsammans fyra terawattimmar. Och under den senaste ettårsperioden har den också minskat.

Det här beror dels på ökande priser, dels på ett ökat genomslag för ny teknik. Där finns fjärrkyla, som är väldigt effektiv och ersätter 80 % mer än tidigare. Där finns bergvärmepumpar som ersätter elvärme, LCD-skärmar som ersätter andra sorters skärmar, lågenergilampor, effektivare kylar, frysar, tvättmaskiner, kopieringsapparater och så vidare. Har inte Maria Larsson någon tilltro till effektivare energiteknik och att vi faktiskt kan komma till en stabiliserande, till och med minskande, trend i förbrukningen?

Anf. 121 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jo, absolut. Det ingår definitivt i vårt program. Vi håller till skillnad från Ingegerd Saarinen – som har en hattig energipolitik trots att hon sitter i budgetförhandlingar, där hon lägger fram ett bidrag ett år som tas bort nästa år – fast vid att skapa incitament för att människor ska kunna spara energi i sina hus. Vi har ett system där man kan få ett bidrag för att skapa ett annat uppvärmningssystem i sin villa än den direktverkande elen. Det har ni som samarbetsparti till regeringen hattat alldeles otroligt med.

Jag tror på långsiktighet. Jag tror på att vi kan energieffektivisera. Jag har tagit fram en hel rapport om det. Den skickar jag gärna över till Ingegerd Saarinen. Men ni vägrar se att detta inte räcker till i dag. Stängs Barsebäck 2 nu kommer det att öka koldioxidutsläppen. Det är en allvarlig fråga för en miljöpartist att tänka på.

Anf. 122 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Eftersom förbrukningen av el har minskat mellan 2002 och 2003 och den även har minskat sedan dess är det ingen naturlag att det är en trendmässig ökning. Maria Larsson verkar vara väl snabb med att räkna bort effekterna av ny teknik som ändå kan tas fram.

Anf. 123 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Tvärtom. I min kalkyl ingår att Sverige är exportör av energi. Då inkluderar det ett antal energieffektiviseringar i vårt eget land för att vi ska komma dithän. På Europabasis borde Sverige kunna fylla en större roll med att spela ut mer av kol- och oljeeldad kraft i kraftverk i Europa, nämligen genom att producera miljövänligare energi som kan minska koldioxidutsläppen, som kan mildra växthuseffekten.

Anf. 124 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Regeringens energipolitik är både extrem och destruktiv. Den är extrem därför att den bygger på att Socialdemokraterna har gjort upp med förlorarna i 1980 års folkomröstning om kärnkraften och förvandlat socialdemokratien från ett linje 2-parti till ett linje 3-parti, om man nu får använda folkomröstningstermerna. Att dagens energipolitik bedrivs i strid med utfallet i 1980 års folkomröstning är för övrigt ett av

skälen till att vi inte tycker att Maria Larssons och Kristdemokraternas idé om en ny folkomröstning är särskilt briljant. Vår erfarenhet av 1980 års folkomröstning är att folkomröstningar på det området skapar fler problem än de löser.

Regeringens energipolitik är också extrem av det skälet att den inte har en bred förankring, precis som Maria Larsson också påpekade. Den har en bräcklig och smal parlamentarisk grund. Den bedrivs inte bara i konfrontation mot Moderaterna, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna i parlamentet utan också i direkt konfrontation mot hela den svenska fackföreningsrörelsen och ett samlat svenskt näringsliv. Det är en extrem energipolitik, Leif Pagrotsky. Den är också destruktiv därför att den bygger på kapitalförstörelse, på att vi medvetet ska föröda tillgångar som vi mödosamt och gemensamt har byggt upp, som står till det svenska folkhushållets förfogande och som bidrar till välfärd och sysselsättning. Vi ska göra detta, vilket också är destruktivt, trots att vi vet att det skadar miljön. Man måste elda tre ton stenkol i minuten i danska kolkraftverk för att ersätta den el som kommer att falla bort när Barsebäck 2 stängs. Det är närmast cyniskt, vilket också Maria Larsson var inne på, när man stänger säker svensk kärnkraft för att i stället importera kärnkraftsel producerad i andra länder. I värsta fall förlängs livstiden för reaktorer av Tjernobylytyp, till exempel Sosnovyj Bor utanför S:t Petersburg i Ryssland.

Att er energipolitik är så uppenbart destruktiv är huvudanledningen till att det Leif Pagrotsky och socialdemokratien håller på med aldrig kommer att få en folklig acceptans. Det strider helt enkelt mot sunt förnuft. Folk frågar sig, med all rätt, varför de ska betala stora pengar och försämra miljön för att stänga något som fungerar och som producerar billig el utan utsläpp. Det har ingen rim och reson.

Hela teorin om att det skulle vara möjligt att åstadkomma tillväxt och sysselsättning genom kapitalförstörelse ter sig bisarr. Hade den teorin varit korrekt hade inte Leif Pagrotsky behövt begränsa sig till att stänga Barsebäck 2. Då finns det en massa lönsamma industrier i vårt land som man skulle kunna stänga i den fåfänga och bisarra förhoppningen om att det skulle skapa tillväxt och sysselsättning och bygga upp något annat i stället.

I juni 1997, när vi fattade det energipolitiska beslutet, läste jag högt ur LO-tidningen. Jag ska läsa upp det igen:

Med beslutet att snabbavveckla kärnkraftsreaktorerna i Barsebäck har den socialdemokratiska regeringen slagit in på en väg som äventyrar vårt lands framtid som industrination. Socialdemokratien är ett barn av industrialismen. Partiets unika framgångshistoria beror på att det har förmått att hantera spänningen mellan arbete och kapital med konstruktiv skicklighet. Partiet har i sin praktiska gärning demonstrerat hur tekniska framsteg kan användas för att främja mänsklig frigörelse. Stundtals har denna optimism framstått som oreflekterad. I grunden har det dock handlat om en sund tro på vetenskap, förnuft och rationalitet. Nu vänder partiet industrisamhället ryggen.

Så sade Landsorganisationen då, och så säger den fortfarande. Precis så är det.

Jag vänder mig till Leif Pagrotsky. Jag klandrar inte Centern så mycket. Jag har i 27 ½ år känt till vad Centern tycker om Barsebäck 2.

Alltsedan Thorbjörn Fälldin mot sin vilja laddade Barsebäck 2 har jag vetat att Centern inte tycker om den reaktorn. Det är åtminstone konsekvent. Men Leif Pagrotsky och socialdemokratin har fladdrat runt mellan allehanda energipolitiska ståndpunkter under de 27 år som har gått. För er har taktikspelet tagit överhanden. Energipolitik har blivit lite energi och väldigt mycket politik. Därför splittrar er politik inte bara landet utan också ert eget parti. Hör bara LO:s kommentarer i dessa dagar. Kommunråden i Kävlinge, Oxelösund och andra orter med elintensiva industrier organiserar sig i socialdemokratiska nätverk. Det är en motståndsrörelse mot Pagrotsky! Jag känner stor sympati med dessa arma kommunalråd, som landets näringslivsminister, av alla, väljer att svika.

För oss moderater är energipolitik inget självändamål, utan för oss är det ett instrument att stödja produktion, välfärd och sysselsättning. Av precis samma skäl är inte heller kärnkraft något självändamål för oss, och inte heller avveckling av kärnkraft är något självändamål. Vi erkänner att all energiproduktion är förenad med sina fördelar och sina nackdelar. Vi har gjort vår värdering och givit vårt svar på frågan om det går att bemästra kärnkraftens nackdelar. Hade vi kommit till slutsatsen att det inte går att bemästra kärnkraftens nackdelar hade vi stått på barrikaderna för en stängning av inte bara Barsebäck 2 utan alla kärnkraftverk i Sverige. Men vi kom till slutsatsen att kärnkraftens nackdelar går att bemästra. Då tycker inte vi att det ska fattas politiska beslut i Sveriges riksdag om att stänga kärnkraftverk. Då ska vi göra det som elmarknadens avreglering ger förutsättningar för, och så som det går till i alla andra branscher, nämligen att överlämna till branschen att ansvara för utveckling och miljöanpassning av elproduktionsapparaten.

Anf. 125 MARIE GRANLUND (s) replik:

Fru talman! Mikael Odenberg talar mycket om splittring. Jag skulle vilja ta tillfället i akt och fråga Mikael Odenberg hur en borgerlig energipolitik kommer att se ut i en fyrtiregering. Där om något lär det vara splittrat. Folkpartiet vill starta en ny reaktor. Det vill inte Moderaterna, och det vill inte Kristdemokraterna. Centerpartiet har gått över blockgränsen och är med om den lösning vi nu diskuterar. Hur kommer det att se ut med en borgerlig regering? Det borde väljarna få reda på.

Anf. 126 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Vi ska återkomma till den frågan inför valet 2006. Enda trösten i den såpa vi befinner oss i är att det är hoppfullt att Centern skickar så tydliga signaler som man har gjort om att man vill bort från den årtalsexercis som vi nu olyckligtvis har fallit tillbaka i genom principöverenskommelsen att stänga Barsebäck under nästa år.

Anf. 127 MARIE GRANLUND (s) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att det är riktigt hederligt att stå här och kritisera ett förslag utan att själv kunna presentera ett förslag om hur en borgerlig hantering kommer att vara. Har ni en arbetsgrupp för detta som kommer att arbeta vidare, eller hur ser det ut?

Jag tycker att det är väldigt viktigt att man avvecklar kärnkraften som planerat. Det är inga evighetsmaskiner. Det går inte att ta elva reaktorer ur drift under loppet av ett fåtal år. Hur tänker ni göra med detta?

Anf. 128 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Inte på något annat område fattar vi väl riksdagsbeslut och säger att nu är det dags att stänga bilfabriken A, så att det kan börja produceras nya bilmodeller någon annanstans. Hela idén i marknadsekonomin är faktiskt att aktörerna ska agera inom de ramar som det politiska systemet sätter upp och sköta elproduktionen och möta kundernas efterfrågan inom ramen för de regler, lagar och säkerhetskrav som vi ställer upp. Då är det inte ett partipolitiskt beslut när man ska fasa ut en viss typ av elproduktion för att fasa in någon annan, utan det är ett ansvar som ska ligga hos de aktörer som agerar på kraftmarknaden.

Anf. 129 EVA FLYBORG (fp):

Fru talman! Sommaren är slut, och höstmörkret sänker sig sakta men obönhörligt över landet. Den första snön har till och med redan fallit uppe i norr. Lamporna tänds och elementen slås på. Våra svenska kärnkraftverk noterar ett rekordår och producerar maximalt.

Samtidigt jobbar hela den tunga basindustrin på för fullt och kräver mycket goda men också säkra leveranser av elenergi. Också den nya tekniken är väldigt energikrävande. Energimyndigheten har beräknat att den nya 3 G-tekniken kommer att kräva ett helt kärnkraftverk, fullt utbyggt. Kyotoprotokollet förpliktigar oss att uppfylla hårt ställda miljökrav, vilket gör att all energi som inte alstrar koldioxid är ett mål dit alla vill nå – till konkurrenskraftiga priser, förstås.

Saabfabriken i Trollhättan kämpar på för sin överlevnad, och Sverige förlorar ca 3 000 industrijobb i månaden för närvarande. I det här läget pekar näringsministern och regeringen med hela handen och tar till tvångslagstiftning och stänger det andra aggregatet i Barsebäck redan nästa år, 2005. Efter det ska man tydligen med några års mellanrum bestämman vilket verk som ska stängas härnäst.

Fru talman! Man tar sig för pannan och undrar vilken värld regeringen egentligen lever i. Det är i alla fall inte i samma värld som en majoritet av oss andra i Sverige lever i. En klar majoritet av svenska folket inser att vi inte kan eller bör stänga rena och säkra väl fungerande svenska kärnkraftverk i förtid. Det är en avstängning som dessutom drabbar ekonomin och miljön mycket hårt. Erfarenheterna från stängningen av det första Barsebäcksverket avskräcker. Då fick regeringen betala ut 8,3 miljarder direkt till industrin, 9,1 miljarder till omställningsprogrammet och ett antal extra miljarder för att importera el utifrån i stället för att använda vår egen. Nu ska man stänga även den kvarvarande reaktorn i Barsebäck. Kostnaderna för det, fru talman, kommer att räknas i miljarder och åter miljarder och i jobb och åter – förlorade – svenska jobb. Det här är pengar som i stället borde gå till att stärka skolan och vården eller till andra mycket prioriterade områden med stora behov.

Fru talman! Röran när det gäller energipolitiken och regeringens oförmåga blir mycket tydlig vid en närmare granskning av de olika mål som fastställts för politiken. Många av målen är helt enkelt motstridiga. Det gäller bland annat målet att avveckla kärnkraften samtidigt som tillgången på el och annan energi ska tryggas på både kort och lång sikt, dessutom på villkor som är konkurrenskraftiga med omvärldens. Vi kan heller inte uppfylla miljömålen genom en avveckling av kärnkraften. Utsläppen av koldioxid kommer att öka kraftigt. Det vet vi. Kol- och

oljebaserad el är det som kompenserar när kärnkraften avvecklas, om nu inte regeringen väljer att dra en kabel från det kärnkraftssatsande Finland, vilket förstås är bättre rent miljömässigt men en ohotad toppnotering i grenen dubbelmoral. Riktigt obehagligt och smutsigt blir det om man dessutom öppnar för en import från gamla kärnkraftverk i Ryssland och Ignalina.

Fru talman! På uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne genomförde SMHI för några år sedan en studie för att undersöka hur luftmiljön i Skåne skulle påverkas om kraften i *en* av Barsebäcks reaktorer stängdes. Om man ersatte den med fossilbaserad elkraft från Danmark skulle utfallet bli följande: Kväveoxider skulle öka med 14 000 ton per år, svaveloxider med 18 000 ton per år. Och det här skulle medföra en ökning av kvävenedfallet med 128 ton och av svavelnedfallet med 460 ton per år, bara över Skåne. Denna rapport är en av många där det varnas för de stora negativa konsekvenser som kommer att uppstå vid en stängning av Barsebäcks andra reaktor. Nu händer det här i alla fall. Regeringen förvandlar Skåne från en kornbod till en sotbod – sakta men säkert.

Fru talman! Den svenska energipolitiken har havererat fullständigt. Man har fastnat i så gamla hjulspår att man inte längre förmår att se verkligheten som den faktiskt är. Regeringen menar att den är modern när den stänger våra svenska kärnkraftverk. Men sanningen är att det är fler länder runtom i världen som bygger nya kärnkraftsanläggningar än vad det är som stänger av just nu. Just nu byggs och projekteras ca 35 kärnkraftverk runtom i världen. Ett tydligt exempel är Holland, som för en tid sedan beslöt att avveckla sin kärnkraft. De har ångrat sig och kör i gång sitt program igen. Det är precis vad den svenska regeringen borde göra. Be hela svenska folket att ha överseende med de 25 senaste årens kramp och haveri i fråga om energipolitiken! Ångra er och lyssna på vad era egna kommunalråd har att säga i den här frågan! Lyssna på det nätverk av förtroendevalda socialdemokrater som nu vägrar att ställa in sig i ledet och i stället aktivt försöker få er att ändra inställning! Häv också samtidigt alla de förbud som nu finns vad gäller att forska på en ny kärnkraft eller att uppföra nya kärnkraftverk! Gör här precis som i Finland! Lyssna på en bred majoritet av svenska folket!

Anf. 130 MARIE GRANLUND (s) replik:

Fru talman! Sverige är väldigt beroende av el. I dag kommer ungefär hälften av elen från vattenkraft och hälften från kärnkraft. Tycker Eva Flyborg att det är rimligt att vara så beroende och att ha alla ägg i samma korg?

När vi tillsammans bildade linje 2 gjorde vi det efter en kärnkraftsolycka, när folk var väldigt oroade och det fanns stora krav på att man skulle göra någonting åt kärnkraften. Hur kommer Eva Flyborg och Folkpartiet att agera den dag det händer någonting nytt, för det kommer det att göra? Folkpartiet är väldigt känsligt för opinionsyttringar. Hur kommer man att förklara det här då?

Anf. 131 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Det är en väldigt bra fråga. Vi tycker att det är väsentligt mycket bättre att ha kvar den rena säkra formen av svensk kärnkraft än att till exempel i dubbelmoralens anda importera kärnkraftsel från Fin-

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

land eller, ännu värre, från gamla, nästan uttjänta kärnkraftverk i Ryssland, som kanske blir fallet med regeringens politik.

Jag är lite förvånad över att just Marie Granlund ställer den här frågan. Jag redovisade just vad SMHI rapporterade i form av nedfall över Skåne. Jag kanske ska repetera det. Till exempel skulle kväveoxider öka med 14 000 ton per år och svaveloxider med 18 000 ton per år över Skåne, för att inte tala om sot och annat nedfall. Är det det som Marie Granlund vill ha hemma i Skåne?

Anf. 132 MARIE GRANLUND (s) replik:

Fru talman! Nej, det är det självklart inte. Eva Flyborg som säger sig värna så väldigt mycket om miljön skulle då kanske sätta sig in lite i hur den nya utsläppshandeln kommer att fungera. Där finns det en bubbla och ett visst antal utsläpp, och detta får inte lov att överskridas. Sedan köper man och säljer av dessa. Det kommer alltså inte att bli på det sätt som Eva Flyborg säger. Vi har också elcertifikat och annat som vi jobbar för men som Folkpartiet hela tiden är skeptiskt till.

Anf. 133 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag nöjer mig med att kommentera det sista. Just de här gröna elcertifikaten är ett under av planekonomiskt misslyckande. Där har man till och med möjligheten – och man gör också så – att utmäta böter för de företag (ohörbart)köper sin tilldelade kvot av grön el, fastän det inte finns grön el nog att köpa. Det är den socialdemokratiska politiken i ett nötskal.

Nej, Marie Granlund, titta på vad som händer hemma i din egen valkrets i Skåne i form av svavel, koldioxid och sot! Din regering är på väg att förvandla Skåne från en kornbod till en sotbod.

Anf. 134 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Först vill jag korrigera Eva Flyborg när hon säger att det skulle byggas fler reaktorer än avvecklas. År 2003 stängdes åtta reaktorer i världen, två nya startades.

Men jag begärde ordet i första hand för att fråga vad Eva Flyborg menar när hon talar om rena, säkra och välfungerande reaktorer. De stora problemen med kärnkraftsindustrin är ju bränslet, som tas från några platser på jorden. De problemen är lika stora vare sig det är ett finskt eller ett svenskt kärnkraftverk, eftersom det är tungmetaller som läcker ut vid processerna som är det stora problemet.

Ju fler kärnreaktorer vi är beroende av, desto större blir just de problem som du använder som argument för kärnkraften i Skåne. Det är när det kortsiktigt måste stoppas en reaktor eller två eller tre eller som ibland fem som vi får de här problemen.

Anf. 135 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag vet inte varifrån du har fått dina uppgifter. Men jag vet att det för närvarande byggs och projekteras 35 kärnkraftverk runtom i världen. För det mesta är det i Sydostasien. Jag vet att USA kommer att påbörja ett program snart. England omvärderar det hela. Holland har,

som sagts tidigare, beslutat avveckla men har tagit tillbaka beslutet och kör i gång sina kärnkraftverk.

Jan Lindholm frågar varför de svenska kärnkraftverken är rena och säkra. Det är det förhållandet att vi inte ska bryta ut någon koldioxid över huvud taget... (ohörbart)... koldioxidneutralt som vi får den rena formen av kärnkraft och vattenkraft. Det är just koldioxiden som vi tycker är väldigt viktig... (ohörbart) för framtiden.

Vad jag i övrigt kan annonsera om de olika konstellationerna är att vi får kritik för att det borgerliga alternativet ännu inte är tillräckligt samprat. Det kommer det att bli, var helt lugn. Men det man kan notera är att dagens energipolitik inte stöds av den tredje samarbetsparten.

Anf. 136 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Fru talman! Visst byggs det många reaktorer, men hur många kommer att hinna avvecklas innan de är i gång? Vi vet inte ens om de kommer att sättas i gång. Man ska hålla sig till faktum och inte till vad som planeras och projekteras.

När man säger att det skulle vara koldioxidneutralt tänker man uteslutande, som många – också Eva Flyborg – gör, på problemet vid själva reaktorn. Men kärnkraftsindustrin är en enorm process från råvara hela vägen över till slutförvar. Den kedjan är inte koldioxidneutral.

Anf. 137 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag kan bara upprepa vad jag sade till Marie Granlund, att den nuvarande energipolitiken är den som smutsar ned med kolkraft, med oljekraft. Det är den som vi behöver ta bort och inte föra in ny ... (ohörbart) en naturgasledning en storskalig satsning i Sverige av fossila gaser, eller naturgas, vilket man föredrar att kalla det.

Jag fick naturligtvis inget svar, men det är värt att notera att de fyra borgerliga partierna står mycket närmare varandra än vad de tre traditionella samarbetspartierna gör. Miljöpartiet fanns inte ens med i energi-uppgörelsen.

Anf. 138 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Eva Flyborg oroade sig för el från Ignalina. Jag kan lugna Eva Flyborg på den punkten. Det finns ingen förbindelse till det kärnkraftverket från Sverige. Dessutom ska Ignalina 1 och 2 läggas ned. Det får vi tacka EU för, som har krävt att det ska göras.

Jag vill i alla fall fråga Eva Flyborg om det som hon har pratat om tidigare – återstart av Barsebäck 1. Är det bra med tanke på en reaktor som inte har underhållits under flera år och som man har börjat ta delar av, en reaktor som dessutom aldrig någonsin har varit säker?

Anf. 139 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag ska börja med det senaste som Ingegerd Saarinen säger: ”en reaktor som aldrig någonsin har varit säker”. Det är första gången någonsin jag hör någon påstå i riksdagen att en av våra reaktorer inte skulle vara säker.

Beträffande det andra ska jag svara så bra jag kan. Jag var på Barsebäck för några månader sedan senast och pratade med ledningen och

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

tekniker och även andra. Enligt dem är det fullt möjligt att på ett bra sätt och inom relativt kort tid återstarta Barsebäck 1, fullt möjligt.

Anf. 140 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Barsebäck 1 anses inte av SKI i varje fall som säker. Man kräver nästan 1 miljard för att gradera upp säkerheten där. Har Eva Flyborg någon annan information om det?

Sedan vill jag kommentera alla dessa som är under byggande. Det är alltså 30 som enligt World Nuclear Association är under byggande, varav 9 i Indien, 1 i Iran, 3 i Japan, 1 i Kanada, 2 i Kina. Det är sådana länder som Nordkorea, Rumänien, Ryssland, Sydkorea, Ukraina som Eva Flyborg vill att vi ska sälla oss till.

Anf. 141 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Varför inte sälla oss till länder som Holland eller Finland? Det är väl bra sällskap, Ingegerd Saarinen?

Att påskina att ett kärnkraftverk inte skulle vara säkert eller, i motsatt mening, vara farligt bara därför att man ska uppdatera och utföra underhåll tycker jag är väl grovt i en debatt i Sveriges riksdag. Självklart uppdateras våra kärnkraftverk hela tiden. Det måste man göra, och det vet Ingegerd Saarinen. När man gör det förlänger man dessutom livstiden och kan ta ut mer energi. Det är väl bra, Ingegerd Saarinen?

Anf. 142 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Det hade naturligtvis varit en stor fördel om vi hade lyckats med denna uppgörelse mellan kraftindustrin och staten. Det hade underlättat arbetet med energiomställningen, och vi hade kanske fått ännu mera kraft att klara av omställningen. Av olika anledningar, som kanske klarnar mer och mer, var det inte möjligt.

Det är ingen överraskning att de tre partierna har velat stänga Barsebäck 2. Genom att uppgörelsen med kraftindustrin inte lyckades kommer det att ske nästa år.

Det har länge diskuterats att kraftindustrin rimligen måste ta det fulla ekonomiska ansvaret för olyckor, vilket inte har varit fallet hittills. Det finns också med en nödvändig bit om att de gröna certifikaten naturligtvis måste fortsätta att gälla. Systemet kan inte helt plötsligt ta slut 2010, utan vi måste förlänga ordentligt – detta för att ge möjligheter för dem som vill satsa på vindkraftverk att få banklån.

Barsebäck ligger fel. Det är vi alla överens om. Vi borde också vara överens om att vi inte kan lämna över alla problem som vi har skapat under kort tid till kommande generationer. Vi kan faktiskt komma i en situation där reaktorerna har kommit upp i en sådan ålder att det måste ske relativt snabba åtgärder för att stänga ned dem. Det vore inte ansvarsfullt att sätta kommande riksdagar och regeringar i situationen att behöva ta hand om de problemen.

Vid flera tillfällen här under debattens gång har detta med miljömålen tagits upp, att vi stänger en ren elproduktion och öppnar för import av smutsig dansk, polsk eller tysk kolkraft eller till och med kärnkraft från andra håll.

Jag kan i och för sig förstå att ledamöter pratar i de termerna fortfarande, men faktum är att från den 1 januari nästa år kan vi inte resonera

på samma sätt om fossila bränsleanvändningar i Sverige eller någon annanstans i EU-området.

Man har alltså kommit överens om att utforma ett system, det så kallade utsläppshandelssystemet, som gör att vi bestämmer hur mycket industrier och anläggningar får släppa ut av koldioxid i hela EU-området. När den bubblan väl är bestämd, vilket den faktiskt är nu, kan det alltså inte bli tal om att bubblan ska bli större. Man kan flytta produktion eller utsläpp från Grekland till Sverige, från Sverige till något annat land i Europa beroende på vem det är som köper och vill investera i nya anläggningar. Men koldioxidutsläppen på Europainivå ökar inte. Det gör att vid de tillfällen när Sverige måste importera elenergi kan det naturligtvis vara dansk kolkraft. Men vi ökar inte utsläppen på något sätt.

Det kan också vara så att Sverige något år har bra tillgång på vatten, att vindkraftverken har kommit lite längre i utveckling, att vi har överskott på egen elenergi och därmed exporterar ut till Europa. Tyvärr är det inget som tyder på att koldioxidutsläppen minskar då heller, men naturligtvis får man då möjligheter att sakta men säkert börja minska på den här bubblan tillsammans i hela EU-området.

Därför är utsläppshandeln ett helt nytt inslag i våra energidiskussioner som vi måste ta ordentlig hänsyn till. Det ska bli mycket intressant att se var vi hamnar i slutändan, hur det här lyckas. Det finns risker med det, naturligtvis. Utsläppshandelssystemet kan innebära att elpriset höjs i hela EU-området. Å andra sidan ska det naturligtvis innebära att vi pressar ut fossila bränslen, för alla företag med självaktning som kan minska eller effektivisera sin elanvändning kommer naturligtvis att vidta de åtgärderna eftersom de tjänar pengar på det.

Slutligen, fru talman, vill jag föra fram de gröna certifikaten en gång till. De är ju effektiva, jätteeffektiva. Det innebär att man uppmuntrar förnybar elproduktion, och det ger ett helt annat intresse att satsa på en sådan utveckling.

Vi ser för närvarande en ganska kraftfull investeringsvåg som går över hela den svenska skogsindustrin. Man har insett att man kan trimma upp sina egna anläggningar, få el till sin egen produktion och exportera el till marknaden. Det är mycket effektivt, mycket bra.

Fru talman! Jag har naturligtvis också noterat att senaste gången vi diskuterade energifrågan var en del borgerliga partier beredda att samarbeta mera. Jag tolkar dagens diskussion som att man inte längre är det.

Anf. 143 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara protestera mot den mytbildning som Lennart Beijer ägnar sig åt när han säger att den svenska kärnkraften inte skulle ta ansvar för potentiella olycksrisker vid kärnkraftverken.

Det är i och för sig sant att vi har ett internationellt konventionssystem som begränsar ansvarsförsäkringarna för kärnkraftsägarna och lägger ett ansvar på staten. Men man bör då notera att detta inte innebär en subvention, av det enkla skälet att staten tar ut en ganska stor skatt, särskild skatt, på den el som produceras i kärnkraftverken. En teoretisk beräkning av vad en försäkringspremie på en kommersiell försäkringsmarknad skulle innebära ger vid handen att premierna skulle vara långt lägre än den skatt som staten i dag tar ut på el som produceras i kärnkraftverken.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Det andra jag vill säga är att det går inte att resonera som Lennart Beijer, att vi har ett antal kärnkraftverk som är gamla, att de kommer att bli jättegamla samtidigt och att de kommer att behöva stängas på kort tid. Det finns ingen teknisk livslängd för kärnkraftsreaktorer. Det är en ekonomisk fråga hur länge man är beredd att göra de reinvesteringar i aggregaten som behövs för att upprätthålla säkerhet vid drift. Den typen av bedömningar ska inte göras av Lennart Beijer eller hans kolleger här, utan de ska göras av kraftbolagen.

Anf. 144 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte att jag nämnde att detta med obegränsat ansvar skulle innebära en direkt subvention. Det är möjligt att man kan uttrycka det på det sättet också. Jag bara konstaterar att i dag har vi ett system där kärnkraftsreaktorägaren står för de första 3 miljarderna vid en olycka. Alla andra kostnader får tas av staten.

Nu inför vi ett system där ägaren till kärnkraftsreaktorn får stå för hela kostnaden så länge man har egna resurser i kassan. Det är klart att det kommer att öka bolagens kostnader för försäkringspremier. Jag tror att det är en viktig utveckling. Beslut om detta har redan tagits i Tyskland, och nu kommer naturligtvis hela världen efter. Tidigare har detta inte varit möjligt. Men nu är det den här linjen som gäller.

När det gäller hur lång tid ett kärnkraftverk kan fungera har vi ändå en siffra på ca 40 år, Mikael Odenberg. Och vi kan ju inte överlåta på dem som äger reaktorerna att bestämma det.

Anf. 145 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jo, det är precis det som vi borde göra.

Att en kärnkraftsägare vid en olycka bör ställa upp med hela sitt egna kapital är inget konstigt, och det är inget som jag protesterar mot. Den uppfattningen gav jag uttryck för redan i Energikommissionen. Men jag protesterar mot påståendet att den svenska kärnkraften skulle vara subventionerad av staten genom det konventionssystem och de försäkringslösningar som finns på det här området. I själva verket är de externa kostnaderna för el producerad i kärnkraftverk betydligt bättre internaliserade än för andra kraftslag.

Anf. 146 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Då är vi ju överens om att det inte är något konstigt med att kraftindustrin nu får betala fullt ut för sina reaktorer.

Anf. 147 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag ska vara mycket kortfattad. Lennart Beijer talade om att danskarna inte vill ha Barsebäck och att det därför är bra att vi stänger reaktorerna där. Men då glömmer väl Lennart Beijer åtminstone en sak, nämligen att danskarna var med när vi fattade beslutet. Det är kanske svårt att komma ihåg. Men när vi planerade Barsebäck ville danskarna ha minst motsvarande elproduktion i en kärnkraftsreaktor på sin sida av sundet. Man skulle alltså komplettera varandra med ledningar över Bälten. Det kanske Lennart Beijer har någon kommentar till.

För övrigt: När frågade de oss om vi ville ha nedfallet från deras kol-kraftverk över Skåne? Kvävenedfallet skulle öka med 128 ton och sva-velnedfallet med 460 ton per år när vi stängde Barsebäck 1. Så Lennart Beijer kan fördubbla dessa siffror. Och jag skulle gärna vilja höra vad han anser om nedfallet som ökar över Skåne.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Anf. 148 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag sade i och för sig inte att danskarna inte ville ha Barsebäck och att det var därför som vi skulle göra detta. Det handlade mer om att Barsebäcksggregaten har varit felplacerade. De ligger i ett område med alldeles för många människor i närheten. Det har sedan länge varit ganska naturligt att om man ska börja fasa ut kärnkraften bör man börja med Barsebäckreaktorerna. Det är nog rätt många som har varit överens om detta.

Sedan kan jag konstatera, som Eva Flyborg gör, att danskarna har re-agerat positivt. Jag kan hålla med om att det nu är vår tur att ställa krav på att danskarna ska både stänga och förbättra sina egna kolkraftsanlägg-ningar.

Anf. 149 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Lennart Beijer företräder ett parti som säger sig vilja slåss för den svenska arbetarklassen. Den är för närvarande väldigt hårt trängd i avindustrialiseringens Sverige. Ungefär 3 000 jobb i månaden försvinner från Sverige till ett annat land. Sverige håller på att avindust-rialiseras.

På vilket sätt, Lennart Beijer, hjälper den här kärnkraftsavstängningen till att värna de svenska jobben i Sverige?

Anf. 150 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Det är en något konstigt ställd fråga, men den är intres-sant ändå. Jag tror inte att svensk arbetarklass – industriarbetare och tjänstemän – kommer att drabbas av att vi stänger Barsebäck 2. De par-tier som har ingått den här uppgörelsen är nämligen väldigt intresserade av att vi har tillräckligt med energi i detta land för att klara industrin. Det är jätteviktigt.

Däremot försvinner många jobb nu från Sverige, från Tyskland, från Frankrike och från andra västeuropeiska länder. Och det är ett problem, men det har knappast med Barsebäck 2 att göra.

Anf. 151 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! När Lennart Beijer talar om kärnkraften och avveckling-en av den talar han utifrån ett ganska egendomligt perspektiv, ungefär som om vi levde i en sluten ekonomi. Det gör vi inte. Vi har nu en inte-grerad nordisk elmarknad. Och inom ett antal år räknar man med att hela den europeiska elmarknaden kommer att vara helt integrerad. Det inne-bär förstås att vi inte sitter här som en isolerad del i Norden, utan vi är sammankopplade.

I den mån vi slår ut fungerande elproduktionsanläggningar i Sverige finns det över huvud taget ingenting som säger att de kommer att ersättas med svensk vindkraft. Det är snarast sannolikt att vi kommer att ersätta

dem med import därför att den möjligheten nu ges. I själva verket är det mer troligt att vi kommer att importera mer el, i vart fall om den importerade elen har ett lägre pris än den el som vi själva kan producera via svenska vindkraftverk.

Vore det inte på tiden att man lyfter fram den här diskussionen och fångar upp denna europeiska dimensionen i vårt sätt att resonera och sluta tala om Sverige och den svenska politiken i ett strikt svenskt perspektiv?

Anf. 152 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag håller väldigt mycket med Anne-Marie Pålsson. Jag har vid ett antal tillfällen här i kammaren försökt tala om att det inte finns någon nationell energipolitik i dag, utan den är nordisk till att börja med – nordeuropeisk – och kommer att bli europeisk.

Det har tidigare varit lite märkligt att borgerliga debattörer gärna har velat stänga in sig inom Sveriges gränser.

Huruvida vi ska importera eller exportera handlar självklart om att vi bör ha en egen elproduktion som gör att vi kan exportera. Men vi måste också erkänna att fyllnadsnivån i våra vattenmagasin betyder väldigt mycket, i och med att vi har ganska mycket vattenkraft, även om en ny tendens verkar vara att det regnar alltmer.

Vi ska naturligtvis exportera och importera, och därför behöver vi kablar inom detta område så att vi kan vara så effektiva som möjligt.

Anf. 153 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Lennart Beijer om han tycker att det är en god idé att vi exporterar sysselsättningstillfällen och importerar el. Vi skulle kunna exportera el i stället och behålla vår sysselsättning. Är det verkligen förenligt med synen på att vi ska ha en så hög sysselsättningsnivå som möjligt att vi bjuder på dessa sysselsättningstillfällen på det som vi gör i dag?

Anf. 154 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Det var väl en så kallad retorisk fråga från Anne-Marie Pålsson, men faktum är att mycket av den nya sysselsättningen i Sverige kommer att vara sådan som inte är i så stort behov av mycket el.

När det gäller den traditionella produktionen kommer jag att slå vakt om försörjning av svensk el till konkurrenskraftiga priser till den traditionella produktionen så länge jag bara kan. Vi ska alltså inte exportera någon arbetskraft på det området. Men de nya arbetstillfällena kanske fordrar mindre el än de gamla.

Anf. 155 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag blir lite bekymrad över det sista jag hör från Lennart Beijer, ungefär som om han tror att tillverkningsindustrin inte har någon framtid i det här landet. Jag skulle vilja plädera hårt för att jag tror att den har det.

Lennart Beijer tillhör ett av de partier som nu vill stänga Barsebäck 2. Och även om han står där lugnt och tryggt och säger att det inte är någon fara med jobben, att det inte är någon fara med effekthalansen och att det

inte är någon fara med elförsörjningen så står det i motsatt ställning till vad de fackliga organisationerna säger och till vad kommunalråd av alla färger och valörer ute i våra kommuner säger. Det är möjligt att Lennart Beijer tycker att han står över allt deras vetande, men det finns en stor oro ute i landet. Därför finns det skäl för mig att fråga och kräva svar på hur detta kommer att se ut. Kommer frågan om stängningen av Barsebäck 2 att föreläggas riksdagen, och kan Lennart Beijer garantera att det kommer att finnas erforderliga miljökonsekvensanalyser och ekonomiska analyser till grund för hur detta beslut kommer att fattas?

Anf. 156 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Då har Maria Larsson missförstått mig väldigt mycket. Om hon dessutom tror att jag skulle tycka att tiden var slut för svensk tillverkningsindustri har hon missat en hel del på vägen. Den kommer vi att klara med den energiförsörjning som vi har. Det är inte alls på det sättet att vi genom mindre energi skulle bli av med vår industri, utan det är möjligen så att vi får erkänna att de nya jobben kommer på andra ställen. Det tror jag att Maria Larsson också brukar säga ibland i olika sammanhang.

De fackliga organisationerna har väl inte, liksom en del andra på denna marknad, accepterat att vi har en avreglerad marknad. Man är rädd för att man inte ska ha kvar sin prisfördel i fråga om el som man har haft tidigare. Där kan jag i viss mån ge dem rätt. Alldeles självklart kommer en ytterligare avreglerad marknad att innebära mer och mer lika elpriser i Europa. Den konkurrensfördelen försvinner. På det sättet kan jag förstå att de fackliga organisationerna är oroad.

Anf. 157 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag noterar att Lennart Beijer inte ser något samband mellan jobb, elförsörjning och tillgång till effektiv och priskonkurrensmässig energi. Det gör jag jämte de fackliga organisationerna och kommunalråden ute i kommunerna. Jag är bekymrad.

Dessutom har jag inte fått svar på de väldigt konkreta frågor som ställts: Kommer det att finnas konsekvensanalyser? Kommer detta att ställas under riksdagens beslut?

Anf. 158 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Då det gäller Barsebäcksstängningen har ju riksdagen redan beslutat att regeringen använder lagen när det tillfälle kommer då man vill stänga Barsebäcktvåan.

Det finns åtminstone en gammal koppling mellan jobb och elförsörjningen, och den kopplingen finns fortfarande. Men vi försöker ändra på detta, Maria Larsson! Vi vill alltså ha en utveckling av jobben utan att ytterligare öka elbehovet. Det arbetet är mycket intressant för ett modernt Sverige.

Anf. 159 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Fru talman! Det är logiskt att Lennart Beijer företräder kraftlösheten i det här parlamentet.

Jag vill ställa en fråga om motivet för avvecklingen. Fram till den 4 april 1979 var det för Vänsterpartiet så att kärnkraftsavfallet var motivet för att avveckla. Därefter, när det blev folkomröstning – den 4 april, som beslutades av Olof Palme när man bytte åsikt – bytte tydligen också Vänsterpartiet åsikt. Då var det reaktorerna som var farliga.

Den 4 oktober 2004, 25 ½ år senare, ska tydligen Vänsterpartiet vara med och ersätta Kärnkraftsinspektionen och avgöra vilka reaktorer som är så farliga att de bör stängas.

Hur kan Lennart Beijer säga att Barsebäck 2 är farligare än Forsmark 3? Kan ni säga detta bättre än Statens kärnkraftsinspektion?

Anf. 160 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte det som Gunnar Andrén sade i början av sin replik, men det kan han kanske upprepa.

Barsebäck 2 är nog inte farligare än andra reaktorer. Jag förutsätter att alla reaktorer i Sverige är mycket säkra och sköts på ett mycket bra sätt.

Däremot har jag sagt att Barsebäcktvåan, och för den delen även Barsebäckettan, legat på fel ställe – är geografiskt felaktigt placerade. Det är en av anledningarna till att de kom i första rummet.

Ja, vad är det som är värst? Är det reaktorerna? Eller är det svårigheterna att ta hand om kärnkraftsavfallet? Eller är det problemen när uran bryts? Jag kan nog tänka mig att samtliga de tre olika sakerna gör att det inte går att försvara att inte nu vidta åtgärder och påbörja en nödvändig avveckling av den svenska kärnkraften.

Anf. 161 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att Vänsterpartiet nu sätter sig i Kärnkraftsinspektionens ställe och beslutar vilken reaktor som ska avvecklas först.

Jag råkade bo i Lund, närmare bestämt strax intill Barsebäck, när det i mitten av 60-talet beslutades om förläggningen till Barsebäck. Då var motiven helt andra. Då var det bra att ligga nära befolkningskoncentrationerna. Det beslutet har vi alla varit med om att fatta, så det får vi ta ansvar för.

Anf. 162 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Ja, Gunnar Andrén, det är ett bekymmer att man med tiden får ändra sin historia på något sätt. Det är ett bekymmer att man för 30 år sedan tyckte på ett visst sätt i kärnkraftsfrågan och att vi numera tycker lite andra saker.

För egen del har jag hela tiden hållit fast vid *en* linje. Jag kan tänka mig varför den tidens politiker tog det beslut som togs, men det var inte ett bra beslut. Därför har vi insett att de här reaktorerna måste fasas ut som de första i det svenska utfasningsprogrammet.

Anf. 163 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Jag och Centerpartiet beklagar att det ej gick att nå en förhandlingslösning kring omställningen av det svenska energisystemet. Jag beklagar att vi inte kunde nå den marknadslösning som jag tror hade varit lycklig för alla parter utifrån att man med en sådan hade kunnat

optimera olika saker som det nu i stället kommer att fattas politiska beslut om. Jag beklagar det också utifrån att vi i Centerpartiet är lite av initiativtagare till att vi skulle försöka denna vägen för att ställa om vårt energisystem.

Någon kommer nu säkert att fråga mig: Gick det verkligen inte att nå en förhandlingslösning? Om jag får den frågan skulle jag svara att vi redan från början sade att vi skulle vara klara med de här förhandlingarna på senvåren innevarande år. Vi trodde vid det tillfället att det fortfarande var möjligt att nå en förhandlingslösning, så vi förlängde tiden för dem som förhandlade till sommaren. Under sommaren förlängde vi ytterligare en gång. Nu tvingas vi konstatera att det inte går trots två tidsförlängningar.

Vi som samverkar kring energifrågorna har att visa industrin att vi menar allvar när det gäller energiomställningen. Det är ju inte den som vi förhandlar om – det vill säga om vi ska ställa om vårt energisystem eller inte – utan det är *sättet* vi har att diskutera. Energiomställningen i sig är, som jag ser saken, ej förhandlingsbar.

När det visar sig att det inte går att komma fram på den väg som jag väldigt mycket har trott på återstår att fortsätta energiomställningen med de politiska medel som vi har till vårt förfogande.

Stängningen av Barsebäck 2 enligt lag är, som jag ser det, beklaglig. Men energiomställningsarbetet fortsätter. Det finns alltså inga alternativ, och det går inte att förhandla om att vi inte ska ställa om vårt energisystem.

Med detta vill jag alltså tydliggöra och deklarera på det allra bestämdaste att omställningen som sådan inte har varit på dagordningen i de diskussioner – eller låt oss säga förhandlingar – som nu varit under faktiskt ett par års tid. Varför? Jo, för mig som centerpartist är det viktigt att vi får ett grönare Sverige och ett friskare Sverige men också ett företagsammare Sverige. Jag tror att energiomställningen kan bidra till alla dessa tre visioner som vi i Centerpartiet har.

Centerpartiet står alltså fast vid att den energiomställning måste göras som vi har medverkat till och där vi kommit en bit på vägen efter en ganska lång tid. Varför nu detta? Jo, därför att vi, som jag sagt i många debatter av den här typen, vill ge alla långsiktiga förutsättningar och spelregler. Då kan man inte hatta hit och dit.

Jag tycker också att vi i vår generation måste ta vårt ansvar för saker och ting som vi ställer till med. Det kan inte vara så att vi ska överlåta alla problem på dem som kommer efter oss. Ett av problemen är, som någon talare före mig har sagt, att den svenska kärnkraften byggdes upp under en mycket kort tidsperiod. Det är fullkomligt omöjligt att avveckla den under en lika kort tidsperiod. Men för att vi inte ska så att säga stå på bar backe när det gäller att tillföra vårt samhälle energi av olika slag måste vi börja omställningen i tid så att vi kan behålla den välfärd, den sysselsättning och så vidare som vi alla är betjänta av och vill ha.

Låt mig också konstatera, apropå debatten som man ibland möter om vad vi ska ersätta det som faller bort med, att för några år sedan var det många som log åt mig när jag diskuterade energipolitik och pratade bioenergi. I dag kan vi konstatera allesammans att bioenergin står för drygt en tredjedel av det vi puttar in i energisystemet. Visionen hos oss som har energiöverenskommelsen är att vi i Sverige på lite sikt ska basera all

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

energitillförsel på förnybar energi. Jag hoppas innerligt att jag kan tyda de tecken som jag ibland ser som att det finns en samarbetsvilja från fler partier, att man vill vara med och diskutera de här sakerna. Jag hoppas att jag kan tyda det på så sätt att ni också vill ställa om vårt svenska energisystem.

Anf. 164 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! I gårdagens debatt sade Maud Olofsson att gamla kärnreaktorer som har tjänat ut ska avvecklas. Jag undrar hur Eskil Erlandsson ser på det här? Vilka kärnkraftsreaktorer i Sverige är gamla? Finns det några som inte är det?

I själva verket har Barsebäcksnedläggningarna ersatts av effekthöjningar. Hur ser Eskil Erlandsson på den saken?

Jag funderar också på Eskil Erlandssons syn på marknadslösningar. För mig förefaller åtminstone den lösning som nu är vara en ganska planekonomisk lösning. Jag undrar hur Eskil Erlandsson ser på det.

Anf. 165 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Vi har ett årtal angivet i den lagstiftning som nu gäller apropå hur gamla kärnreaktorer är och ska vara när de avvecklas. Det årtalet är 40. Det är 40 år som man pratar om i den lagstiftning vi har.

Jag ser positivt på att man optimerar olika former av energisystem apropå frågeställningen om effekthöjningar. Jag ser positivt på att man effektiviserar gamla vattenkraftverk också. Jag håller med Ingegerd Saarinen om att det vi nu har att ta ställning till är mer av planekonomi än det jag eftersträvar. Jag eftersträvade mer av marknadslösningar. Men eftersom inte det var möjligt att nå fram måste vi, som jag ser det, ändå fortsätta den energiomställning som vi är inne på.

Anf. 166 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Det blev fel. Jag menade egentligen att det som var påtänkt som lösning var väldigt planekonomiskt. Ett avtal med industrin och staten förefaller mig vara planekonomiskt tänkande. Det borde vara mer av ekonomiska styrmedel i stället för avtal. Anser Eskil Erlandsson att ett avtal mellan staten och industrin är ett marknadsekonomiskt instrument?

Anf. 167 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Ja. Svaret är ja. Det är mer marknad än det vi är inne på nu.

Anf. 168 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Självfallet har jag respekt för gjorda uppgörelser, men precis som det landskap som kärnkraften i dag lever i har förändrats beroende på att vi har fått nya omvärldsfaktorer som spelar roll för vår bedömning av kärnkraftens möjligheter och begränsningar har också det politiska landskapet delvis förändrats. Min övertygelse är att energipolitiken kräver långsiktighet, och långsiktigheten kräver breda uppgörelser. Jag tror på en framtid med en mångfald av energislag, en större mångfald än vad vi hittills har haft. Jag har också en vision om att Sverige åter ska

ta rollen som nettoexportör till Europa. Delar Eskil Erlandsson den syn som jag har?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Anf. 169 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Vår vision, som jag redovisade i mitt anförande, är att Sverige på lång sikt ska basera hela sin energitillförsel på förnybar energi. Jag hoppas och förutsätter att Kristdemokraterna och Maria Larsson också ställer upp på den synen. Det är det enda som är hållbart. Jag vill också upprepa, Maria Larsson, att vi ser positivt på de tecken till samarbetsvilja som finns från övriga partier. Välkomna med i gänget! Det vi inte förhandlar om är huruvida vi ska ställa om vårt energisystem till ett mer hållbart sådant eller inte.

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Anf. 170 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var ett både-och-svar måste jag säga. Förnybart, ja visst. Det är därför jag är så bekymrad över det här beslutet. Vi ökar fossilbränslena i vårt land om vi fasar ut kärnkraften för snart. Min övertygelse är att den ska fasas ut i takt med att vi kan öka den förnybara delen. Det är inte möjligt med den tidsaspekt som man nu resonerar om.

Nettoexportör till Europa? var min egentliga fråga. Ingår det i Eskil Erlandssons vision?

Anf. 171 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tar det sista först. Ja, i min vision ligger en större marknad. Det oligopol som vi har i dag på den svenska elenergimarknaden är icke till gagn för någon konsument, varken den stora eller den lilla konsumenten. Jag ser gärna att vi breddar energimarknaden, företrädesvis, eftersom det är enklast, i norra Europa.

Vad beträffar förnybart redovisade jag i mitt anförande att vi i dag har en tredjedel förnybart biobränsle i vårt energisystem.

Anf. 172 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag har en ganska kort fråga till Eskil Erlandsson. Jag är i likhet med många andra i Sverige i dag, tror jag, lite brydd över var egentligen Folkpartiet, nej Centerpartiet står i energifrågan i dag. Var Folkpartiet står vet vi särskilt tydligt. Ska, som det stod i pressmeddelandet efter er överenskommelse, de kvarvarande aggregaten efter det att Barsebäck stängs nästa år utvärderas vartannat år ungefär och ni sedan gemensamt besluta när de ska stängas? Så står det i pressmeddelandet. Eller är det så, som Eskil Erlandsson och Maud Olofsson har gett uttryck för någon dag tidigare här, att marknadslösning ska råda? Eskil Erlandsson sade också: Välkomna i gänget! Jag undrar vilket gäng? Och vem är välkommen?

Anf. 173 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Den är välkommen i gänget som vill ställa om det svenska energisystemet till ett hållbart energisystem. För det andra är vi överens om att prövningar ska ske ett par år efter att vi har stängt Barsebäck 2.

Anf. 174 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag vill komplettera med en fråga för att förstå Centerns nya position. Innebär det att miljökonsekvensbeskrivningen nu görs? Den skulle ju egentligen ha gjorts efter att Barsebäck 1 stängdes. Då sade man att man inte gör det förrän hela Barsebäck är stängt. Detta ska ske nästa år. Kan Eskil Erlandsson tala om för oss att den miljökonsekvensbeskrivningen nu kommer att ske?

Anf. 175 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag kan inte lagstiftningen utantill. Om jag ändå gör ett försök är det så att stängningar ska prövas gentemot miljö- och klimatmål.

Anf. 176 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Eskil Erlandsson sade nästan ordagrant följande: Energiomställningen är ej förhandlingsbar. Vad menar Eskil Erlandsson exakt med detta uttalande?

Min andra fråga är: Är Maud Olofsson överens med detta uttalande såsom jag tror att det ska tolkas?

Vidare har Eskil Erlandsson pekat på att 40 år är den livslängd man kan räkna med för en reaktor. Betyder det, om jag har förstått Eskil Erlandsson rätt, att när en kärnkraftsreaktor är 40 år, ska den avvecklas?

Vidare säger Eskil Erlandsson att all energi ska vara förnybar. Min fråga är: Gäller detta oavsett kostnaden för detta? Hur ska detta i så fall gå till när vi har import?

Anf. 177 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Att energiomställningen som sådan inte är förhandlingsbar hoppas jag att vi är överens om. Vi kan alltså inte hålla på och smutsa ned runtomkring oss. Vi kan inte överlåta på kommande generationer att ta hand om de problem som vi har skapat i vår generation. Vi måste åtminstone börja lösa problemen.

Vad beträffar Maud Olofsson kan jag bara vidimera vad jag sagt i några sammanhang: De uppgörelser som är gjorda är förankrade i vår riksdagsgrupp.

40 år är det antal år som finns i den avvecklingslag som gäller för närvarande.

När det gäller förnybart är det vår vision, och jag hoppas även Anne-Marie Pålssons, att vi ska använda oss av energislag som är förnybara, det vill säga ej påverkar kommande generationers möjligheter att leva ett bra liv på den här planeten.

Anf. 178 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tar då den fråga jag inte hann med tidigare. Den lyder kort och gott: Vill Eskil Erlandsson att Sverige även framöver ska vara en del av den europeiska energimarknaden?

Om svaret på den frågan är ja, hur har då Eskil Erlandsson tänkt sig att stadsplaneringstänkande ska kunna tillämpas när vi har fri intro och exit när det gäller den europeiska energimarknaden?

Anf. 179 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har på någon tidigare fråga svarat att jag är intresserad av att vidga olika energimarknader eftersom de i Sverige många gånger är föremål för oligopol. Det tycker jag inte är bra, vare sig för den stora eller den lilla konsumenten.

Vad beträffar hur det påverkar olika saker är det bara att konstatera att i många sammanhang tecknar vi nu internationella överenskommelser. Kyotoprotokollet är ju ett sådant exempel där vi har en överenskommelse ett antal länder emellan.

Anf. 180 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! I den utveckling vi har där vi växlar svensk ren kärnkraft mot tysk och polsk kolkraft och finsk el hänvisas det huvudsakligen nu till två saker. Den första är att det gäller att ta ansvar för de kommande generationerna. Den andra är att det ständigt hänvisas till folkomröstningen 1980.

Jag är i dag 40 år. När folkomröstningen hölls var jag 16 år, och hade inte rösträtt. Jag undrar, Eskil Erlandsson, hur länge det upplevs som relevant att hänvisa till folkomröstningen. Hur stora generationer ska omyndigförklaras när det gäller energipolitiken?

Anf. 181 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har inte i denna debatt hänvisat till någon folkomröstning. Vad jag kan påminna mig har jag inte gjort det på ganska många år. För mig är det inte längre huvudskälet till att ställa om det svenska energisystemet. För mig finns det andra skäl som tar över en, som mycket riktigt påpekas, 25 år gammal omröstning som i sig inte heller är bindande och där det var svårt att tolka resultatet.

Anf. 182 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! Då kan vi vara överens om att vi ska slippa ta en debatt om folkomröstningen och dess resultat. Nu handlar det om att försöka få ett slags hållbar energipolitik framöver som också tar ansvar för koldioxidutsläpp och annat och verkligen tar ansvar för kommande generationer.

Anf. 183 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag upprepar: Jag har inte i den här debatten eller i någon av de närmast liggande debatterna hänvisat till någon folkomröstning som skäl för att ställa om vårt energisystem.

Anf. 184 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! I Folkpartiets och andra kärnkraftsanhängares argumentation framstår det ibland som om Sverige skulle vara unikt i att överväga att avstå från kärnkraft. I själva verket har de flesta länderna i världen ingen kärnkraft.

Några av de länder som har haft kärnkraft har avvecklat den helt. Italien, Österrike, Polen och före detta Östtyskland har ingen kärnkraft alls längre.

I flera av de länder som har kärnkraft pågår en avveckling. Länder som har påbörjat avveckling är till exempel Storbritannien, USA, Tysk-

land, Nederländerna, Spanien och troligen Kanada. Alla dessa har minskat antalet reaktorer i drift.

Utbyggnaden av kärnkraften är i stort sett avslutad, och håller inte samma takt som stängningarna av reaktorer. År 2003 var det byggstart för en enda reaktor i världen, nämligen Rajastan-6 i Indien. Samtidigt stängdes sex reaktorer för gott: en i Tyskland, en i Japan och fyra i England. Fem av de reaktorer som stängdes var ganska små, men det är även den indiska reaktorn. I effekt räknat stängdes 898 megawatt, medan nybyggnaden stod för 202 megawatt.

Det är bra att Barsebäck 2 stängs. Det är verkligen på tiden. Det var på löftet att inte starta Barsebäck 2 som Centern och Thorbjörn Fälldin vann valet 1976. Sedan blev han statsminister och beslutade praktiskt taget omedelbart att ge laddningstillstånd för reaktorn.

På det här politikområdet är varken samvete eller oåterkalleliga löften mycket värt. Inte heller folkomröstningsresultat eller eniga riksdagsbeslut. Faktum är att Barsebäck 2 var föråldrad redan då den beställdes fem år tidigare. Samtidigt beställdes Forsmark 1 och 2 som bland annat hade dubbelt så bra elförsörjning och som hade ersatt den livsfarliga mineralullen med en säkrare isolering.

År 1992 inträffade en incident i Barsebäck 2 som föranledde Kärnkraftsinspektionen att omedelbart stänga den och fyra andra reaktorer. En läcka i kylsystemet ledde till att ånga rev med sig lös mineralull som täppte igen silarna i kylsystemet.

Incidenten hade liten omfattning eftersom reaktorn gick på 2 % effekt i uppstart efter bränslebyte. Om något liknande hade inträffat i full drift hade konsekvenserna kunnat bli fruktansvärda.

Men det hände ju inte. Därför är det allvarligaste att det visar på en ansvarslöshet hos den dåvarande ägaren Sydkraft och en mycket svag kärnkraftsinspektion. Det var ju trots allt inte för ros skull som Asea hade tagit bort mineralullen i sin tredje generation kokarreaktorer.

Det är så här det är i verkligheten. Svensk kärnkraft är inte bäst i världen. Den är tvärtom mycket mer drabbad av allvarliga incidenter än kärnkraften i andra länder som Tyskland, USA, Frankrike och Storbritannien.

Därför är det verkligen positivt att Barsebäck 2 nu äntligen stängs. Det som däremot är negativt är det sätt det sker på. Genom att kraftbolagen får pengar för att stänga denna farliga reaktor har man gett incitament för övriga reaktorägare att hålla hårt i sina reaktorer även om de inte är särskilt lönsamma. Om man väntar länge nog kommer den snälla staten kanske att hålla miljarder över en för att man ska stänga.

Kärnkraftsinspektionen anser att Barsebäck behöver investera 910 miljoner kronor för att komma upp i acceptabel säkerhet. Det är detta det handlar om, Eva Flyborg – acceptabel säkerhet. Detta krav borde ha ställts för länge sedan som föreläggande. SKI har också hemligstämplat från vilket år det gäller, i en bilaga till de nya säkerhetsföreskrifterna.

Men om man uppskattar kostnaden nu till nästan 1 miljard är det ju minst sagt tveksamt om den gamla reaktorn någonsin skulle ha kunnat tjäna in de här pengarna. Om man tar hänsyn till att det brukar bli dubbelt så dyrt och ta dubbelt så lång tid som man trodde är det ännu tveksamt. Med en någorlunda strikt säkerhet och utan löften om miljarder från staten skulle den antagligen ha stängts för länge sedan.

Om man slutar att ge säkerhetsrabatt och höjer kärnkraftsskatten kommer avvecklingen i gång i lagom takt. Alternativen finns. I Tyskland producerar vindkraften 25 terawattimmar per år. Den har byggts upp på några få år. För oss blir det billigare eftersom tyskar, danskar, indier, spanjorer med flera redan har gjort en stor del av utvecklingsjobbet. Det blir också enklare eftersom vi bor i ett större, blåsigare och mer glesbefolkat land.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Anf. 185 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! I tisdags kväll var Ingegerd Saarinen och jag på samma tillställning. Vi var och hälsade på Fortum och fick där en mycket intressant föredragning om hur Fortum såg på den framtida energimarknaden. Bland annat fick vi lära oss något ganska intressant, nämligen att Sydkraft finns med i den grupp som nu kommer att bygga den femte reaktorn i Finland.

Då undrar jag, fru talman, hur Ingegerd Saarinen ser på detta att vi har en gränslös marknad. Hon pläderar starkt för att avveckla kärnkraftverk i Sverige, men ägarna till dessa kan snabbt slå ned sina bopålar i något annat land och producera precis en sådan kärnkraft som vissa vänder sig så starkt emot.

Anf. 186 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Jag är inte för kärnkraft i Sverige och inte i något annat land heller. Däremot är jag för att varje land har ett demokratiskt styrelseskick. Varje land får faktiskt bestämma över sin egen energipolitik, åtminstone om det inte ställer till problem för hela världen som när det gäller koldioxidutsläpp. I princip måste varje land få bestämma över sin egen energipolitik.

Däremot är jag mån om att Sverige inte ska hjälpa till genom att till exempel hjälpa till att bygga en kabel. För att den finska reaktorn ska byggas tror jag det är rätt nödvändigt att en kabel kommer till stånd, men jag vill inte vara med om att Sverige ska satsa pengar i det.

Anf. 187 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Det var åtminstone en ganska konsekvent uppfattning som Ingegerd Saarinen här gav uttryck för: ingen kabel. Det var också en fullständigt korrekt bedömning av läget. Just kabeln möjliggör ju import av energi från andra länder som produceras på ett sätt som vi inte har någon som helst kontroll över.

Men då har jag en fråga till Ingegerd Saarinen. Det argument som förs fram om varför man inte vill ha kärnkraft är ju bland annat den problematik kring slutförvaring som vi ännu inte har löst. Tror och tycker Ingegerd Saarinen att problematiken kring slutförvaringen blir mindre av att vi producerar mindre kärnkraft i Sverige men importerar mer från kärnkraftverk i andra länder?

Anf. 188 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Fru talman! Problematiken blir inte mindre om vi importerar, det vill säga den blir inte mindre i det land vi importerar ifrån. Den blir större i det landet. Däremot blir den naturligtvis mindre i Sverige. Ju mindre uran

vi gör av med och ju mindre kärnkraft vi har, desto mindre blir problemet med slutförvaring.

Sedan måste som sagt finländarna faktiskt få bestämma över sin energipolitik. Även om jag ogillar dess inriktning tänker jag inte överpröva den, även om jag kan protestera.

Anf. 189 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! I 30 år har svensk industri fått leva i osäkerhet om vilka villkor som gäller för energiförsörjningen i vårt land. Inför varje val har energipolitiken hotats av total omläggning. Vår basindustri behöver arbetsro. Den behöver en energipolitik som ger långsiktighet och förutsägbarhet. Det är avgörande för Sveriges välbefinnande och utveckling.

Detta perspektiv har varit utgångspunkten för energipolitiken sedan 1997 års energibeslut. Samförståndet mellan regeringen, Centerpartiet och Vänsterpartiet har krävt kompromisser från alla parter men har varit välgörande för Sverige. Det har varit ett styrkebevis för svensk demokrati. Äntligen fick vi en uppgörelse över blockgränserna, en uppgörelse som inte riskerade att vända på grund av plötsliga opinionsmässiga vindkantringar eller som kunde räcka bara fram till nästa valrörelse.

I 1997 års energibeslut tog vi ett gemensamt ansvar för kärnkraften. Bland annat avskaffades slutåret 2010. Det var ett uttryck för att vi anser att kärnkraften är nödvändig till dess att andra energikällor kan komma in i systemet i tillräcklig omfattning. Sedan dess har vi arbetat målmedvetet och långsiktigt.

I förra veckan meddelade förhandlingsmannen Bosse Bylund att han inte skulle kunna slutföra sitt uppdrag att åstadkomma en förhandlingslösning, att avståndet mellan parterna var för stort och att positionerna var för fastlåsta. Trots, som Eskil Erlandsson påpekade, de upprepade utsträckta tidsgränser man hade givits var det inte möjligt att gå i mål med en uppgörelse.

De tre deltagande partierna presenterade då i stället en strategi för den fortsatta avvecklingen av kärnkraften. Avvecklingen ska ske ansvarsfullt och kontrollerat. Ny elproduktion ska byggas ut. Villkoren enligt 1997 års beslut i riksdagen för en stängning av Barsebäck 2 är uppfyllda, och reaktorn ska därför stängas nästa år.

Barsebäck har de senaste åren stått för mellan ½ % och 1 % av den nordiska elproduktionen. Vi ser också att kraftbolagen ökar produktionen i de reaktorer som finns kvar genom effektiviseringar. Det leder till mer el utan att vi drar på oss nya risker och nytt avfall. Det tycker jag för min del är bra. Inverkan på elpriset kommer att vara begränsad. Stängningen av Barsebäck 1 hade liten eller kanske till och med ingen inverkan på elpriset, och när tvåan stängde mitt i vintern förra året och var stängd under lång tid, en stor del av 2003, kunde man inte skönja några effekter på de registrerade priserna i prisdiagrammet. Risken för effektbrist i södra Sverige under de allra kallaste vinterdagarna kommer inte att tillåtas öka.

Vi som är parter i energiöverenskommelsen vill fortsätta avvecklingen därför att kärnkraften inte är förenlig med en hållbar utveckling. Den hållningen verkar delas av alla riksdagspartier, med undantag för Folkpartiet.

När jag säger alla andra riksdagspartier menar jag åtminstone för det mesta eller ibland. I dag märker man här ett och annat svaj.

Den svenska kärnkraften byggdes ut på 13 år. Som Eskil Erlandsson underströk är det i det här sammanhanget en närmast ofattbart kort tid. Gör vi ingenting, vilket två partier tycks vilja, måste kärnkraften ersättas under lika kort tid. Givet dagens omsorgsfulla tillståndsprövning, givet att vi inte vill återgå till planhushållning på energiområdet är detta en omöjlighet.

Vänta och se är inget alternativ. Det är verklighetsflykt. Vi som står bakom strategin för kärnkraftens avveckling är beredda att ta ansvar. Vi vill inte till nästa generation lämna över ett elproduktionssystem som då i expressfart måste byggas om från grunden.

Kärnkraften debatterades i riksdagen senast i maj i år. Jag var då för min del väldigt tydlig om vilken lösning jag föredrog. Jag ville att kärnkraftsindustrin själv skulle ta chansen och vara med och utforma en planerad och ordnad utfasning av kärnkraften. Vi kan nu konstatera att industrin inte var beredd, inte var mogen att göra detta. Det beklagar jag. Men i en sådan situation kan inte vi stå handfallna.

I maj var jag också tydlig om en annan sak. Själva omställningen av energisystemet är inte och har aldrig varit en förhandlingsfråga för oss. Där har Eskil Erlandsson och jag precis samma åsikt.

Kärnkraften ska avvecklas. Den är inte en långsiktigt hållbar energikälla. Kärnkraften producerar avfall som behöver en säker förvaring under många generationer. Det är den mänskliga faktorn som till sist avgör hur hög säkerhet vi kan uppnå. Därför måste vi arbeta än hårdare för att få fram bättre och mer långsiktigt hållbara energikällor.

Vår vision är att Sverige på lång sikt baserar hela energitillförseln på förnybar energi. Sveriges energitillförsel baseras i dag till en tredjedel på förnybar energi. I en internationell jämförelse är det mycket högt.

Det finns i dag en utbredd pessimism kring vår möjlighet att ta nästa steg i energiomställningen. Den pessimismen är på många sätt obefogad. Flera viktiga saker för oss i rätt riktning.

Elcertifikatsystemet är på väg att utvecklas till ett kraftfullt instrument i energiomställningen. Systemet ses nu över. Vi vill att det ska vidareutvecklas och ges ökad långsiktighet. Avsikten är att elcertifikatsystemet ska permanentas.

Vindkraften har stor potential. Den står i dag för mindre än 1 % av den svenska energiförsörjningen. Ett antal vindkraftsprojekt har redan fått regeringens tillstånd. Byggs dessa skulle dagens produktionsnivå fördubblas. Ett antal mycket större projekt planeras. Tillsammans skulle de kunna producera el motsvarande en Barsebäcksreaktor i topptrim, något som vi inte har haft på ganska länge.

Kraftvärmen har stora fördelar. Samtidig produktion av värme och el innebär effektivare resursanvändning och att en viktig källa till elproduktion utnyttjas. I Malmö och Göteborg planeras nu två kraftvärmeanläggningar som kommer att ha en produktionskapacitet om ytterligare minst en Barsebäcksreaktor.

Vår industri är redan i dag oerhört energieffektiv. Regeringen har nyligen förelagt riksdagen ett program för energieffektivisering i energintensiva företag. Det kommer att leda till ett minskat elbehov hos de elintensiva företagen.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Det här är några exempel. Men de visar att omställningen pågår. Hur väl vi lyckas framöver kommer att avgöra den takt vi kan hålla i avvecklingen.

För att vi ska klara att ta de sista stegen i avvecklingen behöver forskning och teknikutveckling nå ytterligare framgångar. Därför är det viktigt att de resurser vi satsar fokuseras hårdare. De ska riktas i första hand mot åtgärder som konkret kan stödja omställningen av energisystemet.

Vår överenskommelse och vår strategi står naturligtvis öppen för fler partier. Större uppslutning och fler som vågar ta ansvar skulle vara bra för Sverige. Svensk energipolitik har i dag en ledning av tre partier som samarbetar och samarbetar väl sedan sju år och har nått framgångar i detta samarbete.

Mot oss står tre andra partier som har olika åsikter i de centrala frågorna om framtiden för Barsebäck och om framtiden för energiforskning och vilken syn vi ska ha på utfasning eller inte utfasning av kärnkraften som energikälla i Sverige. De tre partierna tillsammans har inte presenterat något alternativ som medborgarna kan jämföra med vårt trepartialternativ. Jag hade hoppats att man i dagens debatt skulle ha presenterat ett sådant som vi nu i replikskiftet hade kunnat jämföra och ventilera. Jag beklagar att det inte har blivit så.

Jag konstaterar att tre partier vill återstarta Barsebäck 2, när vi stänger den reaktorn nästa år. Ett parti vill återstarta inte bara Barsebäck 2 utan också Barsebäck 1. Den skillnaden, som är en skillnad på två reaktorer i Barsebäck, är en mycket dramatisk skillnad, och jag beklagar att den samsyn som våra tre partier har inte har nått fler partier.

Anf. 190 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är för det första intressant att höra näringsministerns matematik – tre plus tre partier. Det var ett som inte räknades alls. Jag vill gärna ha en kommentar till detta.

När det gäller samarbetet har vi väntat på ett initiativ från regeringens sida. Det har inte kommit något sådant, så talet om ett ökat, utvidgat och breddat samarbete faller ganska platt till marken. Det är nämligen näringsministern som sitter på den hanteringen och möjligheten att skapa ett sådant. Det har inte tagits några som helst initiativ.

För det andra kunde inte Lennart Beijer svara på den fråga som jag ställde, förmodligen för att han inte har beslutskraften i sin hand. Den är väl ganska isolerad till Regeringskansliet om jag förstår saken rätt.

Kommer stängningen av Barsebäck 2 att föreläggas riksdagen för beslut? Kommer en konsekvensanalys när det gäller miljön och samhällsekonomin att tas fram så att det kan presenteras ett ordentligt underlag? Kommer den konsekvensanalysen också att ligga till grund för när stängningen ska ske?

Anf. 191 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik:

Fru talman! Ska jag behöva berätta för riksdagens ledamöter, Maria Larsson, att riksdagen bestämde 1997 att Barsebäck skulle stängas. Riksdagen preciserade hur det skulle gå till, vilka krav som skulle vara uppfyllda och delegerade till regeringen att verkställa detta beslut. Jag, som inte var ledamot av riksdagen då, måste naturligtvis utgå från att riksdagen

gen inför sitt ställningstagande såg till att inhämta allt underlag riksdagen behövde för att fatta det beslutet.

Vi levererar alltid underlag som kan behövas för att riksdagen ska kunna diskutera olika frågor. Det finns myndigheter och andra som gör det. Partierna har gott om resurser. Riksdagens utredningstjänst finns. Det ska inte kunna hindra.

Jag undrar varför jag inte får svar på frågan om hur det alternativ ser ut som Maria Larsson står bakom. Ska Barsebäck 2 återstartas eller ska det bara protesteras när det nu läggs ned? Hur blir det med Barsebäck 1?

Anf. 192 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är motstridigt att inbjuda till breddat samarbete och samtidigt föra en helt annan argumentation.

Självklart ska det stängas utifrån det beslut som fattades 1997. Det jag försökte peka på i mitt anförande var att ganska mycket har förändrats, inte bara sedan 1980 utan faktiskt också sedan 1997. Vi har fått ökade kunskaper, och det har dessutom förekommit en mediedebatt om huruvida det ska läggas under riksdagens beslut igen. Därför tycker jag att det är ganska intressant att få den upplysningen till kammaren i dag. Det var mycket relevant att ställa den frågan, menar jag.

Naturligtvis måste den konsekvensanalys som tas fram ändå vara avgörande för beslutet. Anser inte näringsministern det?

Anf. 193 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag konstaterar att det krävdes att jag kommer från regeringen och berättar för riksdagen vad riksdagen redan har fattat beslut om och att Maria Larsson välkomnar att bli upplyst om denna enkla fråga. Det var en intressant observation.

Det har hänt mycket sedan 1997. En sådan sak är Kyotoprotokollet. Av någon anledning har klimatfrågan försvunnit ur dagens debatt. Maria Larsson har inte nämnt den på länge. Sedan de första inläggen och efter Lennart Beijers påpekande om Kyotoprotokollet har frågan inte nämnts. Jag hoppas att den återkommer.

Anf. 194 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Ordning i klassen var det! Nu ska vi ta det här i tur och ordning, herr minister. Kyotoprotokollet har nämnts av nästan alla här i dag. Jag talade ganska länge och väl om hur kärnkraftsnedstängningen i förtid i Sverige inte alls passar in i den strategin. Det är vi flera som har talat om.

Maria Larsson har helt rätt när hon säger att miljökonsekvensbeskrivningen skulle ske – det stod i regeringens egen proposition, kan jag upplysa Leif Pagrotsky om – först efter stängningen av Barsebäck 2 och inte, som brukligt, efter stängningen av Barsebäck 1. Det är alldeles riktigt att regeringen måste återkomma om detta. Maria Larsson har rätt även på den punkten.

Leif Pagrotsky sade att i 30 år har svensk industri varit osäker på vilken energipolitik som ska råda. Ungefär så sade Leif Pagrotsky. Men det blir inte mer förutsägbart nu med det här beslutet. Vartannat år ska ni träffas och prata om ifall det är något kärnkraftverk – och i så fall vilket –

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

som ska stängas just det året. Ingen vet med andra ord. Ur askan i elden, herr minister.

Anf. 195 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik:

Fru talman! Jag tackar Eva Flyborg för att hon kommer tillbaka till klimatfrågan. Men Lennart Beijer kommenterade skräckbilderna som Eva Flyborg utmålade i första inlägget. Själva huvudpöängen i Eva Flyborgs motstånd mot stängningen av Barsebäck 2 handlar om klimatfrågan. Hur går det ihop med Kyotoprotokollet? Förklara det. Jag hörde inte det.

Anf. 196 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Det är bra att vi har internmejl. Jag ska med förtjusning skicka hela mitt anförande till näringsministern så att han kan se hur de olika sakerna hänger ihop.

Jag talade bland annat om hur SMHI hade på anmodan av länsstyrelsen gjort en rapport där man förutsåg hur klimatet i Skåne skulle förändras om ett av verken skulle stängas. Om man stängde bara Barsebäck 1 – nu har vi dubblat, så vi kan dubbla siffrorna – skulle 128 ton per år mer kväve falla ned över Skåne. Det skulle till exempel falla ned 460 ton mer svavel per år om ett kärnkraftverk skulle stängas. Nu stänger vi det dubbla antalet. Hur är det möjligt att Sveriges näringsminister vill vara med och förvandla Skåne från kornbod till sotbod?

Anf. 197 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik:

Fru talman! I det första inlägget pratade Eva Flyborg om klimateffekten. Nu är det svavel och annat.

Faktum är att vi nu har en handel med utsläppsrätter. Eva Flyborgs överord om hur klimatet skulle förstöras om vi stänger Barsebäck 2 förefaller mig bygga på en okunnighet om att vi i EU, i Ryssland, i alla möjliga länder som har skrivit på Kyotoprotokollet, har bestämt oss för en teknik för att hantera detta som gör att Eva Flyborgs argument faller platt på hälleberget. De tyder på en fundamental okunnighet om vilken politik vi i Sverige bedriver på området.

Anf. 198 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Näringsministern har just förklarat att överenskommelsen ska bidra till att skapa en större säkerhet på den svenska energimarknaden. Jag vill nog hävda att det är precis tvärtom. Dessutom tycker jag att det är en lysande uppvisning i dubbelmoral.

Det finns två saker jag tycker är viktiga att peka på. Den ena har jag varit inne på flera gånger tidigare i dag, men jag vill ändå ha en kommentar från näringsministern. Regeringen har ställt sig bakom en utbyggnad av en kabel till Finland. I Finland ska man starta en femte reaktor. Bland den företagsgrupp som ska bygga reaktorn återfinns Sydkraft. Är det inte i högsta grad dubbelmoral att avveckla svensk kärnkraft men i stället skapa möjlighet att importera finländsk kärnkraft?

Den andra aspekten på dubbelmoral handlar om det företag som näringsministern själv ansvarar för ytterst, nämligen Vattenfall. Vattenfall har varit föremål för en granskning av Riksrevisionen, där man bland

annat pekar på att direktiven från Näringsdepartementet som gäller uppfyllandet av miljöpolitiska mål har varit otydliga eller rakt formulerade, i den mån de över huvud taget funnits med.

På en rak fråga till Lars Josefsson, vd för Vattenfall, i vad mån de politiska målen har varit en restriktion i verksamheten var svaret nej. Uppenbarligen har man från Vattenfalls...

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Anf. 199 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik:

Fru talman! Min åsikt är att varje land ska ta ansvar för sin energiproduktion och sin energiförsörjning. Min åsikt är att Sverige ska vara självförsörjande med elenergi. Det hindrar inte att jag samtidigt tycker att vi ska kunna jämma ut säsongssvängningar mellan sommar och vinter och att vi ska kunna jämma ut mellan grannar med olika naturförhållanden och också mellan olika år.

Sverige är bergigt, Finland, Tyskland och Danmark är platt. Vi har olika prismönster, och det ska vi kunna jämma ut inom ramen för att vi är självförsörjande. Det tycker jag är en fullständigt fundamental och rimlig grundordning. Jag kommer inte att engagera mig i den norska debatten om huruvida det ena eller det andra vattenkraftverket är fult eller om dammen förstör naturvärden. Det får varje lands medborgare via sina demokratiska processer ta ansvar för.

I den här kabeln till Finland är vi skyldiga att leverera ström till Finland när Finland behöver ström. Det handlar lika mycket om export som om import. Vi har ett nordiskt energisamarbete som bygger på symmetri i frågorna. Jag kommer att arbeta för fler kablar i alla tänkbara riktningar mellan våra grannländer för att minska sårbarheten och öka stabiliteten på priserna.

Anf. 200 ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik:

Fru talman! Sverige är i dag nettoimportör – ungefär 10 % av förbrukningen importeras. Det är skönt att energipriserna inte ökade efter nedläggningen av Barsebäck.

Åter till Vattenfall. Vattenfall engagerade sig i Tyskland i brunkol-sanläggningar, som i rimlighetens namn inte alls är särskilt bra ur Kyoto-synpunkt. Från Vattenfalls sida menar man att man inte har fått några tydliga direktiv, i varje fall inte direktiv som begränsar satsningarna i Tyskland.

Hur kan näringsministern å ena sidan tala för att vi bör bidra till att växthuseffekten inte förvärras, å andra sidan samtidigt låta sina egna bolag agera just på ett sådant sätt?

Anf. 201 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Tyskland deltar i Kyotosamarbetet. Tyskland har åtagit sig precis samma sak som Sverige. Tyskland har precis som vi, som alla andra EU-länder, ett system där man distribuerar rätten att släppa ut koldioxid. Jag utgår från att Vattenfall är lojalt mot de tyska reglerna som har bestämts av Tysklands folk i deras demokratiska processer. Diskussionen om dubbelmoral är konstig. Det är främmande för mig att svensk lag skulle gälla i Tyskland.

Anf. 202 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! Näringsministern inledde med att säga att svenskt välstånd vilar på att svensk industri mår bra och att svensk industri mår bra av långsiktiga spelregler. Det håller jag med om. Däremot tycker jag att det är lite långsökt att hävda att en minskning av kapaciteten genom att lägga ned Barsebäck 2 inte på något sätt skulle påverka priset. Det är lite grann som "den nya ekonomin" där utbuds- och efterfrågekurvor plötsligt skulle ha vänts. Jag skulle vilja syna detta. Självklart kommer detta att innebära höjda priser och en försämring för den elintensiva svenska industrin.

Sedan konstaterar näringsministern att det krävs gigantiska satsningar för att ersätta kärnkraft med vindkraft. Var anser näringsministern att vindkraften ska byggas? Över hela landet eller i närheten av storstäderna? Som ledamot från Norrbotten undrar jag om det inte bara är våra älvar som ska byggas ut utan om även våra kuster ska förstöras.

Anf. 203 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik:

Fru talman! Docent Pålsson berättade just att när Barsebäck 1 stängdes steg inte elpriserna. Ni kan väl klara ut på ett partimöte varför det blev så och hur det kommer att vara framöver.

Jag går i stället över till den andra frågan och ägnar de få sekunder jag har åt vindkraften. Jag vill ha mer vindkraft i Sverige. Vi har fördubblat vindkraftsproduktionen de senaste åren, men den är fortfarande liten i omfattning. Ett skäl är att det tar lång tid att komma igenom prövningsprocessen. Det är många inte minst miljöprövningar som ska göras. Jag tycker att vi ska ena oss om ett antal platser som är lämpliga och som är acceptabla ur miljösynpunkt där vi kan förlägga de storskaliga vindkraftsproduktionsanläggningar som behövs för att få ekonomi i vindkraftsanläggningarna. Sådana anläggningar behöver vi, och sådana anläggningar tycker jag att vi ska se till att få fram.

Våra tre partier har enats om metoder för att snabba på och stimulera processen. Vi har finansiellt stöd av olika slag, och jag är optimistisk om vindkraftens framtid i det svenska energisystemet. Men det kommer att ta tid.

Anf. 204 KRISTER HAMMARBERGH (m) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att norra Sverige är en stor nettoexportör, eftersom vi tydligen inte ska gå över landgränserna i den här debatten, åtminstone regionalt när det gäller elenergi. Och i det fall man skulle bygga ut vindkraften storskaligt skulle man kunna vara det i än större grad.

Jag vet inte hur jag ska tolka, eftersom jag inte riktigt har fått ett svar. Är det på det sättet att vi, för att Barsebäck 2 nu ska kunna läggas ned, kommer att få en storskalig vindkraftssatsning i skärgården i Norrbotten?

Anf. 205 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik:

Fru talman! Jag har inte förstått sambandet, som Hammarbergh nämner, att det att vi lägger ned Barsebäck skulle ha någonting att göra med vindkraft i Norrbotten. Det är väl mer naturligt att utnyttja de tillstånd som redan finns i fråga om vindkraftsanläggningar i Öresundsområdet. Det tycker jag känns mer angeläget.

Regeringen har nyligen avslagit en begäran från Göteborg Energi om att bygga en vindkraftsanläggning vid Fladen utanför Kungsbacka och Varberg. Det är en noggrann prövning och bara vissa lägen som är acceptabla, men en del lägen ska vi se till att få avsatta för det här ändamålet, så att vi kan få rejält med vindkraft i det svenska energisystemet. Vi behöver mer förnybar energi, och vindkraft är en utmärkt sådan.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Anf. 206 JAN LINDHOLM (mp):

Fru talman! Sverige tillförs ca 615 terawattimmar energi per år. Av det utgör drygt 200 terawattimmar kärnenergi. Någon kanske studsar. Det kan väl inte stämma? Jo, eftersom jag nu pratar om tillförsel.

Kärnkraftsindustrin är en stor energiförbrukare. Drygt 130 av de 200 terawattimmarna går förlorade, främst i form av värme, vilket gör att den siffra ni känner igen, 70 terawattimmar, är den volym elektricitet som levereras till samhällets övriga sektorer.

Andra energislag har självklart också energiförluster, ca 83 terawattimmar, vilket innebär att det är ca 400 terawattimmar som vi årligen använder i vårt samhälle.

Vi har inlett kärnkraftsavvecklingen i Sverige. Hur ser det ut i omvärlden? Det finns totalt 440 reaktorer. Förra året stängdes totalt åtta reaktorer av i Tyskland, Kanada, Storbritannien och Japan. Totalt har redan 18 reaktorer stängts enbart i Tyskland. Förra året startades två nya reaktorer, en i Kina och en i Sydkorea.

Till bränslet bryter man uran, främst i Australien, Kanada, Ryssland och USA. Det är enorma arealer som går förlorade när de få procenten av det krossade berget som är användbara som råvara mals ned och löses upp i starka kemikalier. Tungmetaller sprids då i markerna som blir oanvändbara för generationer framöver.

Kärnkraftskramarna får det ofta att framstå som om kärnkraft vore ett alternativ både med framtid och volym. Men de brytbara uranfyndigheterna, som enligt dagens definition är de där brytkostnaden uppgår till högst 130 amerikanska dollar per kilo anrikat uran, beräknas faktiskt endast kunna klara försörjningen av dagens reaktorpark i 70 till högst 100 år.

Kärnkraftskramarna påstår också att kärnkraften är ett alternativ till olja och annan fossil energi. Då skulle kärnkraften behöva minst tiodubblas, kanske tjugodubblas, och kända uranreserver skulle då snabbt ta slut. Hur långsiktig är den lösningen?

Nej, låt oss först och främst slå fast att kärnkraften aldrig kan bli något annat än en obetydlig parentes i mänsklighetens energiförsörjning, några få procent under en hundraårsperiod.

Med solenergi är det helt annorlunda. Det är ingen lagrad energi. Solen strömmar ständigt mot vår planet. Hela mänsklighetens totala energiförbrukning är mindre än 1 % av energiinstrålningen.

Att använda solen ändrar inte det naturliga kretsloppet. Atmosfärens sammansättning blir oförändrad. Inga tungmetaller tillförs från jordskorpan. Solens strålar lämnar inga föroreningar efter sig. Och, kanske viktigast av allt, den globala fördelningen av resursen är ganska god.

Det har sagts förut, men i dag är världens samlade expertis ganska överens. Vi närmar oss det årliga taket av hur mycket olja som går att ta upp.

Om vi slår i produktionstaket om fem eller tio år är kanske inte det viktiga. Det viktiga, fru talman, är att efterfrågan inte kommer att slå i samma tak. Efterfrågan kommer att fortsätta att öka när den årliga produktionsvolymen minskar, och det här är ingenting som händer långt fram i tiden. Det händer i vår generation, inom 15–20 år. Så fru talman förstår att det är bråttom att byta energisystem. Att byta kostar energi. Därför är det extra klokt att vara ute i god tid.

Svensk solvärmeforskning är internationellt mycket erkänd. Vi ligger ofta före andra länder i Sverige på nya teknikområden, och vår blinda tro på kärnkraften gjorde att vi tyvärr missade vindkraftsindustrin, trots att vi faktiskt var världsledande för 30 år sedan. Låt inte samma sak hända en gång till!

Nu har näringsministern gått. Jag hade velat säga till honom att göra en rejäl satsning på svensk solvärmeforskning, på svensk solvärmeindustri och därmed på en praktisk väg, som ingen i debatten tidigare har visat på, bort från kärnkraften. Solfångare och ackumulatortankar i kombination med pelletsaminer kan användas för att klara de enstaka topplasterna några veckor varje vinter. Den tekniken ger minskad sårbarhet. Den löser problemet med ekonomi och ger faktiskt hållbara arbetstillfällen, som också efterfrågats i debatten.

För omställning och utveckling krävs det faktiskt spetskompetens. Skapa omedelbart ett svenskt centrum för solvärmeforskning! Använd de befintliga resurserna i landet, så som man till exempel gjorde med solförsykningen i Uppsala. Satsa på det centrum för solenergiforskning som redan finns i Borlänge, där den kvarvarande kompetensen i landet har övervintrat!

Anf. 207 NYAMKO SABUNI (fp):

Fru talman! Socialdemokraterna är stolta över sin politik, för att de på några rankinglistor intagit toppplatsen. Irritationen är stor på oss på den borgerliga sidan för att vi inte kan uppskatta allt det goda de har skapat under sina tio år vid regeringsmakten. Vi bara tjatar och gnäller om det som de antagligen ser som detaljer som de ännu inte lyckats lösa.

Men att vara bäst i klassen är inte samma sak som att vara så bra som man kan vara. Vi i Folkpartiet menar att Sverige kan mycket bättre än det vi ser i dag. Det är jag övertygad om att den dryga miljon som i dag befinner sig utanför arbetsmarknaden också anser.

Vilka lösningar har regeringen för att underlätta för de arbetslösa att ta sig ut på arbetsmarknaden? Vilka lösningar finns det för att se till att sjukskrivna så fort som möjligt kan rehabiliteras för att komma tillbaka till arbetet?

För vem som helst står det klart att om de arbetslösa och tillfälligt sjukskrivna ska ta sig tillbaka eller in på arbetsmarknaden är vi beroende av att det finns människor som är redo att skapa dessa arbetstillfällen, det vill säga företagare. Företagare är vår tids hjältar. Dessa ord har sagts av en socialdemokrat. Så långt håller jag med. Företagare är dock inte hjältar enbart för att de skapar arbetstillfällen för oss övriga, utan de är hjältar för att de klarar av att verka under ohyggliga förhållanden. Det handlar om de många krångliga regelverken, som gör att företagaren inte kan vara den entreprenör han eller hon en gång ville bli utan i stället blir administratör, för att inte tala om de kostnader det medför att admini-

strera alla dessa krav. Det höga skattetrycket gör att företagaren inte kan expandera genom nya anställningar, och nu vill man lösa de ekonomiska problem som de höga sjukskrivningstalen leder till med att låta arbetsgivaren finansiera ännu mer.

Arvs- och gåvoskatten ska avskaffas. När planerar Socialdemokraterna att avskaffa förmögenhetsskatten, den skatt som leder till att riskkapital lämnar landet? Riksskatteverket gör bedömningen att 500 miljarder har lämnat landet under den tid vi haft förmögenhetsskatten. Lika mycket beräknas de utflyttade svenskarna ha tagit med sig.

Socialdemokraterna förlitar sig på konjunkturen. Den förväntas lösa problemet med arbetslösheten.

Fru talman! En konjunktur i sig själv löser inte några problem. Högkonjunkturer är till för att utnyttjas på samma sätt som en surfare utnyttjar en våg. En våg är värdelös om inte surfaren har en bräda. Socialdemokraterna tror att de kan surfa utan bräda.

En förutsättning för att vi ska komma till rätta med de höga sjukskrivningstalen är att se till att vi har en effektiv vårdapparat.

Enligt undersökningar är de skattefinansierade privata vårdalternativen många gånger effektivare än de landstingsdrivna. Personalen trivs bra, och lönerna är bättre. 40 % av de sjukskrivna väntar på rehabilitering. Hur vill regeringen lösa problemet? Jo, genom att införa en stopplag som förbjuder privata vårdalternativ med vinstintresse. Men för socialdemokrater är det tydligen inte möjligt att förena vinstintresse med ansvar. Vården är så viktig att den inte kan utsättas för detta!

Herr talman! Man kan dra det till sin spets och undra om Socialdemokraterna inte också anser att livsmedelsbutiker inte heller borde drivas i privat regi, och framför allt inte med vinstintressen. För mat är väl också viktigt och grundläggande för oss alla?

Folkpartiet har rest runt i landet och besökt energintensiv industri. Ute i landet råder en förtvivlan om hur politiker egentligen tänker. Samma företag som vi besökt har också näringsministern besökt. Människor på dessa företag bara skakar på huvudet och förstår inget. De hade pratat med Pagrotsky. Han hade visat förståelse för deras behov i energifrågan. Hur kunde det gå så här? Hur kan han fatta beslut om att stänga Barsebäck? är en fråga som de ställer.

Det är inte bara industrin som känner förtvivlan. Det gör också de socialdemokratiska kommunalråden, som blir de som får leva med de konsekvenser detta får. Det är inte lätt att flytta på en industri. På något sätt måste dock de ökade kostnader som bristen på el kommer att innebära kompenseras. Detta är jag övertygad om i första hand kommer att innebära uppsägningar.

Eva Flyborg sade tidigare i riksdagens talarstol: Ångra er, det är mänskligt att fatta fel beslut. Tid finns det fortfarande.

Anf. 208 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Ämnet är energi och näringspolitik. Och jag vill prata om näringspolitik och småföretagande.

Småföretagen är ju nyckeln till välfärd i vårt land. Tyvärr är det väldigt många som inte gör den kopplingen.

Sedan flera decennier har entreprenörer och småföretagare i vårt land bemötts av stor misstänksamhet från den socialdemokratiska regeringen.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Detta har främst visat sig genom negativa särslagstiftningar i socialförsäkringssystemen, extra pålagor, till exempel sjuklönekostnader, och straffbeskattningar av småföretagarna.

För mig som centerpartist är det viktigt att uppmuntra kreativa människor att både vilja och våga satsa på företagande. De ytterst ansvariga för att det ska bli några förändringar är regeringen, som måste inse att företaget och företagaren är två sidor av samma mynt. Därför behövs det åtgärder för att underlätta för företagen men också för att stimulera ägandet.

Det är också viktigt att få fler kvinnor att starta och driva företag i landet. Det gynnar hela samhället på många sätt. Vi får en starkare ekonomisk utveckling. Med fler kvinnor i näringslivet undergräver vi även de könsroller och normer som i dag exkluderar kvinnor från inflytande och delaktighet i samhället.

Var tredje person säger sig vilja vara företagare, men det är knappt 4 % som är det. Vad är det då som hindrar dem från att bli företagare?

Krängliga regler vill jag lyfta fram i första hand. De skapar väldigt mycket merarbete för företagaren, men inte bara för företagen utan också för myndigheterna. Dessutom kostar det stora pengar.

Vi har fått ett väldigt stort problem de senaste åren som jag kommit i beröring med, och det är de krångliga reglerna och svårigheterna att tolka dem, svårigheter inte bara mellan företagen och myndigheterna utan också mellan olika myndigheter. Det drabbar småföretagen. Det finns konkreta fall där det har gått så långt att företagen har hämmats. De har måst stänga sina verksamheter, de har så småningom gått i konkurs. Rättsosäkerheten upplevs hos en del företagare som väldigt stor, och möjligheterna att få upprättelse är mycket små – minimala, skulle jag vilja påstå.

Det finns andra hinder som företagarna ställs inför, och det är riskerna. Många funderar: Varför riskera ett jobb, hus och hem för att bli företagare om jag inte tillåts tjäna något större på det hela?

Dagens system är uppbyggt så, och det av ett arbetarparti, att det stimulerar kapitalplaceringar på börsen men inte placeringar i ett familjeföretag. För mig som centerpartist är det både enögt och trångsynt att inte uppskatta småföretagen utan i stället straffbeskatta dem.

Jag och Centerpartiet har en vision om ett företagsammare Sverige, att vi ska ta vara på alla möjligheter att skapa jobb, även utanför dagens stora tillväxtområden, också i skogslänen som i mitt hemlän Värmland.

Vi får inte enbart förlita oss på de stora börsnoterade företagen. Dessa är dessutom mycket rörliga över nationsgränserna. Vi i Centerpartiet vill se mer satsningar på småföretagande för att därmed också öka sysselsättningen och minska arbetslösheten.

Med bättre ekonomiska villkor för företagsamheten kan vi få fler företag och få företag att växa. Men då får vi inte göra sådana misstag som ligger i det förslag som finns nu. Det gäller bland annat sjuklönekostnaderna. Jag tycker att det är både ett ogenomtänkt förslag och ett förslag som kan medföra att arbetslösheten ökar. De små företagen blir mycket försiktiga med vem de anställer. Det här är inte bara ett problem för småföretagen kostnadsmässigt, utan det stänger också ute flera arbetssökande som vill komma in på arbetsmarknaden.

Vi behöver förbättra kostnadsläget för småföretagen. Det är viktigt att göra det lönsammare för småföretagare. Också de ska kunna investera i framtiden och därmed bli den tillväxtmotor som vi behöver för att behålla välfärden.

Jag vill avsluta med att säga att även tillgången på riskkapital är en fråga som vi i Centerpartiet lyfter fram. Där får man inte försämrare för småföretagen, utan man måste inse att det är grundläggande för att företagandet ska kunna utvecklas.

Anf. 209 BJÖRN HAMILTON (m):

Herr talman! Jag tänkte tala lite om turismen, vår nya basindustri.

Turismen har en totalomsättning på ungefär 164 miljarder kronor. Den sysselsätter 126 000 människor, och en skatteintäkt bara från utlandsturismen kan summeras till 20 miljarder kronor årligen. Det gör turismen till en betydande svensk basindustri.

Turismen är en modern tjänstenäring med en export större i ekonomisk betydelse och viktigare för vår välfärd än de svenska bil-, livsmedels-, trävaru- och läkemedelsindustrierna. Turism och reseindustrin har globalt sedan många år passerat bil- och oljeindustrin och är därmed världens största industri med en stadig ökning såväl i omsättning som i antal sysselsatta. Dessutom är turismen genom människors större rörlighet och ökande fritid förhållandevis opåverkad av konjunktursvängningar. Hemmamarknaden för den svenska turistindustrin är värd ca 120 miljarder kronor årligen och ger ett viktigt bidrag till ekonomi och sysselsättning, inte minst i sådana delar av vårt land som fjällvärlden och vissa kustområden där övrig industri har svårt att verka.

Turismen består av transporter, boende, mat, shopping och upplevelser som sevärdheter, evenemang, natur och aktiviteter. Branschen präglas av ett stort antal småföretag, ett fåtal större företag, främst inom transport och hotell, samt ett omfattande och viktigt inslag av offentlig sektor som allemansrätt, museer, sevärdheter, kollektivtransportföretag och så vidare. För en fortsatt positiv utveckling av den svenska turismen krävs samhällets insatser och medverkan på ett antal områden.

Herr talman! Svensk turism är liksom motsvarande verksamhet i andra länder helt beroende av samhällets satsningar på infrastruktur, främst inom transportområdet. Huvuddelen av turismen, mer än 80 %, i vårt land är bilburen. Ofta är bilen det enda transportmedlet som når de områden där turismens anläggningar finns, till exempel fjällvärlden och vissa kustområden. Det är ingen hemlighet att den svenska vägstandarden när man färdas utanför de större riksvägarna är i undermåligt skick. Trafiken under vinterns bytesdagar i de svenska fjällområdena är omfattande och genom det bristande vägunderhållet att betrakta som farlig. Vill man ta till vara det ökande antalet arbetstillfällen som turismen erbjuder i många av våra glesbygder krävs i en nära framtid en helt annan vägstandard på tillfartsvägarna.

Den ständiga ökningen av skattesatser på drivmedel och villkoren för busstrafiken är även det ett kraftigt hinder för den nödvändiga trafiken till och från våra turistanläggningar och starkt konkurrenshämmande, inte minst gentemot våra grannländer. Trafiken till Nordkap går i dag till exempel längs finska vägar.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Dagens lågprisflyg ger tillfälle för en stadigt ökande tillströmning av utländska gäster, inte bara till våra storstäder. Turistprodukter som skidor, fjäll-, natur- och vildmarksupplevelser har en lockelse och en marknad i de mer tätbefolkade delarna av Europa.

Att kunna konkurrera främst med alpländerna och de nya EU-länderna i öst om turisterna förutsätter billiga och bekväma kommunikationer med tillgång till flygplatser i anslutning till de nordliga turistområdena i vårt land. Dagens situation med nedläggning av flygplatser och indragning av linjer är därför förödande för en långsiktig satsning på svensk turistnäring långt ifrån sin marknad.

Svensk industri behöver nya företag för att bevara vår välfärd, ekonomi och sysselsättning. Turistindustrin kan göras till en viktig tillväxtfaktor i svenskt näringsliv. Detta förutsätter att vi har ett gynnsamt klimat för små och medelstora företag, att familjeföretag kan leva vidare vid arvsskiften och att företagen inte drunknar i statlig administration och byråkrati.

Det är viktigt att skattesystemet reformeras så att det lönar sig att driva företag, att regelsystemet förenklas och att arbetsrätten anpassas till mindre företags förutsättningar. Då ges möjlighet för en utveckling av turistnäringen. I synnerhet i glesbygd krävs nya grepp för att skapa bestående arbetstillfällen för lokalbefolkningen.

Turistanläggningar som Idre fjäll har haft en förmåga att blåsa liv i en trakt som utan satsningen på turismen hade varit avfolkad. I anslutning till en expansiv turism växer här ständigt nya företag inom entreprenad, underhållning, servicenäring och transporter. En inflyttning av familjer skapar sysselsättning i skolor, social service och viktig infrastruktur. Idre fjäll är ett utmärkt exempel på vad en glesbygdssatsning på turism kan generera i form av ekonomi och arbetstillfällen.

Herr talman! En svensk OS-satsning för nya sommarspel lär inte bli aktuell under de närmaste åren. Däremot finns fortfarande möjlighet att söka vinter-OS till Jämtland. Stora evenemang, till exempel idrottsevenemang, gynnar inte bara turistindustrin utan främjar även långsiktigt många andra viktiga kulturella och industriella områden. Likviditeten och finansieringen är många gånger det stora hindret för svenska orter och organisationer att söka större internationella evenemang till vårt land.

Herr talman! Det är dags för svenska politiker att inse turismens stora potential som basindustri.

Anf. 210 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Herr talman! Vi har i det här blocket också diskuterat energifrågor. Som Björn Hamilton mycket riktigt påpekade utgör ju biltrafiken den största delen av trafikarbetet inom turistsektorn. Vi vet också att det är trafikområdet som är det enda område som ökar energiförbrukningen. Jag skulle tycka att det vore intressant att höra hur Björn Hamilton ser på det som i mina ögon är en konflikt mellan en växande näring och de mål vi har på koldioxidområdet och när det gäller konflikten på hälsa- och miljöområdena.

Jag är själv från Dalarna och tycker att det är ett problem att våra oförstörda miljöer och vår natur faktiskt tappar i värde när vi exploaterar

dem. Här finns en kvantitets- och kvalitetskonflikt där trafikapparaten är en del av den. Hur ser Björn Hamilton på den frågan?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Anf. 211 BJÖRN HAMILTON (m) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om att det kan finnas konflikter när det gäller exploatering av vår glesbygd på det sättet. Men när det gäller transporterna handlar det ju inte bara om egna bilar, utan det handlar också om kollektivtrafik på vägar. Det handlar om bussar, tåg och andra kommunikationer.

Men det är klart att för att nå glesbygden och våra vackra turistområden krävs det att vi kan säga ja även till biltrafik. Det tror jag att vi får leva med för att kunna få de här bygderna att växa och leva i dag, men naturligtvis, som sagt, med komplettering av annan kollektivtrafik, typ buss och tåg, och den måste också byggas ut.

Anf. 212 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag är bara lite nyfiken på att höra, om man nu ser det som en långsiktigt hållbar möjlighet att satsa på turismen, om man från Moderata samlingspartiets sida har någon politik för att ersätta oljan med andra energislag för en fortsatt bilism, eftersom oljan ju faktiskt är en väldigt kortsiktig lösning för fortsatt bilism.

Anf. 213 BJÖRN HAMILTON (m) replik:

Herr talman! Jag förmodar att du då anser att bilismen förstör miljön. Men vi är alldeles övertygade om att tekniken för att rena bilavgaserna kommer att växa stadigt och naturligtvis förändra dagens situation så att även bilen kan anses vara ett miljövänligt transportmedel i vår glesbygd.

Anf. 214 LARS LINDÉN (kd):

Herr talman! Ingen regering kan lyckas på sikt om man missköter näringslivspolitik. Det är inom det området som alla ekonomiska resurser skapas för att bevara och utveckla Sverige till ett bra land att leva och bo i.

Ett positivt företagsklimat är nödvändigt för att Sverige på sikt ska överleva. Vi behöver ett bra företagsklimat där fler och fler känner lust att starta företag och driva och utveckla speciellt mindre företag. Ett företagsklimat behövs där vi förmår fler svenskar att ändra attityder, en attityd där man anser det berömvärt och fint att vara företagare och driva vinstdrivande verksamhet.

Motsatsen verkar ibland vara det som den nuvarande politiska maktrion har som mål, tyvärr. Man retar gallfeber på företagarna med den ena tokigheten efter den andra. Man rensar visserligen bort en del gammal bråte men kommer snabbt med ny. Här är det minsann inte någon brist på kreativitet.

Därför är också återväxten i dag i Sverige av nya livskraftiga företag alldeles för dålig. Det har, som så många gånger tidigare påpekats, inte kommit något nytt storföretag i Sverige under de senaste 30 åren, men många har försvunnit utomlands.

Vi har nu en maktrio i Rosenbad som visar en oförmåga att skapa möjligheter eller att fånga de möjligheter som finns för att få livskraft

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

bland de små och medelstora företagen. De stora företagen köps många gånger upp och lämnar landet, och de som finns kvar styrs från andra länder. Det blir då inte samma ansvar för den svenska arbetsmarknaden.

I stället för stimulans till svenskt näringsliv verkar det ibland som om makttrion hellre kastar in grus i maskineriet. I stället för att totalt städa undan det som hindrar en god företagsutveckling kompromissar man och går baklänges eller halva vägen. Jag tänker nu på de slopade arvs- och gåvoskatterna som var ett bra beslut, visserligen många år för sent, men bättre sent än aldrig. Det hjälper nu ungefär 140 000 småföretagare som går i pension att generationsskifta. Det är synd att tiotusentals företag de senaste åren gick miste om den här reformen. Men man frågar sig varför man inte också tog bort förmögenhetsskatten som är väl så skadlig för Sverige och vårt lands ekonomi. Det råder ideologisk demens och grav handlingsförlamning i Rosenbad ibland.

Senast i går kväll besökte ett tjugotal riksdagsledamöter Föreningen Sveriges Skogsindustrier. Man var mycket frustrerad över att en utredningsgrupp som skulle ta fram ett nationellt träprogram för trä- och möbelindustrin, som vi tog ett riksdagsbeslut om att bilda här för två år sedan, fortfarande inte har startats, trots att det handlar om att skapa tiotusentals nya jobb inom den här branschen. Varför detta sölande med dyrbar tid, kan man fråga sig.

Sverige behöver snarast den så kallade Allianskvartetten i Rosenbad. Den både kan och vill regera för en positiv utveckling av landet på det här området.

Ett annat exempel på handlingsförlamning och brist på entreprenörstänkande i den Rosenbadska makttrion gäller hur man jobbar med turistfrågor, som har nämnts här. Sverige har unika möjligheter att bli ett av Europas största turistländer, men i dag omsätter vi per capita på turistsidan bara hälften av EU-snittet. Det beror i huvudsak på regeringens oförmåga att tänka som en entreprenör. Den minsta blomsteraffär inser att man måste satsa på att marknadsföra sig om man ska få kunder, och man försöker hitta en lönsam nivå på marknadsföringen. Men vår rosa-röd-gröna regering verkar vara oförmögen att förstå vad som är lönsamt att satsa på för Sverige för att få hit fler utländska turister.

Vi kristdemokrater föreslår att Sverige borde fördubbla marknadsföringen från 100 miljoner till 200 miljoner kronor per år. Vi är övertygade om att detta är ett klokt första steg som är mer än lönsamt, men regeringen förstår inte eller vill inte. Det är kanske risk för att det blir för stora vinster? Det gäller att sätta stopp för det innan det sker, eller hur tänker regeringen? Regeringen fortsätter att snåla. Man satsar 10 kr per capita och är på denna marknadsföring av Sverige som turistland. En jämförelse med övriga nordiska länder visar att de satsar 30–50 kr per capita. Irland satsar 200 kr per capita. Den utländska turismen i de här länderna är därför också mycket mera framgångsrik.

Den utländska turismen i Sverige omsätter i dag 47 miljarder kronor och skapar 30 000 årsarbeten. Ca 50 % av de här 47 miljarderna tillfaller faktiskt staten i form av skatter och avgifter. När svenska folket snart kommer att rösta in Alliansentreprenörer till Näringsdepartementet kommer man snabbt att minst fördubbla marknadsföringen av Sverige som ett av världens intressantaste turistländer. Den nya regeringen kan räkna ut att 100 miljoners ökning av marknadsföringen finansieras redan

vid en ökning på 4 % av de utländska turisterna. En fördubbling av marknadsföringen borde ju på några års sikt kunna ge mycket mer – säg försiktigtvis att det ger en ökning på 10 %. Då ökar statens inkomster med 2,35 miljarder och ger 3 000 nya årsarbeten med en insats på 100 miljoner. Det är 23 gånger insatsen – det är inte dåligt! Det är inte en satsning som en entreprenör skulle avstå från att göra, men regeringen avstår. Varför, kan man fråga.

Är regeringen nöjd med den lilla ökning som ändå skett de senaste åren genom framför allt öppningen mot öst? Detta är ett passivt förhållningssätt från regeringen som snabbt kan leda oss till en minskning av turismen om andra länder satsar mer. Jämför vi med Finland, Norge och Danmark borde vi kunna tro på en nästan 50-procentig ökning, och det skulle bli 15 000 nya årsarbeten och 12 miljarder extra i statskassan, alltså 120 gånger insatsen på 100 miljoner. Men Pagrotsky och Messing anser inte att vi har råd med det här. Man kan troligtvis inte se skillnad på investeringar och kostnader.

Det här är ett tragiskt exempel som framför allt drabbar landsbygd och glesbygd. En ökad turism skulle betyda mer än många regionalpolitiska åtgärder i inland och glesbygd. Därför behövs det en ny regering som kan tänka som en entreprenör.

Anf. 215 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Beroende på nivån den 31 december på Stockholmsbörsen ger förmögenhetsskatten mellan 7 och 11 miljarder kronor. Hur ska Lars Lindén betala det, om man slopar den?

Anf. 216 LARS LINDÉN (kd) replik:

Herr talman! De flesta experter har konstaterat att det finns ungefär 1 500 miljarder utomlands av svensk förmögenhet som har lämnat landet, och alla förstår väl att det skulle vara positivt om man kunde ta hem det.

Anf. 217 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Man kan ju fråga sig vilka experter det är. Riksskatteverket brukar säga att det gäller mellan 400 och 500 miljarder.

Lars Lindén utgår alltså ifrån att om man slopar förmögenhetsskatten så kommer de pengarna hem. Det finns ett exempel på ett land som har försökt det, Danmark. Man har inte fått hem några pengar.

Att sedan regeringen är helkorkad liksom den socialdemokratiska riksdagsgruppen har jag förstått, men det ämnar jag inte kommentera mera.

Anf. 218 LARS LINDÉN (kd) replik:

Herr talman! Det är ju inte bara från borgerligt håll vi påstår att förmögenhetsskatten är ganska improduktiv. Det är ju även folk på LO som tycker det, så vi är ju inte ensamma.

Anf. 219 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Herr talman! Vi hörde Lars Lindén kritisera mycket av det vi har i vårt land i dag. Många förslag till alternativ hörde jag inte, men det hand-

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

lade återigen om turismen. Det skulle alltså ske en fördubbling av turismen i vårt land.

Jag undrar om det finns någon miljökonsekvensbeskrivning gjord på effekten av det. Vi har ju våra intressanta turistmål i områden som är väldigt känsliga och ligger i känslig naturmiljö, och vi ser att redan med den turistvolym vi har i dag är slitaget ganska hårt. Finns det någon grund för att påstå att det skulle vara möjligt med en fördubbling av turismen?

Anf. 220 LARS LINDÉN (kd) replik:

Herr talman! Jag har inte pratat om en fördubbling av turismen utan av marknadsföringen av Sverige som turistland. Som mest sade jag att turismen kanske kunde öka med 50 %, om vi är lika duktiga som Norge och Finland.

Självklart blir det en större belastning, men det här handlar ju om turister som annars kanske skulle ha valt att åka till Norge, Danmark eller Finland, så det blir ju en förskjutning på det sättet. Men varför ska vi tacka nej till turisterna när vi har en glesbygd som håller på att dö ut? Jag tycker att det är mer tragiskt än om vi skulle få hit fler turister som kunde få njuta av Sverige som ett fint land.

Anf. 221 JAN LINDHOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det skulle vara intressant att ändå, då man för fram en sådan fråga, försöka göra någon form av miljökonsekvensbeskrivning och se vad detta får för konsekvenser. Det här är ju ändå en begränsad resurs som vi kanske kan ha en alternativ användning för.

Anf. 222 LARS LINDÉN (kd) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det vore värdefullt. Miljöpartiet kanske kan hjälpa oss att ta fram en sådan!

Det är helt klart att det alltid finns en baksida på allting. Men jag tycker att den stora tragiken finns i att halva Sverige i stort sett håller på att dö ut. Här skulle turismen vara ett bra verktyg för att få liv och skapa, som jag sade, kanske 15 000 nya arbetstillfällen.

Anf. 223 PETER JONSSON (s):

Herr talman! Det finns en nära koppling mellan tillväxt och välfärd. Därför är det, och har alltid varit, viktigt för arbetarrörelsen att svenskt näringsliv har goda villkor. Ska vi kunna betala för en bra sjukvård, för en skola som lär för livet och för allt annat som hör välfärdssamhället till krävs det starka företag och ett gott näringslivsklimat.

Att vårt land ligger i topp när välfärd mäts eller när förutsättningar att driva företag bedöms är därför inte konstigt. Insikten att välfärd och tillväxt är kommunicerande kärn har påverkat den praktiska politiken, och det har gett Sverige goda förutsättningar för livskraftiga företag. Det har också gett oss resurser till välfärden. Och man ska inte förglömma det omvända. En bra fungerande gemensam sektor som kommer alla till del är en viktig förutsättning för företag och tillväxt.

I vårt land är fordonsindustrin en av de viktigaste baserna för sysselsättning och tillväxt. För människor runtom i vårt land är det förutsätt-

ningen för inkomst och trygghet och en grund för att samhället ska leva och utvecklas. Hela Sverige påverkas av fordonsindustrins möjligheter att klara konkurrensen med andra.

För oss som lever och verkar i Västsverige är kopplingen till fordonsindustrin särskilt tydlig. Orter som Göteborg, Trollhättan, Uddevalla och Skövde är centrum för stora fordonsföretag. Även underleverantörer till de stora företagen är viktiga för regionens tillväxt och sysselsättning. Det är också servicenäringen, som etablerats och växt i exempelvis Saabs närhet. Med deras verksamhet följer behov av sådant som hotell, restauranger och annat som är direkt beroende av det internationella företaget om det ska finnas kvar. Varje förändring i dessa företags verksamhet påverkar människors vardag, ekonomi och framtidsmöjligheter.

Att ge goda utvecklingsmöjligheter för Västsverige handlar alltså mycket om att ge fordonsindustrin möjlighet att vara stark på sin marknad i den allt tuffare globala konkurrensen.

Herr talman! Som företrädare för en stor grupp väljare i västra Sverige känns det angeläget att försöka se positivt på framtiden. Vi har i vår region ett starkt näringsliv som utan tvivel borde ha ljusa framtidsutsikter. Med satsningar som nu görs i regionen borde det finnas goda möjligheter till en positiv utveckling.

Högskolan i Trollhättan/Uddevalla har sedan starten 1990 expanderat kraftigt med verksamheter i Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg. Högskolan har i dag drygt 9 000 studenter och nästan 500 anställda. Därtill har också förstärkningen av vuxenutbildningen, den kvalificerade yrkesutbildningen och yrkeshögskoleutbildningen varit viktig.

Men även forskningen är avgörande för näringslivets utvecklingsmöjligheter. Sverige har i dag framstående forskning inom bland annat material och miljöteknik. Vi vill förbättra kvaliteten i den tillämpade industriforskningen genom att stärka industriforskningsinstitutet. Under de senaste åren har högskolorna fått ökade anslag till forskning, och däribland högskolan i Trollhättan/Uddevalla och Chalmers Tekniska Högskola.

Riksdag och regering har fattat beslut om att tidigarelägga utbyggnaden av vägar och järnvägar till Göteborg och dess hamn. 7,5 miljarder satsas på utbyggnaden av delar av vägen mellan Trollhättan och Göteborg. Det handlar också om en anslutning västerut via E 6:an till Uddevalla som nu får full motorvägsstandard. Och det handlar om dubbelspår hela sträckan mellan Trollhättan och Göteborg. Och utöver detta järnvägsanslutningar till Landvetters flygplats.

Men som alla vet är det inte bara sol och värme i Västsverige. Från tid till annan har påfrestningar i form av stora varsel drabbat oss. Och i dag har vi fått besked om att ytterligare 500 är varslade från Saab i Trollhättan. Nu känner vi alla stor oro inför det besked som General Motors ska ge Trollhättan och tyska Rüsselsheim inom en snar framtid. I händerna på GM:s företagsledning ligger Trollhättans framtid, regionens framtid och mycket av framtidsmöjligheterna för hela landets tillväxt. När beslutet väl kommer är det i allra högsta grad en ödesdag för Trollhättan. Nästan alla i och omkring Trollhättan känner någon som arbetar på Saab eller hos någon av de underleverantörer som är beroende av företaget. Det handlar om drygt 6 000 jobb i Trollhättan. Till detta kommer hoten mot alla anställda hos underleverantörerna. Totalt kan det

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

handla om 15 000–20 000 jobb som skulle försvinna vid en nedläggning av Saab, vilket, som alla naturligtvis förstår, skulle vara ett dråpslag utan like mot hela regionen men också mot Sverige.

Det bästa vore naturligtvis om båda orterna kunde få behålla sin biltillverkning. Vi önskar inte en ökad arbetslöshet vare sig i Tyskland eller i Trollhättan. Men för Trollhättan är ett beslut om en utveckling av verksamheten ett viktigt besked. Det ger investeringar och nyanställningar i produktion och utvecklingsavdelningar. Det innebär att vi i stället för kampen mot arbetslöshet måste jobba för att få en ökad arbetskraft med rätt utbildning och kompetens. Det ger samhället ökade skatteintäkter och större möjligheter för välfärden. På Saab i Trollhättan har både personal och företagsledning gjort mycket under de senaste åren för att öka effektiviteten i produktionen. Men inför det viktiga besked som nu ges till dessa två städer – Trollhättan och Rüsselsheim – har fackföreningsrörelsen i båda länderna haft goda kontakter och relationer och är eniga om att man inte ska försöka spela ut varandra i kampen om jobben.

Nu måste Sverige samlas för Trollhättans och för Västsveriges skull. Det är viktigt att vi tillsammans gör allt vi kan för att få ett positivt beslut om Saabs framtid. Ansvaret ligger hos General Motors om vi berörs av deras beslut. Därför behöver vi ett gemensamt agerande av alla – kommun, region, stat, näringsliv och fackföreningsrörelsen. Vi måste tillsammans med kraft försöka jobba för en positiv lösning för Trollhättan, för Västsverige och för hela landet. Så viktigt är beslutet om Saabs framtid.

I detta anförande instämde Britt Bohlin Olsson och Christina Nenes (båda s).

Anf. 224 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill ställa några frågor till Peter Jonsson. Det var stor hänförelse över Göteborgsregionen. Men det finns ju en värld utanför storstadsregionerna också.

Peter Jonsson talade väldigt mycket om starka och livskraftiga företag. Efter att ha hört hans anförande förstår jag att han syftade på de större företagen. Men tycker Peter Jonsson verkligen att småföretagarna har bra villkor i dag? Kan du med själ och hjärta säga att de har så bra villkor? I dag har vi faktiskt en särslagstiftning för små företag i förhållande till stora företag som inskränker, begränsar och även påverkar själva ägandet.

Jag kommer från ett skogslän där vi inte har så väldigt många stora företag och där vi är beroende av de små företagen runtom i hela landet för sysselsättningen för att inte alla människor ska dras till storstadsregionerna. Är du, som kommer från Trollhättan, nöjd med regeringens småföretagarpolitik? Jag vill ha ett konkret svar.

Anf. 225 PETER JONSSON (s) replik:

Herr talman! Det hänger naturligtvis ihop – små företag och stora företag. Runt Trollhättan finns det en ganska stor glesbygd, Dalsland, som är oerhört beroende av att exempelvis Saab får en positiv utveckling. Det skapar naturligtvis möjligheter för underleverantörer som kan vara små företag och som får möjlighet att växa och bli större.

Vi för en politik som är viktig för de stora företagen, för de medelstora företagen och för de små företagen. Och precis som i partiledarbatten i går pekar man på att de små företag som nu har lagts ned är många enskilda företag inom exempelvis jordbruk. Och naturligtvis var vårt beslut om att ge förutsättningar för en sänkning av dieselskatten och bensinen för jordbruket en viktig faktor för att man ska kunna överleva och utvecklas i framtiden.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Näringsliv och energi

Anf. 226 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Att Socialdemokraterna för en bra politik för småföretagarna är jag den första att protestera mot. Och sedan handlar det inte bara om jordbruk. Vi i Centerpartiet företräder småföretagare oavsett bransch. Om man inte snart gör någonting på detta område kommer vi att få se ganska många företag som inte kommer att klara sig eftersom regeringen uttrycker att de som inte har en tillräcklig lönsamhet inte är accepterade. Ett stort problem också för småföretagare är naturligtvis kapitalförsörjningen. Och på flera områden ser vi utökade pålagor och försämrade möjligheter till kapitalförsörjning, och det är ingen bra småföretagarpolitik.

Anf. 227 PETER JONSSON (s) replik:

Herr talman! Vid arbetet med den budget som vi har kommit överens med våra samarbetspartier om har vi också lyssnat på småföretagare och deras tankar och idéer om hur de kan utveckla sin verksamhet. Förslag har kommit om att göra förändringar i 3:12-reglerna. Vi tar bort arvs- och gåvoskatten och liknande för att underlätta generationsskiften som kommer att ske i ganska stor utsträckning när en stor generation vill avsluta sin yrkeskarriär och gå in i en livskraftig pension. Vi har naturligtvis lyssnat på småföretagarorganisationerna och på olika sätt försökt tillgodosätta deras krav.

Anf. 228 LARS LINDÉN (kd) replik:

Herr talman! Vi kan dela Peter Jonssons oro över vad som händer i Trollhättan. Men det vore bra om han kunde se sambanden. Vi lever i ett land med ett företagsklimat där en hel del småföretag bildas, visserligen färre än i många andra länder, men det är få som vill växa och bli medelstora och därmed få som vill bli stora företag. Hade vi haft en normal situation i Sverige jämfört med en del andra länder skulle det ha funnits mycket fler medelstora företag på väg att bli stora, och då skulle katastrofen inte vara lika stor i Trollhättan. Vi har tyvärr väldigt få medelstora företag som kan fänga upp en massa arbetslösa. Sedan finns det en massa enmansföretag som inte tycker att det är mödan värt att anställa en person ens. Det är bekymret, och ni borde fundera över om vi inte måste ändra på det för att få en tryggare arbetsmarknad framöver i Sverige.

Anf. 229 PETER JONSSON (s) replik:

Herr talman! I de mätningar som har gjorts när det gäller konkurrensvillkor för företag i Sverige i förhållande till många andra områden i världen ligger vi i topp tillsammans med ett antal andra länder. USA och Finland ligger i topp, tror jag, och sedan kommer vi på tredje plats i fråga

om detta. Det tycker jag pekar på att vi kan mäta oss med omvärlden, även om inte vi själva kan se det, eller om inte ni kan se det utifrån den allians som ni talar om. Och man säger att vi har bra konkurrensvillkor för småföretagare och möjligheter för dem att växa. Jag tror mer på det än på det som Lars Lindén förde fram i sin replik.

Anf. 230 LARS LINDÉN (kd) replik:

Herr talman! Peter Jonsson, jag har varit småföretagare med 15–20 anställda i 25 år och ständigt levt med småföretagare. Det är få av dem som tycker att det är ett bra företagsklimat. Det är attityderna som är det svåra. Man kan gärna prisa en hockeyspelare som tjänar pengar. Men när en företagare tjänar pengar är han suspekt. Och i ett sådant klimat är det inte så kul att satsa en massa tid och pengar i företagsamhet.

Anf. 231 PETER JONSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill påpeka att när du själv och dina oppositionskamrater satt vid makten var situationen för småföretagare ännu värre. I dag har vi låga räntor, och vi har låg inflation. Jag tror att låga räntor är en av de viktigaste faktorerna för småföretagare när det gäller att känna trygghet. Om de vill låna till eventuella investeringar och utveckla sitt företag gäller det ju att det inte blir en situation där en stor del av deras vinst eller förutsättningar till vinst äts upp av höga räntor exempelvis.

Anf. 232 HANS BACKMAN (fp):

Herr talman! Med tanke på småföretagarna är det värt att notera att 80 remissinstanser har sagt nej till regeringens sjuklöneförslag. Därmed anser jag att det är dags att stoppa förslaget i papperskorgen.

Förslaget innebär att arbetsgivarna betalar en extra skatt som regeringen kallar för särskild sjukförsäkring. Efter de första 14 dagarna med sjuklön är avgiften 15 % av sjukpenning under oändlig tid. Många arbetsgivare får svårt att ekonomiskt klara av det.

Syftet med förslaget är att stimulera arbetsgivarna till aktiva insatser för att få tillbaka sjukskrivna medarbetare till arbetet. ”Det ska löna sig att ha en hälsosam arbetsplats”, säger arbetslivsminister Hans Karlsson. Jag har ändå flera invändningar mot det här förslaget från regeringen.

För det första lönar det sig redan nu att ha en hälsosam arbetsplats. Det kostar stora pengar för en arbetsgivare när en medarbetare är borta. Sjuklönen är en stor utgiftspost. Till detta kommer en omfattande kompetensförlust och produktionsbortfall. De allra flesta företag erbjuder också en bra arbetsmiljö och jobbar medvetet på att medarbetarna ska utvecklas, trivas och må bra på jobbet. I Sverige har vi också få arbetsskador.

För det andra beror sjukskrivningarna i många fall på så mycket mer än arbetet och miljön på arbetsplatsen. Många skador som leder till sjukskrivningar sker ju på fritiden.

För det tredje är tanken med det nya förslaget att försäkringskassan ska ha en ännu viktigare roll i sjukskrivningsprocessen. Problemet med detta är att försäkringskassan redan nu har stora svårigheter att klara sitt uppdrag. I Uppsala län är det extra tydligt. Där hinner försäkringskassan i princip inte ha någon som helst kontakt med arbetsgivarna när det gäller nya sjukskrivningsfall.

Om regeringens förslag genomförs drabbar det små arbetsgivare extra hårt. Visst finns det högkostnadsskydd i det nya förslaget, men det blir marginellt även för småföretagaren. Effekten blir ju att företagen drar sig ännu mer för att anställa eftersom de varken vågar eller kan ta risken.

För det lilla företaget kan en enda långdragen sjukskrivning innebära att hela vinsten för ett år försvinner eller, ännu värre, att företaget går i konkurs – detta samtidigt som Sverige skriker efter fler jobb i den privata sektorn. Det är främst i de små företagen som de här jobben kan skapas.

Med regeringens sjuklöneförslag hämmas skapandet av nya jobb i de mindre företagen och därmed chansen till arbete för många arbetslösa. Om förslaget genomförs undrar jag:

- Vilken arbetsgivare, privat eller offentlig, kommer att anställa någon som har det allra minsta handikapp?
- Vem anställer någon som har blivit lite till åren?
- Vem vågar anställa människor som löper ökad risk att på ett eller annat sätt bli sjukskrivna?

Konsekvenserna blir att vi får ett A- och ett B-samhälle med en accelererande utslagning av redan utsatta människor från arbetsmarknaden.

Herr talman! Camilla Westman driver städföretaget Städmani i Gävle. Det är en bransch med många utvecklingsmöjligheter, men ett stort orosmoln är ett ökat ansvar för sjukkostnaderna. Regeringens sjuklöneförslag ger Camilla Westman panik. Hon har sagt att sjukkostnaderna ibland tar upp hela hennes tid. Hon säger att hon, om någon anställd ens bara mumlar om ont, frågar: Vill du gå på behandling?.

Företaget betalar för förebyggande åtgärder och särskilda redskap. Det blir ändå mycket billigare än om personal är hemma och är sjuk. Westman konstaterar att eftersom Städmani är ett tjänsteföretag innebär ett sjukdomsfall att hon får betala dubbla löner – både för den sjuke och för vikarien – för *en* intäkt.

I dag är Städmanis vinstmarginal 3–5 %, så det finns helt enkelt inga pengar kvar till ökade sjukkostnader. Förra årets vinst åts nästan helt upp av två sjukskrivningar, båda på grund av sådant som hänt på medarbetarnas fritid.

Städmanis situation är inte unik. En rapport från Svenskt Näringsliv visar att regeringens sjuklöneförslag riskerar framtiden för 16 000 småföretag. De riskerar att gå från vinst till förlust eller att slås ut om förslaget genomförs och man på företaget får en eller flera personer långtidssjukskrivna. Vinstmarginalerna minskar vid sjukskrivningar i och med förslaget.

En konsekvens av krympande vinstmarginaler är att företag inte vågar göra nyinvesteringar och utveckla verksamheten. Men framför allt kommer många företag att undvika att nyrekrytera på grund av de ekonomiska riskerna.

Även juristerna i Lagrådet är starkt kritiska till regeringens förslag och ifrågasätter om lagen minskar sjukfrånvaron. En Temoundersökning visar att hälften av landets socialdemokratiska kommun- och landstingspolitiker inte heller tror att regeringens förslag kommer att minska sjuk-

frånvaron. De anser att det är i sjukförsäkringen och dess tillämpning som problemet finns och att det är där som problemen måste åtgärdas.

För mig är det, herr talman, helt obegripligt att regeringen vill genomföra sitt sjuklöneförslag när det ser ut som det i dag gör.

Vi har en sjukförsäkring som fungerar dåligt och som är starkt kritiserad. Vi har hög arbetslöshet och för få som vill starta företag. Enligt många remissinstanser leder förslaget varken till minskad sjukfrånvaro eller till nya jobb. I stället riskerar vi att få ökad arbetslöshet, samtidigt som det skapas ett A- och ett B-lag på svensk arbetsmarknad. En sådan utveckling vill väl regeringen ändå inte medverka till?

Anf. 233 GUNNAR AXÉN (m):

Herr talman! Sedan dagens debatt här i riksdagen startade har statskulden ökat med drygt 50 miljoner kronor. Resultatet av Socialdemokraternas, Miljöpartiets och Vänsterpartiet kommunisternas samarbete är en utgiftskoalition som skjuter över en allt större skuldbörda på våra barn och barnbarn.

Sedan år 1998 har regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet kommunisterna genomfört ofinansierade reformer på närmare 200 miljarder kronor. Under de närmaste åren kommer statsskulden att öka med över 100 miljarder – detta på toppen av en högkonjunktur.

Sverige står inte längre väl rustat inför kommande lågkonjunktur. Ännu mindre är den svenska ekonomin rustad för att klara av den befolkningsutveckling som vi ser framför oss. I stället för att vårda ekonomin och förbereda oss på sämre tider och på en allt större andel äldre har Socialdemokraterna och stödpartierna gjort slut på pengarna och lånar nu till nya reformer i ett desperat försök att vinna nästa val.

Socialdemokraterna lyckas inte heller nå ett enda av sina egna mål. Man lyckas inte nå överskottsmålet i de offentliga finanserna. Man når inte målet för den öppna arbetslösheten. Man når inte sysselsättningsmålet. Man lyckas inte halvera sjuktagen. Man lyckas inte halvera socialbidragsberoendet. I grund och botten är detta inte så konstigt. Regeringen förmår ju inte att föra en politik som främjar tillväxt och framväxten av nya jobb.

Sverige är i behov av strukturella reformer som ger incitament, drivkrafter, till arbete och som förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt. Sådana reformer lyser med sin frånvaro. I stället genomför regeringen och stödpartierna ett antal åtgärder som motverkar arbetsviljan. Som exempel kan nämnas höjd ersättning i sjukförsäkringen, höjt tak i föräldraförsäkringen, friår, höjt bostadsbidrag och ändrat underhållsstöd.

De samlade marginaleffekterna ökar som en följd av regeringens politik. Det här sänker tillväxten och ökar den långsiktiga arbetslösheten.

Vad Sverige behöver är en politik som gör det mer lönsamt att arbeta, utbilda sig och ägna sig åt företagande. Vi föreslår därför regelförenklingar och sänkta skatter för företag och företagande samt ett arbetsavdrag som gör det mer lönsamt för låg- och medelinkomsttagare att arbeta. I kombination med stramare bidragssystem minskar vi de marginaleffekter som i dag låser in många medborgare i bidragsberoendets utanför-

skap. Med våra förslag gör vi det ännu mer lönsamt att arbeta i stället för att vara bidragsförsörjd.

Den här reformen handlar delvis om att öka arbetskraftsutbudet för att klara den demografiska utvecklingen, men i lika hög grad handlar det om att göra det möjligt för dem som arbetar att få bestämma över en större del av sin egen inkomst och skapa sig en egen ekonomisk trygghet. För de allra flesta innebär våra förslag mellan 1 000 och 1 500 kr mer i månaden att leva på och bestämma själva över. Vi slår samtidigt vakt om samhällets kärntrygghet och kärnverksamhet genom att prioritera satsningar på sjukvård, utbildning och ett väl fungerande rättsväsende.

Vårt förslag står mot en regeringspolitik som prioriterar bidrag framför viktiga välfärdstjänster. Vårt förslag står mot en regeringspolitik som riktar mer än en tredjedel av sina skattesänkningar till de 20 % av hushållen med de högsta inkomsterna. Vår politik står mot Socialdemokraternas förslag som låter de rika hushållen gynnas 21 gånger mer än de fattigaste hushållen. Vårt alternativ står mot en politik som trots närmare 30 miljarder i ofinansierade reformer ger de fattigaste hushållen endast 14 kr mer i månaden att leva på. Till detta ska läggas Göran Perssons idé om att höja kommunalskatten till 40 kr, något som skulle slå ut flera hundra tusen arbetstillfällen i den privata sektorn och i grund och botten vara ett allvarligt hot mot vår framtida välfärd.

I vårt Sverige ska det löna sig att arbeta, studera, utveckla företag och ta ansvar. Det är det alternativet som ställs mot en splittrad vänster som inte förmår att ens på toppen av en högkonjunktur hålla ordning på statens finanser och inte heller skapa de förutsättningar som krävs för framväxten av nya jobb.

Sverige är i behov av en ekonomisk politik som garanterar sunda och uthålliga statsfinansier, som slår vakt om kärntryggheten, som gör det lönsamt att arbeta och skapar de förutsättningar som krävs för att det ska vara lönsamt att driva företag och skapa nya arbetstillfällen.

I detta anförande instämde Ulf Sjösten (m).

Anf. 234 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Ingen människa kan skapa sig en ö där han eller hon oberoende av andra kan bygga sig ett liv i frihet och trygghet, ty vi är alla förr eller senare beroende av andra. Detta sade en gång Olof Palme.

Så är det naturligtvis. Vi blir alla någon gång beroende av andra. Detta gäller på livets alla områden, i stort och i smått, i vardagen men också i de stora globala överlevnadsfrågorna, människa till människa, nation till nation, världsdel till världsdel.

Det gäller också det jag nu tänker uppta kammarens dyrbara tid med. Jag ska försöka förmedla några tankar om det vi socialdemokrater kallar Hållbara Sverige.

Vi ska steg för steg bygga om vårt land. Att göra detta handlar i långa stycken om värderingar i det ordets allra bästa bemärkelse. Vad är viktigt i livet? Hur vill vi att det ska bli för oss men framför allt för dem som kommer efter oss, för våra barn, barnbarn och barnbarnsbarn och deras barn, barnbarn och barnbarnsbarn? Så hänger vi ihop. Generation följer på generation. Vi har ett ansvar för nuet, men vi har också ett ansvar för

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

framtiden, som det står i psalmen: Sänd oss ut att bygga broar till ett okänt framtidsland.

Vi har alla sett det: Arvika, hemvärnsmännen som bar sandsäckar för att bygga fördämningar. Vår kollega Per Erik Granström berättade för mig hur den anrika Carl Larsson-gården i Sundborn hotades av vattenmassornas framfart. Floden Moldau dånade fram med svindlande hastighet. Vattnet steg med två centimeter – varje kvart. 70 000 människor tvingades överge sina hem. Epidemier hotade. 65 000 tjeckiska barn vaccinerades mot gulsot. Floden Elbe hotade dränka den tyska staden Dresden. Människor sveptes med av flodvågen eller drunknade i sina egna källare. Tiotusentals evakuerades.

Vi minns dramatiken mitt i Europa augusti 2002. Det var en katastrof som utlöstes av extremt häftiga regn. De materiella skadorna uppgick till minst 100 miljarder kronor, har experter på kontinenten sagt.

I år sätts två tredjedelar av Bangladesh under vatten. Vi har sett människorna vadande i det smutsiga vattnet, ofta bärande sina små barn. Varför sker allt detta?

Flertalet forskare pekar på den pågående globala uppvärmningen, klimatrubbningar som vi människor själva bidrar till med våra utsläpp. Klimatkrisen är en av mänsklighetens största utmaningar, nu och för framtiden. Men vi kan och måste hejda den, genom åtgärder i alla länder och på alla nivåer. Ett av många effektiva redskap i den kampen heter skatteväxling.

Vi socialdemokrater säger: Vi, vår generation, ska överlämna ett samhälle till kommande generationer där de stora miljöproblemen är lösta eller i varje fall på väg att lösas. Det är inte lätt. Det går inte fort. Men det faktum att något inte är lätt eller inte går fort är inte ett skäl för att inte försöka, att inte börja.

Låt oss fortsätta på den väg vi börjat beträda! Det kommer säkert att bli två steg framåt och ett tillbaka. Så är det när man tillsammans ska bygga framtiden: två steg fram och ett tillbaka.

Välfärdens framväxt på 50- och 60-talen innebar en kraftfull satsning på vägar, sjukvård, äldreomsorg, utbildning och mycket mer. Det blev sammantaget en motor för tillväxt, jobb, inkomster och skattekraft som i sin tur gav våra föregångare i Sveriges riksdag möjlighet till ytterligare utbyggnad av välfärden. Det var den sociala hållbarhet man arbetade med då.

Nu ska vi göra välfärden mer resurseffektiv och miljöanpassad. När vi gör det och om vi gör det på rätt sätt kommer det också att leda till tillväxt, jobb, inkomster och mer skattekraft. Vi ska investera i energieffektivisering i kommuner och landsting. Tänk på alla skolor, sjukhus och dagis! Tänk när vi har halverat energiåtgången där!

Herr talman! Det jag nu har berört mycket rapsodiskt har en tydlig moralisk dimension, i varje fall om man orkar och vill se den. Ett hållbart Sverige är vårt mål. Vi ska bygga det hållbara Sverige, och det kommer att beröra alla människor. Om vi formulerar oss på rätt sätt kommer det att beröra människors innersta känslor. Vi ska inte tala bara till människors huvud, till deras intellekt. Vi ska också tala till deras hjärta och deras känslor. Vi ska göra det steg för steg. Vi söker inte konfrontation. Det kommer att bli två steg framåt och ett tillbaka, inga tvära kast. Vi vill

ha breda majoriteter. Vi sträcker ut handen. Låt oss bygga det hållbara Sverige för barnens, barnbarnens och barnbarnsbarnens skull!

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Anf. 235 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Herr talman! Förmögenhetsskatten är skadlig för tillväxt och utveckling i Sverige. Den driver kapital ur landet och förhindrar investeringar och tillkomst av nya arbetstillfällen. Moderaterna har länge drivit ett borttagande av förmögenhetsskatten. På senare tid har vi fått stöd av flera utredningar och en och annan socialdemokratisk företrädare.

Min fråga till Arne Kjörnsberg är: Varför ska vi ha kvar denna skadliga skatt?

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 236 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Frågan var: Varför ska vi ha kvar denna – som Ulf Sjösten tycker – skadliga skatt? Svaret är: Vi vet inte hur vi ska finansiera 7–11 miljarder – om vi ville slopa förmögenhetsskatten. Lägg märke till vad jag sade: om vi ville slopa förmögenhetsskatten. Vi vill stegvis reformera den. I regeringens förslag till budget för 2005 finns det förändringar i förmögenhetsskatten. Det är mitt och Socialdemokraternas svar.

Anf. 237 ULF SJÖSTEN (m) replik:

Herr talman! Skatten är ju kvar och höjningen av takbeloppen kommer inte åt problemet med att svenskar i dag har häpnadsväckande mellan 500 och 1 000 miljarder placerade utomlands. Det är pengar som Sverige så innerligt väl skulle behöva här hemma.

Varför ska vi ha kvar skatten, Arne Kjörnsberg?

Anf. 238 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det finns flera skäl. Den ger mellan 7 ½ och 12 miljarder i inkomst. Den bidrar till att minska klyftorna, inte öka dem. Danmark slopade förmögenhetsskatten. Inte en enda miljard kom hem till Danmark.

Anf. 239 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg beskriver på ett, som jag tycker, väldigt målande och gripande sätt problemen med climateffekterna, de klimatproblem vi har att ta tag i.

Jag håller med. Jag är den förste att hålla med. Men jag ifrågasätter regeringens strategi. När det gäller den gröna skatteväxlingen upplever jag att man inte är ute efter climateffekter eller miljöeffekter, utan man är ute efter att flytta skattebaser. Man lägger höjd skatt på stabila skattebaser som fordonsskatt, bensin och diesel och efterfrågar egentligen inte climateffekten. Då skulle ju den här skattebasen försvinna.

Centerpartiets strategi är i stället att sikta in sig på skattesänkningar, på alternativa drivmedel, på miljöbilar. Vi har räknat ut att vår skattesänkingsstrategi ger tio gånger större effekt än den skattehöjningsstrategi som regeringen och samarbetspartierna har.

Anf. 240 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det ligger en del i Roger Tiefensees resonemang. Jag talar om att det är två steg framåt och ett tillbaka. Jag tror att det finns goda skäl att pröva det som Roger Tiefensee talar om.

Vi gör det redan på etanol exempelvis.

Jag tycker att det vore bra. Vi bör pröva det. Vi kanske skulle göra så att vi har skrotpremier på gamla bilar för att få fram de nya, som använder mindre drivmedel, och därmed minska koldioxidutsläppen.

Låt oss ha ett öppet sinne. Låt oss resonera om det.

Anf. 241 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Det är helt riktigt som Arne Kjörnsberg säger att det finns en skattebefrielse för etanol. Däremot har regeringen inte tillmötesgått oljebranschen i deras vilja att ha en låginblandning av RME i diesel. Det skulle ge tio gånger så stor miljöeffekt på den skattehöjning på 30 öre på diesel som finns i regeringens budgetproposition.

Är man inte beredd att ta det skattebortfall på i storleksordningen 600 miljoner kronor som det handlar om?

Anf. 242 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte om att använda det argument jag nu tvingas använda.

Roger Tiefensee har väl hört talas om EU? Där finns ett problem i detta avseende.

Regeringen arbetar med den frågan. Jag har ett öppet sinne även för det. Låt oss pröva olika modeller. Vi söker inte konfrontation. Vi sträcker ut handen. Vi söker samarbete för överlevnadsfrågornas lösning.

Anf. 243 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Det var ett sympatiskt anförande som skatteutskottets ordförande höll å Socialdemokraternas vägnar. Det hade inte mycket att göra med skatteförslaget för 2004–2005.

Bygglovet för att bygga om landet, som Arne Kjörnsberg talade om, har ni haft sedan 1932. Det har gått en tid sedan dess.

När ni säger att ni eftersträvar breda majoriteter måste man ändå till kammarens protokoll föra att vid skatteutskottets senaste sammanträde föreslog Socialdemokraterna tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet avslag på samtliga motioner från övriga partier.

Den majoritet och den bredd som ni önskar i skattefrågor är den smalaste som jag någonsin har hört talas om i den här riksdagen.

Anf. 244 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Först vill jag tacka för de vänliga orden. Jag menar då inledningen av repliken.

Vi tyckte inte att motionerna var bra, Gunnar Andrén. Det handlar ju också om demokrati. Vi var fler som tyckte att motionerna inte var bra än de som tyckte att de var bra. I en demokrati är det då så att majoriteten bestämmer.

Jag tycker nog att vi Socialdemokrater till och med i skatteutskottet ofta har ett öppet sinne för att resonera om saker och ting. Jag tycker i varje fall att det inte är hårda ord där.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 245 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag säger vanligen mycket snälla ord till herr ordförande. Det ska jag gärna medge. Det har jag ofta anledning att göra.

Herr ordförande får ju företräda inte bara Socialdemokraterna utan också de båda andra partierna. De deltar ju inte i någon av de här debatterna. Det komplicerar det hela. Inte heller finansministern deltar ju.

Jag menar att det är lustigt att se att samtidigt som man säger att man eftersträvar breda majoriteter har av samtliga motioner inte någon innehållit något av värde.

Anf. 246 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att min försäkran inte är värd något. Men jag vill ändå be Gunnar Andrén att i sin kammare fundera på de här stora överlevnadsfrågorna. Jag tror att Roger Tiefensee och jag fann varandra, känslomässigt i varje fall. Kan inte Gunnar Andrén närma sig oss och resonera om de här för våra barn, barnbarn och barnbarnsbarn så viktiga frågorna? Det är de jag kallar grön skatteväxling. Kom ihåg: grön. Kom ihåg: växling.

Anf. 247 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg talade om ett hållbart Sverige, men står samtidigt för en ohållbar ekonomisk politik.

Jag undrar vad Arne Kjörnsberg och Socialdemokraterna tänker göra för att skapa sunda, hållbara och uthålliga statsfinanser så att vi står väl rustade inför nästa lågkonjunktur så att vi klarar av att möta den befolkningsmässiga utmaning som vi står inför inom bara några få år.

Anf. 248 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det förvånar mig att inte Gunnar Axén tar något som helst intryck. Om han inte lyssnar på vad vi socialdemokrater säger eller tycker att det bara är blaj, kan han väl lyssna på stora internationella organisationer som Världsbanken och Valutafonden. De säger: Sverige är ett föredöme med bra offentliga finanser och bäst tillväxt i Europa. Finland konkurrerar med oss.

Debatten blir fullständigt omöjlig när vi inte kan vara överens om en så grundläggande verklighetsbeskrivning som att Sverige de senaste åtta åren varje år har haft mellan ½ och 1 % högre tillväxt än vad EU sammantaget har haft.

Anf. 249 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg säger att Sverige är ett föredöme. Jag vill uppmana Arne Kjörnsberg att säga det till dem som i dag går i en tröstlös arbetslöshet, fast i utanförskap och bidragsberoende. Trots att vi har en hög ekonomisk tillväxt får vi inte de nya jobb vi behöver.

Säg till de arbetslösa, Arne Kjörnsberg, att Sverige är ett föredöme. Jag tror inte att de håller med dig.

Anf. 250 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det tror inte jag heller. Men jag tycker att Gunnar Axén som sysslar med detta i vardagen kunde ta åtminstone något intryck av vad Världsbanken och Valutafonden säger.

Gunnar Axén påstår i sitt eget anförande att tillväxten är alldeles förskräckligt dålig i Sverige. Den är ju bättre än i de flesta andra länder.

Jag vill bara göra en liten parentes. Gunnar Axén kritiserade regeringen för att man i det förslag som nu ligger i riksdagen har föreslagit höjt underhållsstöd. Detta är alltså till barn till ensamstående föräldrar. Det tycker Gunnar Axén är förskräckligt.

Anf. 251 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Efter denna världsomsegling av Arne Kjörnsberg tänkte jag flytta mig ned dit där det sägs att man bygger Sverige, nämligen kommunerna.

Det går bra för Sverige, säger statsminister Göran Persson. Det tycker inte många kommunpolitiker, trots de senaste årens rekordstora kommunala skattehöjningar. Exempelvis är bristerna inom äldreomsorgen stora och många. Man måste fråga sig varför. Regeringen utlovar i nuvarande budget drygt 12 miljarder netto till kommunsektorn under 2005 och 2006. Ändå föreslår flera kommuner ytterligare skattehöjningar kombinerat med nedskärningar för att klara sin ekonomi.

Bland Sveriges kommuner finns det många som brottas med stora ekonomiska och verksamhetsrelaterade problem, inte minst inom äldreomsorgen. Andra kommuner har underskott inom barnomsorg och sociala budgetar. Det måste alltså finnas ett större grundläggande fel bakom denna ständiga resursbrist i kommunerna och kommunsektorn. Återkommande uppmärksammas brister i omsorgsverksamheterna på grund av för små resurser.

Herr talman! Vi kristdemokrater anser att kommunerna måste kunna stå på egna ekonomiska fötter och inte ständigt behöva förlita sig på och vara beroende av statliga bidrag. Grundproblemet är att riksdag och regering är de som sitter på medlen till kommunernas förutsättningar till en egen ekonomisk plattform utifrån vilken dessa i sin tur ska bedriva en värdig social service inom bland annat omsorgen.

De viktigaste medlen för att skapa intäkter för kommunsektorn utgörs av närings-, arbetsmarknads- och skattepolitiken, alltså beslut som fattas av riksdag och regering. I praktiken innebär detta att statsmakten har makten över de ekonomiska förutsättningarna och kommunerna har utgifterna och skyldigheterna.

Den enda hållbara lösningen för kommunerna är att dessa ges utrymme att verka under förutsättningar som garanterar kommunalt självstyre. Detta förutsätter en egen ekonomisk bas för verksamheten. Maxtaxor, LSS-kostnader, kommunala utjämnningssystem och andra lösningar innebär i praktiken att det kommunala självstyret och skatteinstrumentet urholkas.

Herr talman! Lokala politiker tvingas i allt högre grad att agera transportkompani för centrala beslut och pålagor. Det är inte att undra på att många hoppar av sina förtroendeuppdrag i kommunerna i takt med att möjligheterna till inflytande sjunker.

För att ge kommunerna rimliga ekonomiska villkor måste förutsättningar för att få fler och växande företag tillskapas. Detta är det enda hållbara sättet att öka utbudet av arbetstillfällen och därmed skatteintäkter till kommunsektorn. Vidare behövs en massiv satsning för att minska ohälsan, både utifrån den enskilda personens situation och utifrån samhällets situation, genom en rehabiliteringsförsäkring, som vi kristdemokrater föreslår, och en fungerande sjukförsäkring.

Ohälsan kostar inte bara försäkringssystemen enorma belopp utan belastar också företagens och kommunernas budgetar. Genom ökade skatteintäkter och minskade kostnader för ohälsan skulle betydligt större ekonomiskt utrymme för kommunsektorn uppstå till att finansiera bland annat äldreomsorgen.

Det kan knappast ha undgått någon att vårt land står inför en demografisk utmaning där vi i Sverige liksom övriga Västeuropa får en större andel äldre i befolkningen. Planering för en ekonomi som kan klara av att finansiera denna framtida demografiska utmaning borde vara i fokus. Den ekonomiska framförhållningen tycks dock inte sträcka sig längre än innevarande mandatperiod.

Det är inte förvånande att rösterna från vanliga medborgare höjs när de upplever en nedmontering och centralisering av bland annat äldre vården. Om ingenting görs, herr talman, befärar vi att denna utveckling bara kommer att fortsätta.

Anf. 252 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Lars Gustafsson kommer från Laholms kommun. Jag tror att där finns ungefär 25 000 invånare. I den budgetproposition vi nu har att behandla kommer bidragen till landets landsting och kommuner att öka med 6 miljarder. Mellan tummen och pekfingret brukar man säga att en tredjedel går till landstingen och två tredjedelar till kommunerna. För Laholms kommun kommer det att innebära 10 miljoner kronor. Tycker Lars Gustafsson att det är bra?

Anf. 253 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag visste att Arne Kjörnsberg skulle ta upp det, så jag tog med dagens tidning. Kommunens underskott är 16 miljoner kronor. Kommunen får 10 miljoner kronor, som Arne Kjörnsberg säger, och ska skicka tillbaka 7,2 miljoner i skatteutjämningssystemet. Tack så mycket!

Anf. 254 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Ska jag uppfatta detta som att Kristdemokraterna är emot att vi har en utjämning mellan landets kommuner där i princip samma höjd på skatten ska ge samma service till invånarna oberoende av om de bor i Laholm, Borås eller Djursholm?

Anf. 255 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg vet att skatteutjämningssystemet, kostnadsutjämning och sådant är alldeles för komplicerat för att diskuteras här på 30 sekunder. Arne Kjörnsberg vet också att vi kristdemokrater föreslår att det ska finnas ett system för skatteutjämning, dock inte som det vi har nu.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Arne Kjörnsberg talar om att regeringen ger 10 miljoner kronor till Laholms kommun, men de får inte behålla dem. Det var det jag var ute efter. Dessutom har vi faktiskt lagt mer pengar till kommuner och lands-ting, men vi har valt att inte detaljstyra dem eftersom vi anser att de själva klarar av sin ekonomi.

Anf. 256 ROGER TIEFENSEE (c):

Herr talman! Åhörare! Sverige har fantastiska möjligheter. Vi har en välutbildad befolkning. Vi har värdefulla naturresurser, både i form av råvaror och i även form av möjligheter till rekreation och därmed till exempelvis grön turism. Problemet är att de möjligheter vi har inte tas till vara fullt ut.

World Economic Forum pekar på just detta i sin årliga rankning av världens mest konkurrenskraftiga ekonomier. Sverige kommer på fjärde plats. Det är glädjande, men det skulle kunna vara så mycket bättre.

Sverige har ett högt västånd, men sett till de underliggande faktorer som mäts i den här studien borde den svenska BNP-nivån vara ungefär 20 % högre. Det är klart att det märks. Det märks i kommunernas ekonomi och i vars och ens privatekonomi.

Den här situationen är ungefär som att hamna på fjärde plats i OS. Det är bra, men tänk så frustrerande det är att vara fyra när man vet att man kunde så mycket bättre och siktade på pallen!

De viktigaste skälen, pekar World Economic Forum på, till att Sverige inte utvecklas lika positivt som man skulle kunna förvänta sig är dels det höga skattetrycket, dels ett företagsklimat för små och medelstora företag som lämnar saker att önska.

Jag skulle vilja lägga till ytterligare skäl, herr talman, som vi såg när regeringen presenterade sin budget nyligen. Vi har nämligen en regering som inte tar tag i de stora, överhängande problem som jag ser och som handlar om ohälsa och om arbetslöshet.

Över en miljon människor i arbetsför ålder står utanför arbetsmarknaden. Då om någonsin måste det väl vara läge att verkligen ta tag i de problemen. Jag tycker heller inte att man tar tag i de mer långsiktiga problemen som exempelvis klimatfrågan.

I Centerpartiets budgetalternativ har vi därför fokuserat på dessa frågor, som vi upplever att regeringen lämnar obesvarade. Vi har presenterat en budget för ett friskare, företagsammare och grönare Sverige.

När det gäller det friskare Sverige kan man se att regeringen erbjuder passiv sjukskrivning och förtidspensionering medan Centerpartiet erbjuder aktiv rehabilitering och hjälp att vara kvar i arbetslivet via exempelvis arbetshjälpmedel eller, för all del, lönebidrag.

När det gäller det företagsammare Sverige kan man se att regeringen tar näringslivets förslag till finansiering av skattesänkningar men levererar bara en av de tre skattesänkningar, nämligen arvs- och gåvoskatten, som näringslivet har efterfrågat. Centerpartiet levererar också slopad förmögenhetsskatt och en rejäl reformering av 3:12-reglerna. Vi höjer inte skatten för de små företagen utan skapar i stället förutsättningar för nya jobb.

När det gäller det grönare Sverige har vi varit inne på det lite grann tidigare. Där är regeringens inriktning skattehöjningar som medvetet inte ska ha någon större miljöeffekt, för de ska egentligen finansiera andra

skattesänkningar. Vi i Centerpartiet levererar i stället skattesänkningar på biodrivmedel och på miljöbilar som vi har räknat fram ger tio gånger större miljöeffekt än de skattehöjningar som regeringen har presenterat.

En viktig del i detta är exempelvis att vi möjliggör låginblandning av RME i diesel upp till 5 %. Det handlar inte om EU-regler. Det handlar om alldeles egna regler i Sverige som gör att man i dag inte kan blanda in mer än upp till 2 %.

Den sammanhängande gröna tråden i Centerpartiets ekonomiska politik är självbestämmande. När regeringens politik inriktar sig på att göra människor, och för all del även kommuner, mer bidragsberoende inriktar vi oss på skattesänkningar, framför allt till låg- och medelinkomsttagare, och att man ska jobba bort marginaleffekter.

Vi har låtit riksdagens utredningstjänst räkna på exempelvis en ensamstående mor med 18 000 kr i månadslön och ett barn. Hon skulle få 341 kr mer per månad. Det låter kanske inte så mycket, men när man lever på marginalen betyder faktiskt 341 kr i månaden skillnad.

Inriktningen på vår ekonomiska politik är att vanliga människor med vanliga löner ska få makt över sin hushållsekonomi. När vi förenklar regler för småföretagare är inriktningen att vanliga människor faktiskt ska få möjligheten och även tryggheten att starta ett företag. Små företag ska ha möjligheten och tryggheten att anställa nya medarbetare. Man ska varken behöva vara professor eller miljonär för att kunna driva företag.

Det här är en ekonomisk politik som tar till vara möjligheterna i Sverige, som tar till vara just den potential som World Economic Forum har pekat på. Sverige förtjänar så mycket bättre.

Anf. 257 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Det var för det första en lisa att höra Roger Tiefensees lovsång till vårt land. Jag uppskattade det verkligen mycket. Välkommen i kören!

För det andra känner Roger Tiefensee som tidigare ledamot av skatteutskottet naturligtvis till att det pågår ett arbete vad gäller 3:12-reglerna. De tre vise männen, som vi brukar kalla dem, de var också fäder till 3:12-reglerna för 10–12 år sedan, håller nu på och arbetar fram ett nytt förslag. Jag tror att de kommer att bli klara nästa månad. Vänta, det kommer, Roger Tiefensee.

För det tredje var det i går 160 textilarbetare på Väveribolaget i Borås som fick beskedet att de kommer att avskedas, för tillverkningen flyttas till Estland. Tror Roger Tiefensee att de känner sig bidragsberoende? Eller tror Roger Tiefensee att de tycker att det är bra att de när de nu ska söka nya jobb kan betala hyran, maten och barnens kläder?

Anf. 258 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Herr talman! Jag är väl medveten om det skatteutskottets ordförande pekar på. Det pågår ett arbete om 3:12-reglerna. Problemet är att det har pågått väldigt lång tid och att det kommer att ta år innan det realiserar även om utredningen kommer att vara klar om en vecka.

När det gäller möjligheten att ha en trygghet när ett företag läggs ned anser jag att man ska kunna ha det. Det är helt klart. Men den största tryggheten är möjligheten att få ett nytt jobb. När regeringen erbjuder nya AMS-platser erbjuder Centerpartiet möjlighet till nya jobb, till nya

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

företag. Det tror jag att de som blir varslade på Borås Väveri uppskattar mer än att bara få ett erbjudande om ett jobb som leder till en ny stämpelingsperiod.

Anf. 259 ROLF GUNNARSSON (m):

Herr talman! Det är svårt att välja ämne då man får sex minuter på sig. Jag har hamnat under rubriken Ekonomi och skatter. Där kan egentligen allting rymmas. Alla frågor handlar egentligen om ekonomi och skatter.

Jag tänkte börja med några meningar som jag hämtat från en helsidesannons som var producerad av Svenskt Näringsliv. Där berättas bland annat att de senaste fyra åren har 73 900 jobb försvunnit från industrin.

Det viktigaste budskapet i annonsen var att nya företag måste födas och nya jobb måste skapas. Det konstateras att de samhällen som först inser att den svenska företagsamheten måste uppmuntras kommer att klara sig bäst.

I annonsen nämns bland annat Leksand, en borgerligt styrd kommun i mitt hemlän. I dagarna har den mest företagervänliga kommunen i Dalarna utsetts. Det blev Avesta kommun, en kommun som fick ett moderat styre efter det senaste valet och där kommunalrådet Ulf Berg insett vikten av ett bra företagarklimat.

Bara de här två exemplen borde ge Socialdemokraterna funderingar.

Herr talman! Då jag i går satt i min bänk och hörde Göran Persson fick jag gnugga mig yrvaket i ögonen flera gånger då statsministern – på ett sätt som bara han kan egentligen – berättade om vilka guldmedaljer Sverige tog efter, som han tydligen ser det, Socialdemokraternas framgångsrika arbete inom en rad områden. Det var topplaceringar både här och där. Det har vi också hört lite grann om här under den senaste halvtimmen.

Samma dag konstaterades dock i den annons som jag nämnde att Sverige bland 31 länder ligger på nionde plats från slutet. Ja, just det, nio platser från slutet då det gäller entreprenörskap. Vi är sämst i Norden.

Ta Norge som ett exempel! Vårt grannland i väster har ett entreprenörskap som omfattar dubbelt så många som i Sverige. Detta påpekas i annonsen.

Också de här siffrorna talar sitt tydliga språk och borde ge Socialdemokraterna funderingar. Men då jag hörde statsministern i går förstod jag att det inte finns så mycket självkritik.

Nu har ju regeringen dåligt sällskap i regerandet, där bland annat Vänstern, styrd av en kommunist, ingår. Vänsterns starka sida är väl knappast företagsamhet och entreprenörskap.

Jag såg en socialdemokratisk tidning som borrar i frågan om vad som är Socialdemokraternas problem just nu. De fick fram tio problemområden:

- arbetslösheten
- sjuktagen
- tillväxten, som jag tidigare var inne på

- EU-spöket, som man kallar Socialdemokraternas suddiga linje i de flesta EU-frågor
- skolans problem
- sjukvården
- miljön
- ett antal glömda vallöften
- alkoholpolitiken
- jämställdheten.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Det var de tio problemområden som den aktuella socialdemokratiska tidningen tog fram för regeringen Persson. Vem hörde någonting om dem under gårdagens debatt då Persson hade 40 minuter till sitt förfogande?

Jag ska, herr talman, hoppa till de skattefrågor som kommer att beröra många bland annat i mitt hemlän Dalarna. Bilen är ett måste. Det finns många som faktiskt har två bilar och är tvingade att ha två bilar. Vi har också den biltätaste kommunen, Malungs kommun, sett till antal bilar per invånare. Två bilar behöver man för att klara sina körningar till och från arbeten och för sociala körningar som att skjutsa barn med mera.

Hur kommer höjningen av bensinskatten att slå här? Svaret är: Mycket hårt. Lägg därtill höjd fordonsskatt och höjda energiskatter.

Socialdemokraterna i mitt hemlän har haft svårt att värja sig mot höjningen av bensinskatten. Ledande socialdemokrater har på ett underligt sätt låtsats ta avstånd från regeringens förslag och sagt att man inte vill höja. Det är ett dubbelspel i den högre skolan.

Herr talman! Det finns andra stora problemområden i mitt hemlän, och jag tänkte ta chansen att nämna några när jag har en tid på sex minuter.

- Polisens resurser, där den goda tanken på närpolisering har blivit någon typ av fjärrpolis, eller kanske är det som en man boende på landsbygden sade till mig: Det är vanligare att möta en björn här i byn än att möta en polis.
- Väganslagen har vi problem med.
- På järnvägen har vi i Dalarna tappat vår sista X 2000-förbindelse med huvudstaden.
- Ett annat strandskydd är en viktig fråga i Dalarna.
- Skattefrågan kring omarronderingarna i länet har ställt till det.
- Högskolan Dalarnas framtid och resurser skuggas av stora orosmoln. Då det gäller högskolan är jag också mycket tveksam till den politisering som finns då det gäller att tillsätta styrelserna.

Eftersom jag också är landstingspolitiker måste jag säga några ord om sjukvården – ett av Socialdemokraternas problemområden, i alla fall när det gäller vad den socialdemokratiska tidningen hade med på sin tiolista.

Köerna till sjukvården är långa. Folk lider i köerna, allt medan Socialdemokraterna gärna satsar skattebetalarnas landstingsskatt på mycket som inte är sjukvård.

Inom äldre vården finns det också funderingar och siffror som borde få Socialdemokraterna att fundera. I boken *Vem ska ta hand om mamma?* – en bok som belönats för sitt innehåll – finns uppgifter som säger att uppskattningsvis 70 000 åldringar i Sverige är allvarligt svältande och 300 000 pensionärer befinner sig i riskzonen för undernäring. De siffrorna skrämmer i alla fall mig och ger mig funderingar på vad vi ska göra och vad vi måste göra. Detta sker i Sverige samtidigt som statsministern målade upp en vacker bild i går. Men han glömde den här delen.

Herr talman! Det var ett litet axplock av funderingar som jag har som politiker. Jag konstaterar att inget parti har lösningen på alla frågor. Men eftersom Socialdemokraterna har haft makten i 65 av de senaste 74 åren råder det väl ingen tvekan om vilket parti som borde fundera aktivast och mest över det här.

Men jag tycker, utan att vara alltför elak, att regeringen Persson verkar trött. Och som gammal idrottsledare vet jag att trötta spelare bör vila. Det är nog samma sak inom politiken.

Anf. 260 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! Jag måste ifrågasätta den retorik som Rolf Gunnarsson använder. Förlåt mig, herr Rolf Gunnarsson, men jag hörde ingen självkritik mot Rolf Gunnarssons egen politik i Rolf Gunnarssons anförande. Det vore intressant att få veta om det är brukligt i kammaren att framföra något slags självkritisk analys över sin egen politik i sina egna anföranden. Är det någonting som bara statsministern i sina anföranden ska framföra? Det är möjligt att vi ska byta retoriken i kammaren, men det är väl inte det som vi brukar göra.

I övrigt skulle jag kunna replikera mycket på vad Rolf Gunnarsson sade, men jag nöjer mig med den delen. Jag tycker att det var ett dåligt argument för att statsministern skulle stå här och säga något annat om de delar som faktiskt gynnar vår politik. Jag är övertygad om att Rolf Gunnarsson har en del mindre smakliga förslag om man skulle gå igenom alla de förslag som man har som väljarna inte skulle svälja rakt upp och ned. Så är det för alla partier.

Anf. 261 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Börje Vestlund var i kammaren i går och hörde statsministern. Som jag sade i mitt anförande var det ingen självkritik utan det var en Persson i gammal stil som stod och klappade sig för bröstet om allt som Socialdemokraterna har gjort. Om det gäller självkritik blir jag slagen med hästlängder, om vi ska mäta i idrottsspråk.

Om Börje Vestlund lyssnade hörde han mig säga så här i slutet: Jag kan konstatera att inget parti har lösningen, och så vidare. Det är väl självkritik. Jag är inte så egoistisk att jag tror att ”hurra, Moderaterna kan göra om allting, och det blir jättebra”. Jag har varit politiker tillräckligt länge för att veta att det inte är så. Inget parti har svaret på alla frågor. Men när det gäller självgodhet får jag inte ens medalj.

Anf. 262 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Rolf Gunnarsson och jag är helt överens om det. Jag tror att inget parti har lösningen på alla problem. Därför kan man inte heller säga att det alternativet är trött och utslitet och det andra alternativet är mycket fräschare. Jag tycker att vi ska möta de idéer som finns i respektive parti och ställa dem mot varandra. Sedan får väljarna avgöra på sedvanligt sätt. Det går inte att säga att någon är trött och någon är mindre trött. Jag tycker att en del av de förslag som redovisas i kammaren, inte minst i den allmänpolitiska debatten, är ganska reaktionära och dumma, och jag tror inte att de kommer att gå igenom hos väljarna. Men låt oss se. Det är val om två år.

Anf. 263 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Herr talman! Vi kan vara eniga om att inget parti har lösningen på alla frågor.

Men i fråga om fräschhet tycker jag ändå att regeringen Persson och Socialdemokraterna är lite trötta i sina förslag och att vi har fräschare idéer. Där skiljer det sig mellan Börje Vestlund och mig.

Anf. 264 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):

Herr talman! Det var knappast förvånande att den socialdemokratiska kandidaten till finansborgarrådsposten i 2002 års val lovade att det inte skulle införas några avgifter för resa in med bil till centrala Stockholm. Det fanns, och det finns, en klar majoritet bland Stockholms socialdemokrater och bland stockholmarna i övrigt för att stoppa infartsavgifter av den typ som trängselskatter skulle innebära. Annika Billström är inte obegåvad utan hon vet vanligen vad som är politiskt gångbart.

Desto större blev allas förvåning över att centralt placerade socialdemokrater lyckades få det socialdemokratiska finansborgarrådet att överge det tydligaste löftet i 2002 års valrörelse. Förändringen krävde förmodligen intellektuellt våld. Besvikelser och demokratiskt underskott blev resultatet.

Inte inger den fortsatta färden mot trängselskatter ökat förtroende för projektet. De ständiga juridiska turerna visar snarare på att man agerar i laglighetens utkanter för att kunna göra verklighet av dessa extra skatter innan mandatperioden är slut och den nuvarande majoriteten har förlorat makten. Fortfarande är förutsättningarna oklara. Överklaganden väntar på avgörande.

Trängselskatterna berör hela Storstockholm. För resor mellan den norra och södra länsdelen har man endast en väg, nämligen den redan överbelastade Essingeleden, att ta om man vill undvika att åka genom centrala stadsbebyggelsen, som nu ska beläggas med trängselskatt.

Visst borde Stockholms alla kommuner som berörs av detta kraftiga ingrepp i kommunikationerna ha varit med och beslutat om projektet. Men så fick det inte bli. Det var i förhandlingarna om den egna regeringsmakten som några få socialdemokrater beslutade att förstöra inte bara Annika Billströms utan även övriga lokala socialdemokratiska partivänners rykte.

Förortskommunernas växande oro inför de väntade trängselskatterna är naturligtvis en oro bland annat för att kollektivtrafiken inte ska klara den förväntade resandetillströmningen. Redan i dag görs ca 75 % av

arbetsresorna i Stockholm med kollektivtrafik. Påfrestningen är som bekant så stor att minsta störning i trafiksystemet genast leder till problem att komma till jobbet. Ännu lär det ta många år innan kapaciteten på pendeltågen har kunnat ökas. Förbifarter över den vackra Mälaren på vägar som skulle kunna trafikeras av både kollektiva bussar och vanliga bilar får man skåda i rymden efter.

Om trängselskatterna ger den ökning av passagerarna med de nära 10 % som sägs, får man då plats på pendeltåget? Stockholms förorter har verkligen anledning att oroa sig. Att ta sig till jobbet med egen bil på Essingeleden lär inte bli möjligt av rena framkomlighetsskäl, även om man är beredd att betala trängselskatten.

Nu har det sagts att kollektivtrafiken ska få ökade anslag genom det överskott som skapas av trängselskatterna. Det låter generöst. Men det är dessvärre ett erbjudande med vass armbåge. Inte lär det bli några stora investeringar i kollektivtrafik av de pengarna – snarare tvärtom. Inkomsterna av trängselskatten blir ca 455 miljoner kronor, nära en halv miljard, medan kostnaderna blir 1 690 miljoner kronor, en och en halv miljard i runda tal. Det framgår av budgetpropositionen. Dessutom förutser man inte något överskott under överskådlig tid. Det blir 1 245 miljoner kronor i förlust i år – ständiga förluster! Om nu eventuellt överskott skulle ge en investering i kollektivtrafiken i Stockholm kan man fråga sig om staten ämnar täcka förlusterna med nedmontering av Stockholms kollektivtrafik.

Staten plöjer år 2005 ned netto 1 245 miljoner kronor för ett försök som ska pågå mindre än ett halvår. Vad är det för politiskt ansvarskännande? Utan underlag har regeringen tydligen bestämt sig för att trängselskatterna ska vara ständiga, oavsett vad en utlovad folkomröstning eller det så kallade försöket ger för resultat.

Herr talman! Det här är faktiskt politiskt pajaseri från första till sista stund.

Anf. 265 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! Först till det sista. Lagen som tillkom är på grund av att regionerna ska få en möjlighet att kunna införa trängselavgifter. Generellt sett kan man säga att Stockholm hade blivit tvungen att av trafikpolitiska skäl införa trängselavgifter förr eller senare. Om det skulle ske nu eller om några år eller om 10–15 år vet jag inte, men det hade man varit tvungen att göra av olika skäl.

Det andra jag skulle vilja säga är att i pengarna för investeringarna ingår också investeringar i kollektivtrafiken. Det är också en viktig del av överenskommelsen.

En tredje sak är att pendeltågstunneln eller Mälartunneln har skyndats på tack vare att man är tvungen att ha detta.

Det fjärde jag skulle vilja säga gäller det här med sveket. Det är faktiskt så att man måste göra en politisk överenskommelse när man inte har majoritet i denna kammare. Det får de borgerliga partierna göra, och det får Socialdemokraterna göra. Jag tycker inte att det är särskilt konstigt.

Sedan hävdas det att detta var Annika Billströms viktigaste löfte. Det fanns en 99-punktslista också. Den var stadfäst, och den var beslutad. Det var väl viktigare än just det löftet i alla fall.

Anf. 266 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Herr talman! Jag sade: Annika Billströms *tydligaste* löfte. Det var över huvud taget det tydligaste löftet i hela valrörelsen. Det upprepades i TV ett flertal gånger, och ändå blev hon tvingad att överge det. Naturligtvis hade hon haft en annan möjlighet, att säga nej, avgå. Då hade hon behållit sin heder.

Staten satsar nu 1 245 miljoner kronor på ett försök som inte ska pågå ens i ett helt år. Man har lovat folkomröstning. Den har uppenbarligen inte heller någon betydelse. Demokratin har tidigare kunnat ifrågasättas utifrån hanteringen. Visst är det ett pajaseri. Det är inget annat än ett pajaseri. Det är ett spel för gallerierna bara därför att det är svansen som styr regeringen, svansen i form av Miljöpartiet.

Anf. 267 BÖRJE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! Först skulle jag vilja säga något beträffande att det skulle vara ett försök som bara pågår ett halvår. Det vet du väl mindre om, i alla fall, Carl-Erik Skårman. Vi får väl se den dagen vi har folkomröstningen om detta projekt hur det går med det. Det vet varken Carl-Erik Skårman eller jag. Carl-Erik Skårman är säkert övertygad om att stockholmarna kommer att säga nej, men det vet vi ingenting om.

Sedan gäller det slutligen det här med att vara tvingad och inte tvingad. Det är klart att man visst hade kunnat välja att avgå, men det här handlar om att ta ansvar för landet Sverige och för staden Stockholm. Det fanns inget alternativ i det här sammanhanget, Carl-Erik Skårman. Moderaterna ville ju inte vara med i Stockholm om Miljöpartiet var med, och Moderaterna ville inte vara med i riket om Miljöpartiet var med. Så enkelt var det. Så kom inte och prata om pajaserier. Pajaserier var det väl i så fall med förhandlingarna, där Moderaterna ville backa ur.

Anf. 268 CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik:

Herr talman! Att ta med Miljöpartiet som stödparti i majoriteterna är inte att ta ansvar. Det tycker jag att de här dagarnas diskussioner verkligen har visat. Man satsar 1 245 miljoner kronor på ett försök, som man kallar försök men som Börje Vestlund nu menar inte är något försök. Där ligger själva pajaseriet, att det är så mycket lurendrejeri i den här frågan.

Anf. 269 ANNA GRÖNLUND KRANTZ (fp):

Herr talman! En så här sen kväll kan det vara ganska bra att man har djärva hopp mellan ämnena, och nu kommer ytterligare ett ämne i den här debatten om skatter. Jag tänkte nämligen tillåta mig att använda mina minuter till att prata om skatter och företagande.

150 miljoner kronor och ett ganska litet antal företag – är det en marknad som man behöver bry sig om? Nej, i dagens politiska debatt tycks intresset för den svenska vita marknaden för hushållstjänster vara i det närmaste obefintligt, åtminstone om man tittar på hur det ser ut från regeringens sida. Men kanske är intresset större för den stora svarta marknaden, som i Sverige beräknas omsätta nästan tre miljarder kronor. Nej, inte heller här tycks det vara något större intresse från socialdemokratin.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Att skatten på tjänster som utförs i hemmen är hög och minskar efterfrågan hos hushållen tycks bara vara tydligt när vi pratar om en redan existerande marknad, nämligen byggmarknaden.

Om några veckor kommer den här riksdagen att rösta igenom en skattesänkning, om än en temporär skattesänkning, ska jag väl säga, som handlar om hushållens köp av golvinläggning, takmålning, tapetsering. Det finns mycket man kan nämna där, och allt det här gör vi för att stimulera byggföretag och för att säkra jobben i byggsektorn. Det är en viktig och angelägen åtgärd, tycker jag.

Det är bra, dessutom, att regeringen inser att hushållens skattebörda är för hög och att företagen på marknaden för hushållstjänster måste få stimulans för att marknaden ska utvecklas. Det är bara synd att det bara gäller en del av marknaden. Det är anmärkningsvärt att det finns ett intresse hos regeringen att stödja den del av hushållstjänsterna där det i dag finns en marknad. Jag skulle vilja påstå att det finns en stor dubbelmoral i den socialdemokratiska retoriken.

Vid en första anblick kanske den marknad för hushållstjänster som har att göra med att skura golv och tvätta inte verkar ha någon som helst potential för att bli en tillväxtfaktor i svensk ekonomi. Men jag kan säga att skenet bedrar. Efterfrågan på hushållstjänster finns i Sverige, och det är lätt att styrka att den finns, inte bara genom att titta på den stora svarta marknad som kontinuerligt växer fram. Det finns även diverse undersökningar som visar på det.

53 % av svenskarna vill köpa hushållstjänster. Det framkom i våras när Sifo, på uppdrag av Almega, genomförde en undersökning om svenskarnas inställning till hushållstjänster.

Jag tror att det handlar mer om att riva de hinder som står i vägen. I vårt östra grannland, Finland, har skatteavdrag på hushållstjänster blivit en stor succé. En femtedel av den finska befolkningen har köpt hushållstjänster under 2003, och marknaden omsätter i dag 9 miljarder kronor. Hundratala nya småföretag har startats, och flera tusen människor jobbar inom sektorn.

Men marknaden har ännu inte fått fotfäste, säger finska specialister. De tror också att den kommer att växa under kommande år. Givetvis kommer finska politiker i stor samstämmighet, även socialdemokrater, att fortsätta på den inslagna banan, inte minst eftersom det ger nöjda medborgare, fler företag och dessutom många sköna skattekronor till den finska statskassan. Det sistnämnda är någonting som även vår statsminister borde kunna ha stor nytta av, kan man tycka.

Mycket talar för att den finska succén skulle smitta av sig på Sverige om vi införde avdrag på hushållstjänster, som har diskuterats i så många år. Det tycks till och med vara så att den svenska efterfrågan är större än den finska.

Det handlar om att öppna dörrar för nya växande svenska småföretag och samtidigt göra det möjligt för många svenska arbetslösa att gå från arbetslöshet till ett arbete. Från borgerligt håll har vi under många år försökt få igenom en 50-procentig skattereduktion för hushållstjänster, det vill säga något som skulle ge en halvering av det vita timpriset. Men dessvärre har ideologiska låsningar hos Socialdemokraterna stoppat framväxten av en ny mångmiljardmarknad.

Den svenska debatten har gått fel. I stället för att prata om att minska arbetslösheten och ge människor som i dag arbetar i den svarta sektorn trygghet, pension och kanske möjlighet att starta eget har ledande socialdemokrater gjort allt för att förringa och förminska debatten.

Men som tur är finns det socialdemokrater i ledande position som faktiskt förstår det här. Niklas Nordström är kommunalråd i Nacka. Det är inte ofta man citerar socialdemokrater positivt i den här talarstolen, men nu måste jag få göra det. Han säger: Jag mår moraliskt illa av dagens regler. Det handlar om ett gammaldags synsätt att införa ett ROT-avdrag som går ut på tillbyggnad och renovering men fortsätta att säga nej till avdrag för andra tjänster i hemmet.

Niklas Nordström har rätt. Det är ett gammaldags synsätt som tyvärr ofta präglar debatten om hushållstjänster i den här kammaren.

Herr talman! Jag hoppas att vi under den här mandatperioden kan försöka lyfta våra huvuden lite högre, komma från den eländiga debatten om pigor och i stället diskutera vilken ny chans, vilken ny marknad en skattesänkning på hushållstjänster skulle kunna innebära.

I detta anförande instämde Gunnar Andrén (fp).

Anf. 270 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! För att inte skatteutskottets vice ordförande ska missa debatten om ROT-avdrag vill jag säga: Den är inte om några veckor. Den är nästa onsdag. Välkommen!

Anf. 271 ANNA GRÖNLUND KRANTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag är inte orolig. Jag kommer att komma på den debatten, och jag hoppas verkligen att vi kan ta en rejäl diskussion då, för det här är faktiskt en fråga som handlar om att skapa nya jobb i en hel bransch som vi i dagsläget inte har möjlighet att tillgå. Jag tycker att det är slöseri med mänskliga resurser.

Anf. 272 MATS BERGLIND (s):

Herr talman! Då jag är alldeles färsk i, inte riksdagen, men skatteutskottet tänker jag inte gå in på några av de mycket tekniskt avancerade turer som utskottet hanterar. Jag har faktiskt funderat lite mera allmänt över hur vi resonerar i och hur vi debatterar våra skattefrågor. Jag fick frågan relativt tidigt varför jag sökte mig till skatteutskottet. Mitt argument var att skatterna är väl någonting som de allra flesta människor har åsikter om. Det är inte så konstigt för de berör alla i vardagen.

När budgetförhandlingarna drog i gång och det skrevs en och annan artikel om höjd bensinskatt och dieselskatt och annat är det ingen överdrift att säga att det fanns en hel del människor som hade åsikter om både det ena och det andra – skattenivåer och annat. Det är en fördel att då få chansen att diskutera utifrån: Vad är rimligt? Vilka är alternativen? Framför allt: Vad får vi för våra skatter? Då blir det faktiskt inte den trubbiga, glasklara politiker-fattar-ingenting-attityden. Tvärtom blir det en inbjudan till en dialog. När man då säger att det här kanske du inte tycker är världens bästa system, men ändå behöver vi ju ha in pengarna, så finns det, långt utanför socialdemokratins medlemmar, en väldigt stor förståelse för att visst måste vi få in skattepengar. Det är det som också är

avgörande i vardagen om vi ska ha barnbidrag, skola och äldreomsorg. Det vet väl varenda en. Det finns inte många, det finns men det är inte många, som säger: Det här får väl var och en klara av. Nej. Det finns en oerhört bred samsyn över att vi alla ska betala skatter. Man kan ha åsikter om vilka skatter och vilka nivåer det ska vara, men allmänt sett vet de flesta och argumenterar för att vi måste få in skattepengar för att vi ska få en välfärd och en trygghet som vi känner igen och som vi vill ha kvar.

Då är det faktiskt givande att få ett uppdrag där just den här diskussionen kommer upp. Det är ett uppdrag där jag upplever att det hela tiden sker förändringar. Det finns ingen sanning i dag som är sanning i morgon när det gäller olika skatter, olika nivåer och olika sätt. Det förändras hela tiden, det blir en dialog men det avgörande är: Får vi inte in pengar för välfärden står vi illa.

Det handlar mycket om hur man känner det rent personligt, men det gäller också generellt. Det gjordes vissa undersökningar under de olycksaliga åren i början av 90-talet då det var stora försämringar och stora skattehöjningar för att sanera statens ekonomi. Det var på den tiden en stor förståelse, långt utöver medlemmarna i Socialdemokratiska partiet, för att vi var tvungna att göra så. Det fanns en förståelse för att vi måste hjälpas åt. Många tyckte att det var bekymmersamt och tungt, men ändå fanns det en respekt och en förståelse.

Det har varit en diskussion om statsbidragen till kommunerna, om storleken, riktade eller inte riktade. Jag är fortfarande kommunalpolitiskt aktiv hemma i Enköpings kommun. Personligen är jag för generella statsbidrag till kommunerna och tycker att det ska kunna göras undantag, till förmån för riktade bidrag. Jag ser att min egen kommun, som i och för sig är borgerligt styrd, sänker skatten och har hamnat i ett läge där man har problem inom barnomsorgen och äldreomsorgen. Om då en medlem i regeringspartiet har en klar linje och till exempel vill värna och ha mer personal till barnomsorgen, tycker jag att man faktiskt får göra undantag så att den borgerliga majoriteten i Enköpings kommun inte använder pengarna för att ytterligare sänka skatten. Därför tycker jag att det måste vara en kompromiss när det gäller de generella och riktade bidragen även till kommunerna.

Anf. 273 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag hälsa vår nye vän i skatteutskottet varmt välkommen till ett trivsamt utskott med ett konstruktivt samarbete, även om blockgränsen – det kan jag upplysa om – ibland är ganska väl markerad.

Jag tror att det finns, precis som herr Berglind säger, en stor förståelse för att vi måste få in skatter. Likväl är det faktiskt legitimt att kritisera en del skatter. Vi vill ha stora skattebaser och optimala skatteintäkter. Det finns också legitimitet i att kritisera skadliga skatter. Det kan man faktiskt göra utan att tycka att allt i skattesystemet är fel. Det finns också bra skatter – skatten på sprit till exempel tycker jag är alldeles utmärkt – och nödvändiga skatter. Men man kan titta på systemet. Vi har väldigt höga skatter på arbete i detta land. Jag tillhör dem som tycker att det vore bra för detta land med lite lägre skatter på arbete.

Anf. 274 MATS BERGLIND (s) replik:

Herr talman! Jag får tacka för välkomsthälsningen. Jag har känt mig ärligt sagt varmt välkommen och ser fram emot att jobba vidare i det utskottet.

Som jag sade i mitt anförande finns det olika synpunkter på skatter – vad som är rimligt och hur de ska fördelas. Det är därför jag kan hålla med om att inkomstskatterna ibland kan kännas betungande, självklart. Men jag vill därför inte rösta för Moderaternas motioner som innebär att jag som – relativt sett – höginkomsttagare ska få stora skattelättnader medan min äldsta dotter som är barnskötare ska förlora. Det ställer jag inte upp på.

Anf. 275 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Det är svårt att diskutera hela skattepolitiken på 30 sekunder. Jag tror att Mats Berglind och jag får göra det vid något annat tillfälle – ja, det är jag helt övertygad om.

Jag tror för min del att det är en olycka för Sverige att vi har en så hård icke-blocköverskridande skattedebatt för närvarande. Man får gå tillbaka väldigt många år för att hitta en tid där det inte var så. Mats Lindbergs och mitt parti har en gång gjort upp om någonting som jag uppfattade var väldigt bra. Jag tror att det finns flera partier på den borgerliga sidan som skulle vilja se att den väldigt hårda blockpolitik som ni för nu löstes upp. Det skulle Sverige må bra av.

Anf. 276 MATS BERGLIND (s) replik:

Herr talman! Ordförande Arne Kjörnsberg får väl ta mig i örat, men jag har ingenting emot att diskutera över blockgränserna och hitta lösningar i skattefrågor. Men kom inte och påstå att det är vi som har prop-
sat på att fyra borgerliga partier ska ingå i en skatteallians som är totalt orättvis. Det är inte vi som har påstått att ni ska behöva göra det. Men vill ni bryta den – Arne får väl rätta mig – så är ni välkomna.

Anf. 277 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Herr talman! Mats Berglind nämnde den budgetsanering som inled-
des av den borgerliga regeringen och sedan pågick fram till ungefär 1997–1998. Man genomförde då budgetförstärkningar med närmare 200 miljarder kronor. Faktum är att sedan 1998 har Socialdemokraterna och stödpartierna genomfört ofinansierade reformer omfattande ungefär motsvarande summa, närmare 200 miljarder kronor, enligt Konjunkturinstitutets egna beräkningar.

Jag undrar vad Mats Berglind anser om det faktum att man på det här sättet faktiskt har återställt budgetförstärkningarna och genomfört så pass omfattande ofinansierade reformer som man har gjort sedan 1998.

Anf. 278 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Det är väl helt klart att det inte är någon fara att göra justeringar och eventuellt låna upp en del pengar i ett läge där man vill stimulera den efterfrågan som finns och då det faktiskt finns ett ordentligt behov av vissa resursförstärkningar, inte minst till kommuner och lands-

ting. Men det handlar ju inte om att hamna i det läge som var i början på 80-talet där inflations- och ränteläget var totalt oacceptabelt.

Jag ska inte vara övermodig, men jag tror att vi har en större tilltro till den ekonomiska politiken. Jag tror inte att det här på något sätt riskerar statsfinanserna och inflations- och ränteläget eller övriga faktorer.

Anf. 279 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det är bra att vi har fått inflationen och räntan under kontroll genom den penningpolitiska reform som har genomförts under 90-talet. Men jag kan inte förstå hur Mats Berglind kan försvara 200 miljarder i ofinansierade reformer sedan 1998, vilket har lett oss in i en situation där vi på toppen av en högkonjunktur kommer att tvingas låna för att få statsfinanserna att gå ihop. Det gör oss inte väl rustade inför en framtida lågkonjunktur.

Anf. 280 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Vi får som sagt se var förtroendet hamnar någonstans. Det är ju inte så långt kvar tills vi ska låta medborgarna gå till val. Då får de väl ta ställning till om vi har lyckats eller om vi har misslyckats.

När det sedan gäller upplåning och annat har jag den absoluta förde-
len att det kommer en talare efter mig som är relativt kunnig, för att ut-
trycka mig försiktigt, i de här frågorna.

Anf. 281 Statsrådet GUNNAR LUND (s):

Fru talman! Det ekonomiska läget är ljusst. Den internationella lågkonjunkturen blev visserligen mer utdragen än vad de flesta hade räknat med. Men nu är uppgången tydlig och den är stark. Tydligast är den i USA och i Asien, om vi ser runtom i världen, medan den har varit svagare här i Europa. Men den starka utvecklingen har successivt befasts under 2004 även här i Europa. Sanningen är att vi för i år kan räkna med hela 5 % tillväxt i världsekonomin, vilket är den bästa siffra vi har sett på över 30 år.

Den internationella konjunkturuppgången kommer i allra högsta grad oss i Sverige till del, och orsaken till det är enkel: Exporten står för närmare hälften av vår svenska bruttonationalprodukt, och exporten växer för närvarande så det knakar.

Den svenska BNP-tillväxten förväntas, enligt våra beräkningar på Finansdepartementet, landa på hela 3,5 % i år och 3 % nästa år. Konjunkturinstitutet reviderade för sin del så sent som i går sina siffror och reviderade upp BNP-tillväxten till 3,8 % i år och 3,3 % nästa år.

Det är framför allt exporten av teleprodukter och motorfordon som driver den svenska konjunkturuppgången under innevarande år. Men redan nästa år väntas den inhemska efterfrågan bidra mer till tillväxten.

Industrins kapacitetsutnyttjande har i år nått rekordhöga nivåer, och för att klara den internationella och inhemska efterfrågan som följer av en konjunkturuppgång kommer industrin att behöva investera i en ny produktionskapacitet. Det är därför sannolikt att vi kan förvänta oss en högre investeringstakt framöver.

Svensk ekonomi har utvecklats väl de senaste tio åren. En kvarts miljon fler människor har fått ett jobb. Drygt 40 000 färre människor är beroende av socialbidrag. De offentliga finanserna har gått från att ha

varit ett avskräckande exempel i industrivärlden till att vara ett föredöme. Den svenska tillväxttakten har varit högre än omvärldens. Samtidigt har statsskulden som andel av bruttonationalprodukten fallit. Man måste gå tillbaka till 1960-talet för att finna ett läge där Sverige mött en begynnande högkonjunktur i en liknande styrkeposition.

Våra framgångar visar att Sverige hävdar sig väl, menar jag, i den globala ekonomi som i dag är en realitet. Vi socialdemokrater är i grunden positiva till den ekonomiska globaliseringen och dess effekter i form av ökad tillväxt och ökat välbefinnande.

Men vi inser också att det innebär ett stort ansvar när världens ekonomier sammanlänkas alltmer. En illustration är läget i USA. Vem som än väljs till president den 2 november i USA kommer att tvingas till krafttag för att hantera det man brukar kalla för de dubbla underskotten – budgetunderskottet och bytesbalansunderskottet. Om inte så riskeras den uppgång vi nu ser, inte bara i USA utan i hela världsekonomin.

Fru talman! Om man ska hävda sig väl i den globaliserade ekonomin krävs också en konkurrenskraftig finansiell sektor. Jag brukar säga att det handlar om att bygga tillväxtens infrastruktur.

Väl fungerande finansmarknader kan bidra rejält till en starkare samhällsekonomi. Det betyder i sin tur högre tillväxt och därmed flera jobb. Men om detta har debatten knappast alls handlat under det gångna året. I stället har jag och andra med mig tvingats ägna nästan all kraft åt den förtroendekris som med full kraft drabbat den finansiella sektorn i allmänhet och livförsäkringsbolagen i synnerhet.

Bakgrunden är välkänd. Vissa affärstransaktioner inom försäkringskoncernerna har ifrågasatts eftersom de misstänks ha inkräktat på försäkringstagarnas anspråk på bolagets överskott. Livbolagsbranschen har varit påtagligt dålig på att informera om hur den traditionella livförsäkringsprodukten är uppbyggd. Vissa livbolag har också befunnit sig i ett mycket ansträngt ekonomiskt läge, även om branschen som helhet varit välkonsoliderad.

Grundläggande för hela denna sektors funktion är att försäkringstagarna med förtroende kan överföra resurser från sina yrkesverksamma år till pensionsåren. Medborgarna måste givetvis uppfatta livförsäkringssektorn som stabil och präglad av en sund verksamhet med ett gott konsumentskydd. Det är den här uppgiften som jag och många andra har fått tampa med.

Situationen för livförsäkringsbranschen har inneburit såväl en ekonomisk kris som en informations- och förtroendekris. Ur alla dessa delar finns lärdomar att dra när den framtida regleringen och tillsynen på försäkringsområdet ska formas. Regeringen har tagit konsekvenserna av de omedelbara brister som funnits i regleringen och har redan bärgat i hamn en rad lagändringar. Den nya lagstiftningen, som trädde i kraft tidigare i år, innebär ett förstärkt skydd för försäkringstagarna i livförsäkringsbolag. Det ställs nu krav på oberoende styrelseledamöter i livbolagen och på att varje bolag ska ha riktlinjer för sin hantering av intressekonflikter. Jävsreglerna har vässats, och lagen om finansiell rådgivning gäller även för traditionell livförsäkring. Finansinspektionen har fått skärpta sanktionsmöjligheter.

En större utredning med syfte att se över hela den bolagsrättsliga regleringen för försäkringsbolag tillsattes redan under förra året. Rågången

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

mellan försäkringstagarnas och aktieägarnas intressen måste bli tydligare. Spararnas insyn och inflytande måste stärkas och principerna för hantering av överskott i bolagen ses över i grunden. I augusti nästa år ska utredningen redovisa sina slutsatser och förslag.

En av de viktigaste åtgärderna för politiken på finansmarknadsområdet är att öka konkurrensen på pensionssparmarknaden. Det är rimligt, menar jag, att en missnöjd pensionssparare utan oskäligen avgifter ska kunna flytta sina pengar till ett annat bolag. Det första steget har vi redan tagit genom att regeringen beslutat om en ny försäkringsavtalslag. Det andra steget mot en flytträtt tas i den promemoria som Finansdepartementet remitterade i början av sommaren. Nu har remissinstanserna sagt sitt, och jag kommer att noggrant analysera synpunkterna för att därefter gå vidare med förslag att lägga på riksdagens bord.

I slutändan är det styrelserna i livförsäkringsbolagen som bär ansvaret för att verksamheten är stabil och utövas på ett seriöst och ansvarsfullt sätt. Kännetecknande för den framtida regleringen på försäkringsområdet är att det kommer att lämnas större frihet åt bolagen att bedriva sin verksamhet. Konsekvensen av detta är att det kommer att ställas ökade krav på tillsynen. Från att främst ha avsett den formella regelefterlevnaden måste tillsynen i högre grad fokusera på riskerna i försäkringsverksamheten och på de processer som finns i bolagen för att hantera de här riskerna. Regeringen beslutade därför nyligen att låta en särskild utredare utvärdera Finansinspektionens tillsyn på försäkringsområdet och lämna de förslag på förändringar som är nödvändiga för att säkerställa en framtida effektiv tillsyn.

Fru talman! Min övertygelse är att det batteri av åtgärder som jag här har redovisat kommer att bidra till att öka allmänhetens förtroende för livförsäkringsprodukter, men mycket återstår. Fortfarande saknar, enligt en nyligen publicerad undersökning, sju av tio svenskar förtroende för livbolagen. Förtroendekrisen skadar tillväxten och konkurrenskraften för svenska företag. Särskilt små och medelstora företag drabbas när företagande likställs med fusk och mygel. Den uppkomna situationen har krävt extraordinära insatser från regeringen, men en aldrig så duktig regering kan inte bygga upp förtroendet på egen hand. Näringslivet och livbolagen själva har ett huvudansvar.

Låt mig nämna ytterligare ett centralt inslag i arbetet med att återställa förtroendet för näringslivet i stort. Förtroendekommissionen, under ledning av Erik Åsbrink, tillsattes av regeringen för två år sedan med uppgift att återställa förtroendet för näringslivet. En viktig uppgift var att låta utarbeta ett förslag till svensk kod för bättre bolagsstyrning. I våras presenterade så Förtroendekommissionen sitt slutbetänkande. Man levererade förslag till skärpt lagstiftning, förbättrad tillsyn och skärpta sanktioner med syfte att förbättra styrningen av bolagen och ge kunderna till försäkringsbolag och andra företag inom finanssektorn ett bättre skydd. Förslagen skulle dessutom skärpa konkurrensen och trappa upp kampen mot ekonomisk brottslighet. Huvudprincipen stavades aktiva och ansvarstagande ägare och god balans mellan ägare, styrelse och företagsledning.

Genom kommissionens och kodgruppens arbete, som fram till nyligen var ute på remiss, finns nu ett rikt material att ösa ur i form av både lagförslag och självreglering. Utan att i detalj ha gått igenom remissyn-

punkterna gör jag bedömningen att flertalet av kommissionens förslag är goda och håller hög kvalitet. Dessa kommer regeringen att ta om hand och lägga på riksdagens bord. Jag förutsätter också att kodgruppens förslag i mer eller mindre modifierad form skyndsamt kan omsättas till verklighet.

Fru talman! Till sist: Efter att ha arbetat med de här frågorna i två år är det naturligt att utvärdera den tid som varit. Min uppenbara reflexion består i att hela detta betydelsefulla politikområde är kraftigt satt på undantag av oppositionen. Maktalliansen verkar ägna all sin kraft åt taktikspel kring andra frågor. Det är besynnerligt eftersom den finansiella sektorn har en nyckelroll i hela samhällsekonomin. Det totala försäkringssparandet utgör exempelvis en stor andel av hushållens finansiella förmögenhet och är ett centralt inslag i infrastrukturen för trygghet.

Det är samtidigt ett skäl så gott som något, anser jag, att låta den socialdemokratiska regeringen fortsätta regera och den borgerliga oppositionen fortsätta opponera efter valet 2006.

Anf. 282 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Fru talman! Gunnar Lund målar i sitt anförande en väldigt ljus bild av svensk ekonomi, och det är lite intressant att höra att han inte nämner ett ord om de stora problemen kring till exempel sysselsättning och arbetslöshet.

Tidigare i dag hade finansutskottet en utfrågning med riksbankschefen. Lars Heikensten gjorde då en intressant tillbakablick över de tio åren med den nuvarande penningpolitiska regimen. Han pekade på goda resultat när det gäller inflationsbekämpning men också på problem med sysselsättningen. Den öppna arbetslösheten har endast varit nere på 4 % något enstaka år under den här tioårsperioden. I dag är den 5 ½ %. Antalet sysselsatta är lägre nu än vad det var före krisen. 1,2 miljoner människor i arbetsför ålder står utanför arbetskraften.

Riksbankschefen pekar då på att om man varaktigt vill sänka arbetslösheten måste man försöka påverka den strukturella delen av arbetslösheten. Min fråga till Gunnar Lund är då: Var finns regeringens strukturella åtgärder för att sänka arbetslösheten?

Anf. 283 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Jag vill inte på något vis teckna en glättad bild, men det är otvivelaktigt så att bilden för svensk ekonomi liksom för världsekonomin de närmaste åren är mycket ljus. Det innebär inte att vi inte har några problem, och i dag är det arbetslösheten som dominerar som problem. Den bekämpar vi med aktiva åtgärder som det är nu, men jag har också en god förtröstan på att om konjunkturen nu utvecklas så gynnsamt som vi räknar med de närmaste två tre åren så kommer sysselsättningen också att öka och arbetslösheten gå ned. Det har vi sett i alla tidigare konjunkturuppgångar. Det finns ingen anledning till att den här skulle skilja sig från vad vi sett tidigare.

Anf. 284 ROGER TIEFENSEE (c) replik:

Fru talman! Det är sant att det finns en ljus bild som man ser av ekonomin i börsbolagens styrelserum och kanske i Rosenbad. Men just de som drabbas av arbetslöshet och för den delen ohälsa, de 1,2 miljoner

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

människor som står utanför arbetskraften och inte får chansen att komma in, känner inte igen sig i den här bilden.

Riksbankschefen pekade på ett intressant experiment som man hade gjort. Man hade beräknat sysselsättningseffekten av en procents lägre reporänta. Det skulle ge 10 000 personer, bara i tidigareläggning av arbetstillfällen. Det är ju precis den politiken regeringen håller på med, det vill säga att bedriva konjunkturpolitik, men ni ger er inte på de strukturella problemen.

Anf. 285 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Roger Tiefensee måste inte ha läst vårt budgetförslag om han hävdar att vi försummar arbetslösheten som problem. Det är ju i själva verket arbetslösheten och sysselsättningen som är centrala som motiv till att förslaget i vår budget ser ut som det gör. Vi ser just att det kommer att ta sin tid innan tillväxten också resulterar i rejäla sysselsättningsökningar och i att arbetslösheten sänks. Därför gör vi rejäla insatser, och det är fullt rimligt att göra det i en kärv arbetsmarknadskonjunktur. Men jag är övertygad om att vi sedan kommer få full fart, inte bara i tillväxten utan också i sysselsättningen, och att åtskilliga jobb kommer att skapas i svensk ekonomi under de närmaste åren.

Anf. 286 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Fru talman! Det är få anföranden man har hört som har överglänsat Gunnar Lunds när det gäller självberöm. Tillväxten var enorm, måste jag säga, i det här avseendet!

Gunnar Lund tog upp ett helt annat ämne som vi inte har haft möjlighet att diskutera tidigare. Det är svårt att diskutera hela finansmarknadens funktion på två minuter, men jag vill ändå fråga på den här väldigt konkreta punkten: Flytträtten, kommer den att kosta flyttarna någonting? Kan Gunnar Lund garantera att flytträtt mellan livförsäkringsbolag inte kommer att kosta någonting?

Sedan tycker jag att det är alldeles utmärkt att Gunnar Lund är en sådan lysande exponent för försäkringstänkandet. Kan man tänka sig att det här försäkringstänkandet utsträcks till några andra områden, till exempel på socialförsäkringsområdet? Det skulle vara väldigt intressant.

Slutligen: Gunnar Lund glömde en sak, nämligen att nämna Borås Wäfveri och Saab i Trollhättan. Kan Gunnar Lund säga någonting om dessa saker? Det är ju något aktuellt i dag. Under de senaste två åren har det inte varit något enda statsråd med. Jag hälsar honom välkommen till den här debatten.

Anf. 287 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Jag gläds över att Gunnar Andrén intresserar sig, åtminstone lite grann, för finansmarknaden. Det intresset har ju lyst med sin frånvaro från den borgerliga oppositionen under i varje fall de två år som jag har ägnat mig åt finansmarknad och insatser för att rädda förtroendet för den finansiella sektorn och för livbolagsbranschen i stort. Det har varit ett rätt ensamt arbete. Jag har inte upplevt ett så starkt stöd från Gunnar Andréns parti.

Det är riktigt att det är regeringens tanke och förslag såsom det uttrycks i en departementspromemoria som är ute på remiss att vi ska in-

föra en flytträtt. Självklart kommer den inte att vara gratis. Det vore orimligt. Det måste vara förenat med en kostnad. Men i förslaget är det tydligt och klart utsagt att det måste vara skäligen avgifter som därmed inte kommer att stå hindrande i vägen för flytträtten som fallet många gånger är i dag då avgifterna är för höga.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 288 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår att statsrådet inte hinner svara på alla mina frågor. Det är väldigt svårt att klara på den korta tiden.

Men det var intressant att få detta klart för sig. Jag tror att Dagens Industris läsare och så vidare är väldigt intresserade av detta, det vill säga att någon gratis flytträtt inte finns.

Jag ska ställa en annan fråga. Kan vi få en enda kommentar i den här debatten när det gäller Saab och Borås Wärfveri?

Allra sist: Det är inte sant att mitt parti eller andra partier inte skulle ha varit intresserade av finansmarknaden. Statsrådet får faktiskt lyssna bättre. Det är inte ett så ensamt arbete. Det är många som är intresserade av den frågan. Men jag kan hålla med om att man väldigt sällan har hört statsrådet tala om det i den här kammaren.

Anf. 289 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Jag kan bara ånyo säga att det gläder mig att det i alla fall blir något slags debatt om finansmarknadsfrågorna. Det har faktiskt varit ett massivt ointresse för dessa frågor som jag har upplevt det. Och det har många gånger känts genuint ensamt att jobba med dessa frågor.

Jag ska kortfattat ta upp flytträtten igen. Jag har mycket svårt att förstå varför någon skulle förvänta sig att flytträtten skulle vara gratis. Det handlar om försäkringssparande som är låst under lång tid. Det är klart att det måste vara förenat med en viss kostnad att introducera en flytträtt. Det är fullt rimligt. Vi kommer att se till att den kostnaden kommer att bli så låg att den inte ska utgöra ett hinder för att människor ska utnyttja den.

Anf. 290 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Fru talman! Jag tror att det snart är dags för Gunnar Lund att tillsätta en ny förtroendekommission som kan återupprätta förtroendet för regeringen.

Det är klart att det ekonomiska läget ser ljust ut om man stirrar sig blind på tillväxtsiffrorna. Men om man tittar på att staten i år kommer att behöva låna för att få statsbudgeten att gå ihop, så även nästa år och året därefter och så vidare, det vill säga under hela den högkonjunktur som vi nu är i början av kommer man att tvingas att låna för att få statsbudgeten att gå ihop. Det är inget ljust läge. Det är ingen sund och hållbar ekonomisk situation som vi kommer att hamna i när vi sedan går in i en ny lågkonjunktur om några år. Det är inte heller en ljus ekonomi som vi ser framför oss när vi noterar att inte ens i regeringens egna prognoser leder den innevarande högkonjunkturen till några nämnvärda förbättringar vad gäller arbetslösheten.

Anf. 291 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Till att börja med måste jag notera att jag blir smått rörd. Jag trodde inte att jag skulle få uppleva den dag då man här i kammaren från moderat håll varnar för att stirra sig blind på tillväxten. Jag trodde att vi på den punkten hade en del gemensamt och att vi såg hur fundamentalt viktig tillväxten är för ekonomin och för att kunna finansiera välfärden. Det måste ändå vara en huvudsak när vi blickar framöver hur stark tillväxten kan tänkas bli. Där vill jag insistera på det som jag sade inledningsvis, att jag har lång erfarenhet av ekonomisk politik och att jag aldrig har sett den svenska ekonomin i så god balans och med så goda förutsättningar gå in i en högkonjunktur. De offentliga finanserna är i balans, vi har en låg inflation, och vi har alla förutsättningar att ta vara på de möjligheter som ges under de närmaste två tre åren och bättre än vad vi har sett tidigare.

Anf. 292 GUNNAR AXÉN (m) replik:

Fru talman! De offentliga finanserna må vara i balans. Det beror huvudsakligen på överskotten i pensionssystemen. Men man når inte sitt eget saldomål för den offentliga ekonomin, vilket sattes upp för att vi skulle ha en bra och sund ekonomi för att möta den demografiska utveckling som Sverige står inför under kommande år. Det är också ett faktum att staten tvingas låna under hela den högkonjunktur som vi nu är inne i för att få finanserna att gå ihop.

Anf. 293 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Då är jag rädd för att Gunnar Axén har läst på rätt dåligt eller känner till våra mål dåligt. Vi har gjort klart att vi strävar efter att etablera i genomsnitt ett överskott i de offentliga finanserna motsvarande 2 % av bruttonationalprodukten. Jag har inte sagt att vi ska nå detta mål varje år, utan i den meningen är vi goda traditionella keynesianer som ser det som värdefullt att när det är kärva tider, vilket det har varit, ska vi kunna spendera mer på offentliga utgifter och därmed stötta sysselsättning och jobb. Och det är precis vad vi har gjort. Nu kommer de godare tiderna. Då kommer vi att successivt kunna spara mer. På det viset har jag stort förtroende för att vi ska kunna klara målsättningen att i genomsnitt nå ett överskott på 2 %.

Anf. 294 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Med tanke på avslutningen i Gunnar Lunds anförande kanske det vore bäst att vi i oppositionen gick hem och att denna kammarfylldes av 349 glada och fullkomliga socialdemokrater.

Först vill jag kommentera Gunnar Lunds version av hur bra det går. Om man använder pensionssystemet och dessutom börjar räkna om BNP i procent i stället för att räkna i faktiska termer och faktiskt skuldsätter svenska folket med flera miljarder varje år, så tycker jag nog att bilden blir lite annorlunda.

Jag tänkte mer på de inkomster som vi får. Inkomsterna i en högkonjunktur går mestadels till staten i form av bolagsskatt och andra skatter. De går inte till kommunsektorn eftersom kommunsektorn i huvudsak lever på arbetsinkomster och kan beskatta dessa. Det gör att staten i sin tur får skicka bidrag till kommunerna för att de i sin tur ska ha råd till

den verksamhet som man har bestämt i lagar och regler. Det innebär att det urholkar det självständiga kommunala självstyret. Det innebär också att skattehöjningar återigen får göras i kommunsektorn trots att det går bra för Sverige.

Då undrar jag: Vore det inte bra om regeringen fokuserade mer på att få fler människor i arbete i kommunsektorn men framför allt i fler och nya expanderande företag?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Ekonomi och skatter

Anf. 295 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Det förefaller mig som om Lars Gustafsson för ett något svårbegripligt resonemang här, i synnerhet som vi just redovisat ett budgetförslag som har som utgångspunkt att vi vill förvissa oss om att kommuner och landsting ska klara av de påfrestningar som de oundvikligen utsätts för nu och under det närmaste året eller två. Det är därför som vi gör stora insatser i budgeten för att se till att hålla uppe också sysselsättningen ute i kommunerna och i landstingen och se till att kommuner och landsting inte behöver göra sig av med anställda under den här perioden. Vi gör det också i förvisningen om att den ekonomiska situationen i stort nu successivt förbättras och förstärks under den närmaste två-tre-årsperioden. Därmed kommer naturligtvis också kommunernas och landstingens skatteintäkter att öka och deras ekonomi att förstärkas och sysselsättningen förbättras av sig själv ute i kommuner och landsting.

Anf. 296 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kommer från Laholms kommun. Trots att man där höjde skatten föregående år med 75 öre har man i år ett underskott på 16 miljoner kronor. Man ska avskeda 40 personer inom vårdsektorn i kommunen.

Man får 10 miljoner av staten som är kommunens andel av det statsbidrag som Gunnar Lund talar om, och man ska skicka tillbaka 7,2 miljoner. Man får alltså 2,8 miljoner. Med ett underskott på 16 miljoner tror jag faktiskt, Gunnar Lund, att det blir väldigt svårt att komma till Laholm eller till Hyltebruk och tala om att det går bra för Sverige.

Anf. 297 Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik:

Fru talman! Jag blundar inte för att enskilda kommuner och landsting har kärva tider. Just det är också skälet till att vi avlämnat de förslag vi har i budgeten. Vi är alltså väl medvetna om situationen, och vi gör vad vi kan för att se till att situationen blir rimlig under det närmaste året eller de två närmaste åren.

Vidare är jag alldeles övertygad om att den svenska ekonomin inte bara redan går bra utan också kommer att gå ännu bättre under åren framöver. Då kommer vi att få se lättnader i kommunernas och landstingens situation. Vi kommer också att se en ökning av sysselsättningen ute i industrin och även i den offentliga sektorn.

Anf. 298 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Vårdköerna växer. Folk prioriteras bort från vården. Många får betala vården med pengar ur egen ficka. Landstingens ekonomi går på knäna.

I denna debatt borde socialminister Ylva Johansson ha varit med. Jag är väl medveten om att hon ännu inte är så kunnig och kanske så påläst, men just därför borde hon ha tagit tillfället i akt och suttit med här för att lyssna och lära sig av de här frågorna. Jag beklagar detta väldigt mycket.

Ingen finns på läktaren. Vi andra som finns här i kammaren kommer att debattera med varandra många, många gånger under det här året. Men socialministern eller någon av de tre hade jag med glädje sett vara med här i dag.

Fru talman! Jag kan i alla fall konstatera att Socialdemokraternas beska medicin för att lösa denna sjukvårdskris handlar om att hindra, förbjuda och avveckla. Överskridna budgetar, minimal patientmakt och årslånga köer har varit beska piller som skrivits ut.

I det socialdemokratiska Östergötland prioriterar man bort folk från sjukhuset till den mer närliggande vården. Jag kan inse att det många gånger har sina fördelar om det rör sig om smärre åkommor, men så har inte alltid varit fallet. Dessutom har politikerna blandat sig i innehållet i vården utan att förstå sig på den. Inte heller ger man resurser till den öppna vården så att den kan ta emot dem som inte längre är välkomna till sjukhuset. Man förhindrar att vårdpersonal kan etablera sig. Det gör man effektivt genom att förbjuda eller hindra nya avtal. Då, mina vänner, återstår bara plånboken, för med två hörapparater kan jag höra bättre än med den enda som jag fått av landstinget.

Fru talman! Att få vård i tid borde vara en självklarhet, men så är det inte alltid. I dag finns det stora bekymmer för svensk sjukvård. Patienten står inte längre i centrum för vården, och det är inte alltid behoven som styr vården utan ofta en organisation uppbyggd efter politiskt fattade beslut.

Vi vill i stället förtydliga patientens rättigheter när det gäller att själv välja en vårdgivare som man har förtroende för. Vi vill ha en vårdgaranti och ett ökat utrymme för mångfald och alternativ.

Patienten måste också ges större möjligheter att använda sig av öppna kvalitetsregister. Vården ska övervakas av en ny stark och oberoende tillsynsmyndighet, och lagar som hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen måste slås samman till en ny och kraftfull lagstiftning.

Det blir alltmer uppenbart att landstingen i dag är hinder för sjukvårdens utveckling. Vi moderater anser att landstingen är kostsamma, byråkratiska och onödiga mellannivåer mellan kommun och stat och bör, liksom i Danmark och Norge, se sin saga all. Finland har aldrig haft landsting, och man har faktiskt överlevt!

Fru talman! Vården ges också på väldigt olika villkor. Landstingsförbundet visar i en rapport att skillnaden i medicinsk praxis och produktivitet vad gäller kostnader för vissa ingrepp är orimligt stor sett över hela landet. Hade alla landsting varit lika duktiga som de fyra bästa, däribland Hallands läns landsting, skulle svensk sjukvård ha kunnat ha 16 miljarder kronor mer att satsa på starroperationer, onda höfter och utslitna knän.

Vi behöver en nationell finansiering av vården, men vi behöver inte ett antal landstingsriken i det här landet. Vi behöver en mångfald vårdgivare som tävlar i kvalitet och omtanke och som samtidigt är kostnadseffektiva. Vi behöver ett ersättningssystem som ger lika ersättning för samma typ av åtgärder i hela landet. Först då får vi en likvärdig vård i hela landet!

Vi vill ställa sjukvårdspyramiden på ända. I stället för att resurserna ska flöda ned från politikerna vill vi se patienten som bärare av kostnaden. Då får vi också en vårdinsats utifrån vars och ens behov.

Fru talman! Efter ett antal domar i EG-domstolen har principerna slagits fast. Fri rörlighet i Europa ska gälla inte bara för varor, kapital och människor utan också för tjänster, till exempel för sjukvård.

Allra mest förvånad är Landstingsförbundets socialdemokratiska ordförande Lars Isaksson som indignerat uttryckt: "EU hotar svensk sjukvård."

Men Lars Isaksson har fel. EU hotar inte svensk sjukvård. Däremot hotar EU svenska vårdköer, landstingsmonopol och bristen på valfrihet i vården. Låt oss införa en vårdgaranti som också innefattar vård i annat EU-land om vård i Sverige inom tre månader inte kan inbegripas!

Fru talman! I dag befinner sig svensk sjukvård i vad som kan betecknas som en förtroendekris. Vårdgarantin lyser fortfarande med sin frånvaro, och stora neddragningar planeras. Det är dags att byta perspektiv på sjukvården – från en kostnads- till en resursskapande verksamhet. Sjukvården har möjligheter och förutsättningar att bli en framtidsbransch och erbjuda god vård med högteknologi, forskning och god omsorg om man tillåts komma fram. Det skulle komma alla till godo!

Anf. 299 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson inledde med att säga att landstingens ekonomi går på knäna. Bara för någon dag sedan kom en redovisning som i och för sig säger att den samlade landstingsekonomin fortfarande går med ett mindre underskott. Men prognosen är att man inom något år bör ha balans i systemet.

Stockholms läns landsting har fortfarande ekonomiska bekymmer men är på väg mot en ekonomisk utveckling som är mer rimlig. Under förra mandatperioden då Stockholms läns landsting leddes av en partivän till Cristina Husmark Pehrsson redovisades ett samlat underskott på närmare 10 miljarder för de fyra åren. I dag har man fått ned det beloppet betydligt.

Om Cristina Husmark Pehrsson karakteriserar dagens situation i Stockholms läns landsting som att man går på knäna, vilket adjektiv skulle Cristina Husmark Pehrsson då vilja välja om den period då borgarna styrde Stockholms läns landsting och man hade 10 miljarder i sammanlagt underskott?

Anf. 300 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Conny Öhman vet mycket väl att det handlar om skatteutjämnningssystemet, och Conny Öhman vet att det var mångmiljardbelopp som Stockholm tvingades betala in. Conny Öhman vet också att när Bosse Ringholm var finanslandstingsråd i Stockholm uppvaktade han den dåvarande finansministern och sade: Vi klarar inte av den här skatte-

utjämningen på 800 miljoner. Nu handlar det om mångmiljardbelopp, så det är inte så konstigt att man inte kan klara av det.

I tisdags hade jag en interpellationsdebatt med statsrådet Ylva Johansson. Ylva Johansson sade att hon vill ha ett regelverk som, om vården lämnas över till den privata vården, säkrar att den vården inte blir sämre än landstingsvård.

Jag ställer nu samma frågor som jag ställde till Ylva Johansson: Vad händer om landstingsvården är sämre än den privata vården? Kommer Conny Öhman och hans partikamrater då att stänga landstingens sjukvård?

Anf. 301 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Den period jag talade om gällde samma ekonomiska regelverk för alla landsting i det här landet. Trots det gick Stockholms läns landsting med det största underskott som svensk sjukvård någonsin har haft. Ansvar för det hade en partivän till Cristina Husmark Pehrsson. Om man kallar dagens situation med ett samlat underskott i landstingsvärlden på kanske 1 miljard för att gå på knäna, vad vill Cristina Husmark Pehrsson kalla den period då ett enskilt landsting gick med underskott på 10 miljarder? Vilket ord vill hon sätta på den utveckling som var under den tiden?

Anf. 302 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är konstigt att Conny Öhman bara talar om pengar. Vi kan också tala om vilken vård som gavs i Stockholm. Där fanns inga köer. Folk som hade grå starr blev opererade i tid. De behövde inte vänta i ett och ett halvt år tills linserna blev grumliga och operationerna komplicerade. Folk fick vård. Det var inget landsting i detta land som gav vård så snabbt. Det är jag stolt över att man kunde göra i Stockholm.

Anf. 303 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag kan instämma med Cristina Husmark Pehrsson om att det hade varit trevligt om någon av ministrarna som tillhör Socialdepartementet haft möjlighet att vara med här. Vad jag förstår av talarlistan kommer vi att på olika sätt beröra alla de områden som de har hand om.

Antalet funktionshindrade i ett land har ett samband med hur samhället ser ut, hur många hinder det finns för människor att kunna delta i samhället. Hindren i Sverige i dag är många. Om vi tar en rullstolsburen person som ett exempel är det svårt för henne eller honom att använda allmänna färdmedel, komma in på arbetsplatsen, handla, gå på restaurang, besöka släkt och vänner, ja till och med att ta sig fram ute med tanke på smala trottoarer och höga trottoarkanter. För barn och ungdomar är det svårt att kunna vara med på jämnårigas aktiviteter. Det går inte heller att välja vilken skola man vill gå i, för alla är inte tillgängliga för en rullstolsburen. Det finns hinder för många olika slag av funktionshindrar. Det här är bara ett exempel.

Jag har i dag åkt buss till Centralen i Västerås och därefter tåg till Stockholm. Med en rullstol hade jag inte kommit upp på bussen, och om jag hade kommit på tåget hade jag antagligen fått sitta i passagen mellan två vagnar. När jag ska färdas någonstans behöver jag kontrollera hur jag

ska komma dit och sedan ta lämpligt färdmedel. Många funktionshindrade måste beställa färdtjänst, långt i förväg ibland, och dessutom måste de kontrollera om de över huvud taget kommer in i byggnader och om det finns en handikapptoalett eller liknande saker som kan utgöra bekymmer.

I vårt grannland Norge finns en nationell tillgänglighetsguide som underlättar både resplanering och spontanresande för personer med funktionshinder. Varje resmål i guiden anges med tillgänglighetssymboler avseende såväl inomhus- som utomhusmiljö, till exempel tillgång till handikapparkering, möjlighet att komma intill en badplats, hiss, sevärheter och en massa sådana saker. Jag vet att det i Sverige finns tillgänglighetsguider i vissa kommuner, men det finns ingen samlad för hela landet. Det är en brist, och det är ett hinder för både semesterresor och annat resande. Vi tycker från Folkpartiet att vi bör införa tillgänglighetsguider också i Sverige.

Fru talman! I propositionen *Från patient till medborgare* som vi beslutade om här i riksdagen år 2000 slog vi fast att vissa hinder skulle vara borta före år 2010. Det beslutet var bra, men vi från Folkpartiet ansåg att om det skulle bli verklighet måste man också tillskjuta medel. I propositionen och riksdagsbeslutet hänvisas till ansvars- och finansieringsprincipen. Den principen står vi fast vid, men när behovet är så stort som minst 500 miljoner kronor för att kunna åtgärda hindren tror vi inte att det går. Vi har anslagit medel för det här i våra budgetar ända sedan dess och naturligtvis också i årets budget. Vi tror att de beloppen behövs för att kunna komma i gång.

Om man ser till vad som hänt de senaste fyra åren blir man inte imponerad. Jag tycker också att det visar att vi får rätt. Om inte pengar tillskjuts kommer inte målet att nås, och vi vill nå målet. Jag tycker att det är konstigt att regeringen och Socialdemokraterna nöjer sig med att det går så långsamt och att målet antagligen inte kan nås. De hittar säkert någon att skylla på om vi inte når dit fram 2010.

Vi från Folkpartiet kan inte acceptera att människor stängs ute från samhället, blir isolerade, inte kan arbeta, inte kan umgås med andra och att de ständigt behöver kontrollera om de kan komma dit de vill och måste hålla på att planera och planera. Det är en diskriminering av ett stort antal människor.

Fru talman! Diskrimineringsutredningen har fått i tilläggsdirektiv att utreda om otillgänglighet kan vara grund för diskriminering. Det tycker jag är bra, och jag är nästan helt övertygad om att det är det. En lagstiftning mot diskriminering av människor med funktionshinder finns redan i länder som Australien, England, USA och Sydafrika. Den amerikanska lagstiftningen har visat sig vara mycket effektiv. Trots att vi tar ut världens högsta skatter i Sverige är tillgängligheten för dem som är funktionshindrade betydligt bättre i New York än i Stockholm. Det amerikanska rättssystemet vilar på en annan tradition än det svenska. Vi har bland annat betydligt lägre skadeståndsnivåer i Sverige än i USA. Skadestånd på amerikansk nivå anser vi inte ska införas i Sverige, men däremot bör lagstiftningen ändras efter amerikansk förebild så att bristande tillgänglighet bedöms som diskriminering. Det har vi framfört i en motion under den allmänna motionstiden.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Hälsa- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa

Fru talman! Till sist en fråga till Socialdemokraterna: Tror ni på fullt allvar att vi kommer att nå målet med att ta bort en del av hindren för de funktionshindrade till år 2010?

I detta anförande instämde Gunnar Andrén, Linnea Darell och Mia Franzén (alla fp).

Anf. 304 ULRIK LINDGREN (kd):

Fru talman och alla lyssnare! God kväll! Jag kan också notera att beträffande samhällets tyngsta och viktigaste uppgift, hälso- och sjukvården så har vi ingen minister här, vilket jag tycker är anmärkningsvärt.

Fru talman! Hälso- och sjukvården gör i dag mer. Vi har alltför en akutsjukvård som klarar väldigt mycket och som i långa stycken håller världsklass. Men vi har också en hälso- och sjukvård som kämpar med långa värdköer, otillräckliga resurser och svårigheter att rekrytera och behålla personal. Vi vet att sjukvården har gått igenom en mycket tuff rationalisering med allt kortare vårdtider som följd och en högre stress.

Under de tio år som Socialdemokraterna haft makten nu igen har 18 200 vårdplatser försvunnit, och nedskärningarna fortsätter. 80 vårdplatser till ska bort i mitt landsting Dalarna under kommande tid trots de nya pengarna från staten för nästa år. Ohälsokostnaderna fortsätter att öka, enligt regeringens egna budgettexter med 14 miljoner per dag till och med 2007. Förutsättningarna för hälso- och sjukvården att klara sina uppgifter inför framtiden kan inte sägas ha förbättrats på de här tio åren.

Enligt Kristdemokraterna måste hälso- och sjukvården sättas i första rummet vid tilldelningen av samhällets resurser. Det är vår moraliska plikt att bistå den mest utsatte. Den demografiska utvecklingen påbjuder detta. Vi har alltför äldre, och vi har alltför med demenshandikapp. Demenshandikappen ensamma kommer att påbjudas en oerhörd mobilisering av samhällets resurser. Vi har också färre och färre som jobbar i Sverige. Den medicintekniska utvecklingen kommer att göra det möjligt att göra alltmer för alltför. Allt talar för att hälso- och sjukvården måste sättas i främsta rummet.

Vården ska finansieras solidariskt och ges på lika villkor, säger vi alla i alla högtidliga sammanhang. Men när vänstermajoriteten inte orkade med prioriteringen av hälso- och sjukvården under de gångna tio åren och inte gör det nu heller, enligt vårt påstående, riskerar systemet med solidarisk finansiering att inte räcka till. Fler och fler söker privata sjukförsäkringar, fler och fler litar inte på systemet.

Kristdemokraterna har år efter år talat för högre statsbidrag till kommuner och landsting än vad vänstermajoriteten förmått anvisa.

Nu lägger vänstersidan mer pengar till kommunsidan och därmed till vården: 6 miljarder 2005 och 7 miljarder 2006. Det välkomnar Kristdemokraterna. Vi lägger visserligen mer pengar, som jag återkommer till, men det är ändå en omvändelse från vänstersidan som vi välkomnar.

Regeringen har inte förstått att sätta hälso- och sjukvården i första rummet. Det betyder någonting mycket mer än att bara tilldela kommunsidan mer pengar. Menar vi allvar med att hälso- och sjukvården ska sättas främst kan inte regeringen sitta passiv när ohälsokostnaderna åter upp utrymmet för samhällets basuppgift, hälso- och sjukvården. Kristdemokraterna föreslår en flermiljardsatsning på en rehabiliteringsförsäk-

ring för att ge ekonomisk och organisatorisk kraft för att människor ska komma tillbaka i arbetsgemenskapen.

Menar vi allvar med att sätta hälso- och sjukvården först har socialisterna fortfarande mycket att klara upp när det gäller att få upp skatteinkomsterna genom en företagar- och företagspolitik som ger fler företag och större företag, i stället för 28 000 färre företag som vi upplevt den gångna tioårsperioden med Socialdemokraterna vid makten.

Menar vi allvar med att hälso- och sjukvården ska sättas först måste vi också som politiker ta på oss ett preciserat uppdrag, en förpliktelse. Vad ska göras?

Kristdemokraterna och de borgerliga har år efter år talat för en vårdgaranti, ett samhälleligt åtagande som ska uppfyllas genom vårdområdet. Vänstersidan har konsekvent vägrat tills det passade att i valrörelsen 2002 säga ja till en vårdgaranti.

Nu vid andra halvan och slutet av tredje året i mandatperioden utlovar vänstersidan att det ska komma en vårdgaranti, och det finns pengar i budget. Vi har hört det här i debattinlägg i debatt efter debatt i riksdagen tidigare, och det har ändå inte kommit en vårdgaranti. Kommer den nästa år, är naturligtvis frågan i kväll.

Menar vi allvar med vård först ska vi naturligtvis inte samtidigt motarbeta den skaparkraft som personal och entreprenörer visar med olika alternativa driftsformer. Tvärtom borde vi välkomna ett antal av dessa initiativ. Varför ska företag förbjudas gå med vinst?

Om jag återvänder till prioritering i reda pengar i statsbidrag, så måste det vara så att om vi menar allvar med vården först måste den psykiatriska vården få den restaurering som psykiatrisamordnaren föreslår. Anders Milton har i en skrivelse pekat på att det krävs ett tillskott på ca 2 miljarder kronor för att svara upp mot de mest akuta behoven inom psykiatrin. Men det orkar inte vänstersidan med utan nöjer sig med att till psykiatrin anvisa ungefär en fjärdedel av dessa pengar.

Kristdemokraterna har år efter år pekat på behovet av bland annat vårdplatser inom psykiatrin och prioriterar 925 miljoner kronor utöver vänstersidans för att komma närmare det som psykiatrisamordnaren ser behov av.

Det har funnits en förhoppning hos oss och andra att vänstersidan, efter alla larm från barn- och ungdomspsykiatrin och Barnombudsmannen under flera år och efter de fruktansvärda tragedier vi upplevt det senaste året, inte skulle kunna undgå att prioritera psykiatrin på ett märkbart sätt – men inte det.

Allt är inte pengar, åtminstone inte mycket pengar. Säger man att hälso- och sjukvården ska inta en särställning ska man lyssna till den medicinska professionen som i det nybildade Nationellt palliativt råd i dagarna ställt frågan: Kan du dö med värdighet och utan smärta i Sverige?

Sverige har skrivit på Europarådets rekommendation om organisation av palliativ vård. Vi har en utredning sedan flera år tillbaka som har föreslagit åtgärder inom det här området. Men det finns inget förslag levererat till riksdagen. Det fordras en nationell handlingsplan för att säkerställa att det inte ska vara slumpen som avgör om man får palliativ vård i Sverige.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Anf. 305 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Jag kan hålla med tidigare talare och säga att jag också saknar ministern här.

En god vård på lika villkor över hela landet måste i alla lägen vara högsta prioritet. I mångt och mycket har Sverige levt upp till den devisen. Men inget är så perfekt att det inte kan förbättras. Hälso- och sjukvård är den viktigaste grundstenen i välfärden och den som många vill prioritera högst på den politiska dagordningen.

Vänsterpartiet anser att vård och omsorg ska vara offentligt finansierad, ges utifrån behov och i huvudsak drivas i offentlig regi. Vi vill bevara och fortsätta utvecklingen av den demokratiska och jämlika hälso- och sjukvården. Det är därför vi säger nej till privata sjukvårdsförsäkringar och gräddfiler, och vi säger nej till privata vårdgivare vars ekonomiska överskott går till aktieägare.

Vid ett överlämnande av vården och omsorgen till privata aktörer och marknadskrafter förlorar medborgarna det demokratiska inflytandet. Det räcker inte att hävda att så länge vården är offentligt finansierad har den demokratiskt valda församlingen tillräckliga styrmedel. En privat vårdgivare har möjlighet att sälja sina tjänster till vem han eller hon vill, oftast till den som kan betala mest.

Beträffande prioriteringar vill jag påminna att Vänsterpartiet föreslog för några år sedan att det skulle genomföras en granskning av hur den av riksdagen beslutade prioriteringsordningen i hälso- och sjukvården efterlevs.

I maj kom Riksrevisionens rapport och där konstateras det att regeringen inte skapat förutsättningar för sjukvårdshuvudmännen att omsätta prioriteringsriktlinjerna i praktiken. Riksrevisionen konstaterar också att regeringen har varit passiv i styrning och uppföljning av riksdagens riktlinjer för prioriteringar. Det är bra att regeringen nu planerar att ta initiativ i prioriteringsfrågan. Vi tror att sjukvårdshuvudmännen också är nöjda med beskedet.

Fru talman! En god vård på lika villkor över hela landet – hälso- och sjukvårdslagens portalparagraf – tycks enligt ett antal rapporter enbart gälla män om man hårdrar den statistik som presenteras. Jag syftar till tre stora rapporter som handlar om jämställdhet och vård och som presenterats under året.

Slutsatserna i de tre rapporterna är att det finns en ojämlikhet mellan kvinnor och män som inte kan förklaras av skillnader i hälsa, sjukdomsbild eller andra behovsrelaterade skäl. Vi är inte förvånade över resultaten i rapporterna och vi menar att orsakerna till skillnaderna är att det finns en maktstruktur i samhället där mannen utgör normen och där kvinnor systematiskt underordnas männen.

Område efter område inom vård och omsorg uppvisar skillnader mellan kvinnor och män som inte har sin grund i skillnader vad gäller behov, sjukdomar eller funktionshinder.

Det är oacceptabelt i ett demokratiskt samhälle som vill erkänna sig som ett land med en rättvis och generell välfärd. Vänsterpartiet anser att regeringen snarast bör återkomma med förslag på åtgärder för att utjämna skillnaderna mellan kvinnor och män i vård och omsorg.

Fru talman! Till sist vill jag säga några ord om ytterligare ett område inom hälso- och sjukvården med behov av förbättringar, nämligen psykiatrin.

Det finns en psykiatrisamordnare och det kommer ökade resurser. Det är viktigt men inte allt. Den psykiatriska hälso- och sjukvården har också ett behov av utveckling vad gäller innehåll. I kölvattnet av de uppmärksammade händelser som satt psykiatrin i fokus finns den enskilda patienten. I dag upplever många människor en ökad stigmatisering och oro för en tillbakagång till en psykiatrisk vård som innebär inlåsning och fortsatt utanförskap.

Reformer som genomfördes under 1990-talet, utan att för den delen bortse från de brister som uppstått, genomfördes i syfte att humanisera psykiatrin. Vi bör komma ihåg att reformerna syftade till att ge psykiskt sjuka människor en möjlighet att leva ett värdigt liv i gemenskap med andra och en möjlighet till en vård och behandling som utgår ifrån individens behov.

Anf. 306 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! I tisdags fanns det en minister på plats här, nämligen Ylva Johansson som då svarade på frågor om stopplagen. Angående de vårdinrättningar som kan komma att beröras av kommande reglering av detta sade hon: ”Där vill jag säga att regeringen inte kommer att utarbeta ett lagförslag som påverkar i dag ingångna avtal.”

Frågan i kväll är alltså naturligtvis: Hur blir det när de här avtalen ska omförhandlas? Hur blir det för nya entreprenörer som skulle vilja göra en insats på vårdområdet?

Och apropå innehållet bakom etiketterna kommunist, demokratisk socialist eller vad man nu vill kalla sig: Vilken blir Vänsterpartiets linje, Elina Linna? Ska jag tolka ditt anförande som att de här vårdföretagen ska helt enkelt sopas av banan och det ska vi se till att sossarna accepterar, eller vilken blir er linje?

Anf. 307 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Som Ulrik Lindgren vet förhandlar Vänsterpartiet och Miljöpartiet med regeringen om den så kallade stopplagen. Det är säkert inte heller obekant för Ulrik Lindgren att det när det gäller den här lagstiftningen finns en PM som har varit ute på remiss, och innehållet är också rätt så klart.

Vänsterpartiets avsikt är att komma överens med regeringen och Miljöpartiet om lagen. Vi har skrivit en avsiktsförklaring. Vi tycker inte att skattemedel ska användas för att aktieägarna ska få vinster.

Anf. 308 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Jag förstår också att förhandlingar pågår och att det så småningom kommer ett lagförslag – det sade ministern också – när ni har talat om saken med varandra. Men vilken är din och Vänsterpartiets mening? Dessa sjukhus är de som uppskattas mest av patienter och personal, och facken säger absolut nej till någon ny stopplag. Finns det inte andra angelägna uppgifter att lösa för bland annat Vänsterpartiet än att jaga dessa företag bort från vårdområdet? Detta är de arbetsplatser som

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

har den lägsta sjukfrånvaron, och så vidare. Finns det inte angelägnare uppgifter än att försöka skjuta dessa i sank?

Anf. 309 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Ulrik Lindgren tar upp hur det är för personalen på de sjukhus som nu drivs av bolag i Sverige. Det handlar om enstaka sjukhus som också när de var i landstingets regi var väl fungerande arbetsplatser där personalen i stort trivdes. Jag tycker inte att det är rätt att jämföra på det sätt som Ulrik Lindgren gör.

Anf. 310 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Elina Linna. Vi har ju några privat drivna sjukhus i dag, privat i den bemärkelsen att man driver dem åt landstinget på entreprenad. Vi har också ett antal privata vårdcentraler. Kan Elina Linna nämna några exempel bland dessa privata vårdgivare som inte följer hälso- och sjukvårdslagen, alltså att ge god hjälp och vård efter behov, och där man i så fall också har varit tvungen att betala privat? Jag känner inte till några, och jag tror inte att det kommer att bli några i framtiden heller.

Tror Elina Linna och de andra partierna att det plötsligt kommer att växa upp jättemånga privata sjukhus i Sverige? Är det detta ni är rädda för?

Anf. 311 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag tror verkligen inte att privata sjukhus och vårdcentraler inte följer hälso- och sjukvårdslagen. Jag tror att de följer hälso- och sjukvårdslagen. Däremot tror jag att vi skiljer oss i den här frågan av ideologiska skäl. Vi anser att skattemedel ska användas för att bevara den generella välfärden. Skattemedel ska inte användas för att bolagen ska kunna dela ut aktievinster.

Anf. 312 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag har lite svårt att hänga med i det resonemanget. Vi är också för en generell välfärd. Vi är för en välfärd och en sjukvård där människor får hjälp efter de behov de har och där de inte ska behöva söka privata lösningar och betala ur egen ficka utan betala de fastställda patientavgifterna. För oss spelar det inte så stor roll om det är privata vårdgivare som gör en viss vinst – vinstkrav ställer vi också på statliga företag – eller om det är landsting som inte kan fullfölja vården därför att de går med förlust.

Anf. 313 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Ja, men vi skiljer oss åt där när det gäller vinsten. Ett bolag har ju kravet att vinsten ska delas ut till aktieägarna. Ett bolag kan också, det ser vi på andra bolag i näringslivet, flytta eller stänga verksamheten i ett landsting eller i en kommun, och där står då kommuninvånarna utan att bolaget finns kvar. Landstinget har skyldighet att erbjuda kommuninvånarna god vård på lika villkor.

Anf. 314 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Fru talman! Vi fick precis höra av Elina Linna att Vänstern är emot privata försäkringar. Då vill jag fråga Elina Linna: Hur ställer sig Vänsterpartiet till den nya proposition om ny försäkringsavtalslag som vi har börjat hantera i lagutskottet? Jag har inte sett några avslagsmotioner ännu från Vänstern, men det kanske är att vänta.

Grundtryggheten i socialförsäkringssystemet är i dag usel. Alla vill kunna teckna privata försäkringar. Den nya försäkringsavtalslagen innebär att man överflyttar ytterligare ansvar från det gemensamt finansierade socialförsäkringsområdet till privata försäkringsbolag. Hur ställer sig Elina Linna till detta?

Anf. 315 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag måste erkänna att jag inte exakt känner till innehållet i den lag som Mia Franzén hänvisar till. I mitt anförande talade jag om privata sjukvårdsförsäkringar. Vänsterpartiet tror på den generella välfärden och vill finansiera hälso- och sjukvården med skattemedel. Vi anser inte att människor ska behöva sätta sina behov när det gäller hälso- och sjukvård i de privata försäkringsbolagens händer.

Anf. 316 MIA FRANZÉN (fp) replik:

Fru talman! Det är ju så att regeringen med sina stödpartier har urholkat grundtryggheten. I dag är det väldigt tufft för den som har en liten ekonomi att drabbas av sjukdom eller handikapp. Det gäller just sjukvård, och det är sjukvårdsförsäkringar som man tecknar för att skydda sig i sådana fall. Det här borde vara en väldigt aktuell fråga för er i Vänsterpartiet om ni är emot privata försäkringssystem.

Vi efterfrågar en översyn av gränsdragningen mellan socialförsäkring och privata försäkringssystem.

Anf. 317 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag tror att Mia Franzén känner väl till att försäkringsbolagen inte tecknar försäkringar för vem som helst. Man ska vara väldigt frisk för att få en privat sjukförsäkring. Människor över 65 år får inte privata sjukförsäkringar. Det är inga garantier för generell välfärd att teckna privata sjukförsäkringar.

Anf. 318 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tyckte att Elina Linna nämnde att privata sjukhus kan stänga. I Skåne stänger landstingen akutmottagningar på löpande band. Den kommentaren ger jag inte mycket för.

Dessutom är det faktiskt så, Elina Linna, att det är ni som är delansvariga för den sjukvårdspolitik som förs i landet. Det är här det säljs sjukförsäkringar. Det är inte moderat eller borgerlig sjukvårdspolitik. Det är er sjukvårdspolitik som ger *all time high* när det gäller sjukförsäkringar.

Elina Linna nämnde flera gånger god vård på lika villkor över hela landet. Jag nämnde i mitt anförande att Landstingsförbundet har visat på hur ojämlik vården är i detta land. Var alla lika effektiva och duktiga som fyra landsting skulle vi spara 16 miljarder kronor.

Det hade varit rättvist, tycker jag, att vi hade samlat in de pengarna nationellt och sedan lämnat ut dem till var och en efter den personens behov. Hade inte det varit mer rättvist och lätt till att vi fått en likvärdig vård i hela landet och samma förutsättningar i stället för att vi ska vara beroende av landstingen och olika landstings ekonomiska situation?

Anf. 319 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Det kanske är sjukvårdspeng Cristina Husmark Pehrsson talar om eller en nationell vårdgaranti. Jag vet att Cristina Husmark Pehrsson också känner till att det inte är så enkelt. Inom landstingen är det brist på personal på vissa områden. Och vissa landsting har dålig ekonomi. Det är följder av 1990-talets nedskärningar.

Vi har varit med och verkat för att landstingen och kommunerna får mer pengar och att bruttonationalprodukten för hälso- och sjukvården ökar.

Anf. 320 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Min sista korta fråga handlar om Finland. Jag vet ju att Elina Linna kommer därifrån och är utbildad där också. Saknade Elina Linna landstingsorganisationen i Finland?

Anf. 321 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag bodde i Finland ända tills jag var 25 år, så jag hade inte erfarenhet av den svenska organisationen. Men i Finland har man byggt upp organisationen på kommunförbund som i många avseenden fungerar på liknande sätt som landstingen i Sverige.

Anf. 322 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag skulle också vilja ställa frågor om idéerna om en stopplag. Vi ser ju att man från vänstermajoriteten ivrar för att hitta nej, stopp, usch och fy när det gäller nytänkande inom vården.

Ett av många argument tycker jag är väldigt viktigt att belysa. Det handlar om den kommunala självstyrelsen. Det handlar om vem det är som vet bäst hur vården ska organiseras i Dalarna, Södermanland eller något annat län. Är det statliga pekpinnar som vet bäst? Är det Elina Linna som vet bäst? Är det socialministern som vet bäst? Eller är det de förtroendevalda som har fått förtroendet i Dalarna, i Södermanland eller i något annat län?

För mig är det fullständigt självklart att det är den som har ansvaret inför medborgarna på lokal och regional nivå som måste få ha det förtroendet. Hälso- och sjukvårdslagen, kommunallagen, ger den rätt som finns och behöver finnas. Så min fråga är: Varför vet Elina Linna bättre än sina kolleger på regional nivå hur vården ska organiseras?

Anf. 323 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte alls att jag vet bättre hur vården ska organiseras än landstingsledamöterna i olika landsting. Men jag vet att det finns behov av att reglera vissa saker. Det finns behov av att ha lika regler för landet när det gäller vissa stora frågor.

Jag blev lite förvånad av Kenneth Johanssons fråga, för det låter som om Kenneth Johansson inte alls skulle vilja ha någon reglering när det gäller hälso- och sjukvården.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Anf. 324 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Visst är slutsatsen av stopplagens innebörd att det är centralstyre och uppifrånperspektiv. Regeringen, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna säger: Vi vet hur det ska vara på lokal nivå. Det klarar inte ni av.

Vi är i behov av reglering. Vi har en reglering i dag, och jag och Centerpartiet anser att det räcker med det vi har. Vi har en hälso- och sjukvårdslag. Vi har en kommunallag, och vi har en aktiebolagslag. Det räcker.

Anf. 325 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag förstår inte Kenneth Johanssons motvilja mot att reglera hälso- och sjukvården när det gäller driften av sjukhusen. Jag är fortfarande osäker på om Kenneth Johansson över huvud taget vill ha någon reglering.

Anf. 326 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! I socialdemokraternas Sverige har 280 000 människor skaffat sig en privat sjukförsäkring, och antalet växer snabbt. Försäkringsbolag hoppas att så många som uppåt en miljon svenskar inom kort ska ha skaffat sig en privat vårdförsäkring. Orsaken är naturligtvis att fler och fler människor känner oro över de långa köerna till den offentliga vården. Men vad händer om vi får en situation där det är plånboken som avgör om du får stå i kö eller får snabb behandling? Det är ingen acceptabel utveckling.

Köerna gäller inte bara till sjukhusen. Innan man kommer dit har man ofta fått vänta i telefonkö för att få beställa tid på vårdcentralen. Kön för tider är också ofta alltför lång. Ibland måste patienten träffa flera specialistläkare innan man har konstaterat vilken operation eller behandling som bör sättas in, och varje led medför en ny kö. Vi har fått en lång kökedja i stället för en fungerande vårdkedja.

Centerpartiet har tillsammans med övriga borgerliga partier arbetat fram ett förslag till en nationell vårdgaranti. Med en fungerande vårdgaranti försvinner marknaden för privata sjukvårdsförsäkringar och gräddfilen. Efter 15 nej, tror jag, säger regeringen ja. Till och med Vänsterpartiet säger ja till en nationell vårdgaranti. Men frågan är: Kan vi lita på dem? Vi får väl se, men med en ny regering får vi en nationell vårdgaranti. Det kan vi lita på.

Men det räcker inte med en vårdgaranti för att skapa en trygg hälso- och sjukvård där man verkligen lyssnar på patienten och på de anhörigas behov. Vi behöver ett helt nytt sätt att tänka. I dag får individen anpassa sig efter systemet och springa runt från kö till kö, med remissen i ena handen och plånboken i den andra, för att ta sig fram till en vettig behandling. I stället borde olika delar av hälso- och sjukvården och övriga närliggande myndigheter bättre samarbeta med varandra med patienten i centrum.

Centerpartiet vill ha en tillgänglig vård, där närvarlden har större kompetens och resurser att direkt ta sig an fler problem. När patienten behöver vård som inte finns lokalt ska han eller hon få bättre hjälp att snabbt komma i kontakt med specialistläkare, sjukgymnast eller sjukhus. Ett utbyggt nationellt elektroniskt informationssystem – en form av hälsosnät – behöver byggas ut ytterligare. Personal, utrustning och vårdplatser ska användas så effektivt som möjligt. Effektivare och rationellare vård, med mindre byråkrati, samtidigt som vi gör vården säkrare, är det en tulipanaros? Nej, jag menar att det handlar om vilja, målmedvetenhet och att vi ger förutsättningar för det.

Folkhälsofrågorna måste någon gång komma upp på den politiska dagordningen. Elina Linna, jag och några till var på folkhälsostämman i veckan. Man efterlyste när folkhälsofrågorna ska komma upp på den politiska dagordningen. Det är viktigt att vi alla har god kunskap om hur vi kan påverka vår hälsa genom kost, motion och egenvård men också hur vi kan vara delaktiga när vi väl behöver en operation eller läkarbehandling. Centerpartiet har lagt fram förslag om att alla patientens rättigheter ska samlas i en särskild patientlag. En sådan finns i övriga nordiska länder. Det är dags även i Sverige.

Fru talman! Vi behöver bredda vårdsektorns resursbas och ge långsiktiga förutsättningar för vårdens utveckling. Vi ska värna landstingens och kommunernas självstyre. Vi ska vara tydliga i mål, och vi ska vara tydliga i uppföljning. Vi ska visa förtroende, Elina Linna, för de förtroendevalda som finns regionalt och lokalt. De vet bäst hur frågorna löses inom sina ansvarsområden. De har ansvar inför sina väljare.

När folket tigger om bättre vård svarar den socialdemokratiska regeringen med en stopplag som förbjuder vård. Det är befängt. Centerpartiet vill ha fler entreprenörer i vården. Vi värnar den kommunala självstyrelsen, och vi vill stoppa stopplagen i papperskorgen.

Vi behöver tillgängligare vård – en nationell vårdgaranti. Vi behöver starkare patienträttigheter för att få bort kökedjan och skapa en hälso- och sjukvård där alla patienter, oavsett plånbok, står i centrum i stället för att sitta i väntrum.

Det här är några anledningar till att vi också vill se en ny borgerlig regering med största möjliga centerinflytande.

Jag vill avsluta med att ta upp frågan om folkhälsan. Jag hoppas att den här debatten kan ge några svar på hur majoriteten tänker sig att få upp folkhälsofrågorna på den politiska dagordningen.

Anf. 327 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson tog upp i början av sitt anförande frågan om försäkringsbolagen. Vad tycker Kenneth Johansson egentligen om sjukförsäkringar och om att de flesta försäkringsbolag inte ens tillåter någon över 65 års ålder att teckna försäkringar? Vissa patientgrupper, till exempel diabetiker, nekas ofta försäkring. Det vore intressant att få veta Kenneth Johanssons åsikter om detta.

Samma sak gäller frågan om folkhälsan. Kenneth Johansson tar upp kommunernas ansvar. Ser Kenneth Johansson något behov av att ha ansvar på högre nivå för folkhälsan än i kommunerna?

Anf. 328 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Att många tecknar privata sjukvårdsförsäkringar är ett tecken på att den politik som Elina Linnas parti är med och stöder leder till precis detta. Man har inte tillräckligt förtroende. Då väljer man andra lösningar. Jag tycker att det är en olycklig utveckling.

Jag vill inte förbjuda privata sjukvårdsförsäkringar, men jag tycker att det är en olycklig utveckling när de ökar. Jag tycker att det är ett stort problem att man härigenom utesluter vissa grupper, som Elina Linna påstår. Det görs försök att komma åt det, men hittills har man inte lyckats särskilt bra. Det är ett stort problem.

Vi ska i den här församlingen fastställa mål för folkhälsan. Men om det ska bli något annat än en hyllvärmare måste det till en aktivitet ute på den lokala nivån. Det är samma sak här. Ska det bli något är det fråga om engagemanget nära människorna. Där är aktiviteten.

Anf. 329 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag har berättat för Kenneth Johansson att de privata sjukförsäkringarna i Sverige omfattar mindre än 2 % av sjukvårdskostnaderna. I Nederländerna är siffran 17,7 %, i Frankrike 12 %. Jag kan inte tänka mig att det faktum att privata sjukförsäkringar över huvud taget finns skulle vara enda tecknet på den politik som Kenneth Johansson vill se som syndabock. Det kan inte vara så.

Anf. 330 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det är också märkvärdigt att det ska komma från Vänsterpartiet att det är en så liten andel som har privata sjukvårdsförsäkringar. 280 000 människor har det i Sverige, och siffran växer. Jag tycker att det är en ganska stor del. De problem som Elina Linna själv tog upp är de facto problem. Vissa grupper utesluts i praktiken. Så ska vi inte ha det. Det måste vi lösa genom vårt förtroende för den sjukvård som vi har, driven av både landsting, regioner och av privata och kooperativa entreprenörer.

Anf. 331 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag har tre frågor till Kenneth Johansson.

Jag tycker att det är bra att vi har samma grundsyn när det gäller privata sjukförsäkringar. Men hur ser Kenneth Johansson på att de kommer att fortsätta att finnas, förhoppningsvis i mindre utsträckning? Ska man då kunna använda blandade finansieringsformer i vården? Ska privata entreprenörer kunna skapa gräddfiler för dem som har privata sjukförsäkringar med den skattefinansierade basen som grund?

Min andra fråga gäller om Kenneth Johansson tycker att skattemedel ska kunna omvandlas till vinstmedel i aktiebolag. Kan vi enas om att vårdens driftsformer bör så långt som möjligt hållas fria från vinstintressen?

Min tredje fråga är en nyfikenhetsfråga. Kenneth Johansson pratade om en patientlag. Jag har inte läst Centerpartiets förslag. Jag är intresserad nyfiken. Innebär inte det att vi fråntar kommun- och landstingspolitikerna rättigheter när vi lägger rättigheterna till patienterna? Vi skapar en nationell lag. Hur funderar Centerpartiet runt detta?

Anf. 332 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ska försöka ta frågorna i tur och ordning.

Först var det frågan om blandade finansieringsformer. För de verksamheter som drivs av landsting och regioner framgår det klart och tydligt i kommunallagen att där ska inte blandade finansieringsformer tillåtas.

Min uppfattning är att om den privata entreprenören följer sitt avtal så att kunden är nöjd – kvalitet och pris – och om det sedan på marginalen finns intresse och möjlighet att ta ytterligare en patient, ser jag inte det som ett problem.

Vinst kan man tillåta. Det är bättre med svarta siffror än röda siffror. Den verksamhet som har ordning på sin ekonomi har ordning på sin verksamhet. Det hänger oftast ihop.

När det gäller patientlagen följer vi Socialstyrelsens förslag, som inte handlar om det Ingrid Burman tar upp utan om att samla de befintliga lagarna till en egen lag som är tydligare och mer pedagogisk att efterleva.

Anf. 333 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret. Centerpartiets förslag innebär inte att vi ska stärka patienternas rättigheter. Då vet jag det.

Jag kan inte tolka Kenneth Johanssons svar när det gäller frågan om blandade finansieringsformer som annat än att Centerpartiet faktiskt är berett att se till att det även i framtiden finns gräddfiler i vården. Det är något som Kenneth Johansson i sitt anförande tog avstånd från. Det innebär faktiskt att man via privata sjukförsäkringar kan gå förbi alla vårdköer. Den åsikten får jag väl ha respekt för. Den är inte min.

Anf. 334 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det handlar om att stärka patientens rättigheter. Om patienterna har större möjligheter att följa vad som gäller och vilka rättigheter de har, om de är bättre informerade och anhängiga och vårdpersonalen har större möjligheter att ta del av vad de faktiskt har rätt till innebär det att man stärker patientens rättigheter. Det är precis det som Socialstyrelsen har föreslagit och som regeringen tyvärr inte, i varje fall inte än, har lyssnat på och lagt fram förslag om. Vi är icke för gräddfiler till vården från Centerpartiets sida.

Anf. 335 MONA JÖNSSON (mp):

Fru talman! Jag ska tala om en väldigt underskattad diagnos i kampen mot ohälsan, posttraumatiskt stressyndrom, förkortat PTSD. Att i tid upptäcka att människor är drabbade eller kan utveckla PTSD är viktigt. Det är viktigt för att man med förebyggande arbete ska kunna hjälpa den enskilda människan och för att sprida kunskap i övrigt. Drabbade är människor som har varit med om hemska upplevelser som krig, blivit utsatta för tortyr eller våldtäkt. Det kan vara katastrofer som Estoniakatastrofen och diskoteksbranden i Göteborg eller rentav en svår trafikolycka.

Ofta är det vuxna som har symptom, men det är också många barn och unga som genom egna eller föräldrars upplevelser är drabbade. Både vuxna och barn kan ha somatiska krämpor och blir ofta forslade runt i

vårdapparaten på grund av okunskap inom hälso- och sjukvården. Många får också felaktigt diagnosen depression eller olika somatiska diagnoser.

Man skulle kunna säga att de drabbade kommunicerar ordlöst genom smärta utan att förstå varför. En man som forslats runt i världen men som till sist fått hjälp beskrev det så här: ”Då jag fick tillbaka mitt självförtroende blev jag av med min smärta”.

Små vardagliga händelser kan utlösa upplevelser ur tidigare trauman. Man kan få så kallade *flashbacks*. Det betyder att man kan se en tidigare upplevd situation som på en film som upprepas om och om igen. Vid vissa tillfällen kanske man inte heller kan styra sina handlingar utan reagerar utifrån ryggmärken. Man kan handla på ett sätt som man inte själv trodde sig kunna göra.

En person som lider av PTSD och som arbetar med ungdomar uttryckte på ett seminarium som jag var på att ungdomar som kommer från krigsdrabbade länder kan vara en tickande bomb om de inte får den hjälp som de behöver. De kan komma att begå brott och hamna inom kriminalvården i stället för att komma vidare på ett normalt sätt i livet. För barn och unga är det väldigt viktigt att de vuxna som finns runt om dem också mår bra och orkar vara ett stöd för dem.

Många som arbetar inom vård, skola, kriminalvård, på arbetsförmedlingar eller i sfi-undervisning har dåliga kunskaper om PTSD. Man har kanske ofta hört talas om syndromet men vet inte hur de personer som varit utsatta för trauman reagerar och hur detta påverkar vardagen för de drabbade. Det kan handla om koncentrationssvårigheter och därmed svårigheter vid inlärn timer av ett nytt språk. Svårigheterna blir ju inte heller mindre av att man har tappat tryggheten genom de sociala nätverken, som man hade i hemlandet.

I Kanada till exempel ger man stöd till ideella organisationer och har bland annat utvecklat ett faddersystem för nyanlända familjer som fått asyl. Det gör att man på ett normalt sätt kommer in med familjen och kanske får vänner för livet. För att klara av sitt vardagsliv och bejaka det normala i tillvaron behöver en PTSD-drabbad stöd också av detta slag.

Man kan också förtränga det som tidigare hänt för att överleva i vardagen. Det kan få konsekvenser i en asylprövningssituation genom att man inte blir trodd då man inte kommit ihåg saker som tidigare hänt. Ofta brukar minnen komma tillbaks efter ett tag när man känner sig tryggare.

Den icke akuta medicinska vården som får ges när man är asylsökande är reglerad medan den psykiatriska icke akuta vården inte finns reglerad. Asylsökande får hjälp med akut vård när det gått lång tid och de drabbade har kommit så långt att de hamnar på en psykiatrisk klinik. Problemet är sedan att de inte får komma vidare till öppenvården på grund av att de är asylsökande, trots att de kanske blir kvar i landet under en längre period. Det måste till en vårdkedja som gäller också drabbade av PTSD, både för de asylsökande och för dem som redan fått uppehållstillstånd.

Röda Korsets centrum för krigs- och tortyrskadade har stor kunskap om PTSD och arbetar i olika delar av landet. Det finns också kris- och traumacenter i Stockholm och Göteborg via landsting och region. Dessa center tar emot personer som drabbats av PTSD och minskar därigenom trycket på hälso- och sjukvården. Röda Korset utbildar dessutom perso-

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

ner inom den offentliga sektorn, till exempel inom mödra- och barnhälsovård. Problemet för Röda Korset är att man måste förlita sig till avtal som ibland blir kortvariga. Avtalstiderna blir korta när avtalen skrivs. Det innebär att man inte kan planera och utöka sin personal, trots att det finns behov.

Fru talman! Att få diagnosen posttraumatiskt stressyndrom i sig är inte det viktiga. Det viktiga är att personer som i sitt yrke kommer i kontakt med drabbade människor vet vad diagnosen innebär, så att dessa drabbade människor får rätt hjälp i tid för att komma vidare.

Anf. 336 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Fru talman! Miljöpartiet lär stå bakom det förslag till arbetsgivarnas medfinansiering av sjuklönen som ska presenteras på måndag. Både handikapporganisationer och fackliga organisationer har varit mycket kritiska. Huvudskälet till deras kritik är att man bedömer det som svårare för funktionshindrade att komma in på arbetsmarknaden. Det är svårt redan i dag. Det har vi från Folkpartiet påpekat åtskilliga gånger i motioner och i debatter. För kvinnor som har ett högre sjuktal än män finns det också en oro för att det här ska försvåra möjligheterna för kvinnor. Vi tycker från Folkpartiet att kvinnor ska ha samma möjligheter på arbetsmarknaden som män.

Min fråga till Miljöpartiet och Mona Jönsson är: Varför vill ni försvåra för funktionshindrade och kvinnor att komma in på arbetsmarknaden? Det är grupper som kanske redan i dag inte har det så lätt.

Anf. 337 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! När det gäller kvinnor och försvårandet att komma in på arbetsmarknaden vill jag säga att vi har en diskrimineringslag. Ingen får lov att diskrimineras. Och när det gäller om man ska vara hemma för vård av barn och annat vill vi också se till att männen kommer att stanna hemma i samma utsträckning.

Vi har satt in ett högkostnadsskydd för dem som är borta upprepade gånger, till exempel, eller för handikappade, om de nu skulle vara borta mera. Men i de flesta fall är de inte borta mera.

Anf. 338 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Fru talman! Miljöpartiet känner alltså ingen som helst oro, vad jag förstår, för att det här ska försvåra för funktionshindrade och för kvinnor. Ska jag då dra slutsatsen att både handikapporganisationerna och de fackliga organisationerna inte förstår problematiken?

Miljöpartiet och Mona säger nu att det kommer att tas hänsyn till att man har svårigheter på arbetsmarknaden på grund av sjukdom. Det är ju inte det som har lyfts fram från handikapporganisationerna, utan det är den allmänna oron för att det finns förutfattade meningar och för att arbetsgivarna inte kommer att pröva möjligheten.

Anf. 339 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att det i dag finns väldigt många förutfattade meningar om vad handikappade kan klara av. Jag tror också att arbetsgivarna i högre grad måste hjälpa till att få in personer som har varit långtids-

sjukskrivna eller har svårigheter på arbetsmarknaden. Det kan ske genom sysselsättningsstöd som regeringen kan ge, och arbetsgivarna kan ta ett större ansvar, helt enkelt.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Anf. 340 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Apropå diskussionerna vi har haft tidigare i kväll om Ylva Johanssons kvarts- eller halvbesked häromdagen angående om hur stopplagen skulle utformas har vi fått beskedet att Vänsterpartiet kommer att jobba för att det inte egentligen inte ska få finnas vårdföretag som går med vinst.

Frågan till Miljöpartiet måste då bli densamma ungefär: Vilken kommer er linje att bli gentemot socialdemokrater och vänsterparti? Kommer ni att driva åt samma håll som Vänsterpartiet? Eller kommer ni att försöka driva Socialdemokraterna och era partner i koalitionen mot något mer av att man ska se till resultat? Handlar det om att få ut bästa möjliga resultat av en vårdentreprenör, och blir frågan om form för hur det ska utföras mindre intressant? Vilken blir Miljöpartiets och Mona Jönssons linje här?

Anf. 341 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag måste passa en del av detta därför att jag inte har varit och inte är inblandad i de förhandlingar som pågår just nu om stopplagen. Däremot har vi velat ha en mångfald i och med att vi vill ha mer komplementär medicin – den del som kan skriva avtal med så att säga den vanliga sjukvården.

Anf. 342 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Fru talman! Jag hade hoppats att Miljöpartiet skulle kunna ge något besked, nu när vi har en hälso- och sjukvårdsdebatt, om vad Miljöpartiet kommer att medverka till. Jag har upplevt att Miljöpartiet på andra områden kunnat vara lite flexiblare än Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Det är många – vårdföretag som finns och blivande företag – som är otåliga och väntar på besked om vad som ska ske. Vad kommer att hända? Men Miljöpartiet passar i en så viktig fråga i den viktigaste delen i den allmänpolitiska debatten. Det gör mig lite fundersam.

Anf. 343 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! Det jag passar i är vad resultatet blir, vad vi kommer fram till, delvis därför att jag inte är med i förhandlingarna. Däremot var jag på det seminarium som vi hade häromdagen där vi hade inbjudna vårdföretag som vi lyssnade på. Det var ganska många. Vi håller internt på med en diskussion.

Anf. 344 LINNÉA DARELL (fp):

Fru talman! Samtidigt som debatten pågått här i kammaren i dag har 216 personer i arbetsför ålder runtom i Sverige avförts från arbetsmarknaden genom förtidspensionering. Av dessa är nästan 40 personer under 30 år. Detta är inget elakt påstående från oppositionen utan blir resultatet om man översätter uppgifterna i regeringens budgetproposition. Där beskrivs nämligen att under årets första åtta månader har 52 000 personer

förtidspensionerats och att den stora ökningen bland psykiska diagnoser gäller unga upp till 30 år. Jag återkommer till detta senare. Ingenting talar för att förtidspensioneringarna minskar, snarare tvärtom.

I går i partiledardebatten sade statsministern att Sverige har högst siffror på alla områden. Han sade det när han skulle beskriva för väljarna vilken duktig regering vi har. Tyvärr gäller "högst siffror" också på ohälsområden.

Den fördubbling av sjukskrivningarna och sjukpensioneringarna som förevarit sedan 1997 är ett allvarligt hot mot välfärden. Mot den bakgrunden är jag också förvånad och beklagar att inte någon ansvarig minister finns här i dag.

Den här utvecklingen är mycket negativ också ur ett mänskligt perspektiv. Även om den stora ökningen av antalet sjukpenningdagar har avtagit och till och med vänt nedåt kommer nu en våg av sjukpensioneringar. Ur ekonomisk synpunkt kan man konstatera att förtidspensionskulden, det vill säga den av Riksförsäkringsverket beräknade kostnaden för redan beviljade förtidspensioneringar fram till dess att den pensionerade går i ålderspension, var 2003 helt ofattbara 640 miljarder kronor! På bara ett år har denna skuld ökat med 110 miljarder, vilket motsvarar en ökning med drygt 20 %. Med nuvarande omfattning av förtidspensioneringarna kan ökningen för innevarande år komma att ha samma omfattning.

I regeringens budgetproposition beskrivs att ungdomar under 30 år är den grupp där det ökar mest vad gäller diagnos psykiska sjukdomar och förtidspensionering. Samhällsekonomiskt kostar, enligt regeringens egen redovisning, en förtidspensionering av en 25-åring lika mycket som förtidspensioneringen av åtta 60-åringar, givet att den unge fortsätter att vara förtidspensionär fram till ålderspensioneringen. Samhällsekonomiskt är det helt sanslöst. Men allra värst, tycker jag, är samhällets svek mot en ung människa som inte i tid erbjuds vård och annat stöd för att komma in i arbetslivet trots att man har en sjukdom. Det finns ibland för vissa unga människor situationer där sjukdomen tar överhanden redan i unga år, och då är det inte möjligt med en arbetsinsats. Men det är knappast så för alla som vi nu ser en ökning bland, utan en annan betydligt mer oroväckande utveckling.

Man frågar sig: Hur är detta möjligt i ett land som har den tredje högsta medellivslängden i världen och där folkhälsan anses god även när den mäts i självupplevd hälsa?

Det finns, fru talman, naturligtvis ett antal faktorer som lett till denna olyckliga utveckling. En faktor är de ändrade attityderna till vad som är arbetsoförmåga men också till vad sjukförsäkringen får och kan användas till. En annan faktor är den bristande rörligheten på arbetsmarknaden. Ytterligare en faktor är att många, särskilt kvinnor, inte får det så kallade livspusslet att gå ihop. Sedan har vi det problem som många arbetsgivare tar upp, men även enskilda människor, nämligen problemet att man blir sjukskriven onödigt länge på grund av köer i sjukvården.

Fru talman! En sjukförsäkring för alla är en viktig funktion i ett modernt samhälle dels för att jämna ut kostnaderna för sjukdom, dels för att underlätta för att få jobb för dem med svag ställning på arbetsmarknaden. Risken finns att man bryter sönder sjukförsäkringen och att människor som har en svag ställning på arbetsmarknaden får ytterligare problem

med att komma in om kostnaderna för anställdas ohälsa flyttas över på arbetsgivarna.

Både offentliga och privata arbetsgivare avvisar det förslag som lär komma på måndag, men också fackliga organisationer och handikapporganisationer. Vi kommer väl att få fler tillfällen att diskutera det. Det allvarligaste i det, tycker vi, är inte bara de onödiga pålagorna på arbetsgivare utan också att det blir svårare för människor med funktionshinder eller kroniska sjukdomar att komma in på arbetsmarknaden eller att byta jobb.

Det är nu sju år sedan Folkpartiet för första gången föreslog att riksdagens samtliga partier skulle sätta sig ned för att diskutera en bred socialförsäkringsreform. Efter år av avvisande, alternativt total tystnad, gav statsministern en öppning för ett år sedan i en frågestund här i kammaren. Trots detta tämligen positiva uttalande har regeringen först nu tillsatt en utredning, eller rättare sagt en utredare, en enpersonsutredning och därpå följande remissarbete som totalt ska pågå i två år. Den 1 november 2006 kan det bli möjligt med en parlamentarisk grupp. Med denna takt i regeringens reformarbete kan den kommande parlamentariska arbetsgruppen kanske ha sitt första sammanträde sommaren 2007, lagom till 10-årsminnet av början till den dramatiska uppgången av sjukskrivningarna.

I detta anförande instämde Mia Franzén och Gabriel Romanus (båda fp).

Anf. 345 ANNE MARIE BRODÉN (m):

Fru talman! Ärade kolleger! Det är en intressant diskussion och debatt om sjukvården. Jag kan instämma i vad många andra har konstaterat, att intresset från vår minister inte är så stort. Hon har inte möjlighet att vara här. Vi saknar också fler kolleger från socialutskottet, och jag beklagar det verkligen.

Jag tänkte ändå ta tillfället i akt och prata om en av de stora valfrågorna, som jag ser det, och det är hälso- och sjukvården, inte minst på grund av en uppenbar frånvaro av kloka strategier från regeringen för hälso- och sjukvårdens utveckling. Det skapar ett stort behov av förändring och förnyelse som det vilar på oss att åstadkomma. Vi har en viktig uppgift i den borgerliga alliansen att förändra detta tillstånd. Vår uppgift är att se sjukvården som den tillväxtbransch den är och förhindra de stopp och förbud som mest präglar debatten i dag.

Jag och mina moderata kolleger gjorde ett studiebesök i England, vilket var mycket intressant. Tony Blair har gjort hälso- och sjukvården till en prioriterad fråga. Det framkom vid Labours kongress i Brighton för några veckor sedan där sjukvårdsministern och Capiro hade ett gemensamt seminarium om hur privata vårdgivare kan bidra till en bättre sjukvård. Det är en diger katalog av alla seminarier, och detta var ett av de första.

Blair har insett att det snabbt måste ske konkreta och tydliga förbättringar inom det brittiska sjukvårdssystemet som gör skillnad för medborgarna. Han säger: *Value for money*. Det är ett begrepp som används i den engelska sjukvårdsdiskussionen. Vilken valuta för pengarna får den enskilda medborgaren? Den frågan ställer ansvariga politiker i Labour.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Hur ofta hör man den frågan tas upp i den svenska debatten? I stället vet vi att det fortsätter på samma sätt med underskott som följd. Västra Götaland har till exempel överskattat intäktssidan med 900 miljoner kronor, och man säger att den fortsatt höga arbetslösheten kommer att ge lägre skatteintäkter. När vi går vidare i landet ser vi att i Region Skåne har man överskattat sin intäktssida med 500 miljoner, och det samlade underskottet pekar på 650 miljoner kronor.

Börjar vi sedan titta på de olika landstingens kostnader per producerat DRG-poäng kan vi konstatera att bland annat Halland och Jönköping har kostnader på knappt 32 000 kr. Men i Västerbotten och Västmanland till exempel kostar det 45 000 kr. Vill man från ansvarigt håll över huvud taget ändra på detta?

Det behövs kostnadseffektiva och innovativa alternativ som utmanar det offentliga landstingsmonopolet för att ge valuta för pengarna. S:t Göran, Lundby och Simrishamn har verkligen bidragit till detta.

Det behövs också en ökad effektivitet och produktivitet i sjukvården. Det visar både de orimligt stora skillnaderna mellan olika landstings kostnader och de växande köerna.

Den engelska regeringen använder både offentliga och privata aktörer därför att man har insett att köerna och den bristande produktiviteten är politiskt ohållbara. De privata vårdgivarna styrs via avtal som förhandlas fram med den engelska regeringen.

Att det behövs liknande förändringar med olika ägarformer och driftsformer för den svenska sjukvården är många överens om, inte minst tunga remissinstanser, samtliga vårdfack, Svenskt Näringsliv, Konkurrensverket och Socialstyrelsen som alla har avslagit stopplagen – denna lag som nu ska drivas igenom till varje pris. Är då makten viktigare än allt annat?

En annan viktig sak i England är patientens rättigheter som i alla sammanhang lyfts fram i olika avtal mellan finansiärer och vårdproducenter i England. Ett exempel är de 26 kvalitetskriterier som är inkluderade i vårdavtalen, till exempel max sex veckors väntetid. Dessa kvalitetskriterier bidrar till en transparens och är lätta att genomföra. På sikt kommer samma krav att ställas på de offentliga vårdgivarnas verksamheter som ett led i en effektivisering av den offentliga sjukvården.

Kvalitetskriterierna syftar till att öka patienternas makt över sin situation, så kallad *empowerment*. Det innebär att patienten får mer att säga till om. Patientens tillfredsställelse med vården och bemötandet kommer kontinuerligt att utvärderas.

Hälsa är en mänsklig rättighet enligt FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna. Det betyder att patienten måste vara i fokus och ha ett inflytande i sjukvården och också kunna besluta om åtgärder som påverkar den egna hälsan. Men i Sverige ser vi nu hur framtiden leder tillbaka till 70-talets planekonomi och centralstyrning. Kostnadskontroll genom begränsningar och så kallade prioriteringar, remisstvång, begränsning av valfrihet och en vård som inte ger några garantier om att få vård i tid.

Vi moderater kommer att fortsätta arbeta för en stärkt patientmakt samt naturligtvis välkomna alla som vill bidra till att förnya och utveckla vården. Vi tar vårt ansvar för människors hälsa, bland annat genom att tillföra 3,5 miljarder till en tydlig vårdgaranti som gäller för alla oavsett inkomst.

Vad gör regeringen? Kommer Ylva Johansson att genomdriva stopplagen i samarbete med Vänstern eller kommer ministern att lyssna och lära av sin kollega i England?

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Anf. 346 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag råkade tillsammans med några kolleger här i riksdagen vara på språkresa i England i augusti och bodde hemma hos en familj i England, i Bath närmare bestämt. Den bild som Anne Marie Brodén ger av den engelska sjukvården känner jag inte alls igen. Man kan ju få en sådan bild via seminarier och annat. Men träffade Anne Marie Brodén så att säga vanligt folk ute på gatan som berättade hur sjukvården i England fungerar?

Anf. 347 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Jag var också i England på en språkresa och träffade också vanliga människor som väntade i köer. Tony Blair gör de här stora satsningarna just därför att han inser att det är omöjligt att ha sådana väntetider. Min poäng är att peka på att det han och Labour gör behöver göras också här i Sverige.

Jag träffade människor och pratade med dem.

Skillnaden är dock att om du inte får vård på ett offentligt sjukhus i England i dag får du gå till ett privat, och man släpper in företagare därför att man ser att det ger ökad möjlighet för alla att komma till i vården.

Det händer alltså mycket i England. Jag kan rekommendera dig att prata med kolleger, som jag har gjort, och inte bara delta i seminarier.

Anf. 348 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! Den bild som jag fick var inte bara att man fick stå i kö och vänta utan att man helt enkelt fick en sämre vård. Man fick liksom ta skrapet, om jag nu ska uttrycka mig på det sättet. Då handlade det om människor som var utsatta. Det handlade inte om människor som kunde ta för sig, och det var dem som jag syftade på.

Anf. 349 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Fru talman! Jag tror att Mona Jönsson har alldeles rätt. Jag tror att det finns problem i engelsk sjukvård. Vad jag pekar på är vad Tony Blair och Labour gör nu för att göra någonting åt det. Vad jag försöker säga är att han tänker på ett helt annat sätt. Han öppnar upp för fler att hjälpa till. Han vill ha bort köerna. Han inser att det är en oerhört viktig valfråga. Han pratar mycket om hälsa. I hans tal diskuterar han väldigt mycket hur man ska jobba förebyggande till exempel, och det är väl sådant som fortfarande saknas mycket i debatten i dag i Sverige.

Anf. 350 MIA FRANZÉN (fp):

Fru talman och kära kolleger i riksdagen! Liksom det nybildade tvärpolitiska nätverk som jag tagit initiativ till kommer mitt anförande här i dag att handla om psykisk hälsa. När jag skickade ut min förfrågan om intresse för en sådan tvärpolitisk grupp här i riksdagen kunde jag inte ana att intresset skulle vara så stort. Det fick mig att känna sant psykiskt välbefinnande.

Psykisk hälsa är en mycket viktig bas för framgång och tillväxt i både stort och smått, för stora som små. Ändå växer den psykiska ohälsan i hela den industrialiserade världen. Det kanske är dags att var och en tar sig tid att reflektera över det.

Om man inte börjar ta psykisk hälsa på allvar kommer den psykiska ohälsan fortsätta att öka. Denna ökande ohälsa kostar samhället väldigt mycket pengar, och vi är urusla på att se varningssignalerna i tid. Lika urusla är vi på att rehabilitera dessa värdefulla människor som blir sjuk-skrivna i dag på grund av psykisk ohälsa.

När den psykiska ohälsan tar sig konkreta och fysiska uttryck får vi också väldigt skrämmande statistik.

1 500 personer dör varje år till följd av självmord. Det är mer än alla riksdagsplatser här inne när alla är närvarande gånger fyra och drygt det. Tänk er att vi ställer upp alla dessa stolar och föreställ er att minst hundra av stolarna är upptagna av unga människor som är yngre än 23 år.

Var sjätte timme tar en person sitt liv. Samhällets kostnad för självmord är mer än 22 miljarder kronor per år. Men staten satsar 2 miljoner på forskning om självmordsprevention. Och det finns ingen nollvision ens på tankestadiet för självskador och självmord. Ökad psykisk hälsa finns heller inte med som punkt i statens folkhälsomål.

För att göra en väldigt tydlig jämförelse: Varje år dör 500 personer i trafiken. Trafikdöden kostar samhället 9 miljarder kronor per år. Staten satsar mer än 70 miljoner på forskning om trafiksäkerhet, och det finns en nollvision för trafikdöden.

Dessutom lite kuriosa: I folkhälsomålen står det att man ska ha åtgärder mot spelmissbruk, men det står inte ett ord om självmordsprevention.

Men att få höra om alla dem som har tagit sitt liv och mår dåligt: Ökar inte det den negativa stressen för oss riksdagsledamöter? Får inte det oss att må väldigt psykiskt dåligt? Nej, därför att det går att göra någonting. Det här är egentligen inte siffror som behöver flimra förbi. Alla kan göra något.

Förutom att vi måste få en bättre avvägning mellan olika behovsområden i det förebyggande arbetet bör snarast införas också en nollvision för självskador och självmord, inte bara för trafikdödade. Om vi börjar aktivera oss för en sådan nollvision kommer psykisk hälsa att hamna på dagordningen på mångas bord, inte bara hos dem som redan har hamnat i kris. Då blir vi också tvungna att våga vara medmänniskor.

Det är ju så att vi alla kan göra skillnad. Alla kan göra något. Arbetslivsminister Hans Karlsson sade vid ett föredrag om de friska småföretagen för ett år sedan ungefär att han var tveksam till om någon motsvarande aktivitet för ökad psykisk hälsa skulle kunna gå att genomföra i offentlig sektor, eftersom det är mycket svårare att ha direkt kontakt med varje anställd där och visa uppskattning och uppmuntra de anställda. Statsrådet Gunnar Lund menade att jag var teknikfientlig för att jag i en interpellationsdebatt efterlyste myndigheternas personliga service som valalternativ i telefonsvarardjungeln.

Men det saknas ju inte medmänniskor i offentlig sektor och myndigheter. Vi värderar bara inte omtanke, de personliga mötena och uppskattning till sitt riktiga värde.

Som medmänniska har vi mycket större genomslag än vi många gånger tror. Det lilla kan betyda så mycket. I stället för att förminska

varandra ska vi stärka. I stället för att blunda ska vi se. I stället för att tiga ska vi samtala – inte bara tala bort, utan samtala. Att visa uppskattning, respekt och omtanke borde vi kunna kosta på oss. Det spräcker ingen statsbudget, men det är värt hur mycket som helst. Det är också ett framgångskoncept för Sverige.

Jag vill dessutom slänga ut två frågor i luften inför denna väldigt glesa skara: Varför skulle det vara svårare att vara medmänniska inom sjukvården än i ett litet företag? Varför uppvärderar vi inte emotionell kompetens som det livsnödvändiga komplementet det är till IQ och teknik?

I detta anförande instämde Gunnar Andrén och Linnéa Darell (båda fp).

Anf. 351 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! Världens första sjukhussängsockupation inträffade i England. Den inträffade när Margaret Thatcher var premiärminister i England. En patient gick in och lade sig i en för tillfället tom säng och sade: Jag lämnar inte sängen förrän ni har opererat mig.

När Anne Marie Brodén pratar om den nuvarande engelska diskussionen om sjukvård gäller det det man i England kallar *treatment centre*. Såvitt jag förstår finns det ingenting som hindrar ett svenskt landsting att teckna den typ av avtal som Tony Blair nu vill uppmuntra till att man tecknar med så kallade *treatment centres* i England. Ett svenskt landsting kan upphandla ett visst antal starroperationer hos vem man vill i Sverige, och såvitt mig bekant är det ingen som diskuterar att reglera det på något annat sätt.

Herr talman! Vid alla internationella jämförelser konstaterar man att folkhälsan i Sverige ligger i världstopp. Vi har den lägsta spädbarnsdödligheten i världen. Vi har en mycket hög medellivslängd. Detta är resultatet av ett mångårigt folkhälsoarbete, arbete inom trafiken och på arbetsplatserna och ett minskat tobaksbruk, men också resultatet av en kvalitativt bra sjukvård.

Men mycket kan förbättras. Det finns oroande tecken: utvecklingen av alkoholkonsumtionen, framför allt hos unga, narkotikasituationen och att allt fler är överviktiga. Riksdagen har fastlagt mål för folkhälsopolitiken. Det krävs nu ett engagemang, både från samhällets institutioner, från ideella organisationer och från oss, var och en, för att vi nu ska kunna göra något långsiktigt bra av folkhälsan. Men självfallet måste sjukvården också hjälpa till för att vi ska förbättra människors livskvalitet.

Det enskilda område inom sjukvården där kanske de allra främsta framstegen har skett under senare tid är inom hjärtsjukvården. Jag hörde för ett tag sedan en svensk läkare sammanfatta utvecklingen på det här sättet: Den som i dag överlever ett hjärtproblem – de är många fler än för tio femton år sedan – blir i dag så pass gammal att han hinner få en cancer. Överlevnadsprocenten för dem som får cancer har ökat mycket dramatiskt. Den här individen kan alltså överleva även sin cancersjukdom och kan bli så pass gammal att han riskerar att bli senildement.

Det här är de utmaningar som svensk sjukvård ställs inför och det panorama vi har att diskutera utvecklingen utifrån. Det är det som ger utmaningarna för framtiden, och det är kanske dem jag tycker att vi skulle

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Hälsa- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa

diskutera i första hand. Samtidigt kan man konstatera att medborgarnas förväntningar på sjukvården aldrig har varit så höga som i dag. Man har till och med förväntningar på sådana insatser från sjukvården som medicinen enligt min uppfattning aldrig kommer att kunna klara av, hur mycket forskning som än bedrivs.

För att klara det här krävs en stabil ekonomisk utveckling. Ingenting är så dramatiskt för en sjukvårdshuvudman som om skatteunderlaget sviktar. En bra ekonomisk politik med tillväxt är grunden för att klara detta, men även att vi diskuterar hur stor andel av vår samlade kaka, bruttonationalprodukten, som sjukvården får ta. Vi har haft en utveckling några år bakom oss nu där successivt den här andelen har ökat något – i dag lär siffran vara 9,2 %. Men min bestämda uppfattning är att det kommer att krävas en ytterligare utökning av den här andelen för att klara alla de utmaningar som finns.

Många vårdhuvudmän anpassar i dag sin vårdstruktur och sitt utbud efter den förändrade situationen och den nya demografiska situationen: en robust primärvård inklusive hemsjukvård, en närsjukvård som är tillgänglig för dem där saker och ting kan svikta, en effektiv vård med kortare väntetid för så kallad elektiva eller planerade vårdinsatser och en högspecialiserad vård med akutvård inklusive ambulanssjukvård av hög kvalitet för dem som behöver den typen av insatser. Många landsting arbetar i dag för att försöka åstadkomma en sådan här vårdstruktur, och det tycker jag är glädjande. Samtidigt kan vi konstatera att ett sådant här arbete ger upphov till många lokala opinioner, ibland med rätta och ibland kanske därför att man inte har förklarat vilka vinster som faktiskt finns med att ha en sådan här strukturerad vård.

Det finns enligt min uppfattning ett område inom vården som är det stora sorgebarnet. Det är psykiatri. Det smärta att många med psykiatriska problem inte får ett optimalt stöd, och här behövs definitivt nya insatser på många plan, inte minst vad gäller samverkan mellan landsting och kommuner. Man plussar också på budgetmedel i regeringens förslag till budget, och för mig känns det nästan som att av alla budgetposter och budgetförstärkningar är det här den mest efterlängtrade budgetförstärkningen av alla.

Svensk sjukvård lider inte brist på statistik. Vi har uppgift om väldigt många saker i sjukvården. Men på åtminstone ett område är det ändå så att det inte finns någon fortlöpande redovisning, och det gäller hur många nya behandlingsmetoder, nya läkemedel och nya diagnostiska redskap som introduceras varje år i svensk sjukvård, de som står för den genuina utvecklingen och framstegen inom sjukvården, alla de nya behandlingsmetoder som hela tiden fortlöpande introduceras i vården som ett resultat av medicinsk forskning och ett resultat av utbildning av personalgrupper i de nya behandlingsmetoderna. Om man skulle göra en sådan samlad redovisning skulle den definitivt visa vilken dynamisk utveckling vi har inom svensk sjukvård och vilka framsteg som varje år nås inom svensk sjukvård. Det här kommer självfallet patienterna till del, och det här är också en bild av svensk sjukvård jämfört med den bild som finns i våra massmedier.

Anf. 352 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Tack för att åtminstone en socialdemokrat tycker att det är mödan värt att delta i hälso- och sjukvårdsdebatten.

Conny Öhman var inne på psykiatrin, och det tycker jag var bra. Psykiatrisamordnaren Anders Milton har pekat på en rad angelägna åtgärder för att psykiatrin ska rustas för vårdbehoven. Efter tio år med Socialdemokraterna är listan lång, Conny Öhman. Det är brist på vårdplatser, brist på öppenvård, för dålig tillgänglighet, det fordras en hel del kompetenshöjning och det handlar om daglig sysselsättning och arbete för de psykiskt funktionshindrade. Och framför allt har vi år efter år hört om det ena larmet efter det andra och om köerna till barn- och ungdomspsykiatrin på sex månader till två år. Och även beträffande akutbehoven kan det vara kö till barn- och ungdomspsykiatrin.

Psykiatrisamordnaren Anders Milton anser att 2 miljarder behövs för de mest akuta behoven. Frågan är naturligtvis: Varför väljer Socialdemokraterna att inte prioritera en satsning på psykiatrin nu när den så väl behövs, även enligt Conny Öhman, utan bara anslår ungefär en fjärdedel av de medel som Anders Milton tycker är nödvändiga?

Anf. 353 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag är den förste att erkänna att det skulle behövas ytterligare pengar till psykiatrin. Nu tror jag dock att det förhåller sig på det sättet att man måste klara ut med ansvariga huvudmän, både kommuner och landsting, på vilket sätt man effektivast ska använda dessa pengar innan man diskuterar ytterligare åtgärder. Jag tycker nämligen att 500 miljoner kronor är en bra startsumma. Men för att få upp nivån på psykiatrin till en godtagbar och bra nivå kommer det att krävas ett arbete över flera år. Och jag ser fram emot en ytterligare resursförstärkning till psykiatrin utöver det som finns redovisat i höstens budget.

Anf. 354 ULRIK LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Kristdemokraterna anslår 925 miljoner mer än Socialdemokraternas 700 miljoner kronor. Och vi har insett det som Anders Milton säger, nämligen att det fordras en varaktig höjning av anslagen till psykiatrin och förbättring av åtagandet. Men Socialdemokraterna väljer att inte svara upp mot det utan börjar tala om kommuner och landsting. Och de fordras också. Men Anders Milton talar om att 2 miljarder är vad som krävs för de mest akuta behoven. Därutöver behövs naturligtvis också kommuner och landsting. Frågan återstår: Varför sker inte denna prioritering?

Anf. 355 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag vill påminna Ulrik Lindgren om att det sker en generell förstärkning av stödet till både kommuner och landsting med ett antal miljarder i den här budgeten. Och jag utgår från att både kommuner och landsting själva också identifierar psykiatrin och omsorgerna för de psykiskt sjuka som ett nyckelområde att faktiskt prioritera.

Vi har sagt detta i riksdagen tidigare inom ramen för den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården när vi hanterade den för ett par år sedan. Och jag är övertygad om att kommuner och landsting kommer att inse att de bör använda en del av den generella budgetför-

stärkningen på flera miljarder till detta område för att ytterligare plussa på de 500 miljoner som regeringen direkt anvisar.

Anf. 356 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Conny Öhman sade inledningsvis att många har förväntningar på sjukvården. Och tyvärr kan vi i dag konstatera att många blir besvikna, men kanske inte på själva vården. Jag kan nämligen instämma i att när man väl har kommit in erbjuds man väldigt bra vård på de allra flesta ställen. Men det handlar om att just komma in i sjukvården. Det finns köer, och det finns proppar på olika sätt. Detta avspeglar sig bland annat i onödigt långa sjukskrivningar.

Vi har från Folkpartiet och Centern föreslagit att den finansiella samverkan också skulle kunna gälla bara två parter i stället för nuvarande fyra, alltså att sjukvården och försäkringskassan ska kunna samverka, för att möjliggöra kortare köer.

Min fråga till Conny Öhman är: Om tillgängligheten är viktig för Socialdemokraterna, varför stöder ni då inte detta förslag?

Anf. 357 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Eftersom jag är ordförande i den försäkringskassa i det län där både Linnéa Darell och jag bor kan jag tala om för henne att vi hos oss har ett avtal mellan försäkringskassan i Östergötland och landstinget i Östergötland som reglerar vår samverkan. Så kan man göra i många andra län.

Jag talade i mitt huvudanförande faktiskt om att utvecklingen mer och mer blir sådan att man har förväntningar av ett sådant slag på sjukvården som medicinen aldrig kommer att kunna hjälpa till med. Man tror att sjukvården ska kunna lösa ett antal problem som i grunden inte är medicinska. Men det är till sjukvården som man vänder sig med dessa problem. Och där har vi ett samhällsproblem som inte sjukvården kan lösa men som vi måste diskutera hur vi ska lösa på ett alternativt sätt.

Anf. 358 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Det är bra att vi har varit framsynta i Östergötland och kunnat ordna dessa avtal. Nu ser det inte ut så överallt. Trots att dessa avtal finns har man ändå väntetider där också som förlänger sjukskrivningarna. Jag tror att vi gör lite olika tolkningar av detta med förväntningar på sjukvården. Det är säkert som Conny Öhman säger, men förväntningarna finns naturligtvis. Betalar människor skatt, och vi betalar mycket skatt i Sverige, undrar de när de behöver vård varför de ska gå sjukskrivna när de ganska snart skulle kunna få hjälp med sina besvär.

Anf. 359 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag ska ge Linnéa Darell rätt i ett avseende, nämligen att det finns ett problem när det gäller samverkan mellan försäkringskassor och sjukvård, och det gäller kvaliteten på läkarintygen. Det är tyvärr så att alltför många läkarintyg är ofullständigt ifyllda och att de inte innehåller all den information som de bör innehålla. Och där har vi en utbildningsuppgift att faktiskt tala om för läkare vilka krav som man ställer på

dem när det gäller att skriva dessa intyg. Där fallerar det tyvärr alltför ofta. Det har jag egen erfarenhet av från min egen försäkringskassa.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Anf. 360 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har inte så mycket att invända mot i Conny Öhmans anförande. Det är mer slutsatser och förslag som jag saknar. Jag ska ge två exempel.

Först och främst måste vi hitta en långsiktig lösning på finansieringen. Jag instämmer i det. Vi har inget att invända mot förslagen till förstärkningar i budgetpropositionen. Vi tycker att det är ett i stort sett bra förslag. Men jag saknar grunddiskussionen om att det behövs tillväxt som ger jobb, som ger skatteintäkter, som ger medel till välfärd. Jag saknar resonemang om att vi behöver långsiktiga spelregler för kommuner och landsting. Jag saknar resonemang om att statliga pekpinnar är det som man allra minst behöver om man ska kunna fullgöra sina uppgifter på ett bra sätt.

Conny Öhman säger att vi har en folkhälsa i världstopp. Ja, det har vi. Det krävs ett engagemang – ja. Men det är stopp där. Var är åtgärderna? Jag tror att vi måste hjälpas åt att hitta dem.

Anf. 361 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Kenneth Johansson, jag talade om tillväxtens och skatteunderlagets betydelse för att kunna bedriva en bra vård. Jag är den förste som instämmer i att ekonomisk tillväxt, tillväxt av skatteunderlaget, är den kanske allra viktigaste faktorn för att vi långsiktigt ska kunna bedriva en bra hälso- och sjukvård och äldreomsorg och göra handikappinsatser eller vad som helst i det här landet. Det är grundläggande. Det är A och O för att kunna utveckla den här sektorn. Om vi inte har en grundläggande finansiering blir väldigt många av de åtgärder som vi talar om verkligen ett slag i luften.

Det finns flera av oss som kanske har erfarenhet av att se hur välfärdssamhället utvecklats under en period med negativ tillväxt. Om Kenneth Johansson drar sig till minnes har vi haft sådana perioder i det här landet.

Anf. 362 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har haft sådana perioder, och vi ska se till att vi inte får det igen. Därför behövs det ett företagsammare samhälle med åtgärder för ett bättre näringslivsklimat.

När det gäller folkhälsan tror jag att det inte längre räcker att ordna upptakter och konferenser. Vi måste ha verkstad, vi måste ha åtgärder. Det finns en lång rad områden där olika insatser krävs, och det är på den nationella nivån, men framför allt på den lokala och regionala nivån, som aktiviteterna måste komma.

Anf. 363 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Kenneth Johansson, vi har i år en tillväxt på 3,5–3,8 %. Prognoserna varierar lite grann. Det är en bra tillväxt. Den ger möjlighet att förstärka insatserna på välfärdssamhället och till vårdområdet. Om vi

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

uthålligt skulle kunna ligga kvar på den tillväxtnivån skulle det gagna hälso- och sjukvården oerhört mycket. Det är jag övertygad om.

Anf. 364 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Först vill jag rätta Conny Öhman lite grann vad gäller England. Det är så att man har varit i Sverige och tittat på S:t Göran och konstaterat att där finns så mycket av nytänkande att man ger uppdraget att bygga åtta nya sjukhus i England som liknar S:t Göran, just för att komma till rätta med de långa väntetider som finns i England. Labour har alltså tänkt på ett annat sätt.

Jag tänkte ställa två frågor och börjar med den som handlar om kostnaden per DRG: Tycker Conny Öhman att det är rimligt att det skiljer så mycket mellan olika landsting i Sverige, eller kan det göras mer?

I Östergötland har man en kostnad på ungefär 39 000 kr och i Halland på 32 000 kr. Är det rimligt, eller tänker regeringen och Conny Öhman försöka ändra på detta?

Anf. 365 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! I senaste numret av den nya tidningen Dagens Samhälle finns det en redovisning av hur vårdkostnaderna utslagna per individ ser ut i de svenska landstingen. Kostnaden är lägst i Östergötland, högst i Norrbotten och näst högst i Stockholm enligt den här redovisningen.

Geografiska skäl och befolkningens sammansättning – fler äldre eller en större andel yngre – förklarar en viss del av skillnaden. Men jag kan gärna säga att skillnaden mellan kostnaden per individ i det dyraste landstinget och i det billigaste landstinget är, vid en snabb överblick, stor. Den borde kunna bli mindre.

Den dramatiska siffran här är faktiskt den för Stockholm, som trots en väldigt ung befolkning ligger så oerhört högt när det gäller kostnaden per invånare. Men det har ju – det känner vi till – delvis historiska skäl.

Anf. 366 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Conny Öhman väljer att missförstå mig. Vad jag talar om är kostnaden per producerad DRG-poäng, och det är någonting helt annat.

Min fråga återstår: Är det rimligt att Östergötland ägnar sig åt ett prioriteringsarbete som mer och mer liknar ett ransoneringsarbete och inte i stället försöker titta på effektivisering och kostnadskontroll på annat sätt utan att det drabbar patienterna?

Delar Conny Öhman uppfattningen att prioriteringsarbetet i Östergötland är rätt, eller börjar Conny Öhman mer och mer lyssna på Mikael Sjöberg?

Anf. 367 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! DRG är bara en liten del av sjukvården. Sjukvården omfattar så oerhört mycket mer som det inte går att sätta DRG-poäng på, Anne Marie Brodén!

Enligt den redovisning som jag hänvisar till och som finns i veckans nummer av Dagens Samhälle är kostnaden i Östergötland 1 337 kr lägre än genomsnittet i Sverige. Stockholms kostnad per invånare ligger 1 391

kr över genomsnittet i Sverige. Det skiljer alltså kanske mer än 3 000 kr för sjukvårdskostnaden totalt sett, oavsett DRG-poäng eller vad det nu är, i kostnad mellan det dyraste och det billigaste landstinget i Sverige. Den skillnaden borde kunna bli något mindre.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

Anf. 368 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! För ungefär ett år sedan traskade Conny Öhmans, Ulla Hoffmanns och Mona Jönssons partivänner upp till statsrådet Lövdén. De ville ändra i utjämningssystemet för Stockholms län från nuvarande matrismodell som infördes efter valet 1998 till ett annat system – där är det lite oklart.

Eftersom detta har kostat Stockholms invånare ungefär 1 000 kr per invånare – vi hörde ju nyss hur stora skillnaderna är – är min fråga till det erfarna landstingsrådet Öhman: Stöder Conny Öhman att nuvarande utjämningssystem behöver ändras?

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Anf. 369 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! I och för sig är det en fråga som tarvar mer än en minut för ett svar. Jag väljer att säga så här: I grunden måste det här landet ha ett utjämningssystem. Det är så oerhört stor skillnad i betalningskraften i skatteunderlaget i vårt land att det, om man inte vill ha ett utjämningssystem, är detsamma som att säga att vi inte vill ha en rättvis vård i det här landet.

Det utjämningssystem vi har ger ändå en grund för att alla kommuner och landsting i vårt land har möjligheter att ge ungefär likvärdig vård. Sedan har man olika kostnader för att ge denna vård. Där finns det, som jag ser saken, mer att göra.

Anf. 370 GUNNAR ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Det där var absolut inget svar på den fråga som jag ställde utan det var ett helt annat svar, som jag gärna instämmer i. Det är klart att vi ska ha ett utjämningssystem.

Men min fråga var: Stöder det erfarna landstingsrådet Öhman det nuvarande matrissystemet? Conny Öhman vet vad det i sak handlar om. Detta lämpar sig inte för gator och torg – det inser också jag – men min mycket konkreta fråga är om ni stöder era egna partivänner som tycker att det här systemet är orättvist.

Anf. 371 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Min egen uppfattning är att basen i det system som vi för närvarande har är den grund som man måste ha. Sedan kan man alltid diskutera vägningen av olika faktorer i det systemet.

Anf. 372 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Jag tänkte göra några reflexioner som jag tror kan vara viktiga inför det fortsatta arbetet med reformeringen av svensk hälso- och sjukvård.

Vad jag tycker är en oerhört central reflexion är frågan om att sjukvården inte är ett problem utan en möjlighet. Internationellt sett kan man säga att sjukvård är en av de viktigaste satsningarna vi kan göra. Sam-

hällsekonomiskt är en god sjukvård mycket bra. Den dyra sjukvården är den uteblivna sjukvården. Det är den som kostar pengar.

Det märks naturligtvis dramatiskt i ett u-land, men det gäller nog även i utvecklade länder. Därmed ser man att köer har ett mycket högt pris. Köer är helt enkelt korkat, även ekonomiskt – naturligtvis förutom att köer rent mänskligt är negativa.

I Europa har vi också erfarenheter, och de formar mycket av det tänkande som finns på vår kontinent. Dels finns den östeuropeiska erfarenheten med ett kollektivt synsätt – vård tilldelas och blir då tilldelad en mycket liten elit. Dels finns det mer västeuropeiska synsättet, att rätten till vård är en rätt som den enskilde har. Här har EU en viktig roll. Det är intressant att se det synsätt som finns inom EU, nämligen att patienten har rätt att söka vård. Gränserna blir därmed inte instängande. Allt det här med att ha upptagningsområden försvinner. Det är patientens rätt som är det centrala.

Har man då råd att ge en god sjukvård? Ja, erfarenheten pekar på att i en utvecklad marknadsekonomi kan man ge den sjukvård som behövs. Man kan alltid diskutera proportioner av BNP. Vi kan väl säga att genomsnittet i den utvecklade världen ligger något högre än i Sverige procentuellt sett och kanske betydligt högre sett i pengar eftersom BNP per capita är högre.

Det finns egentligen ingen resursbrist i den meningen att vi skulle kunna säga att en modern, utvecklad marknadsekonomi inte har de resurser som behövs för att ge sjukvård till den som behöver sådan – på samma sätt som vi kan säga att vi inte har brist på resurser vad gäller mat, bostad eller kläder.

Således är det egentligen organisationsfrågorna som är det centrala, inte resursfrågorna. Det är ganska intressant att se att väldigt mycket av hälso- och sjukvårdsdebatten i alla länder, alltså inte bara i Sverige, ofta är sådant som handlar om resursbrist och om man ska ransonera resursbrist.

Man kan säga att Sverige, utifrån sett, har väldigt höga ohälsotal. Då kan man diskutera om det har med sjukvård eller sjukvårdssystem att göra. Handlar det om dold arbetslöshet, en dålig arbetsmarknad eller en dålig sjukvård? Det kan man diskutera mycket.

Likväl finns det nog ett samband mellan höga ohälsotal och sjukvårdens funktionssätt – kanske inte så mycket den högspecialiserade vården och det vi mäter men, som en del varit inne på, psykiatri och svårigheterna att komma till särskilt för den som inte är så smart och som inte har så lätt att ta sig fram. Här har vi kanske betydande problem. Det är kanske större problem i svensk sjukvård än som framgår när man tittar på den här typen av effektivitetstal.

I Sverige har vi en väldigt hög kostnad för ohälsa. Det beror ju på hur man mäter. Men jag skulle misstänka att vi har kostnaden på två sätt: dels vad det kostar, dels utebliven produktion – en produktion som inte finns. Skulle man mäta det är nivån kanske 25 eller en större andel av BNP. Vi har alltså en oerhört hög kostnad för ohälsan, också om man där inkluderar sjukvården. Vad som även utmärker Sverige är köer. Många har varit inne på det så det behöver jag inte gå igenom.

Det som också väcker internationell uppmärksamhet är de höga patientavgifterna. När jag är utomlands ser jag ofta häpnadsväckande be-

skrivningar av Sverige, hur mycket en patient får betala för att komma till sjukvården. Så drar man den förunderliga slutsatsen att man både kan ha höga skatter och höga patientavgifter. Vi ransonerar ju delvis med de höga patientavgifterna i Sverige.

Om vi ska se framöver tror jag att vi kommer att ha en stor reformperiod i svensk sjukvård. Jag tror att det är några saker som är centrala. Det ena är det som väldigt många var inne på, att man har garanterad vård. Då försvinner allt med gräddfil och behov att komplettera. Om man får vård behöver man naturligtvis inte gå i någon gräddfil. Då får man ju vård. Det andra är att ta till vara alla goda krafter. Inte minst kommer vi naturligtvis att få en ökad grad av internationalisering. Det kommer inte att bedrivas bara svensk vård i Sverige utan också internationell vård. Det har med kunskapsöverföring över gränser att göra. Den allra största delen av kunskaper i sjukvården kommer ju från andra länder, huvudsakligen USA. Det är så det kommer att vara.

Så har vi finansieringsfrågan. Det tror jag är den centrala. Man måste ha ett bredare perspektiv, ett socialförsäkringsperspektiv. Det är inte sjukvård vi ska finansiera. Det är att bota ohälsa vi ska finansiera. Det har också en del varit inne på. Man måste i den meningen byta perspektiv och därmed också politikeruppgift. Politikerns uppgift är egentligen inte att organisera sjukvård utan att se till att patienten får vård. Politikerrollen ska flyttas till att bevaka patientens intressen, särskilt för de patienter som har svårt att ta till vara sitt eget intresse. Den svaga patienten är den som är den viktiga.

I Ansvarskommittén där jag ingår kommer man nu att diskutera den svenska hälso- och sjukvården. Jag tror att det är ett viktigt tillfälle att i djupare mening fundera över den struktur vi ska ha.

Anf. 373 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Den allmänpolitiska debatten tycker jag alltid är lika spännande. Det är så många områden som kommer upp. Nu har det varit en intensiv sjukvårdsdebatt här. Jag blev nästan lockad att byta inriktning på mitt anförande och delta i den, men det tänker jag inte göra. Jag anmälde mig till den här debatten för att tala om socialtjänsten och fattiga barn. Det tänker jag genomföra. Men sjukvårdsdebatten är viktig, och den har sin plats även här i den allmänpolitiska debatten. Jag blir personligen stimulerad av att andra än enbart socialutskottets ledamöter deltar. Det är ett område som är väl ägnat att diskutera och fundera mycket kring.

Men, herr talman, jag tänkte tala om att vi har ett antal fattiga barn i det här samhället. Vi talar om 12,3 % av våra barn eller 235 000 barn som lever i familjer med låg ekonomisk standard. Det är redovisningar från år 2002, de senaste som jag känner till. 147 000 av barnen lever i familjer som fick ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Jag vill börja där, och jag vill sätta in det i den diskussion som jag ibland upplever pågår i samhället, där man talar om att vi ska sänka ersättningsnivåer, sänka saker och ting för att motivera de vuxna på något sätt. Jag menar att då har man ett vuxenperspektiv och inte ett barnperspektiv.

Barnen lever i de här ekonomiskt utsatta miljöerna hela sin barndom. Häromdagen uttryckte en partiledare i partiledardebatten att ingen kunde göra om sin skolgång. Det är nog sant. Men inget barn kan heller göra

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

om sin barndom. Därför är det viktigt att fundera på de här siffrorna och sätta dem i relation till andra system utifrån ett barnperspektiv.

Jag har också tagit del av och vill lyfta att i botten av alla skydds nät har vi en socialtjänstlag. Som lagstiftare i den här riksdagen har vi sagt att där ska barnperspektivet finnas med hela tiden. Det är det sista skydds nätet som de här barnen möter.

Om man tittar på hur socialtjänsten utför sin uppgift ser man att den brister när det gäller barnperspektivet. När det till exempel handlar om bedömning av ekonomiskt bistånd – de 147 000 barnen – ser man i Socialstyrelsens rapport att de barnen inte synliggörs i akterna. De finns inte med. Man har inte i socialtjänsten lyft fram eller diskuterat de här barnens situation. Det tycker jag är allvarligt.

Om jag sedan tittar på barn som lever med våld i familjen blir jag ännu mer rädd. Då läser jag Rädda Barnens rapport. Man genomförde 2003 en studie av hur socialtjänsten agerade när barn blev vittne till våld i familjen. Rapporten från 2003 visar att när man undersökte fyra kommuner var det endast 20 av 72 barn som upplevt våld som kom till socialtjänstens kännedom. Man kände inte till det. I vart fall registrerade man det inte. Åtta av barnen hade själva utsatts för våld. De hade inte bara blivit vittne till det, utan de hade blivit utsatta för våld också. Men endast ett av de barnen kom till socialtjänstens kännedom. Förutom Rädda Barnens rapport har det i medierna vid några tillfällen uppmärksamats att anmälningar om barn som farit illa blivit liggande utan åtgärd, och det under mycket lång tid, hos socialtjänsten, det sista skydds nätet.

Vi står bakom en proposition som vi har antagit här i riksdagen som handlar om stärkt skydd för barn i utsatta situationer. Där föreslogs en rad åtgärder för att stärka barnens rättigheter och barnens synliggörande. Men med anledning av vad som har kommit fram i Rädda Barnens och Socialstyrelsens rapporter finns det all anledning att utvärdera vad som händer och återkomma till de här frågorna.

Den tredje punkten i förhållande till socialtjänsten som jag vill hinna med att lyfta är vad som händer med barn när man vräker familjer. Det har också varit föremål för mediernas granskning. Länsstyrelsen i Västra Götaland har följt upp vad som händer vid vräkningar. Det är också 2002. Det finns inga nyare siffror. När man tittade på avhysningsprotokoll framgick det endast i undantagsfall om barn fanns med i bilden eller inte. När man tittade närmare på 21 fall där kvinnor vräkts visade det sig att det i 14 av dessa fall, det vill säga i 66 %, fanns barn med vid avhysningen, och socialtjänsten hade varit inblandad i bara tre av de fallen.

Jag menar att det finns anledning som lagstiftare – det är vi alla som sitter i det här rummet – att ta en funderare på detta. Vi har antagit lagar, det står tydligt i socialtjänstlagen och vi har sagt att barnkonventionen och barnperspektivet ska in. Men när det gäller tillämpningen återstår mycket att göra.

Anf. 374 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det största allvarligaste hotet mot vår folkhälsa och sociala trygghet i dag är den kraftigt ökade alkoholkonsumtionen. Den har gått upp med 30 % i stället för att gå ned med 25 % som var målet för vår politik. Nu ser vi hur skadorna ökar, även om statistiken ibland släpar efter. Alkoholförgiftningarna ökar, våldet ökar, rattfylleriet ökar och

sjukdomarna med alkohol som bidragande orsak ökar. De som drömmer om att alkoholkonsumtionen ska öka utan att skadorna ska öka – det är framför allt de som är kommersiellt engagerade för att sälja alkohol – måste också erkänna att detta är en dröm som inte har mycket med verkligheten att göra.

Det finns många orsaker till detta. Alkoholen har redan blivit billigare. Den har blivit 20 % billigare sedan vi kom med i EU. Inkomsterna har ökat. Men framför allt är det de ökade möjligheterna att ta in billig alkohol från andra länder när man reser in i Sverige och den illegala vidareförsäljningen av alkohol som har fått utvecklas. Jag vill inte säga att tull och polis har suttit med armarna i kors. De har haft för lite resurser. Jag tycker att statsmakterna har låtit den här olagliga vidareförsäljningen utvecklas alltför länge utan att vidta effektiva åtgärder.

Det finns även andra inslag i EU:s regelverk som har bidragit till det här hotande läget.

Från Folkpartiet har vi länge varnat för att det i längden blir omöjligt att ha väsentligt lägre alkoholskatter i Sverige än i omgivande länder om vi inte kan kontrollera införseln.

Vi ser nu ett läge där det ser ut att bli ofrånkomligt att ytterligare sänka alkoholskatterna, utöver det som redan har skett. Det gäller framför allt spritskatten.

Det handlar inte framför allt om att slå vakt om Systembolaget som företag. Det handlar om att hela den svenska alkoholpolitiken förlorar i legitimitet om huvuddelen av alkoholen i framtiden köps utomlands.

Om det blir nödvändigt att sänka skatterna ytterligare ska ingen tro att det kan ske utan att konsumtion och skador ökar. Det är naivt. Men tyvärr är det så att även oförändrade skatter kommer att leda till ökad konsumtion och ökade skador genom införseln av billig alkohol.

Hur har vi kommit dit? Det finns nog många som har anledning att vara självkritiska. Jag vill bara nämna en orsak här. Det är bristen på nordisk sammanhållning när man på hösten 1996 förhandlade om införselreglerna. Det var någonting som bidrog till att vi inte kunde upprätthålla det undantag som vi fick i samband med förhandlingarna.

Nu hoppas vi att den skadan håller på att repareras. De nordiska socialministrarna försöker utarbeta en gemensam strategi för att få EU att acceptera att vi åter får kontrollera införseln.

Det är bra att man talar om det. Det har varit som att tala för döva öron när man har försökt att få finansministern och andra att lyssna till de kraven. Nu säger folkhälsoministern att man ska kräva en halvering av de orimliga så kallade indikativa nivåerna. I stället för att få ta in två tre års förbrukning vid varje inresa ska man få ta in ett års förbrukning. Det är naturligtvis en alldeles för låg ambitionsnivå.

När det gäller tobak får man ta in kanske 40 dagars konsumtion för en som röker ett paket om dagen – en normal vanerökare. Då vore det ju rimligt att man inte fick ta in ett års förbrukning av alkohol, utan betydligt mindre. Jag hoppas alltså att man inte ställer ambitionsnivån alltför lågt.

Den här problematiken kan sammanfattas väldigt enkelt. Vi gick inte med i EU för att få ökade alkoholskador. Om EU tvingar oss till ytterligare ökade alkoholskador kommer det att skada förtroendet för EU-samarbetet ännu mer.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Det finns naturligtvis en del som flabbar och säger att det är väl jättebra att EU tvingar oss att sänka alkoholskatterna. Men när skadorna ökar kommer det att skada EU-samarbetet.

Samtidigt kan vi naturligtvis göra en hel del internt för att sätta stopp för den olagliga alkoholförsäljningen. De av oss som var på en frukost i morse som ordnades av justitieutskottets ordförande fick höra både en polis och en förälder från Jönköping som gav konkreta exempel på vad man kan göra. Det är naturligtvis något som inte bara kan göras i Skillingaryd, utan det kan göras över hela landet.

Jag hoppas att regeringen snabbt tar fasta på de många förslag som har framlagts av Kenth Härstedt i hans utredning. Det går inte att vänta längre. Vi är redan inne i ett krisartat förlopp. I stället för att diskutera vems fel det var att vi kom dit, tycker jag att alla goda krafter nu måste samlas för att återupprätta svensk alkoholpolitik, annars kommer vi tyvärr att gå mot en social och medicinsk katastrof.

I detta anförande instämde Linnea Darell, Christer Winbäck och Gunnar Andrén (alla fp).

Anf. 375 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Jag kommer också att prata om alkoholpolitik.

Svenskarna dricker alkohol på ett sätt som man inte gjort sedan 1800-talet. Som en reaktion då på att svenskarna höll på att supa ihjäl sig bildades nykterhetsrörelsen. Den håller på att få en ny renässans och behövs mer än någonsin i dagens Sverige.

Svenskarna drack under första halvan av 1990-talet ca 7,7 liter ren alkohol per person över 15 år. För 2003 ligger nivån på 10,2 liter – alltså en ökning på över 30 %. Alkoholskadorna tar sig en mängd uttryck i samhället: social misär, fysiska skador och stora samhällsekonomiska kostnader.

Bilden i Sverige i dag ser ut på följande sätt:

Det har blivit allt vanligare med alkohelpåverkade förare i trafiken.

Antalet fosterskador till följd av alkohol ökar på grund av att kvinnor dricker mer alkohol, även när de är gravida.

Våld och misshandelsbrott ökar, vilket kan sättas i samband med den ökande alkoholkonsumtionen.

Antalet fall av skrumplever och bukspottskörtelinflammation har ökat.

Vi har ett ökat berusningsdrickande bland ungdomar.

Hälften av de ungefär 100 mord som begås varje år återfinns i missbrukarkretsar. Enligt tillgänglig statistik är sex av tio mördare alkoholberusade vid tiden för dådet.

Minst 200 000 barn i Sverige lever med en eller två föräldrar som har missbruksproblem. Att förebygga och behandla alkoholmissbruk handlar inte minst om att värna dessa barns rätt till en trygg uppväxt.

Listan kan fortsätta, men den viktigaste frågan nu är: Vad kan vi göra åt detta? Det måste till krafttag för att få bukt med denna negativa trend.

Vi kristdemokrater vill värna folkhälsan. Vi vill få bukt med alkoholens skadeverkningar och lägger därför en motion till riksdagen med ett antal åtgärder. Eftersom jag har kort tid på mig kan jag bara ta upp några av dem.

Vi vill för det första återinföra införselregler på alkohol på ungefär den nivå som vi hade när vi blev medlemmar i EU 1995. Vi vill också arbeta på att höja minimiskatterna på alkohol i hela Europa.

Vi vill för det andra inrikta det förebyggande arbetet och kampanjer mot fem alkoholfria zoner i samhället. Dessa zoner är under graviditeten, under barndomen, i arbetslivet, i trafiken och inom idrotten.

För det tredje måste man stödja familjerna som ett led i det alkoholpreventiva arbetet. Långsiktigt handlar naturligtvis förebyggande arbete om införlivandet av värden, värderingar och normer. Föräldrar och andra vuxna som har ansvar för barnuppfostran måste därför stöttas i denna uppgift så att de kan och orkar vara närvarande och delaktiga i de ungas liv och ge dem en social trygghet. Fasthet och konsekvens är viktiga signaler i detta preventiva arbete. Kristdemokraterna tror också att om de vuxna i familjen får mer tid för barnen får det en rad positiva följdverkningar för den uppväxande generationen.

Det gäller att ge dem förtroende och uppmuntran i föräldrarollen. Drogkurvorna kommer inte att peka nedåt om barnen endast ska vara utlämnade till diverse medier som guide och påverkanskraft in i vuxenlivet. Föräldrarna är helt nödvändiga som förebilder.

För det fjärde vill vi stödja frivilligorganisationerna. De ideella insatserna inom nykterhetsrörelsen, missbruksvården och idrottsrörelsen är en stor tillgång. Det är en kraft som inte kan dirigeras uppifrån men som kan stödjas på ett positivt sätt av statsmakterna. Organisationer inom nykterhetsvården har historiskt sett varit banbrytande och aktiva med alltifrån att driva lokala alkoholistanstalter till att bedriva landsomfattande opinionsarbete.

För det femte vill vi upprusta missbruksvården. Sedan 1995 när vi kom med i EU har kostnaderna för socialtjänstens missbruksvård skurits ned med över 1 miljard kronor. Det motsvarar en minskning med 20 % i reda pengar.

För det sjätte vill vi minska rattfylleriet genom en rad åtgärder som till exempel alkoholås som standard i nya bilar senast 2010, krav på alkoholås vid upphandling av kollektivtrafik, att dömda rattfyllerister måste ha alkoholås samt att konfrontera rattfyllerister med trafikoffet.

För det sjunde vill vi begränsa tillgängligheten till alkohol genom att begränsa öppethållandetiderna och serveringstillstånden samt skärpa tillsynen över folkölsförsäljningen.

Med dessa åtgärder kommer målen med den kristdemokratiska alkoholpolitiken att uppnås. Målen är för det första att konsumtionen av alkohol bland barn och ungdomar under 18 år ska minska med 25 % fram till 2010, för det andra att totalkonsumtionen av alkohol i Sverige ska minska fram till 2010.

Jag hoppas att vår motion får en positiv behandling när den behandlas i riksdagen. Sverige behöver det.

I detta anförande instämde Sven Brus (kd).

Anf. 376 CHRISTER WINBÄCK (fp):

Herr talman! Jag hoppas att min röst kommer att hålla. Jag har tyvärr hostat mest hela dagen. Jag är förkyld, men så är det.

Ett samhälle måste byggas så att alla, så långt det är möjligt, ska kunna delta på lika villkor i samhällslivet. Jag ska i dag beröra två grupper som av olika skäl sätts på undantag, göms undan och glöms bort, nämligen de äldre och de funktionshindrade.

Här hade jag med talmannens godkännande tänkt sjunga en stump, men med tanke på att min röst just nu inte håller läser jag upp den:

Vid trettititre, é man passé
vid trettifem, så kan man hälsa hem
vid fyrtio jämnt, é man ett skämt
å högre opp, så åker man väl på en propp

Det var Hasseåtage.

Varför är man passé när man har samlat kunskap ett helt liv? Varför duger man inte när man har så mycket att dela med sig av?

Synen i Sverige är att man icke göra sig besvär med att stanna i arbete eller söka arbete när man är över en viss ålder. Är man över 70 ska man inte sitta i statliga bolagsstyrelser i Sverige trots att man kan ha lång erfarenhet och skicklighet i just detta.

Herr talman! I Sverige arbetar endast ca 57 % av alla 60–64-åringar. Vid nedskärningar och omorganisationer är det oftast den äldre gruppen som ofrivilligt får lämna i förtid. Varför denna negativa syn på äldre i Sverige?

I Taiwan som jag besökte tidigare i år fanns påfallande många i hög ålder i statlig tjänst, flera en bra bit över 70 år. Där ses man som erfaren och kunnig – här ses man som en belastning.

Folkpartiet anser att erfaren arbetskraft ska kunna få göra större insatser i arbetslivet. Vi anser att hinder för nyanställning av medelålders och äldre personer ska avlägsnas och att förhållanden som ekonomiskt påskyndar tidigt utträde ur arbetslivet ska förändras. Äldre måste kunna ges valfriheten att fortsätta arbeta, ej glömmas bort.

Herr talman! Nästa tillfälle när de äldre glöms bort är när sjukdom skapar behov av omsorg och vård.

Den främsta riskfaktorn för sjukdom är ålder. Alla människor drabbas förr eller senare av sjukdom, men ca 5 % av alla över 75 års ålder kan betraktas som multisjuka. De lider av flera samtida sjukdomar, funktionsnedsättningar och hälsoproblem. Stöd och samverkan mellan olika vårdgivare och omsorgsaktörer är nödvändigt.

Det finns många exempel på att antalet äldre med komplexa hälsoproblem undervärderas. Behoven har helt enkelt inte blivit bedömda. Långt ifrån alltid sammanställs multisjukligheten i sin helhet inom sjukvården. Mestadels är det den diagnos som patienten vårdas för som registreras.

Den svenska sjukvården erbjuder i internationell jämförelse vård av hög kvalitet. Men trots den medicinsk-tekniska utvecklingen och nya och effektiva behandlingar är vården generellt sett ganska dålig på att ta hand om äldre med komplexa vårdbehov. Detta är en paradox i dagens kunskapsintensiva och högteknologiska vård. Tillräcklig kunskap och forskning saknas. Äldrevården behöver både förändras och förbättras.

Herr talman! Nästa grupp som ofta glöms bort i vårt samhälle är de funktionshindrade.

Den som är funktionshindrad ska inte handikappas av sitt funktionshinder, utan samhället måste byggas så att alla kan få makt över sina liv. Med denna mening börjar Folkpartiets motion angående funktionshindrades rättigheter.

Efter många tidigare år med framsteg har de senaste åren varit försämrande för denna grupp. Många lever i ofrivillig isolering och kan inte ta sig ut som de vill och vistas på offentliga platser. Tillgängligheten är fortfarande dålig på många platser och i många byggnader. Målet att ha ett handikappanpassat samhälle ligger långt borta.

Bristande tillgänglighet är en diskriminering. Skarp lagstiftningen på området!

Stimulansbidrag för handikappanpassning är nödvändigt. Det finns mycket som i dag inte fungerar tillfredsställande på det området.

Utveckla handikapppreformen och låt staten ta över ansvaret för personliga assistenter!

Sist men inte minst, herr talman: Se över stödet till handikapporganisationerna! Det är i dag dåligt anpassat för organisationer som företräder små grupper.

Låt oss nu tillsammans se till att värna och bistå de grupper som har behov av en förändrad, smidigare och rättvisare lagstiftning inom dessa områden.

I detta anförande instämde Gunnar Andrén och Linnéa Darell (båda fp).

Anf. 377 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Sedan 1998 har sjukskrivningar och förtidspensioneringar galopperat. Processen sattes i gång av en olycklig kombination av att den socialdemokratiska regeringen mjukade upp reglerna för vad som är att betrakta som sjukt och höjde både tak och ersättningar. Både statliga ersättningar och avtalsersättningar höjdes i många fall med tillsammans upp till 15 procentenheter och upp till 90 % av lönen.

Sedan dess har processen rullat på, och människor har anpassat sig till regler och ersättningsnivåer. Det allvarliga är att människor börjat sjukskriva sig vid trötthet, press och allmänna påfrestningar. Observera att detta inte är fusk! Problem som uppstår i olika situationer löses inte längre för vad de är utan medikaliseras och ges medicinska etiketter. Inte nog med att människor då också känner sig sjuka; dessutom beläggs sjukvården.

Enligt SBU är sjukskrivning i hemmet ofta negativt för tillfrisknande, och långvariga sjukskrivningar gör att människor blir psykiskt sjuka.

Vi moderater föreslår att reglerna för sjukskrivning stramas upp så att den kopplas till sjukdom och sjukvårdande behandling. Vi kan inte förvänta oss att allmänheten ska tolka reglerna på ett mer restriktivt sätt än vad som medges, särskilt inte när reglerna är så svårtolkade att inte ens försäkringskassor och än mindre läkare kan tolka dem på ett likformigt sätt. Förändrad praxis måste grundas i förändrad lagstiftning, och vi i riksdagen måste ta vårt ansvar.

Det räcker inte med en omorganisation av försäkringskassan eller aldrig så stränga artiklar av generaldirektörer som uppmanar allmänheten till

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

skärpning. Den som har sjukpenning måste också ha en drivkraft att ta ansvar i processen tillbaka till arbete.

Ett av de stora problemen är bristen på ansvar i sjukskrivningsprocessen. Den som vill bli sjukskriven beskriver en upplevd situation i syfte att få sjukpenning men behöver i dag knappast ta några ekonomiska konsekvenser. Läkaren som sjukskriver behöver inte heller ta ansvar eller ekonomiska konsekvenser av sitt sjukintyg. Försäkringskassan ska egentligen bedöma arbetsförmågan men har nästan aldrig en aning om hur arbetsplatsen ser ut och har inte heller något tydligt ansvar. Kostnaden får bli vad den blir.

Sjukskrivning ska vara en övergångslösning, sade statsminister Persson i går. Ja, vi håller med. Vi vill ha en övergångslösning, men inte en övergångslösning till förtidspension utan till att återgå till arbete.

Vi föreslår sänkta ersättningsnivåer. Vi anser att ekonomiska incitament fungerar. Erfarenheten från 1998 visar att ersättningsnivån faktiskt påverkar sjukskrivningarna. Forskning bekräftar också detta och visar att särskilt längden på sjukskrivningarna påverkas.

Sammanlagt är det kanske uppemot en fjärdedel av arbetstagarna som inte arbetar utan befinner sig i olika ersättningssystem. Då räknar jag inte med dem som studerar eller har pensionerats i arbetskraften. Jag kan bara inte förstå vad som ligger bakom den socialdemokratiska regeringens liknöjdhet och passivitet inför denna alarmerande situation, när svenskar som är ett av världens friskaste folk och har en av världens bästa arbetsmiljöer samtidigt har rekord i sjukfrånvaro. Varför föreslås inte några åtgärder för att så många som möjligt ska finna arbetsuppgifter, nya eller gamla, innan den ödesdigra gränsen på tre månaders sjukskrivning passerar när sannolikheten för att någonsin komma tillbaka drastiskt minskar?

Läkare beskriver hur människor till slut kommer i den förfärliga situationen att de blir livrädda för att få beskedet att de faktiskt har blivit friska när de kommit i beroende av sjukskrivningen. Varför tar inte regeringen och socialdemokrater i landstingen till krafttag för att se till att sjukvården tar ett ansvar för en snar medicinsk behandling? Och varför vägrar Socialdemokraterna att ens diskutera att de höjda ersättningsnivåerna har haft en allvarligt skadlig inverkan på denna process? Varför vågar man inte syna konsekvenserna av sina egna beslut som innebär att en femtedel av befolkningen i aktiv ålder slås ut från arbete genom långtidssjukskrivning eller förtidspensioner? Regeringen kan ju inte vara av den uppfattningen att en så stor andel av befolkningen skulle vara arbetsoförmögen.

Regeringen vill lasta över 15 % av kostnaden på arbetsgivarna, som knappast kan påverka sjukskrivningen som ju är en fråga mellan den sjukskrivne, hans läkare och försäkringskassan. Sjukskrivning är redan dyrt för arbetsgivare, så dyrt att tidigare sjukdom och frånvaro är den faktor som arbetsgivare bedömer i särklass mest negativt vid anställning. Nu ska det bli ännu dyrare och ännu svårare för den som har en sjukdomshistoria att få ett nytt arbete, något som varken tycks oro arbetsmarknadsministern eller någon annan i regeringen.

Man har gjort en sak till. Man har tillsatt en utredare av socialförsäkringens finansiering. Men det räcker ju inte. Så länge regeringen inte vill eller vågar ändra försäkringsvillkoren blir den så kallade försäkringen lika ohållbar oavsett av vem och hur den betalas.

Detta blir orimligt dyrt för alla. Vi får mindre pengar i skatter till vård, skola och omsorg som vi så tydligt har fått erfara. Om man bara kunde få ned sjukfrånvaron med ytterligare två procentenheter skulle det betyda 21 miljarder kronor eller hela fastighetsskatten eller hela kostnaden för polis, domstolar och kriminalvård eller betydligt mer än hela kostnaden för vår universitetsutbildning.

I finansplanen säger regeringen förnöjt att ”sjukfrånvaron minskar. Det är en utveckling som gör Sverige rikare och friskare.” Men man vill inte se att detta beror på att förtidspensioneringarna har ökat minst lika mycket.

Det är mer än hög tid att Socialdemokraterna börjar bli medvetna om att de förmedlar och förstärker attityder som passiviserar människor och stjäl energi i stället för att understödja deras aktivitet.

I detta anförande instämde Anita Sidén (m).

Anf. 378 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag blir tvungen att ställa några frågor till Anna Lilliehöök med anledning av hennes anförande. Riksförsäkringsverket har faktiskt visat på att under en femårsperiod går sjukförsäkringen med 100 miljarder kronor i överskott. Det som gör att Anna Lilliehöök pratar på det sätt som hon gör om att sjukförsäkringen blir dyrare och dyrare är faktiskt att vi har en budgetlag med ett budgettak som vi inte får överskrida.

Sedan skulle jag också vilja höra hur Anna Lilliehöök ser på de arbetsrelaterade sjukdomarna, alltså arbetstagare som blir sjuka på grund av arbetet. Det lät ungefär som att det bara ligger på individen. Det var i och för sig inte fusk, och det är ju befriande att få höra, men har arbetsgivaren något som helst ansvar för att människor blir sjuka på jobbet?

Anf. 379 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Vi har en av världens bästa arbetsmiljöer och jag tror att de flesta företag i dag faktiskt tycker att det är fruktansvärt dyrt att människor är sjuka och försöker se till att man skapar en ännu bättre arbetsmiljö. Men visst finns det mycket mer man kan göra.

Jag tror att det behövs en utveckling när det gäller organisation, inte minst i den offentliga sektorn. Det är här vi hittar den stora översjukligheten. Jag tror visst att det finns mycket att göra.

Anf. 380 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det var befriande skönt att höra att arbetsgivarna faktiskt kan göra mer för att människor ska slippa bli sjuka på jobbet, så att vi får ett friskt arbetsliv. Jag delar uppfattningen att mycket måste göras inom den offentliga sektorn. Jag ska återkomma till det i mitt anförande sedan.

Den offentliga sektorn har ju regeringen och de två samarbetspartierna sagt måste bli en mönsterarbetsplats. Vi arbetar hårt för att det ska bli så. Men det tar tid. Det tar ungefär två år för att en människa som har drabbats av ett utmattningssyndrom ska kunna komma tillbaka.

Anf. 381 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! När det gäller utmattningssyndromen kommer jag tillbaka till att skapa positiva cirklar. Det är precis det som vi moderater har velat göra med vårt budgetförslag. Vi vill skapa positiva cirklar så att fler känner att de kan påverka sin tillvaro, kan planera sin ekonomi och kanske till och med spara en peng för sämre tider.

Vi tycker att det är hög tid att man ersätter ett trött psykosocialt klimat på arbetsplatser som långtidssjukskriver och förtidspensionerar med ett klimat som präglas av att vilja tillvarata människors energi och belöna aktivitet.

Anf. 382 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Världens dyraste Karlsson var rubriken på en ledare i Dagens Nyheter för några veckor sedan. Det DN-skribenten konstaterade var att statsrådet Hans Karlsson är Sveriges dyraste minister. Det handlar som väl är inte om några höga arvoden, resor med regeringsplanet eller liknande. Det handlar om de miljarder efter miljarder som rinner ur statens kassa utan att den ansvarige ministern och hans regeringskolleger förmår dämna upp flödet.

Det är nu sex år sedan kostnaderna för sjukskrivningar och förtidspensioner började öka för att ha fördubblats till i dag. Det tog några år innan regeringen över huvud taget reagerade, men omsider har vi begåvats med 11-punktsprogram, förslag om regionala skyddsombud, ökad precision i sjukskrivningsprocessen, ändrad socialförsäkringsadministration med mera.

En hel del av detta har varit goda förslag som vi kristdemokrater har haft lätt att säga ja till. Men främst har regeringens kreativitet under de här åren ägnats åt att hitta sätt att skicka ohälsonotan till arbetsgivarna, och här vill vi inte vara med. Här tänker nämligen "världens dyraste Karlsson" i grunden enkelspårigt. Det han kallar incitament och drivkrafter för ökad hälsa i arbetslivet är i själva verket bara en fråga om vem som ska betala. Visst är arbetslivet en del av orsakerna till ohälsan. Men ingen tror väl på allvar att den svenska arbetsmiljön är så dålig, eller har försämrats så dramatiskt de senaste sex åren, att den skulle ha kunnat orsaka fördubblade sjukskrivningstal.

Nu deltar inte Hans Karlsson i den här debatten. Det kanske han borde ha gjort för att markera att han och regeringen tar frågan på allvar. Men jag har ändå haft ett antal debatter med statsrådet på detta tema så jag vet ganska väl vad han skulle ha sagt.

Om jag har förstått regeringens mål rätt ska kostnaderna, som har fördubblats sedan 1997, och som fortfarande ökar, halveras till 2008. Men hur? Var finns den breda analys som ger den, i och för sig, goda målsättningen ett mått av trovärdighet?

Ingen av oss har de färdiga och fulländade svaren. Men jag tror att det går att söka svar i det begrepp vi kristdemokrater använder ganska ofta. Det handlar om hela livspusslet. När vi inte får bitarna att passa in i varandra går livet isär och vi mår dåligt. Med den insikten måste också våra åtgärder mot ohälsan ha den bredden. De måste handla om hela livet, om livspusslet. Med vårt sätt att tänka i det här huset omfattar det i princip alla politikområden.

Det är naturligtvis lätt, herr talman, att fastna i kostnaderna för ohälsan. En post på drygt 100 miljarder i statsbudgeten är ett allvarligt hot mot andra viktiga trygghets- och välfärdsområden. Ohälsokostnaderna i företagen, som är i samma storleksordning, hämmar naturligtvis den utvecklingskraft som skulle kunna skapa nya jobb. Allt detta är allvarligt. Men bakom de många miljarderna finns människor av kött och blod.

Jag skulle kunna ägna mycket tid åt att tala om attitydfrågorna. Det är naturligtvis uppseendeväckande att nästan varannan svensk tycker att det är okej att sjukskriva sig även om man inte är sjuk. Jag nöjer mig med att notera att det närmast hysteriska förnekandet från regeringsföreträdare om att det skulle kunna förekomma fusk eller överutnyttjande har förbytts i en välgörande insikt om attitydfrågornas betydelse. Det är bra. Medborgarnas tillit till socialförsäkringssystemet är en viktig förutsättning för dess hållbarhet.

Men, herr talman, hur ser det ut för den som drabbats av sjukdom och med all rätt måste sjukskrivas? Om detta finns mycket att säga. RFV har frågat 2 500 långtidssjukskrivna om hur de bemötts, och resultatet av den undersökningen är en dyster läsning. Det ska erkännas att kritiken mot arbetsgivarna är massiv. Sju av tio tycker inte att de har fått någon hjälp, och 65 % säger dessutom att de inte har fått någon hjälp av företagshälsovården. Men det verkligt allvarliga är att 84 % av dessa 2 500 saknar hjälp från försäkringskassan, och bara en av tio har fått en rehabiliteringsplan.

Med den här bilden på näthinnan från denna undersökning ter det sig minst sagt märkligt att regeringen så totalt nonchalerat Gerhard Larssons rehabiliteringsutredning som kom redan år 2000. LO, TCO, SACO med flera tyckte ju att en ny och samlad rehabiliteringsförsäkring var en klok tanke. Vi kristdemokrater bygger vår politik på det här området i hög grad på Gerhard Larssons utredningsförslag.

Rehabiliteringsförsäringen sätter nämligen individen i centrum. Med det synsättet skulle inte 84 % behöva klaga på att inte bli sedda och nio av tio efterlysa en rehabiliteringsplan. Ett samlat ansvar och ett samlat agerande utgår inte från systemen utan från människans behov. Därför behövs en offentlig aktör som har resurserna och det samordnande ansvaret:

- För det första att arbeta med förebyggande insatser.
- För det andra att beräkna och betala ut ersättning.
- För det tredje att ansvara för rehabiliteringsutredningen.
- För det fjärde att underlätta återgången till tidigare arbete eller ibland till ett nytt.
- För det femte att ansvara för uppföljningen.

Herr talman! Det är bara med den helhetssynen vi kan göra den svenska befolkningen friskare och därmed också lyfta av en gigantisk börda från statsbudgeten.

I detta anförande instämde Ingemar Vänerlöv och Kenneth Lantz (båda kd).

Anf. 383 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Sven Brus om att flytta kostnader till arbetsgivarna. Vi har under ett antal år haft lagar och paragrafer som har angett att arbetsgivare ska göra rehabiliteringsutredningar så att det går att få i gång rehabiliteringsplaner. Försäkringskassan är bara samordnare. Det är fortfarande, som tidigare, arbetsgivaren som ska rehabilitera. Är det att flytta kostnaderna till arbetsgivarna?

Sedan är det frågan om ansvaret för att ha en bra företagshälsovård så att de anställda kan få den hjälp de behöver. Jag menar en företagshälsovård som inte är så minimal att det inte går att få den hjälp man behöver – är det att flytta kostnaderna till arbetsgivarna?

Anf. 384 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Arbetsgivarna och arbetsplatserna har ett obestridligt ansvar för hälsofrågorna. En del av sjukskrivningsproblemen är relaterade till arbetet. Detta gäller inte minst inom offentliga sektorn, som vi har talat om tidigare i debatten. Arbetsgivarna har redan både ett ansvar för rehabilitering och ett kostnadsansvar för att människor ska tillfriskna.

Vi vänder oss mot att regeringen gör det här till en budgetfråga. För att lösa de gigantiska kostnaderna som ohälsan innebär i dag övervältras ett ansvar på arbetsgivarna även för de kostnader som inte är arbetsrelaterade. Varannan långtidssjukskriven säger att deras situation inte beror på arbetet utan på andra omständigheter. Det som nu händer är att ett kostnadsansvar vältras över som inte har med arbetet att göra.

Anf. 385 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag vill haka på det som Mona Jönsson tog upp om arbetsgivarnas ansvar för att göra en rehabiliteringsutredning. Den ska lämnas in till försäkringskassan åtta veckor efter det att sjukfallet har inträffat.

Vid en kassa jag har besökt i Blekinge var det 10 % av arbetsgivarna som gjorde rehabiliteringsunderlag. Av dem kunde kassan använda 50 %. Dessvärre har inte försäkringskassan i dag några som helst medel att tvinga arbetsgivarna att göra det som åligger dem enligt lagen. Man får vädja och hoppas på att det ska bli bättre.

Sven Brus efterlyste en aktör som har det samordnade ansvaret. Det är precis det som ska träda i kraft den 1 januari 2005. Hela systemet ska ändras om. I stället för att ha Riksförsäkringsverket och 21 fristående kassor kommer vi att göra en statlig myndighet av det hela för att ha kontrollen.

Jag vill lämna debatten om ekonomiska drivkrafter tills riksdagen har fått propositionen, vilket sker på måndag.

Anf. 386 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Den debatten ser vi naturligtvis fram emot.

Det är bra att vi får en myndighet på det sätt som nu kommer att ske. Det har inte vi kristdemokrater motsatt oss. Jag talar om något helt annat. Det Gerhard Larsson föreslog i sin rehabiliteringsutredning var ett betydligt mer långtgående samarbete mellan olika aktörer sammanförda till en aktör med ett samlat ansvar, både för de förebyggande insatserna, för att ge människor ersättning, för rehabiliteringsutredningar, för att underlätta

övergången till det gamla arbetet eller ett eventuellt nytt arbete och för att arbeta med uppföljningsfrågorna. Det förslaget tyckte faktiskt både TCO, SACO och LO var bra, och regeringen har lagt det i byrålådan. Jag vet inte om Ulla Hoffmann och Vänsterpartiet tyckte att det fanns några kloka tankar i det förslaget. Det skulle vara intressant att höra.

Anf. 387 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jo, det fanns visst kloka tankar i det förslag som Gerhard Larsson lade fram. Men det är att göra det enkelt, om jag förstår Sven Brus rätt, att en aktör tar över det ansvar som arbetsgivarna har. Det är många delar i detta som gör att en människa blir sjuk.

Sven Brus talade tidigare om att det handlar om att få ihop hela livspusslet. Det är precis det väsentliga. Att lägga ihop hela livspusslet gäller framför allt kvinnor. Då är det fråga om många aktörer och många saker som måste göras. Att ha försäkringskassan som en del och se till att arbetsgivarna tar sitt ansvar är viktigt.

Anf. 388 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Jag har inte någon annan grundinställning än Ulla Hoffmann på den punkten. Det är klart att alla parter i det här sammanhanget har ett oerhört stort ansvar. Jag menar att arbetsgivarna generellt sett – sedan kan det finnas brister på enskilda håll som jag inte kan bedöma från talarstolen – bär ett stort ansvar för arbetsmiljöfrågorna och även för sjuklönedelen. Vi vänder oss mot att ett kostnadsansvar vältras över som inte har med arbetssituationen att göra utan som har med hela livet att göra. Det måste vi hantera i ett bredare perspektiv.

Anf. 389 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Under den senaste 15-årsperioden har arbetslivet, inte minst i offentlig sektor, genomgått radikala förändringar. Personalpolitiken har prioriterats ned i kommuner och landsting samtidigt som åtskilliga miljarder har sparats. Konsekvenserna av detta visade sig redan efter 1990-talets första hälft när antalet långtidssjukskrivna, framför allt bland kvinnorna, ökade kraftigt. I samma takt ökade sjuknärvaron och övertidsarbetet, och stressrelaterade sjukdomar slog igenom i statistiken med full kraft.

Arbetet med att komma till rätta med dessa problem bör därför koncentreras på att undanröja orsakerna till att människor får illa i dagens arbetsliv och på att försöka ge dem som drabbats så goda förutsättningar som möjligt att komma tillbaka till arbetslivet. Det handlar om insatser för ett rymligt arbetsliv och för rehabilitering. I stället har debatten kommit att fokusera på fusk och missbruk av socialförsäkringarna och på hårdare tag mot sjukskrivna.

Senast i gårdagens partiledardebatt var Göran Hägglund upprörd över att 40 % i Riksförsäkringsverkets undersökning om attityder tyckte att det var okej att sjukskriva sig om man känner sig trött. Det får mig att undra vad Kristdemokraternas partiledare egentligen vet om situationen på arbetsmarknaden och vad en utsliten kropp behöver för att återhämta sig. Vi vet att det är kvinnor i offentlig sektor som står för de flesta långtidssjukskrivningarna, och vi vet att det är tunga arbetsplatser, både fysiskt och psykiskt.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Vi vet att i kommuner och landsting är det alltför få som ska hjälpa alltför. Då är det inte konstigt att människor blir trötta, och det är när man inte får pauser i arbetet som man så småningom kan få ett så kallat utmattningssyndrom. I en LO-rapport för några år sedan visades att de som röker får färre arbetsskador än de som inte röker därför att rökarna får mikropauser då kroppen hinner återhämta sig. Detta är en absurd arbetssituation, och det är därför absurt att kalla detta fusk. Jag tror att det i stor utsträckning är underutnyttjandet av försäkringen, det vill säga att människor går till jobbet sjuka, som leder till långtidssjukskrivningarna. Och detta vill Kristdemokraterna lösa genom att införa ytterligare en karensdag. Moderaterna vill ha både fler karensdagar och sänkta nivåer.

Nu är inte jag någon ivrig påhejare av friåret. Jag skulle hellre vilja ha sex timmars arbetsdag, men jag föreslår att de båda partiledarna, för Kristdemokraterna och Moderaterna, tar ett friår och studerar arbetsmarknaden ur ett arbetarperspektiv och ur ett kvinnoperspektiv.

Herr talman! I gårdagens partiledardebatt gick statsministern till hårt angrepp mot de borgerliga förslagen om att sänka ersättningsnivåerna i sjukförsäkringen. Det är med rätta som de partier som vilar på arbetarrörelsens generella välfärd tydligt markerar sitt avståndstagande mot den bild av det fuskande folket som borgerligheten gärna bygger sin retorik på och som skapar ett samhällsklimat där kontroll och misstänkliggörande breder ut sig. Men att Göran Persson ställer Fredrik Reinfeldt mot väggen för ett kommande systemskifte i socialförsäkringarna är inget annat än ett desperat försök att svära sig fri från det politiska systemskifte som socialdemokratin själv håller på att sjösätta genom den genomgripande översyn som Anna Hedborg ska göra. Som modell ska man ha det nya pensionssystemet. Och när man läser direktiven ser man att de är som tagna från borgerlighetens direktiv till pensionsarbetsgruppen.

Vi vet ju att det svenska pensionssystemet reformerades utan någon allmän debatt, och det innebar ett systemskifte utan förankring hos medborgarna. Vi kan nu komma att få ett lika avgörande systemskifte även vad gäller socialförsäkringarna, det vill säga ett svåröverblickbart, godtyckligt system som missgynnar stora delar av befolkningen. Om detta görs innebär det att politiken avsäger sig ansvaret för de mest grundläggande elementen i det svenska välfärdssystemet.

Jag och Vänsterpartiet är mycket kritiska till att en översyn med sådana politiska utgångspunkter görs. Vi menar att detta angriper den bakomliggande ideologin i våra socialförsäkringar och därmed också hela vår samhällsstruktur.

Till sist, herr talman! DN:s ledarsida uppmanar i dag samarbetspartierna att torka vaselinet från linserna. När det var gjort såg jag att ett önskemål från skribenten var att vi skulle ta bort de skilda ersättningsnivåerna i a-kassan och sjukförsäkringen för arbetslösa. Detta, liksom mycket annat, är redan genomfört.

Det stora problemet med socialförsäkringarna i dag är inte hur systemet är utformat utan att för få är i arbete. Den ojämförbart viktigaste uppgiften för regeringen och samarbetspartierna är att få ned de höga sjuktagen och att uppfylla målet om full sysselsättning. Ohälsan botas definitivt inte genom att man inför fler karensdagar eller sänkta ersättningsnivåer. Vad som krävs är ett systematiskt arbetsmiljöarbete och rymliga arbetsplatser där alla får plats. Vi behöver också stärka den of-

fentliga sektorns verksamheter, barnomsorg och äldreomsorg, så att arbetande kvinnor slipper stressa sönder sig. Kort sagt: Vi behöver en rejäl satsning på den generella välfärden.

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälsa- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

Anf. 390 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Ja, vi fick alldeles nyss en undersökning som gjorts av Riksförsäkringsverket där man pekade på svenska folkets attityder till sjukförsäkringen. Fyra av tio svenskar tyckte att det var okej att sjukskriva sig utan att man var sjuk. Det räckte att man var osams med chefen eller att man inte kom överens med sina arbetskamrater eller att man kände sig lite trött just den här dagen eller den här veckan.

Då skulle jag vilja ställa en fråga till Ulla Hoffmann. Detta är en attityd till det som var tänkt att vara en sjukförsäkring. Ser inte Ulla Hoffmann och Vänsterpartiet något hot i att vi har fått den här attitydförskjutningen? Ser hon inte att detta i grunden hotar de insatser som vi bör göra för de människor som verkligen är sjuka och som är i behov av den här försäkringen? Finns det inte anledning att ta de här attitydförskjutningarna på allvar därför att de egentligen hotar det viktiga med försäkringen?

Anf. 391 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag håller med om att det här med attityderna till sjukförsäkringen är viktigt. Jag skulle kunna tänka mig att det också handlar om en generationsfråga. Vi som har varit med ganska länge i livet har ju sett den generella välfärden utvecklas och också sett vad den är beroende av, att det är någonting som vi måste vårda.

Men jag försökte förklara i mitt anförande att om fyra av tio säger att de är trötta kan grunden faktiskt vara situationen på arbetsplatsen. Det är därför som vi behöver ett systematiskt arbetsmiljöarbete och rymliga arbetsplatser där människor som kanske inte kan jobba det som man kallar för 100 % men som jobbar utifrån sin kapacitet också får plats.

Anf. 392 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Om vi är överens om att attityderna är viktiga kan det inte vara så förfärligt anstötligt om en partiledare lyfter fram det i den politiska debatten. Det tycker jag är rimligt.

Min andra fråga gäller den proposition som vi ska få på måndag om drivkrafter för ökad hälsa. Den ska vi läsa med stort intresse, men jag förstår att innehållet i den i hög grad bygger på den avsiktsförklaring som bland annat Ulla Hoffmanns parti står bakom.

Inte minst handikapporganisationer men också arbetsgivare har varnat för att ett ytterligare övervältrande av kostnader kommer att leda till en ytterligare sortering på arbetsmarknaden. De har varnat för att människor med funktionshinder, de med en dålig hälsoprognois, kvinnor och olika grupper kommer att ställas utanför arbetsmarknaden.

Anf. 393 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Ja, den här propositionen kommer, som sagt, på måndag. Då kommer hela innehållet att bli känt. Jag har ingen annan uppfattning än Sven Brus och handikapporganisationerna. Det finns en risk för ökad selektering. Därför har vi fört in det som Mona Jönsson pratade om,

ett högkostnadsskydd. Men jag vill också peka på att samtidigt – och det kan inte vara okänt för Sven Brus – försvinner den tredje sjuklöneveckan, som i sin tur har inneburit en selektering, i varje fall enligt Vänsterpartiets uppfattning. Vi har starka skrivningar om att detta är någonting som måste följas väldigt noga och att vi är beredda att vidta åtgärder.

Anf. 394 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Först en kommentar till det Ulla Hoffmann sade i ett tidigare replikskifte om att den offentliga sektorn skulle bli en mönsterarbetsplats. Då har jag ett råd: Titta på de privata alternativ som finns inom vården där sjukskrivningarna inte är till närmelsevis så höga som inom den offentliga verksamheten. Där är inflytandet för människor över det dagliga arbetet betydligt bättre än i vänsterstyrda kommuner och lands-ting, där vi också ser de höga sjukskrivningstalen.

Jag vill beröra den proposition som kommer på måndag, även om du tidigare sade att du inte vill diskutera den. Är ett högkostnadsskydd utformat på ett sådant sätt att den berättigade oro som en handikapporganisation har uttryckt för funktionshindrade och bland annat LO för kvinnor – kvinnor har högre sjukskrivningstal än män – verkligen skulle elimineras?

Anf. 395 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag kan faktiskt inte svara på frågan om högkostnadsskyddet kommer att eliminera den oro som finns inom de olika organisationerna. Jag sade i mitt replikskifte med Sven Brus att vi är uppmärksamma på detta. Vi vet att det finns en risk för selektering.

Linnéa Darell tar upp att kvinnorna skulle bli utan arbete på grund av medfinansieringsansvaret. Jag håller för otroligt att man skulle säga att man inte anställer kvinnor. Det skulle i och för sig förändra föräldrasituationen på arbetsmarknaden, för män skulle då bli tvungna att arbeta inom hälso- och sjukvården, vilket skulle vara bra.

Men propositionen kommer som sagt på måndag, och vi kommer att ha en debatt om den. Vi kommer att följa detta väldigt noga. Vi är precis lika oroliga som alla andra. Vi vill inte ha en selektering på arbetsmarknaden, oavsett som det handlar om kön, etnicitet, funktionshinder eller någonting annat.

Anf. 396 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Vi har några veckor på oss innan det ska fattas beslut så småningom. Då kan vi hoppas att vi kan se till att detta inte förverkligas.

Anf. 397 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det är regeringen och samarbetspartierna som står bakom förslaget, så i dagsläget finns en majoritet i kammaren för det. Nu kommer vi att ha en ordentlig debatt, och det vet Linnéa Darell från utskottsarbetet att vi många gånger ändrar saker och ting. Utskottsmajoriteten är lyhörd för de förslag, framför allt om det är bra förslag, som kommer från oppositionen.

Herr talman! Tillåt mig först att gratulera Vänsterpartiet. Tack så mycket, Ulla, för din hälsning tidigare. Vänsterpartiet var faktiskt den grupp som hade flest deltagare i stadslöpningen i kväll. Det är imponerande med tanke på att vi debatterar hälsofrågor just nu. Daglig vardagsmotion, där herr talmannen också är flitig och aktiv, vilket vi uppskattar, är med stor sannolikhet den bästa och billigaste motionsformen, som många borde ta vara på.

Dock har Sverige 1 100 000 bidragsmottagare i någon form. Av denna grupp kan vi plocka fram dem som är sjukskrivna eller förtidspensionerade. De uppgår till ett antal motsvarande var sjätte svensk i arbetsför ålder. Statens kostnader för ohälsan uppgick 2003 till otroliga 121 miljarder kronor. Denna summa motsvarar kostnaden för hela förskolan, hela grundskolan och hela gymnasiet. Nu tar jag endast hänsyn till statens kostnad; till detta kommer naturligtvis arbetsgivarnas kostnad för sjukskrivningarna.

Vad säger då näringslivet om den rådande situationen? Vid mina besök på olika arbetsplatser, inte minst inom hotell- och restaurangnäringen och privata hantverkare, efterlyser man påtagliga åtgärder för att komma till rätta med både regelverk och kostnader för till exempel sjuklöneperioden.

Listan skulle kunna bli väldigt lång om jag här skulle ta mig tid att berätta mina intryck från olika företagsbesök under den gångna sommaren och hösten. Om Sverige någon gång ska få en rimlig chans att klättra upp i välfärdslistan krävs det rimliga ekonomiska och skattemässiga regler för just våra småföretagare. Man kan inte hunsas med enskilda människor som driver hotell och restaurang, inte heller med elektriker eller byggnadsarbetare. Nej, de kräver framför allt fasta men också rimliga förutsättningar för att driva sin verksamhet.

Den nuvarande situationen är orimlig. Jag reagerar kraftfullt på Riksförsäkringsverkets rapport om att det i mars 2004 utbetalades ersättning till 507 103 personer i form av aktivitets- eller sjukersättning, det som tidigare kallades sjukbidrag eller förtidspension. Det är 30 000 fler personer än motsvarande period förra året. Är detta tillfredsställande för regeringen?

Detta ska då ställas mot vad vi har hört både statsministern och andra ministrar uttala sig om. Vårpropositionens budskap var återigen att fler åtgärder måste genomföras för att nå målet om en halvering av sjukskrivningarna. Men var är dessa åtgärder i dag?

Socialdemokraterna har haft sex år på sig att göra något åt den dramatiska utvecklingen sedan 1997. Men detta till trots har regeringen inte hittills presterat någon trovärdig strategi för hur den negativa utvecklingen ska brytas.

Kristdemokraterna har vid flera tillfällen kommit med förslag på åtgärder. För oss är det viktigare att komma tillbaka till *arbete* än att komma tillbaka till *arbetet*. Låt oss lyfta oss från det inskränkta tänkandet att jag alltid måste tillbaka till den egna arbetsplatsen. Rehabiliteringen måste därför sträva efter att få människor tillbaka till aktivt arbete i någon form. På detta har vi flera exempel: Avlastning i hemmet genom avdrag för hushållstjänster, större utrymme för den enskilde att påverka omfattningen och förläggningen av sin arbetstid. Semesterlagen skulle

till exempel kunna ändras så att betald semester kan tas ut som arbetstidsförkortning.

Ett av flera kristdemokratiska viktiga förslag i detta sammanhang är just förstärkning av resurserna till den nya försäkringskassan. Detta ska förhoppningsvis bidra till mer pengar till rehabilitering genom rationaliseringar med anledning av den stora omorganisation vi möter kommande årsskifte.

I detta sammanhang, herr talman, kan jag inte låta bli att nämna läkarnas värdefulla och stora ansvar vad gäller yttrande om sjukskrivningar. Vi önskar mer utbildning i försäkringsmedicin, och en högre status bör finnas i läkarutbildningen i detta avseende. Vi skulle också gärna se att en professur inom försäkringsmedicin inrättas.

Herr talman! Även om timmen är sen och talarlistan i stort är slut intresserar det säkert inte bara mig utan många företagare i vårt land vilka konkreta åtgärder som regeringen ämnar vidtaga för att komma till målet, nämligen de halverade sjuktalerna.

Den socialdemokratiska regeringen har haft makten i tio år. Aldrig har vi haft så höga kostnader för ohälsan. Frågan står obesvarad, men jag vill ställa den en gång till: Vad avser den socialdemokratiska regeringen att göra åt att allt färre tvingas försörja alltfler bidragstagare?

Anf. 399 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Nu är jag inte representant för en socialdemokratisk regering utan för ett samarbetsparti. Jag ska ändå försöka svara på en del av de frågor som Kenneth Lantz ställer.

En fråga var om det är tillfredsställande att så många får gå från sjukskrivning till sjukersättning. Nej, det är inte tillfredsställande. Vi har nu en ny myndighet, och vi försöker också se till att försäkringskassan blir mer aktiv – där kommer också förslag på måndag – med avstämningsmöten och så vidare. Kassan måste arbeta aktivt gentemot den som är sjukskriven men också gentemot arbetsplatserna. Man behöver inte nödvändigtvis, precis som Kenneth Lantz säger, gå tillbaka till det arbete som man en gång har haft. Man måste få pröva annat på en annan arbetsplats. Men det kräver återigen arbetsgivare som är villiga att ställa upp på det, som är villiga att anpassa sina arbetsplatser så att människor kan komma tillbaka till arbete.

Anf. 400 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Det är helt riktigt det som Ulla Hoffmann påtalar här. Jag tror att det finns ett stort intresse från arbetsgivarna att vara aktiva i detta, för en investering i en anställd person är också en tillgång för företaget. Och jag tror inte att det är någon som önskar att en anställd ska sjukskriva sig och försvinna som delaktig i verksamheten. Därför tror jag att man är mån om försäkringskassans nya strategi, nämligen en starkare satsning på rehabilitering. Och den rationalisering och besparing som görs ska komma produktionen till godo inom försäkringskassan.

Anf. 401 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Det var en sak som jag inte hann med i min första replik som Kenneth Lantz tog upp, och det var semestern som arbetstidsförkortning. Där kan jag inte tala för den socialdemokratiska regeringen

eller ens en gång som ett samarbetsparti, utan där talar jag som vänsterpartist.

I semesterlagen sägs att man ska vara ledig tre veckor sammanhängande för att kroppen ska hinna koppla av. Först den fjärde veckan börjar kroppen uppleva att man har semester och är ledig.

Det är många unga människor i dag som inte tar semester utan arbetar jämt och ständigt och kanske kortar av arbetstiden någon gång då och då. Det är också sådana saker som leder till att man blir stressad och sjuk.

Det viktigaste tycker jag är att vi har en semester. Sedan måste vi se till att arbeta för en arbetstidsförkortning, och jag uppskattar Kenneth Lantz tankar på att komma in på det.

Anf. 402 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Herr talman! Kenneth Lantz nämner att det är viktigt med utbildning i försäkringsmedicin för läkarna. Man har ju sett väldigt många dåliga intyg som måste skrivas om. Men skulle det inte för hälsans skull vara mycket mer lönsamt om läkarna fick utbildning i psykosomatik i stället? Vad anser Kenneth Lantz om det?

Anf. 403 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Det finns ingen motsägelsefull uppfattning från min sida om det. Det är absolut inget negativt att man fortsätter med de krav som kan ställas på läkarna. Om det är psykosociala problem finns det säkerligen väldigt mycket mer kunskaper som läkarna kan tillgodogöra sig. Vi har ju haft debatter de senaste veckorna om fler ämnen som läkare och psykologer borde få kunskap omkring.

Självklart borde det kunna läggas in i en professur i försäkringsmedicin. Det delar jag din uppfattning om.
(forts. prot. 15)

5 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 2004/05:9 Kvaliteten på bensin och dieselbränslen

2004/05:MJ2 av Anita Brodén m.fl. (fp)

2004/05:MJ3 av Sven Gunnar Persson m.fl. (kd)

2004/05:MJ4 av Åsa Domeij m.fl. (mp)

med anledning av prop. 2004/05:11 Kvalitet i förskolan

2004/05:Ub1 av Sten Tolgfors m.fl. (m)

2004/05:Ub2 av Inger Davidson m.fl. (kd)

2004/05:Ub3 av Ulf Nilsson m.fl. (fp)

2004/05:Ub4 av Sofia Larsen m.fl. (c)

med anledning av prop. 2004/05:18 Handel med utsläppsrätter II

2004/05:MJ1 av Lennart Fremling m.fl. (fp)

Prot. 2004/05:14
14 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Hälso- och sjukvård,
sociala frågor och
ohälsa*

6 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 14 oktober

2004/05:57 av *Nyamko Sabuni* (fp) till statsrådet Ylva Johansson
Osteoporos

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 oktober.

7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställts

den 14 oktober

2004/05:110 av *Tommy Ternemar* (s) till försvarsminister Leni Björklund

Beräkningar för förändringar inom försvaret

2004/05:111 av *Claes-Göran Brandin* (s) till försvarsminister Leni Björklund

Bakgrunden för beslut om placering av amfibieförband

2004/05:112 av *Britta Rådström* (s) till utbildningsminister Thomas Östros

Etablering av friskolor

2004/05:113 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildningsminister Thomas Östros

Utbildning och legitimering av fotterapeuter

2004/05:114 av *Chatrine Pålsson* (kd) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Sexuella övergrepp på djur

2004/05:115 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till statsrådet Ylva Johansson
Krishjälp till nyblivna föräldrar

2004/05:116 av *Niclas Lindberg* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Handläggningstider för bostadsprojekt

2004/05:117 av *Niclas Lindberg* (s) till miljöminister Lena Sommestad
Långa handläggningstider för husbyggen

2004/05:118 av *Britta Rådström* (s) till justitieminister Thomas Bodström

Arvode till nämndemän

2004/05:119 av *Sonja Fransson* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Behandling på fängelser för fångar med ADHD eller DAMP

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 oktober.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början till och med 4 §
anf. 27 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med anf. 120 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med anf. 207 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med anf. 277 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med anf. 350 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Aktuell debatt: Säkerhetsläget inom kriminalvården	1
Anf. 1 JOHAN PEHRSON (fp)	1
Anf. 2 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	1
Anf. 3 JOHAN PEHRSON (fp)	4
Anf. 4 BEATRICE ASK (m)	6
Anf. 5 PETER ALTHIN (kd)	7
Anf. 6 ALICE ÅSTRÖM (v)	9
Anf. 7 JOHAN LINANDER (c)	10
Anf. 8 LEIF BJÖRNLOD (mp)	12
Anf. 9 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	13
Anf. 10 JOHAN PEHRSON (fp)	14
Anf. 11 BEATRICE ASK (m)	16
Anf. 12 PETER ALTHIN (kd)	16
Anf. 13 ALICE ÅSTRÖM (v)	17
Anf. 14 JOHAN LINANDER (c)	18
Anf. 15 LEIF BJÖRNLOD (mp)	18
Anf. 16 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	19
Anf. 17 JOHAN PEHRSON (fp)	19
Anf. 18 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	20
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	21
3 § Anmälan och hänvisning av motioner	21
4 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 13)	21
<i>Rättsfrågor</i>	<i>21</i>
Anf. 19 JEPPE JOHNSSON (m)	21
Anf. 20 KARIN GRANBOM (fp)	23
Anf. 21 INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	25
Anf. 22 ROLF OLSSON (v)	26
Anf. 23 JEPPE JOHNSSON (m) replik	28
Anf. 24 ROLF OLSSON (v) replik	28
Anf. 25 JEPPE JOHNSSON (m) replik	28
Anf. 26 ROLF OLSSON (v) replik	28
Anf. 27 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	29
Anf. 28 JOHAN PEHRSON (fp) replik	30
Anf. 29 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik	31
Anf. 30 JOHAN PEHRSON (fp) replik	31
Anf. 31 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik	31
Anf. 32 SUSANNE EBERSTEIN (s)	32
Anf. 33 JEPPE JOHNSSON (m) replik	33
Anf. 34 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	33
Anf. 35 JEPPE JOHNSSON (m) replik	34
Anf. 36 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	34
Anf. 37 JOHAN PEHRSON (fp) replik	34
Anf. 38 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	34
Anf. 39 JOHAN PEHRSON (fp) replik	35
Anf. 40 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	35
Anf. 41 JOHAN LINANDER (c) replik	35

Anf. 42	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	35
Anf. 43	JOHAN LINANDER (c) replik.....	36
Anf. 44	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	36
Anf. 45	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik.....	36
Anf. 46	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	36
Anf. 47	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik.....	37
Anf. 48	SUSANNE EBERSTEIN (s) replik.....	37
Anf. 49	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	37
Anf. 50	JEPPE JOHNSSON (m) replik.....	40
Anf. 51	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	40
Anf. 52	JEPPE JOHNSSON (m) replik.....	40
Anf. 53	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	41
Anf. 54	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	41
Anf. 55	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	41
Anf. 56	CARL B HAMILTON (fp) replik.....	41
Anf. 57	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	41
Anf. 58	JOHAN PEHRSON (fp) replik	41
Anf. 59	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	42
Anf. 60	JOHAN PEHRSON (fp) replik	42
Anf. 61	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	42
Anf. 62	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	42
Anf. 63	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	43
Anf. 64	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	43
Anf. 65	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	43
Anf. 66	ULF SJÖSTEN (m) replik.....	43
Anf. 67	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	44
Anf. 68	ULF SJÖSTEN (m) replik.....	44
Anf. 69	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	44
Anf. 70	JOHAN LINANDER (c) replik.....	44
Anf. 71	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	45
Anf. 72	JOHAN LINANDER (c) replik.....	45
Anf. 73	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	45
Anf. 74	KARIN GRANBOM (fp) replik.....	45
Anf. 75	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik.....	45
Anf. 76	KARIN GRANBOM (fp) replik.....	46

Anf. 77 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	
replik	46
Anf. 78 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	46
Anf. 79 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	
replik	47
Anf. 80 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	47
Anf. 81 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	
replik	47
Anf. 82 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik	48
Anf. 83 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	
replik	48
Anf. 84 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik	48
Anf. 85 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	
replik	48
Anf. 86 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	48
Anf. 87 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	
replik	49
Anf. 88 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	49
Anf. 89 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	
replik	49
Anf. 90 ULF SJÖSTEN (m).....	49
Anf. 91 HILLEVI ENGSTRÖM (m)	50
Anf. 92 JOHAN PEHRSON (fp)	52
Anf. 93 GÖRAN NORLANDER (s).....	53
Anf. 94 JOHAN PEHRSON (fp) replik	54
Anf. 95 GÖRAN NORLANDER (s) replik	54
Anf. 96 JOHAN PEHRSON (fp) replik	54
Anf. 97 GÖRAN NORLANDER (s) replik	55
Anf. 98 JAN ERTSBORN (fp).....	55
Anf. 99 JOHAN PEHRSON (fp) replik	56
Anf. 100 JAN ERTSBORN (fp) replik	56
Anf. 101 YILMAZ KERIMO (s)	56
Anf. 102 JEPPE JOHNSSON (m) replik	57
Anf. 103 YILMAZ KERIMO (s) replik	58
Anf. 104 JEPPE JOHNSSON (m) replik	58
Anf. 105 YILMAZ KERIMO (s) replik	58
Anf. 106 JOHAN PEHRSON (fp) replik	58
Anf. 107 YILMAZ KERIMO (s) replik	59
Anf. 108 JOHAN PEHRSON (fp) replik	59
Anf. 109 YILMAZ KERIMO (s) replik	59
Anf. 110 KERSTIN ANDERSSON (s).....	59
Anf. 111 JOHAN PEHRSON (fp) replik	61
Anf. 112 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	61
Anf. 113 JOHAN PEHRSON (fp) replik	61
Anf. 114 KERSTIN ANDERSSON (s) replik	62
<i>Näringsliv och energi</i>	62
Anf. 115 MARIA LARSSON (kd).....	62
Anf. 116 HÅKAN LARSSON (c) replik	64
Anf. 117 MARIA LARSSON (kd) replik	64

Anf. 118	HÅKAN LARSSON (c) replik.....	64	Prot. 2004/05:14
Anf. 119	MARIA LARSSON (kd) replik.....	64	14 oktober
Anf. 120	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	65	
Anf. 121	MARIA LARSSON (kd) replik.....	65	
Anf. 122	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	65	
Anf. 123	MARIA LARSSON (kd) replik.....	65	
Anf. 124	MIKAEL ODENBERG (m).....	65	
Anf. 125	MARIE GRANLUND (s) replik	67	
Anf. 126	MIKAEL ODENBERG (m) replik.....	67	
Anf. 127	MARIE GRANLUND (s) replik	67	
Anf. 128	MIKAEL ODENBERG (m) replik.....	68	
Anf. 129	EVA FLYBORG (fp)	68	
Anf. 130	MARIE GRANLUND (s) replik	69	
Anf. 131	EVA FLYBORG (fp) replik.....	69	
Anf. 132	MARIE GRANLUND (s) replik	70	
Anf. 133	EVA FLYBORG (fp) replik.....	70	
Anf. 134	JAN LINDHOLM (mp) replik	70	
Anf. 135	EVA FLYBORG (fp) replik.....	70	
Anf. 136	JAN LINDHOLM (mp) replik	71	
Anf. 137	EVA FLYBORG (fp) replik.....	71	
Anf. 138	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	71	
Anf. 139	EVA FLYBORG (fp) replik.....	71	
Anf. 140	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	72	
Anf. 141	EVA FLYBORG (fp) replik.....	72	
Anf. 142	LENNART BEIJER (v).....	72	
Anf. 143	MIKAEL ODENBERG (m) replik.....	73	
Anf. 144	LENNART BEIJER (v) replik	74	
Anf. 145	MIKAEL ODENBERG (m) replik.....	74	
Anf. 146	LENNART BEIJER (v) replik	74	
Anf. 147	EVA FLYBORG (fp) replik.....	74	
Anf. 148	LENNART BEIJER (v) replik	75	
Anf. 149	EVA FLYBORG (fp) replik.....	75	
Anf. 150	LENNART BEIJER (v) replik	75	
Anf. 151	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	75	
Anf. 152	LENNART BEIJER (v) replik	76	
Anf. 153	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	76	
Anf. 154	LENNART BEIJER (v) replik	76	
Anf. 155	MARIA LARSSON (kd) replik.....	76	
Anf. 156	LENNART BEIJER (v) replik	77	
Anf. 157	MARIA LARSSON (kd) replik.....	77	
Anf. 158	LENNART BEIJER (v) replik	77	
Anf. 159	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	77	
Anf. 160	LENNART BEIJER (v) replik	78	
Anf. 161	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	78	
Anf. 162	LENNART BEIJER (v) replik	78	
Anf. 163	ESKIL ERLANDSSON (c).....	78	
Anf. 164	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	80	
Anf. 165	ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	80	
Anf. 166	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	80	

Anf. 167	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	80
Anf. 168	MARIA LARSSON (kd) replik	80
Anf. 169	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	81
Anf. 170	MARIA LARSSON (kd) replik	81
Anf. 171	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	81
Anf. 172	EVA FLYBORG (fp) replik	81
Anf. 173	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	81
Anf. 174	EVA FLYBORG (fp) replik	82
Anf. 175	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	82
Anf. 176	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	82
Anf. 177	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	82
Anf. 178	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	82
Anf. 179	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	83
Anf. 180	KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	83
Anf. 181	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	83
Anf. 182	KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	83
Anf. 183	ESKIL ERLANDSSON (c) replik	83
Anf. 184	INGEGERD SAARINEN (mp)	83
Anf. 185	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	85
Anf. 186	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	85
Anf. 187	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	85
Anf. 188	INGEGERD SAARINEN (mp) replik	85
Anf. 189	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	86
Anf. 190	MARIA LARSSON (kd) replik	88
Anf. 191	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik	88
Anf. 192	MARIA LARSSON (kd) replik	89
Anf. 193	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	89
Anf. 194	EVA FLYBORG (fp) replik	89
Anf. 195	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik	90
Anf. 196	EVA FLYBORG (fp) replik	90
Anf. 197	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik	90
Anf. 198	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	90
Anf. 199	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik	91
Anf. 200	ANNE-MARIE PÅLSSON (m) replik	91
Anf. 201	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik	91
Anf. 202	KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	92
Anf. 203	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik	92
Anf. 204	KRISTER HAMMARBERGH (m) replik	92
Anf. 205	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s) replik	92
Anf. 206	JAN LINDHOLM (mp)	93
Anf. 207	NYAMKO SABUNI (fp)	94
Anf. 208	VIVIANN GERDIN (c)	95
Anf. 209	BJÖRN HAMILTON (m)	97
Anf. 210	JAN LINDHOLM (mp) replik	98
Anf. 211	BJÖRN HAMILTON (m) replik	99
Anf. 212	JAN LINDHOLM (mp) replik	99
Anf. 213	BJÖRN HAMILTON (m) replik	99
Anf. 214	LARS LINDÉN (kd)	99
Anf. 215	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	101

Anf. 216	LARS LINDÉN (kd) replik	101
Anf. 217	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	101
Anf. 218	LARS LINDÉN (kd) replik	101
Anf. 219	JAN LINDHOLM (mp) replik	101
Anf. 220	LARS LINDÉN (kd) replik	102
Anf. 221	JAN LINDHOLM (mp) replik	102
Anf. 222	LARS LINDÉN (kd) replik	102
Anf. 223	PETER JONSSON (s)	102
Anf. 224	VIVIANN GERDIN (c) replik	104
Anf. 225	PETER JONSSON (s) replik	104
Anf. 226	VIVIANN GERDIN (c) replik	105
Anf. 227	PETER JONSSON (s) replik	105
Anf. 228	LARS LINDÉN (kd) replik	105
Anf. 229	PETER JONSSON (s) replik	105
Anf. 230	LARS LINDÉN (kd) replik	106
Anf. 231	PETER JONSSON (s) replik	106
Anf. 232	HANS BACKMAN (fp)	106
<i>Ekonomi och skatter</i>		108
Anf. 233	GUNNAR AXÉN (m)	108
Anf. 234	ARNE KJÖRNSBERG (s)	109
Anf. 235	ULF SJÖSTEN (m) replik	111
Anf. 236	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	111
Anf. 237	ULF SJÖSTEN (m) replik	111
Anf. 238	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	111
Anf. 239	ROGER TIEFENSEE (c) replik	111
Anf. 240	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	112
Anf. 241	ROGER TIEFENSEE (c) replik	112
Anf. 242	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	112
Anf. 243	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik	112
Anf. 244	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	112
Anf. 245	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik	113
Anf. 246	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	113
Anf. 247	GUNNAR AXÉN (m) replik	113
Anf. 248	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	113
Anf. 249	GUNNAR AXÉN (m) replik	113
Anf. 250	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	114
Anf. 251	LARS GUSTAFSSON (kd)	114
Anf. 252	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	115
Anf. 253	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	115
Anf. 254	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	115
Anf. 255	LARS GUSTAFSSON (kd) replik	115
Anf. 256	ROGER TIEFENSEE (c)	116
Anf. 257	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik	117
Anf. 258	ROGER TIEFENSEE (c) replik	117
Anf. 259	ROLF GUNNARSSON (m)	118
Anf. 260	BÖRJE VESTLUND (s) replik	120
Anf. 261	ROLF GUNNARSSON (m) replik	120
Anf. 262	BÖRJE VESTLUND (s) replik	121
Anf. 263	ROLF GUNNARSSON (m) replik	121

Anf. 264	CARL-ERIK SKÅRMAN (m).....	121
Anf. 265	BÖRJE VESTLUND (s) replik	122
Anf. 266	CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik	123
Anf. 267	BÖRJE VESTLUND (s) replik	123
Anf. 268	CARL-ERIK SKÅRMAN (m) replik	123
Anf. 269	ANNA GRÖNLUND KRANTZ (fp).....	123
Anf. 270	ARNE KJÖRNSBERG (s) replik.....	125
Anf. 271	ANNA GRÖNLUND KRANTZ (fp) replik	125
Anf. 272	MATS BERGLIND (s)	125
Anf. 273	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	126
Anf. 274	MATS BERGLIND (s) replik	127
Anf. 275	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	127
Anf. 276	MATS BERGLIND (s) replik	127
Anf. 277	GUNNAR AXÉN (m) replik	127
Anf. 278	MATS BERGLIND (s) replik	127
Anf. 279	GUNNAR AXÉN (m) replik	128
Anf. 280	MATS BERGLIND (s) replik	128
Anf. 281	Statsrådet GUNNAR LUND (s).....	128
Anf. 282	ROGER TIEFENSEE (c) replik.....	131
Anf. 283	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	131
Anf. 284	ROGER TIEFENSEE (c) replik.....	131
Anf. 285	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	132
Anf. 286	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	132
Anf. 287	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	132
Anf. 288	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	133
Anf. 289	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	133
Anf. 290	GUNNAR AXÉN (m) replik	133
Anf. 291	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	134
Anf. 292	GUNNAR AXÉN (m) replik	134
Anf. 293	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	134
Anf. 294	LARS GUSTAFSSON (kd) replik.....	134
Anf. 295	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	135
Anf. 296	LARS GUSTAFSSON (kd) replik.....	135
Anf. 297	Statsrådet GUNNAR LUND (s) replik	135
	<i>Hälso- och sjukvård, sociala frågor och ohälsa.....</i>	<i>136</i>
Anf. 298	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m)	136
Anf. 299	CONNY ÖHMAN (s) replik	137
Anf. 300	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	137
Anf. 301	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	138
Anf. 302	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	138
Anf. 303	Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp).....	138
Anf. 304	ULRIK LINDGREN (kd)	140
Anf. 305	ELINA LINNA (v).....	142
Anf. 306	ULRIK LINDGREN (kd) replik	143
Anf. 307	ELINA LINNA (v) replik	143
Anf. 308	ULRIK LINDGREN (kd) replik	143
Anf. 309	ELINA LINNA (v) replik	144

Anf. 310 Andre vice talman KERSTIN	
HEINEMANN (fp) replik.....	144
Anf. 311 ELINA LINNA (v) replik.....	144
Anf. 312 Andre vice talman KERSTIN	
HEINEMANN (fp) replik.....	144
Anf. 313 ELINA LINNA (v) replik.....	144
Anf. 314 MIA FRANZÉN (fp) replik.....	145
Anf. 315 ELINA LINNA (v) replik.....	145
Anf. 316 MIA FRANZÉN (fp) replik.....	145
Anf. 317 ELINA LINNA (v) replik.....	145
Anf. 318 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	145
Anf. 319 ELINA LINNA (v) replik.....	146
Anf. 320 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	146
Anf. 321 ELINA LINNA (v) replik.....	146
Anf. 322 KENNETH JOHANSSON (c) replik	146
Anf. 323 ELINA LINNA (v) replik.....	146
Anf. 324 KENNETH JOHANSSON (c) replik	147
Anf. 325 ELINA LINNA (v) replik.....	147
Anf. 326 KENNETH JOHANSSON (c)	147
Anf. 327 ELINA LINNA (v) replik.....	148
Anf. 328 KENNETH JOHANSSON (c) replik	149
Anf. 329 ELINA LINNA (v) replik.....	149
Anf. 330 KENNETH JOHANSSON (c) replik	149
Anf. 331 INGRID BURMAN (v) replik.....	149
Anf. 332 KENNETH JOHANSSON (c) replik	150
Anf. 333 INGRID BURMAN (v) replik.....	150
Anf. 334 KENNETH JOHANSSON (c) replik	150
Anf. 335 MONA JÖNSSON (mp)	150
Anf. 336 LINNÉA DARELL (fp) replik	152
Anf. 337 MONA JÖNSSON (mp) replik	152
Anf. 338 LINNÉA DARELL (fp) replik	152
Anf. 339 MONA JÖNSSON (mp) replik	152
Anf. 340 ULRIK LINDGREN (kd) replik	153
Anf. 341 MONA JÖNSSON (mp) replik	153
Anf. 342 ULRIK LINDGREN (kd) replik	153
Anf. 343 MONA JÖNSSON (mp) replik	153
Anf. 344 LINNÉA DARELL (fp)	153
Anf. 345 ANNE MARIE BRODÉN (m).....	155
Anf. 346 MONA JÖNSSON (mp) replik	157
Anf. 347 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	157
Anf. 348 MONA JÖNSSON (mp) replik	157
Anf. 349 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik.....	157
Anf. 350 MIA FRANZÉN (fp).....	157
Anf. 351 CONNY ÖHMAN (s)	159
Anf. 352 ULRIK LINDGREN (kd) replik	160
Anf. 353 CONNY ÖHMAN (s) replik	161
Anf. 354 ULRIK LINDGREN (kd) replik	161
Anf. 355 CONNY ÖHMAN (s) replik	161
Anf. 356 LINNÉA DARELL (fp) replik	162

Anf. 357	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	162
Anf. 358	LINNÉA DARELL (fp) replik.....	162
Anf. 359	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	162
Anf. 360	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	163
Anf. 361	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	163
Anf. 362	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	163
Anf. 363	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	163
Anf. 364	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	164
Anf. 365	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	164
Anf. 366	ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	164
Anf. 367	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	164
Anf. 368	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	165
Anf. 369	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	165
Anf. 370	GUNNAR ANDRÉN (fp) replik.....	165
Anf. 371	CONNY ÖHMAN (s) replik.....	165
Anf. 372	GÖRAN LENNMARKER (m)	165
Anf. 373	INGRID BURMAN (v).....	167
Anf. 374	GABRIEL ROMANUS (fp)	168
Anf. 375	ANNELIE ENOCHSON (kd)	170
Anf. 376	CHRISTER WINBÄCK (fp)	171
Anf. 377	ANNA LILLIEHÖÖK (m)	173
Anf. 378	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	175
Anf. 379	ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	175
Anf. 380	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	175
Anf. 381	ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	175
Anf. 382	SVEN BRUS (kd)	176
Anf. 383	MONA JÖNSSON (mp) replik.....	177
Anf. 384	SVEN BRUS (kd) replik.....	178
Anf. 385	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	178
Anf. 386	SVEN BRUS (kd) replik.....	178
Anf. 387	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	179
Anf. 388	SVEN BRUS (kd) replik.....	179
Anf. 389	ULLA HOFFMANN (v)	179
Anf. 390	SVEN BRUS (kd) replik.....	181
Anf. 391	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	181
Anf. 392	SVEN BRUS (kd) replik.....	181
Anf. 393	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	181
Anf. 394	LINNÉA DARELL (fp) replik.....	182
Anf. 395	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	182
Anf. 396	LINNÉA DARELL (fp) replik.....	182
Anf. 397	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	182
Anf. 398	KENNETH LANTZ (kd)	182
Anf. 399	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	184
Anf. 400	KENNETH LANTZ (kd) replik.....	184
Anf. 401	ULLA HOFFMANN (v) replik.....	184
Anf. 402	MONA JÖNSSON (mp) replik.....	185
Anf. 403	KENNETH LANTZ (kd) replik.....	185
	(forts. prot. 15)	185
	5 § Bordläggning.....	185

6 § Anmälan om interpellation	186	Prot. 2004/05:14
7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	186	14 oktober
8 § Kammaren åtskildes kl. 22.42.....	187	

Elanders Gotab, Stockholm 2004